

PITÄJÄN PIENEMPIÄ

VOLTER KILPI

PITÄJÄN PIENEMPIÄ

SAARISTOVÄKEÄ ARKISILLAAN

HELSINGISSÄ

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

KUSTANNUS-
OSAKEYHTIÖ
O T A V A N
KIRJAPAINO
HELSINGISSÄ
I 9 3 4

ALEKSIS KIVELLE

»Seitsemän Veljksen» kuolemattomalle runoilijalle
omistettu

hänen satavuotis-muistopäivänään 10. X. 1934.

Volter Kilpi

Kenelle on Suomen kansa kiitollisuuden velassa siitä kielensä ja henkensä jalosta ilmaisusta ja korkeasta kaunistuksesta, jonka Aleksis Kivi Seitsemässä Veljeksessä on sille elä-

mänsä lahjana jättänyt? Tietenkin Aleksis Kivelle itsellensä ja sille kohtalon armolle, joka hänet kansallemme soi kirjallisuutemme huomenissa.

Mutta eräs henkilö on vielä, kukaties jo yleisen tietoisuuden melkein unohtama, jolle myöskin kuuluu kiitollisuuden muisto tänä kirjallisuutemme juhlapäivänä. Olisiko Seitsemän Veljeksien luoja ikinä saattanut koota voimansa elämänsä suurimpaan tekoon, ellei hänellä, elämän rikkaalla lapsipuolella, seitsemänä elämäntyönsä ratkaisevana vuotena olisi ollut koti, vaatimatonkin, turvattuna ja suuren työn rauha varattuna Siuntion Fanjunkarsissa? Charlotta Lönnqvist on, itsekin ehkä teostansa tietämättömänä, ollut eräs kirjallisuutemme suuria hyväntekijöitä. Vaeltakoon senvuoksi kiitollinen ajatus tänäpäivänä hänenkin unohdetulle hautakummulleen. Pieneltäkin näyttävä teko saattaa siunaukseltaan olla suuri.

YLISTALON TUVASSA

I.

Ylistalon avaran tuvan kuluneita penkkejä mitattiin uskollisesti, mitattiin Pyhänmiesten päiviltä Valpuriin syksyn loppu ja talven selkä syksyn lopun ja talven selän jälkeen, mitattiin joulun edun harmailta helmikuun selkeneviin ja huhtikuun jo kilotteleviinkin päiviin aamupuhteen verkkaisista päivän hitaitse ehtoon vilkkaammille räiskymille saakka takkapaaden pinoissa ja valkeoissa. Neljä miestä mahtui mukavasti mittavilleen pitkäkseen sivuseinäpenkille, kolme takalavitsoille pöydän taakse ja perä-akkunan eteen, Iso-Vileenillä oli hyvä tila loikoilla pöydän etupenkillä ja isäntä itse hautoi pitkää selkäänsä vakussa keskellä laattiaa, koivet, jotka olivat mitatut selän mittariitinkien mukaisesti, ratsain roikkumassa vakun kummankin laidan ylitse loitoilla laattioilla. Siinä Mikkelin ja Pyhänmiesten välillä, joskus myöhemminkin, kuinka kotomatka oli joutunut, välisti vasta joulunkin korvissa, kun laivat taaskin, raa'at hilattuina mastoja pitkin ja purjeet ja köydet korjattuina puolikansien suojiin, keikkuivat ja nykivät ankkurikettinkeissä kotolahdella, olivat meripojatkin hakeneet vanhat talvikontunsa taaskin, ja Ylistalon tupa, suven mittaan vähän uninen ja autio tupa, alkoi täyttyä miesväellä ja kansalla.

Järvelin, Siwiän timperi ja Iso-Vileeni, saman laivan muistovuotinen puosu, olivat jo vuosikausia olleet Ylistalon vakinaisia talvimiehiä, Järvelin siitä myöten, kun hän takavuosina oli palannut Amerikasta, jossa hän toista vuosikymmentä oli kohminut Kaliforniat ja muut maailman selkäpuolen nurkat, milloin kämmissä kouran täysi silkkaa kultaa, milloin ainoana omaisuutena ja ruumiinpeittona rikkinäinen, puukon haavojen viileksimä takki, joka sekin oli vedon voittona toisen miehen hartioilta väkivoimin kiskottu. Oli maailmaa kierrellessä vanha äitimuorikin, pieni, vuosi vuodelta käpertynyt mummo, kuolla kupsahtanut kotomökissä, odotettuaan ensin kymmenen vuotta turhaan kirjeen riviäkään merien taakse hävinneeltä pojaltaan. Kun Järvelin sitten muuanna syksynä, kuivan-laihoilta kasvoiltaan tumman kellahtavaksi ahavoituneena ja kellanraidallisessa, amerikalaisesti ruudullisessa puvussa, sekä sielunhavituksilta kauttaaltansa tyventyneenä ja turhat hengen haikut taakseen jättäneenä miehenä taaskin palasi kotitienoille ja omaan pitäjään, oli vanhempi sisarkin jo vuosikausia ollut hävinneenä Oolannin puolelle palvelukseen, kuului olevan pari luvatonta oolanterivesaakin hänellä siellä killumassa hännissä, ja nuorempi sisar taas miehensä ja viisihenkisen mukulaparvensa kanssa asumassa kotomökkiä, jonka katto oli vielä sammaltuneempi ja köyrempi kuin hänen lähtiessään maailmalle. Silloin oli Järvelin asettunut talvimieheksi Ylistaloon ja kun ei alkuvuosien talvijoutilaisuudessa viritetyistä naimakaupoistakaan naisväen nirponenäisyyden ja oman tihdin silmänlaadun vuoksi syntynyt todepää sekä kun hän itsekin alkoi huomata olevansa valmiiksi veistetty mies, jonka veriä ei enää janottanut mikään elämän hiko, niin oli hän sahtautunut elämässään siihen, että hän suvet oli Alastalon prikissä tyvenenä timperinä ja talvipäivät nyt jo kymmenettä vuotta

mittaili penkkejä Ylistalon tuvassa. Hänellä olikin jo vakiintunut paikkansa Ylistalon sivupenkillä, sivuakkunain välissä, seinässä saranoillaan killuvan käyrän riipiraudan alla, jonka pykäläsärmiä vastaan syksyisin pehmitettiin parkkivuotia. Jos Järvelin sattui olemaan tuvasta ulkona, millä asioilla milloinkin, ja joku epähuomiosta oli tällä aikaa asettunut istumaan hänen paikalleen ja huvikseen ja lapsettumikseen alkanut kitkutella ja käännellä rautaa seinässä, niin siirtyi tällainen asiaankuulumaton istuja, oliko hän sitte vieras tai joku ajattelematon talon väestä, paikalla sijaltaan, kun porstuan ovi aukesi ja Järvelin ruskeahipiäisenä ja mustaa piipunnykää kuivissa poskissansa imeskelevänä taas ilmestyi tuvan puolelle. Vaieten lykättiin tällöin kilkahtava rauta takaisin asemilleen seinää myöten, ruskeaksi kulunut nahkatakki riisuttiin yltä ja kääräistiin mytyksi, ja kun päänalus täten oli valmis, asettui lepotalveansa viettävä timperi taaskin pitkäkseen vanhalle paikallensa penkillä ja oijensi jäsenensä. Vasta tästä asennosta, ja sovitettuaan koipensa, vuosien vaiheissa ja Amerikassa hieman kangistuneet, suoriksi lavitsalla sekä sylkäistyään ruskean tupakkasyljen laattialle, heltesi hänestä puhe, heltesi verkkaista, mutta heltesi voitavampaakin, jos sitä lajia tarvittiin, heltesi vaikka engelskaa.

Iso-Vileeni oli myöskin niitä uskollisia, jotka jo toistakymmentä vuotta olivat kuluttaneet Ylistalon penkkejä. Siinä Pyhänmiesten korvissa hänkin tavallisesti palasi niinkuin Järvelinkin, koska samassa laivassa palvelivat, kuinka Siwiä kulloinkin oli palannut matkaltaan ja laiva saatu talvikorjioon, sekä jätti tuvan ja paikkansa pöytätuolilla taaskin Valpurin tienoissa, kun ruvettiin hakemaan seilejä talvikorjuista ja taas oli aika pujotella pasmasta seililankaa luuneulan silmään ja levitellä pultaaneja täkillä. Oli ollut nuorempana, kun vielä oli

riuskas ja varsi niissä tämmeissä, morsiamia vähän liika monta, kotomaissa joka tanssin jälkeen uusi, ja eri satamissa eri nat-suunaa ja eriväristä, niin että oli unohtunut naimissäätyyn meno aikanaan, koska muutenkin oli hauskaa, ja nyt, kun olisi ollut jo joutilaampi siihenkin virkaan, ja jalatkin laiskistuneet niin, että niitä nykyään jo mieluummin oikoili yksissä sängyissä, niin nyt olivat naaraat puolestaan penseitä, ja tupasivat pahikot nauramaan ja tirksumaan, jos niille vakavissaan alkoi vihjailla rehellistä papin pakinoilla käväisemistä ja kihlojen ostamista. Ja parempi taisi ollakin näin ja omissa luisansa! Mikäs hätä tässäkään Ylistalon leveällä pöytäpenkillä käännellä kyljeltä kyljelle, ja pudotella suusta mojuovia, kun miestuulelle sattui ja purkua oli mielen sisikunnissa? Vakinaistunut oli nimittäin vuosien mitassa hänellekin, niinkuin Järvelinillekin paikka tuvassa, ja niin jaksoi, niinkuin parempikin jehu Israelissa, kun oijenteli jäseniänsä ja laiskaa selän virstaa lavitsalangulla pöytäpenkillä, mistä oli syljen ja muun suunrojon tilaa miehellä niin vasemmilla kuin oikeillensakin ja mannia ympärillä kuin köyttä palkitsemassa naurunrämäkällä, kun leukaa viljeli ja sana meni rakoon niinkuin tappi tuppeen ja leivänkyrsä ruokaläpeen. Olisi vielä osannut päästellä engelskaakin suustansa, niinkuin Järvelinin käpräkkä tuossa sivupenkillä, niin arkkienkeliksi olisi uskonut itsensä paratiisiin ullakoilla ja puhellut kieliä sen ajan kuin ei ollut hurskas ja kuorsannut. Mutta hyvä näinkin, koska oli sitä ruumiillista ruhoa suotu niin riittävästi, että oli luilla tilaa, maolla mukavaa ja röyhäys miesmäistä: lerviäkin senverran ja kototarpeiksi, ettei tarvinnut Ison-Vileenin hämmennellä mieskitaisemmassakaan ja rojoleukaisemmassa seurassa ja meriväkisissäkään praakeissa.

Kolmas jukomies joukossa oli isäntä itse, Ylistalon Esa. Pitkä, laiskanhuiskias mies, mitalla, kun hän suoristi selkensä ja kangotti niskansa pystyyn, venyi hän sukkasiltaan tasan sylen ja viiden tuuman täyttäväksi seinäpatsaaksi: ovipylyvässä porstuan ja tupakamarin oven välillä olikin hänen mittapiirunsa ylimpänä, tosin niin lähellä ja hiuksenkarvan erossa Ison-Vileenin piirusta, että tämä ero oli joka syksy Vileenin taas palatessa meriltä taloon uudellensa ja uuden tärkeämmän erän varmennettava uudella tunnontarkalla ja jokaisen läsnäolijan yhteisessä jännityksessä suorittamalla ja todistamalla mittaustoimituksella. Paitsi jäseniensä ja selkensä mitalla oli Esa varustettu myöskin kyömynokalla naamassansa, kelpaavalla vaikka kreivin vävypojan niustettäväksi omanansa, ja selkä hänellä myöskin oli kuin kuninkaalla, kun komea kirkkohankkinassaan sunnuntai-aamuna asteli käveli kirkkotanhuassa ja riki oli ryhdistetty. Mutta Esa oli viisaskin mies, joka kotooloissa ja arkiviikkona ei liikutellut jäseniänsä ja julkista selkäänsä enempää kuin välttämätön tarve oli. Ja mitäs hänen tarvitsi? Emäntä kuin elohopea, pieni kuin murene ja kerkiävä kuin oravan kipene, aina nilkoillansa, silmät ja sormet joka paikassa, ajatus kuin kierivä papu ja kieli kuin rukin hyrräkehrä! Mitäs siinä tarvitsi miehisen miehen kuin loikoilla ja katsella? Kun emäntä juoksi tarhassa täysi sikaämpäri toisessa ja tyhjä lypsinkiulu toisessa kädessä, niin mikä hänen oli palatessa pistää ämpäri tyhjänä ja kiulu täytenä tien viereen ja juosta tallissakin ja kiivetä parvella pudottamassa heinät Pojulle niinkuin Virkullekin? Kun juoksi, niin kerkesi ja kintut vilistivät! Ja mikä asia tuo oli siepata kirves kammasta, jossa se oli valmiina, ja ennen kahvitilkan kiehauttamista kipata halkovajassa pienentämässä sen parmallisen tikkuja, että liemi lämpeni, ennenkuin kuppiin kaadettiin: raakussahan pannu jo

oli ja veden oli varhemmin juossut kaivolta! Kun on köykäinen, niin on keviä, ja kun on liikkeessä, niin juoksee: mitäs merkillistä siinä ja osaavat vaimoihmisetkin semmoista! Toista se on pistää pitkä ruho liikkeelle, kun koivet ovat mukavasti roikkumassa vakun laitojen kahden puolen, ja selkä hautuu hauskesti lämpimissään! Ja motkotusta kuitenkin saisi kuulla, vaikka liikkeellekin vääntyisi: mihinkäs nainen siitä luonnostaan pääsee, ja jaksavat paremminkin, kun saavat papenoida harmit ja mielenruosteet kieleltä!

Tietysti Esa ja isäntä oli mies siinä, missä miestä kysyttiin! Olikos kylässä sitä hullua Heikkiä, joka yhteisellä heinäniityllä uskalsi hänen edelleen laistolla? Eipäs ollut! Ja jos olikin joku tyhmän typerä ja voutinenäinen ensimmäistä vuottansa kylässä, niin ylpeydet niustettiin nilkoista, kun kärkimiehen takana alkoi kutitella Esa kannoilla; Laiska-Esa kyllä kylän koirain haukuilta, mutta Pitkä-Esa sittenkin niitulla ja Kova-Esa viikatteen varressa, jumaliste! Katsos, selkä säilyy friskinä, kun säästää itsensä viimeiseksi lato-kedon loikoilla ja antaa muiden painaa edeltä: suhaus vasemmille, niin on ensimmäinen saavutettu, suhaus oikealle, niin on toinenkin sivuutettu, sivällä tasatahtia kahtapuolta, niin on kolmaskin jätetty laistolla, kymmenenkin huiskijaa pian selän takana heilumassa ja yhdestoista ja viimeinen poltettavana viikatteen edessä: punnaa poika, punnaa hurskaastikin, selkää on minulla korttelia enemmän paidassa kuin sinulla ja sen korttelin mitan minä kurotan joka huimauksella käsivartta pitemmille kuin sinä, niinkuin kaatuu mieslaistossa lakoa vieriltäkin sama korttelin mitta laveammillekin kummallakin puolella! Kukas meistä, Vihtori, ensimmäisenä lähti kahdentoista etummaisena ladolta ja kukas, Vihtori, nyt katselee sitä Esaa samaan selkään, joka vielä hau-toi ketoa, kun yksitoista keikkuvaa jo höyrysi laistolla? Siten

niitulla, kun viikate lauloi ja veri miesruumiissäkin virkistyi! Entäs miesparvessa, kukas keikahutti kylän parhaistakaan keveämmin selkäänsä täyden tynnyrin jyväsäkin luuvan laatialta ja kantoi säkkinsä, selkä suorana kuin salko ja polviniveleenkään tutajamatta taakan alla luuvan polvenkorkuisen kynnyksen yli ja tikkaportaita alas kuoppaisen ruukkinummen poikitse ja sillattoman Sikaojan ylitse juoksujalassa aitan portaita ylös, tyhjentääkseen täystyllerön tyvenesti ja rinnan palkeen puuskumatta laarin suihin, kuka keveämmin kylässä kuin Ylistalon venyvä Esa! Entäs kevätjäillä Ison-Hauterin takana hylkeenpyynnissä Seksmiilarilla, kenen silmä tiettiin tarkimmaksi siellä ja kenen luoti oli varmin, kuka oli ensimmäinen aamuyössä kämpimään hämärille jäille ja kuka ehtoonpimeissä viimeinen vetoisen riukukoijun risuilla ja makuutiloilla; kuka sitkein visummin virumaan silmä luuna postillaan ja väijyillä, räntäsikö sitten märkä lumi tuntikausia vitiänsä niskaan, vai porottiko puhuri merijäiltä konttaa jäseniin kuin lumen jauhoa kinoksen huppuun; kuka uskalsi pisimmälle ruskavilla jäillä, kun lohkarleet rynkivät toisiansa syrjiin ja pimeä vesi vihreänvilhiänä kourusi ja vellahteli hengittävässä raoissa, milloin jalan eteen julmia silmiänsä avaten, milloin käden koskemilla muljahdellen; kuka, ellei taaskin samainen sisukas Esa ja Ylistalon luiseva isäntä?

Mies on miestä, kun kimmasee, mutta kukas kotona luitansa vaivaa? Ei kellokaan käy, hyväkään kello, kun veto on lopussa ja punnukset torkkuvat palkeilla! Isännän silmät vaelisivat vakusta penseinä valkoiseen viisaritauluun peräseinällä pöydän takana. Tiesihän hän sen jo aamusta asti, paikallaan ne viisarit seisovat, pikkuviisari yhtä, ja taulun punaista yläruusua kohden torkotellen, isoviisari kolmea, ja koristusruusun vihreitä lehtiä pidellen: oli veto loppunut ja viisarit yöllä jää-

neet siihen asentoon. Aamusti sen jo huomasi ja saisihan nytkin nousta, ja vetää kellon käymään, koska näkyy ehtoosti unoh-tuneen ja jääneen. Mutta mitä siitä, ehtoo kumminkin tulee, käykö kello vai ei? Ja ajantiedon saa yhtä hyvän ja tarkemman Järvelinin taskukellosta, joka munankumpuraisena riippuu ja naksuttaa seinällä penkin yläpuolella Järvelinin pään kohdalla, jos sinne viitsii katsoa. Isäntä hellitti verkalleen silmänsä kellotaulusta: yhtähyvin jättää vetämisen ehtooseen, niin pääsee yhdellä vetämisellä tänäpänä eikä tarvitse liikutella itseään turhanpäiten. Hyvä ja tarkka kello! päätti hän unisen ajatussarjan — jamaa päivän loppuun yhtä varmasti kuin Vileeni kuorsauksensa päätteeseen, kun hän nukkuu. — Eikä Alastalossa ehtoo ennen tule tupaan kuin meilläkään, vaikka heillä onkin seinässä raksuttamassa Englannista tuotu pähkinä-puinen herraskello, jota ei tarvitse vetää kuin kerran viikossa ja lauantaisti saunasta tullessa! tuumi Esa itsekään tarkalleen tietämättä, kadehtiko hän naapurin mukavuutta kellonvetämi-sissä vai oliko tyytyväinen siitä, että aika kuluu talossa, vaikka viisari joskus nukahtelikin taulullaan.

»Mitäs se Alastalon papa ja porovatsa nyt viime ajat niin lihkaa lääniä ja pitäjää, ikäänkuin olisi kekäle pistetty purs-toihin?» Kysymys oli tehty, kun kuluneeksi pureksittu piipun nykä oli sen verran siirretty hampaista, että samalla työn vai-valla, kun muutenkin viljeli suutansa jutunpitoon, myöskin rojautti samoin mukavuuksin tupakkasyljen läiskäyksenkin laattialle vakun viereen, siivollisuuden ja emännän mahdollis-ten marinoitten vuoksi kuitenkin hiemasen takaviistoon ja kors-teenitakan paasikiveä kohden sihdaton, ja oli kysymys osoitettu Iso-Vileenille, joka parastikään jäsentensä nautinnoiksi ja virkis-tyksiksi pöytäpenkillä oijenteli sääriänsä ja varrekkaita käsi-varsiensa perinjuurisen haukotuksen jälkikaskotuksissa ja kisko-

misissa. Vileenin esimerkki ja ruumiin myötätunto viekotteli isännänkin yhtä perinjuuriseen rojohaukotukseen ja jäsenpaikkojen venyttelemisiin, ennenkuin kysymystä, johon Vileenin puolelta penkiltä ei ennen kyljen kääntymistä ollut odotettavissakaan vastausta, jatkettiin. »Liikkuu edestakaisin kuin paahdinrauta valkealla ja karpänkirppu häkin puoloissa!» jatkoi hän paheksuvaa ajatuksenjuoksuaan asianomaisten omien puuskuttelujensa ja leuan longotustensa jälkeen. — »Mennä viikolla Kaupungissa ja viime viikolla Turussa, seuraavana päivänä Langholmaan ja senjälkeen ympäri pitäjää kuin jahtivouti palkoissansa ennen susijaakia! Tänäpäni Lahdenperään, huomenna Pukkilaan, kolmantena Krooklaan — raskitsikos kituvaris hakea jalattoman pikarinsa klahvista ja kaataa kulauksen vieraalle! — Karjamaassa ja Haukisissa, Norpit ja Rahit, kaikki kulataan, niin että saa killua laseissa ja akkunoissa kuin päiväpalkoille pestattuna, jos puoletkin reisuista tahtoo vahdata!» Esa oli melkein äkäinen, kun hän harmitteli ja muisteli omia juoksunhyryjään laattialla, kun kesken parasta unennärppiä silmälaudoissa joku taas huutaa ja huomaa liikkuamista Alastalon paattirannassa, ja pitää kuin täytyykin kiskoa itsensä vakusta valveille ja varvastaa pitkän miehen ruutuun, vaikka uneliaisuus killuu kymmenenä kimalaisena selän jäsenissä ja jokaisessa nivelessä. — »Jokaikinen haaskattu jumalan aamu Jatafiinan Janne rannassa rikaamassa Siwiän sluuppia, ja tuskin ovat suurukset liiveissä ja aamiaiset poskissa, kun jo kaikki kolme ovat liesussa ja menossa, Alastalo pöhisemässä peräpiitalla, Härkäniemi ryhäniskoineen keulamaston juurella ja Janne keskipiitalla kuutteja sieraten ja solmien, tai piukaten ja päästäen, kuinka on menon älli ja Alastalon nenä kulloinkin, tuulen iiri ja keulan torko! Jannekin!» — isäntä sylkäsi paheksuvasti taaskin aika läjäyksen muurin juurelle. »Jannen penik-

kakin, Jatafiinan pudottama, mitä tekemistä on hänelläkin olevinaan isosten paateissa ja rehkimillä! Sileä kuin nuoltu kissanpoika, hiukset arkipäivinäkin harjatut jakaukselle kuin syljetyt, takissa samettikaulus kuin flikkasormensilitys, patiinit jalassa kuin satokrääkän narina, miehen mööveli kuin torilta ostettu, ikäänkuin ei jokainen sentään kylässä vielä hyvin muistaisi pojan penskaa Fiinan hameen liepeissä, rännit nokan alla ja tukka tappurana, tai naskalia kylän raiteilla kintut savisina ja roittia sen verran yllä, että housunluukku napittomana läpäytteli avoimiltaan takana, kun papumaavaras villasti tanhuata ja tannerta!» — Isäntä sylkäsi uuden paheksuvamman kerran, tällä kertaa aika läimäyksen ja ilman varoomisia ja äkäisesti suoraan laättialle ja aivan vakunkamman viereen sekä potkasi vakun allansa runkuttavaan liikkeeseen: häntä äkötti se, kun piti olla kiukkuinen, eikä saanut olla rauhassa ja laiskana: pahankurjen Alastalo, ja elementti naapurina: niinkuin saivaran ruumiinihon ja patjapolstarin välillä pitikin olla koko miehen alinomaisine elämänvähteineen: suuttuu syyttömillekin ja Janneille, kun pitää vahdata akkunoissa ja katsella menoa sensijaan, että leväyttäisi rauhassa selkäänsä!

Iso-Vileeni oli tällä välin käännähtänyt kyljelleen ja asetunut puolikoholleen käsivartensa varaan pöytäpenkillä, kasvot päin Esaa, joka oli puhellut. »Janne on mato merimieheksi!» sanoi hän ja korjasi Ylistalon puhetta. — »Riuskempaa tyyriä ei Siwiässä minun aikanani ole ollut kuin Janne viime suvena! Komennus lähti kurkusta kuin valttiässä kämmenestä isontorakan viimeisessä tikissä: mistä helvetistä poika onkaan sen nuotin saanut kurkkuunsa? Ja silmänsäkin vietävä osasi napittaa niin perhanan tikusiksi, että ei muuta kuin pistä liikkumaan vanhatkin luusi, kun se paikka tuli!» — Iso-Vileeni nielasi jotain ikäänkuin katkeruuden kokkareta kurkustansa alas,

mutta nauraa rojotti samassa ajatuksensa mukavampiin kääntäen sekä siirrähti kylkeänsä penkillä: parta oli nähtävästi äijällä jutun poikimilla, niinkuin välistä muutenkin, kun väsyi muuhun olemiseen ja paikat tarvitsivat virkistystä liikoihin loikomisiinsa ja laiskuuden kangistumisiin.

II.

»Tuo Ryselinkin, entinen renki-Vihtori tuossa!» rojotteli siis Vileeni penkiltä ja osoitteli nauraen ja peukalollaan torkottellen nuoreen meripoikaan, joka sivupenkillä Järvelinin jalkopäässä läiskytteli korttia parin muun kanssa, toinen niistä talon oma poika, Poika-Esa ja toinen Hosu-Kalle, Langholman härkäkuski, joka pyhänmiesten jälkiviikoksi oli tullut Ylistaloon olemaan — »tuo Ryselinkin tuossa, vaikka vielä Vihtoriksi kutsuttu, mitäs hän sanoo meidän tyyristämme?» Vileeni alkoi kysymyksensä jälkeen selitellä asiata muille. »Vihtorinhan muistatte keväästi, Alastalon talvirengin? Mastonnupin hän löysi ja liukkaasti löysikin kohta jo toisena merimiespäivänensä Siwiän kannella: semmoinen höylä on meidän tyyrimme, Janne, samainen Pihlman, josta äsken oli puhe! Onhan pojassa, Vihtoria tarkoitan, nyt jo vähän merimiehen fasuunaa, mutta eipä hänessä paljoakaan ollut merimiehen näköistä silloin kun hän keväästi, ensireisun miehenä seisoi Siwiän kannella ja sormenpäät tungettuina housuntaskujen tiiviisiin suihin, paksu renkimiehen särppihuivi kääritynä kahteen kertaan kaulatumpin ympärille ja housujen takapuoli roikkuen noin korttelia alempana kuin luonnon mukaan tarvitsi, silmät siristelevinä tarkasteli ylöspäin taklaukseen opetellen erottamaan takamastoa etumastosta ja rikin tervaisia

touveja taivaan liitävistä hursteista. Jäimmepä jokainen täkillä siirtämään mälliä poskesta toiseen ja varaamaan itsellemme sen selänoijentamisen ajan, jonka kestäjän sopi nauraa holottaa täydestä vatsasta, kun tyyri samassa on kannella ja pojan edessä kuin pyry ja tyrkyttää tuulipussia hölmistyneen Vihtorin nokan eteen! 'Jungmanni Ryselin vie koiran toppiin!' kuuluu komennus kuin pyssyn suusta. 'Kukako ja minkäkö?' tuumasee Vihtori, jolle papinkirjan Ryselin oli yhtä outo orava korvaan kuin tuulikoiran läiskä silmään: toinen käsi on kuitenkin helitetty housun taskun suulta merkiksi siitä, että järki on liikkeellä ja värkkää. — 'Jaa, että minäkö ja mastoon?' pääsee hän selväksi asiasta, ja toinenkin käsi on nyt jo siirretty housun taskun suilta ja matkalla kyhnäsemään niskan takavainioita. Silmät harittivat kuitenkin kumpikin yhä vielä hetkensä avuttomina tyyriin ja lähtivät senjälkeen vanttitikkaita myöten märssykorin ohitse kiipeämään saalinkia kohden ja sieltä topin sileätä salkoa myöten nuppiin, joka laivan hiljaa heilahdellessa koukeroitsi piirtojaan korkealla leijaavaa poutapilveä vastaan. 'Pääseekös ihminen tuonne?' töllistelee Vihtori, tuulipussi hölmistyneessä kädessä ja silmä kuin liukastuskellen topin vernissatuilta pinnoilta. — 'Ihmisellä on hame, mutta miehellä housut: laita itsesi mastoon, tai lähetetään kokki toppiin ja sinä marssit kapiisiin pannuja kuuraamaan!' — Siihen jättää tyyri Vihtorin korvallisiansa kynsimään ja on kuin kanahaukka jo samassa meidän muiden niskoissa: 'Sylky kämmeneen ja touvin päähän kiinni: ei raaka liuku, elleivät selät heilu!'

Kerkesin minä sentään touvia hiivatessa senverran kurkistelemaan olkani ylitse, että näin, kun Vihtori, aikansa seisottuaan ja suu auki kuin kolmantena silmänä maston korkeutta mitattuaan, ja karsastettuaan silmäinsä syrjäkulmalta lyhyen vilkauksen kapiisiinkin päin, jossa kokki parastikään oli kas-

vot hiestä kiiltävinä ja paljaat käsivarret nokisina nostelemassa kiehuvaa papupataa tulelta, näin, kuinka Vihtori, aikansa aikailtuaan lähtee häälymään reilinkiä kohden. Verkkaista se meno oli, kuin unisesti kolkahtevien lantakärkyjen takana tallustamista, ja askel askeleelta säästämistä, ikäänkuin tämän päivän astumisia olisi säästettävä huomisenkin varalta, mutta reilingille saavuttiin ja reilingille väännyttiin ja sovittuipa jalkapohja tukevasti ensimmäiselle nuoratikkaallekin, kun varovasti liikkui eikä hätäillyt. Kun vielä oli kerta tarkastavasti vilkaistu kapenevaa tikkajonoa myöten ylös huimaavissa korkeuksissa odottavaa märssykoria kohden, ja sylkäisty ensin arvelevasti toiseen, ja senjälkeen hetken perästä vielä vahvemmin toiseenkin kämmeneeseen sekä tuulivimpelin varsitikku huolellisesti ja verkkaan sovitettu poikittain suuhun ja hammasriviin, niin tartuttiin ensin vasemmalla ja senjälkeen oikealla vakaasti vantteihin, ja reisu alkoi. Hidastahan meno oli, jalkapohja sovitettiin varovasti ja aikaa käyttäen aina uudelle, hienosti heilahtelevalle nuoratikkaalle, käsi vaihtoi sijaa verkkaan ja viipyvästi, sormet kiertyivät vanttiköysiin tarkasti ja piukaan ikäänkuin eivät ikinä aikoisi hellittää siitä, mihin kerta olivat tarrautuneet, ja selkääpä ala-osa venyi ikäänkuin pitemmäksi jokaiselta uudelta ja aina varovammalta jalansiirtämältä. Ylöspäin oli kuitenkin matka koko ajan, ja märssy lähestymässä, kun oli uskollinen ja vaihtoi kättä, vaikka selkää imi kuinka hemmetisti alaskäsin. Kyllä märssyn mastossa saavuttaa, kun on sisua ja kiipee, ja märssyä tarkasteli Vihtorikin ajan tullen alakantilta. Annas olla, tuleekos pojasta koskaan merimiestä? ajattelin minäkin alhaalla, ja jätin haalaamiset heikompiin seuratakseni silmäkiriltä, koiran reiätkö Vihtori hakee märssytäkissä ja luikkii livistää pakanana varastamalta maston juuritse märssylle, vai mieskö hän on ja keikahuttaa

merimiehen perseen julkisesti ulkohaalinkilta sarvien ylitse? Itua pojassa on! tunnustin kohta ja syljin kanteen, kun kurssi taitti märssyn alla selkäviistoon ja miehen männinkäinen rehellisesti punnaa laillista merimiehen tietä märssykorille! Tutisivathan pojalla housut melko vahvasti, kun laita alkoi kallistua tikkaissa siksi, että selkä alkoi vaappua taappain ja koivissa kevirtää vietävästi, helkkari, kuinka täkki näytti imevän, kun ensin toinen ja senjälkeen toinen käsivarsi varovasti siirrettiin ja käsi piukasti tarrattiin ylävantteihin ennenkuin ruumis kiepautettiin roikkumaan märssyn rinnuksille ja tikkaista irtauneet koivet jonkun erän haukkasivat tyhjää ilmaa. Mikäs hätä tämän jälkeen enää olikaan, kun mako kerta oli vakaasti märssyn syrjillä? Vääntää kroppansa ja siirtää sätkivät säärensä lavalle vain, niin on taas tannerta anturain alla, eikä enää märssyn ja täkin väli tyhjää ilmaa niinkuin äsken lyhyt hetken nikama, potkittavana!

Vihtori olikin nyt muuta miestä, kun turvallisenä kohenteli housujansa märssylavalla, nosti ne mannerroikuiltansa ahteritiiviiseen merifasuunaan, irroittipa hän hampaistansa vimppeletikunkin ja huutaa roikahutti pulskuuttaan meille muille alhaalla, jotka työstä helpaten täkillä tupakkamällin siirtämän ajan olimme yhteisesti tirkistelleet poikaa rikissä, oliko miehessä merioravan vikoja vai myyränkolojako mastoon viekasteltiin ensimmäisellä märssymatkalla. 'Suut sulkuun, etteivät lokit ilmasta pudota rikkaita tupakkamällien mausteiksi!' neuvoo herjaa rivosuu ja kiljasee samassa kuin tyyrin kurkusta: 'Haalakaa pojat, kyllä köydet pitävät, kun vaan henkselit kestävät! Katsokaas meripojan anturapohjia, täkkimajuurit! leivosiksiko luulette, vai kirpun takakavioiksi kasakan Mustan häntähuiskassa, kun kura roiskii maantiellä!' ylvästeli hirttämätön vielä, kun lykkäsi vimppeletikun takai-

sin poikittain suupieliinsä ja lähtee kieppaamaan heilahtelevia tikkaita saalinkia päin sensemmoista kierunhamppua, ikäänkuin olisi kusenhäätä pojalla housuissa ja se olisi suoritettava mastontopin knupilta. Vilppaasti se nouseminen nyt jo kävi-kin, ja takapuoli, joka märssylle asti oli ahterissa painanut ja venyttänyt, ikäänkuin olisi leiviskän puntteja killutettu tusina-kaupalla housujen roikkuviin verkoihin liikalastiksi, lykki nyt menoa, ikäänkuin märssylavalla tiiviimmille pakaroihin tämmätyt ja hissatut housut nyt kohennettuina kiskoisivat samantietävän vietraavina henkseleistään ylöskäsin ja saalinkeille, kuin olivat olleet piruja ja jyväsäkkejä roikuillansa ja takana painamassa märssyä päin punnattaessa! Saalinkikin oli tuossa paikassa selvitetty ja poika pyristelemässä toppivanteissa ylöskäsin käsivarsivoimilla kimpuen ja jalkakieppaimilta hartaasti auttaen kuin vanha pikihousu ikään, kunnes lopulta oli edessä silkka liukas mastontoppi paljaana puunkylkenä, ja ihmisen iiliäinen lykkimässä viimeistä väliä nuppia kohden pilven torkoilla kuin etananmato möyrinkäisenä savisaran sademärillä!

Merimiehen Janne sillä ainoalla komennuksella renki-Vih-torista teki, ja kun poika vimppeletikun toppiin tauruttuaan ja työn jälkeen levollisesti, kuin olisi vielä liikkunut sontareen lauteilla Alastalon pelloilla, sylkäistyään vierilleen ja katseltuaan, kuinka rojus liehoiltaan ja tuulen hengen kuljettamilta ensin vaajaten viisti ylimmän raakapuun nupitse, senjälkeen ohitti onnellisesti seuraavankin ja sarvi sarvelta aleten reilingin laidoitse viimein saavutti viheriän kellumat kaukana alhaalla keikkuvan aluksen tervatuilla kupeilla, niin näyttipä siltä, kuin ei malttaisi kastamaton maapakana ja mennäviikkoinen tallintunkion tonkija enää hellittääkään nenäänsä merituulen haistimilta topissa: katselipa meitäkin alhaalla täkillä, kuin olisimme olleet mitä itikkoja ja muurahaisen männiäisiä hänen

syynättävinänsä. Tottamar sentään viimein ruvettiin ajattelemaan täkinkanttakin ja paluumatkaa, taisipa papuruuan haju kapiisistakin ja kokin padasta tunkea käryjänsä nenään topin nokkaan saakkakin, summa asiasta kumminkin oli se, että alaskäsin alettiin sierata, kun aika tuli, mutta kelpasikos topin kykkijälle ja variksen pojalle latvan huiskuissa enää tavallinen tie ja kuusen kiipeäminen oksa oksalta saalingin tikkaitse ja märssyn kupeitse: eipäs, vaan pulskasti suoraan ulkovantteja pitkin nupista reilingin laitaan oli renkipojan näytettävä merimiestaito ja laskettava sieraamalta tervatouvia myöten, kuumottiko sitte iho kämmenpohjissa verilihoille vai kuluiko kotoverka parselihousuissa reisipielissä loimilangoille!

Reilinginpartaille sitä saavuttiinkin, ehkä kuitenkin vähän nopeammassa kyydissä ja kirvelevämmin kämmenpohjin kuin äskeinen maajussi oli vastuutisessa merimiesknupissaan arvellut, ja silmät turrallaan ihmetteli Vihtorikin, milläs markkinoilla nyt ollaan, kun seisottiin äkkijäyökseltä ja töppösillään reilingillä. Ei Vihtorilla sentään ollut hätä eikä mikään, sillä kapteeni itse, joka, leveä suu naurunvehossa ja rojövatsaansa hypitellen oli kajuutan ovelta varhemmin seurannut Vihtorin reisia mastossa ja kohta Vihtorin nupille saavuttua kadonnut kajuutan puolelle, Alastalon papa itse siis seisoi täysi viinapikari kädessä Vihtoria vastassa reilingin kupeella. 'Virutapas maapakan tomut kurkusta!' naureskeli kapteeni, ja torkotti lasia pojalle, joka komeasti oli keikauttanut itsensä reilingiltä ja vanttitouvin varalta kansitäkille. 'Tunkiolla heilutetaan tadikkoa, mutta mastossa on miehen itsensä heiluttava, se on ero maamoukan ja meriherran välillä!' kehuskeli kapteeni, ja taputteli rohkaisi Vihtoria olalle, kun tämä yski pärskytteli äkkituiman nuuskia tottumattomasta penikan kurkustansa ja miespikarin kumoamilta. 'Kurkkuun känsää ja kou-

raan pikeä, niin sinä olet valmis merimies!’ lohdutteli röhötteli papa pilojansa vielä, kun huomasi, että poika kourasi kämmeniänsäkin, joiden pohjissa kaiketi kutitti tervatouvin äskeinen tervehdys yhtä väkevästi kuin kurkun ihoissa tuore tulisen virkistys!

Eipäs olisi uskonut Vihtoria Vihtoriksi, kun tämä, kasvoja ehkä vielä hiukan kirpistellen kulauksen jäljiltä lähti astelemaan kapteenin luota kansin ovelle päin. Antura läiskähteli miesmäisesti kanteen, lakki oli lykätty takaharjaksille, koska lienee lykätty, kädet olivat upotetut syvälle kumpaankin housuntaskuun, housuthan olivat jo varhemmin kohennetut lailliseen merimiesfasuunaan ja mittaakin oli miehessä ihmeeltä kukaties juuri se kahden tuuman lisä varressa, jonka housut olivat kiskotut ylemmälle märssylavalla! Kapiisin oven ohitse astuessaan viskasi hän sivulleen raikuvin suin ja kapiisin puoleista olkapäätänsä nakaten: ’Suurusta soppa hyvin, kokki! merimiehen vatsa vaatii tukevaa täytettä!’ No, merimieheksi Vihtori sitte itsensä matkalla sonnustikin, Geflessä jo viskasi villasärppinsä kansin nurkkaan ja osti kaupungissa leveälieri vilttihatun ja pumpulaisen kaulahuivin, jossa oli Ruotsin drottningin kuva, Le Havressa ilmestyivät jalkoihin resooripatiinat ja Soleniuksentekoiset parselisaappaat hiivattiin yli laidan, ja Hullissa oli palkkaa jo niin paljon, että ensimmäisen haminareisun jälkeen siellä pojalla jo oli maista tullessa yllään sininen doffelijakku ja piukkalahkeiset sheviottipöksyt, Hullissa hänellä oli ensimmäinen morsiankin, ja vanhan kotoverkapukunsa hän myi puurissa Pieskärin Joosepille. Missä sitte lienee ostanut paksut messinkiset kellonvitjat liiveillensä — kelloa ei pojalla kyllä vielä ole vitjojen päässä! — ja tikkauttanut sinisen ankkurinkuvan kämmenranteimensa päällisiin, mutta jenkkimerimiehen näköinen hän jo oli, kun ensi reisulta

palattiin, ja hän, kultanappi kiiluen korvalehdessä, kierautteli Pukkilan elotansseissa tyttöjä ja Mantoja polkan tahdissa, joka tahdin käänteessä mäikäyttäen korkoa laattiaan ja raikahuttaen kurkustansa friskeiltänsä silkaksi engelskaksi: 'all right!' — Kyllä Janne sillä toppireisulla Vihtorista merimiehen veisti!»

III.

Vihtori oli Vileenin jutun kestäessä jonkun kerran vihaisesti luimautellut puosuun ja pakisijaan, mutta kun hänellä samanaikaisesti oli isotorakka käynnissä penkillä ja Hosu-Kalle parastikään latomassa mäikäkorttia kasan niskaan hänen eteensä, niin ei hänellä ollut tilaa ja mielen aikaa vaikuttavampiin vastaväitteisiin. Nytkin, kun Vileeni oli pakinansa lopussa, ja itse nauraa röhisteli leveältään puheilleen, muittenkin tuvassa vilpastuessa mikä valtoimempaan hölönauruun mikä unisempaan hyväksymisen hörinään, nytkin sattui juuri siten, että aivan parhaassa tingassa, kun Vileeni sulkee leipäläpensä ja olisi mäjäytettävä hänelle ainakin karvainen kirous palkaksi turhasta leukanahan haaskosta, että aivan tällä rattinappulan kierasemalla Hosu-Kalle suu korviin asti naurunvirnissä työntää lykkii penkillä eteen paksua korttipinkkaa, ylimpänä läjällä tosin vain vaivainen valttiseitukka, mutta nostoväkinen sekin, koska omassa kourassa ei ollut valttihajuistakaan. Tässä harmin paikassa olikin Vihtorin nyt tyydyttävä ainoastaan murahtamaan hampaistaan matalan, vaikka vakuutetunkin »perhanan»! josta ei ollut täyttä selvää, oliko se tarkoitettu vastaukseksi Vileenin härnäykseen, vai pääsikö se huulilta sydämen purkauksena vain siitä, kun nyt oli noukittava penkiltä kouraan koko paksu hakaläjä, valttiseitukan vaivainen vain päällimmäisenä!

Isäntäkin vakussa oli nauraa honotellut. »Kuules penikkaa!» kukerteli hän partaansa. »Kukas olisi uskonut, kun poju-Vihtori mantereelta tallusteli lantakärkyjen takana Alastalon tarhaveräjältä vainiotielle, että samasen tumpin ja roikkumekon — hänellä oli yllään Alastalon hyljätty kipparitakki! — että samasen sontavarpusen väärät säärinappulat joskus sopisivat touviköysiinkin ja travaisivat rikissä!» kehäsi hän ja lykkäsi vakua lönkkään. »Merimies säästää suutansa!» nauroi hän vielä, kun Vihtori huulet hörpällä ja tavuakaan »perhansansa» jatkoksi virkkamatta järjesteli korttiläjää kourassaan. »Isotorakka taitaakin olla pinteempi selvitettävä kuin topin knuppi prikin mastossa?» venytteli isäntä.

Mutta nyt oli Järvelin keskipenkiltä odottamatta äänessä. — »Janne on pentele pojaksi!» läpäytti hän lyhyesti laihan piukoista huulistaan ja katkaisi jaaritukset. Enempää hän ei tovin aikaan sanonutkaan, vaan kohensi nahkatakkia mukavammin niskansa alle ja jäi püppuansa imien tirkistämään lakilautoihin, jotka mustuneina ja kaltevina kohosivat parruhirren varaan ylhäällä. Hänen ajatuksensa liukkuivat kapteenien matkoissa, joista isäntä oli maininnut, ennenkuin Vileeni eksytti jutun paskoihin ja Vihtoreihin, ja joita hän itsekin oli kummiksensa ihmetellyt, kun huomeltaisin kävi aamuasioissa ulkona. Joka päivä aamuvarhaisesta, kun tuulen henkeä hiukkakin on ilmassa ja veden silloilla Janne kolaamassa rannassa ja Siwiän sluupissa, ajamassa veden paatista ja hissaamassa seilejä mastoihin, pienen ajan perästä jo Härkäniemi soutamassa lahdella omalta puoleltansa Alastalon rantaan, ja samassa kähmii jo sillalla äijä itsekin, Mattsson, sirkkuna kuin ahven meressä, vaikka paksuna ja puhisevana. Nautniemen nokan taakse taitetaan Kivivedelle, milloin ei lasketa Kaaskerin raumasta päin kaupunkia, Alastalo aina, niinkuin Esakin äsken sanoi, tuuvattuna tyyriin, Janne keski-

paatissa kuutteja fyöräämässä ja Härkäniemi tyvineen mastontykyrinä piitalla etumaston juurella: eikös sopisi semmoiseen aikaan vuorokautta ikämiesten, niinkuin Herman ja Malakias sentään jo vuosiltansa ovat, vielä kuorsata rauhassa sängyissänsä?

»Pitkä Syökreeni tiesi sunnuntaina kirkkomäellä, että juoksevat kyöräävät metsänkaupoissa Lahdenperässä: lautamies oli itse jutellut, kun Syökreen oli soutanut hänen Kaitaisten rauman ylitse keräjämatkoille!» heltesi yht'äkkiä sana tupaan, kun ensin oli siemaistu muutama ahne haikunveto Järvelinin visuihin poskiin, ennenkuin lähimmät esitiedot kirvoitettiin niistä. — »Solkotatte siinä ja hälisette turhianne, niin ettei ihminen saa ajatuksiansa selviksi!» lisäsi hän järjenponnistuksissansa samassa kärtynsekaisesti, vaikkei tuvassa tällä haavaa ja hänen viimeisen lausahduksensa jälkeen todellakaan kuulunut muuta äänenkaltaista kuin toton raakussa kiehuvan papupadan suhiseva hiljainen popotus ja tyytyväisen kissamirrin kehräävä hyrinä paadella ja lieden lämpimillä!

Isännän piipunnysä oli irroitettu leukapielestä ja Ylistalon Esa hämmästynyt. »Rupeeko Alastalon poropömpä tukkiporvariksi?» ällisteli hän naapurikateena ja sanoi ajatuksensa ilmaan.

Iso-Vileeni ei vielä äkännyt asiassa enempää. »Ihtrat sulavat, kun miehet juoksevat!» nauraa röyhäytti hän vain vilpittömästi, kun ensimmäinen ajatuksen törmäys oli ohitse. »Ryti-sevätpä risuaidat Lahdenperän metsässä, jos Alastalon äijä on siellä liikkumassa ja huhkimassa!» lisäsi hän hetken perästä ja pienellä vahingon ilolla, muiden edelleen vaietessa. Vileeni oli aprikoinut asiaa syvemmältikin ja seikkaperäisemmin. »Nati-see riuku jo minunkin ruhoni ja leivisköjeni alla, mitäs sitte, jos läjätään vaakaan joku ähisevä leiviskä lisäksi?» naurahteli hän rehevämmin poskistansa ja oli Iso-Vileeniä tuvassa.

Mutta Järvelin oli nyt jo selvillä ajatuksistansa. »Tärskytte siinä turhia räkätyksiänne, ikäänkuin olisitte pestatut harakoiksi sen talon aidoille, jonka pelloilla ei ole ohran jyvää noukittavana nokkaan!» tiuskasi hän, ja tunsi itsensä häirityksi. — »Eivät meidän pitäjän kapteenit metsissä juokse kubiikkia mittaamassa niinkauan kuin kannolla kasvavaa voidaan parempiinkin käyttää!» sanoi hän ja hajoitti yhdellä ainoalla halveksuvalla suunavauksella löyhät porinat ja tyhjät praakinpidot ilmasta. Järvelin oli vanhana merimiehenä tottunut nopeisiin kääntymisiin silloin kun toimessa oltiin ja niinpä vedettiin nytkin siis sormittu ajatuksen lanka samaa menoa solmuun ja piukalle: »Ne pistävät varvin pystyyn ensi talveksi pitäjässä!» sanoi hän ja vaikenä jäi tiivistyvin silmin katsomaan hämähäkinverkkoon, joka pölyisenä roikkui leipäorren päästä kirveskampaan porstuan oven yläpuolella. — Eivät ole viikko-kauteen kirvestäkään liikutelleet talossa! arvosteli hän ja paheksui vilahtamalta ajatuksissaan, mutta piukka suu oli mennyt tuppeen taaskin ja pienet naskalinterävät silmät ilmaisivat, että äskeitä ajatuksenlankaa jatkettiin ja järki puski tuikeata työtään tiiviissä päässä.

Kortinläiskytys penkin päässä oli Järvelinin viime sanojen jälkeen uuden kerran tauonnut, ja emäntäkin, joka par'aikaa käänsi raakkua papupatoineen tulelta, pysähtyi toimituksissaan ja siirsi toimelliset emännänsilmänsä kysyvän-säikähtyneesti Järveliniin. Ensimmäisenä oli kuitenkin Vileellä hamu Järvelinin sanojen täydestä sisällöstä.

»Tarkoitatko sinä, että talvella tulee varvityötä pitäjään?» sanoi hän ällistyneenä ja piristyi niin, että hän saman tien nousi istualle pöytäpenkillä. Hän pöyhäisi harasormin paksua tuppuista tukkaansa vähän selvemmäksi ja kysäsi vielä varmemman kerran: »Sanoitko sinä varvin?» Hän oli sovittanut

kummankin kyynäspäänsä kummankin polvensa varaan ja leukansa kämmenten tanaan, ja haritti harmain vedenvärisin silmin ja ilmettynä kysymyksen puumerkkinä Järvelinin hievahtamattomaan leukaan. Muittenkin silmät tuvassa olivat tällä hetkellä kaikki kohdistettuina Järveliniin, itsepä isännänkin, joka taaskin oli saanut piipunnysän irti ruskeasta kuolavettä parransänkiin vuotavasta suupielestään. Järvelinin piukoilta huulilta ei kuitenkaan lähitoviin hellinnyt sanantavuaakaan, makuultaan tirrasi hän vain edelleen lakea kohden yllänsä penkin yläpuolella, silmät siristivät ankarassa ajatustyössä yhä pienemmiksi, ne olivat kohta kuin kaksi neulan kärkeä, ja silmäkulmien tiukat rypyt kiristivät yhä tiiveemmiksi.

Isäntä tokaisi yksinkertaisesti: »Mitäs ne homot enää laivoilla lisää tekevät, mahtuvat ne lihonneinakin ja ryhille kasvaneina nykyisiinkin kuuttoihinsa!» Hän heilahutti vähätelevästi piipunnysää pitelevää kättänsä ilmassa, niin että tuhkaa karisi karstoilta laattialle, ja lykkäsi turhiin ajatuksen vaivoihin työlääntyen tyngän takaisin hampaisiinsa. Mitäs minä isosten rehkimisistä: tuhdatkoot, koska heillä on oma hiki hikoiltavana ruumiüssansa! arveli hän ja oli Esaa ja laiskaa vakussa koko selkäpinnaltaan.

Vileenin ajatukset menivät tällä pyräyksellä kuitenkin pitemmälle. — »Kyllä perhanassakin niillä jotain on meininkeissä!» tuumi hän ja virkahti, hellittämättä kuitenkaan silmiään Järvelinistä, ikäänkuin odottaen tältä vahvistusta varo-vaan arveluunsa. — »Eivät ne turhanpäiten kraisaisi edestakaisin Kivivedellä kuin nakeltu syöstävä kankurin kynsissä kankaan loimitse!» pohti hän, ja etsi edelleen tukea viisaille johtopäätöksilleen vaikenevalta Järveliniltä. Hänelle alkoi valjeta asia. — »Ne taitavat rakentaa uuden prikin!» sanoi hän ja läjäytti kämmentä reiteensä.

Järvelin ei virkahtanut nytkään ensi toviin sanan nysäystä, mutta poikain päästä penkkiä kuului humaus. Vihtori oli läiskäyttänyt korttipakan kourastansa alassuiten penkille. — »Priki?» sanoi hän. »Siinä on minulla matruusin paikka niin vissinä kuin kyrsällä sija leipävartaassa!» sanoi hän ja vihelsi. »Janne paiskasi minulle Hullin haminassa kättä kämmenestä kämmeneen!» Vihtori penkillä katseli ympärilleen, ikäänkuin ei isoa torakkaa olisi tuvassa pelattukaan tällä puolen alventin, ja hän itse mies, jonka ainoana toimenä tällä haavaa oli olla unilukkarin viroissa omassa päässänsä, jottei tuikku siinä järjen kynttilässä päässyt nukahtamaan sammuksiin, joka nyt oli sytytetty hänen ymmärryksensä yliskamarissa.

Mutta Hosu-Kalle, jolla, sen kuin hän osasi ymmärtää, oli pivossaan aika turvallisen kuvaisia lehtiä, ei ollut näillä hiisteillä ollenkaan sillä päällä, että pelissä nyt juuri, paraalla myötätuulen kirillä hänen kohdaltaan, tulisi jaaritusten ja jutun haukotusten vuoro. »Priki ja präki, katajan kräki!» vähätteli hän siis vain Vihtorin sanoihin. »Kortit kouraan takaisin ja se seittu nätisti penkkiin, joka saa kahdeksaisen niskaansa niin että tärähtää! Vai silloin varas päätänsä silmukasta vikuroimaan, kun kroppa jo killuu hirressä, ja sinä puheen prätinöille, kun torakka jo kiskoo kiduksissasi! Virka hoidetaan ensin ennenkuin panksuuneja nostetaan, ja sinäkin noukit Mooseksen kirjat kaikki neljä ja koko läjältä näppeihisi, ennenkuin peli on päässä ja sinä syytinkeillä ja jutun piimällä koolikaupalta! Tiedätkös sinä, että kahdessa paikassa istutaan vaiti, kirkonpenkissä ja isossatorakassa? — Vai tyyri sinun pussikkojasi kämmentelemään, isontorakan etukäpäliä?» lisäsi Hosu-Kalle vielä epäuskon karvautta sanojensa suolaan! »Sillä isoksitorakaksi sinä tässä pelissä jäät, vaikka pesisit aivokoppasi sisäseinät lipeällä, siinä ei auta hurskas kirouskaan

eivätkä tusinatkaan tyyrin kápälöimiset!» Hosu-Kalle huiskautti kehuvasti korttiviuhkaa pivossansa ilmassa.

»Torakka ja tarakka!» vähätteli Vihtori ja yritteli hänkin ramariikan riimiä harminsa peittimiksi, koska tosi olikin, että hänen korttinsa, ne, jotka nyt makasivat alassuiten nakattuina penkillä, ja joita hänen vastahakoisesti taas oli pakko ruveta kokoomaan kouraansa, eivät olleet järin häävejä, eivät ainaakaan sellaisia, että millään mielellä peli enää olisi mojakammille maistunut, varsinkaan nyt enää, kun olisi ollut ajatuksen leuka- luulla työnurakkaa ja purtavaa muussakin tosikyrsäisemmässä asian syrjässä: suottakos ja merimiehen korvan syhymättä mies kuuntelisi jouten vieressä, kun ovat puheissa astiat ja alusten rakentamiset! Mutta noukittavahan oli koparaan vaikka haluttomastikin, lehden raiskaa penkiltä, minkä silkasta oli läjällään edessä, koska kerta oli leikkiin itsensä lainannut, eikä merimiehen sovi ennen vahtivuoron vaihtoa kiivetä koijuunsa, saako sitte niskoihinsa likoa vai muuta märkää. »Torakka ja tarakka, härkärengin harakka karakka-kasakkana!» vahvisti suurusti hän kuitenkin sanojensa sakoa, koska sitä mukaa, kun korttia sai kouraansa noukituksi, alkoi mieltä purra yhä selvempi häviämisen esimaku, ja koska ihmisluontoa sittenkin virkisti pieni näpsäys Hosu-Kallen turkkeihin ja muistutuksen makiainen hengen ihoihin: Langholman härkäkuskihan vain Hosu-Kalle oli viraltansa, ja niiltä toimilta ja juhtaparin tarpeellisilta huiskauksen hoputuksilta verkkaisiin peräpakaroihin hänellä oli nimensäkin. »No, se on vissi ja pyykinkestävä totuus, että Janne paiskasi minulle kämmentä toisessa yövahdissa Hullissa!» riensi hän kuitenkin, kun oli saanut korttinsa taas järjestykseen kouraansa, vahvistamaan Kallen epäluulon-alaiseksi saattamaa kehusanaa. Ja selvitettävähän tämä asia oli, jotta Kallen hammastelut tulivat osoitetuksi turhiksi ja

pelii sopi levossa jatkaa. Eihän merimies saa kärsiä nenillensä hyppimisiä, vaikka onkin uskollinen sen touvin kimpussa, johon on tarttunut kiinni. Toistaiseksi saivat siis kortit levätä, vaikka nyt järjestettyinäkin kourassa ja Hosu-Kalle niinkuin muutkin koko räpältä kuunnella, mitä Vihtorille oli tapahtunut Hullissa: eihän niin ruokoton ole merillä kukaan, ettei sitä touvia juoksisi naakeliin, jonka pään kerta on noukkinut koparoihinsa!

»Tuli pikkainen äijänkränä kaijille», alkoi siis Vihtori, ja ääni oli niin itsepäinen, että Hosu-Kallekin ymmärsi, että seuraavaa torakantikkiä oli nyt varrottava samalla kärsivällisyydellä kuin virkatoimessa härkäjuhdan säärensirtoa Langholman savisilla saroilla: nekin siirtyivät aikoinansa, kun odotti, vaikkei aluksi olisi uskonutkaan! »Tuli siis pikkainen äijänhuiska kaijille — minä, niinkuin sanottu, olin täkkivahdissa yövuorolla Siwiässä silloin ja olimme Hullissa juuri — tulee käppänä ja äijän turilas hosumaan käsivarsineen kaijille, viittilöi vimmatusti ympärilleen ikäänkuin Ylistalon mylly tuolla mäellä, kun se puolivaivaisena päästetään holppimaan syksytuuleen, mongertaa suustaan mitä mongertaa engelskaansa, torkottaa kaksin käsin kansin ovea kohden niin että karvaiset käsivarret kurottavat pitkälle risaisista hihansuista, koukertaa etusormeaan kämmenlautaselleen kuin kääriäinen ja pelaa pikisilmillään kuin vietävä ikäänkuin olisi flikkoja tanssilaattialle hilaamassa, takoo hieroo kämmenpohjineensa rikkinäisen sortuuttinsa povitaskua vastaan, ikäänkuin olisi paidattomalla paksukin lompakko nutun reikien paikkana, kastelee peukaloa suuhunsa ja tekee liikkeitä kuin paksua setelipinkkaa laskisi kourassansa, nykii ja nikoo koko ajan takkuisine pääknuppineen isoa mustakylkistä fregattia kohden, joka reisuvalmiina keikkui redillä. Ymmärsin minä hyvinkin äijän yskän, ja näin jullinkin vähän

loitompana kaijin kyljessä yön hämyssä, mutta sanoin selvällä suomenkielellä: 'Olet tainnut unohtaa lompakkosikin kotiin, niinkuin paitasikin on jäänyt sinne, koska ihosi yön pimeäsäkin hilvahtelee takkisi siekaleiden alta. Käsketäänpäs tyyri juttelemaan asiasta: hän osaa lauteerata engelskaa paremmin kuin minä!' sanoin ja pihautin pirauksen vahtipilliin. Tyyri oli täkillä kuin pyry, mutta ei hän runnarista nähnyt muuta kuin kantapäät ja sortuutin toisen takaliepeen, kun äijä sen livan korjasi itsensä kaijilta ja hävisi kolihiilipinojen taakse, jullikin hellitti samassa kaijista ja katosi kiireesti merelle: siinä oli kaksi soutajaa airoissa! Sillä kerralla tyyri minulle Hullissa kämmentä paiskasi, ettäs tiedät!» kyräytti Vihtori vihaisesti Hosu-Kallemalle sekä lykkäsi viimeinkin valikoimansa kortin pesänpohjaksi penkille.

»Perhanan porosorkkaa ja Hame-Vihtoria sinua!» kuului samassa Kallen selän takaa keskisängyn syvyyksistä ovinurkasta uninen harmitteleva ääni ja sängyn jalkopää rytisi väkevän perinjuurisen kaskottelun polkaisemana.

»Jokos ehtoo alkaa hämyttää, koska Fliku-Fetukin virkoo!» veisteli Iso-Vileeni pöytäpenkiltä, mukamas akkunaruutuihin pälyten, joista aurinko keskipäivän kirkkaasti kurkisteli tupaan ja laattialankkuihin.

»Käännä kylkeä, eivät Alastalon piukatytöt vielä ole ehtoolypsymyelle lähteneet tarhaan!» säästeli vakusta isäntäkin Vileenin pilaa ja naurahteli, piipunnyksää suupielestä toiseen siirtäen.

Sängyn aukkoon oli kuitenkin muutaman lievemmän kiro-sanan jälkeen ilmestynyt porröinen, unentökeröinen pää, kohta kiepahti laidalle esiin ensin toinen ja senjälkeen toinen rikkinäiseen puolisuikkaan verhottu sääri ja samassa jo loikahti laattialle pitkän huiskava miehen venkale. Repäsevä kaskotus, joka kimmautti solakan varren kuin jousikaareksi, haritti

suonekkaat käsivarret torkoilte lakea kohden ja nosti koko miehen varpasilleen, niin että puolisääriin hilautuneet housunlahkeet kiipesivät tuumaa paria sukansuita ylemmäksikin.

Pahin unenhorke oli nyt kuitenkin kiskaistu roimista jäsenistä. »Vai sinun penteleen tähtesi täällä saa hautoa selkää päiväkaudet Ylistalon kuuman keskisängyn oljilla, kun olisi kelvannut keikkua raikuvalla täkilläkin valtameren tuuli niskaharjaksia humistelemassa!» Hän läiskäytti kämmentä pulskan rehentelevästi Vihtorin tanakkatekoiseen olkapäähän. — »Hemmetin kölli!» kehui hän manasi. »Mastoon sinä menet, kun tikkaat ovat nokan edessä ja tyyri selän takana kiljumassa, menet vakavasti ja varmasti nuppiin asti niinkauan kuin maston tyveä riittää, niinkuin kyntöhevonen pellolla sarkansa päähän aitaan asti, menet niskaa kääntämättä ja käsivarren vaajaamatta, vaikka ilma viheltäisi pahanakin piruna läimävissä touveissa korviesi juurilla ja raakojen päät kastelisivat nuppejansa vieressäsi meren mustiin kitoihin! Konstikin sinusta vielä tulee ja siirryt kansista ahteriin, kun olet aikasi travannut taklinkeissa ja lakeana kuunnellut tyyrin ja kapteenin porinoita, muijankin saat, kun huolit jonkun minun entisistä hentuistani, tuvankin rakennat niemen kärkeen ja maalaat akkunalaudat valkoisiksi, kun hyyryrahat alkavat homehtua taskunpohjissa, mutta merimiehen meininkiä ei sinun paksussa pääkopassasi ole enempää kuin viinan kiemausta kipistyneessä piimässä! Merimies onkin semmoinen poika, tällainen poika, joka ei muistele eilisiä eikä ajattele huomisia, mutta on pentelettä tänäpäivänä!»

Fliku-Fetu oli jättänyt Vihtorin ja istunut penkin syrjälle Hosu-Kallen selän taakse sekä kurotti penkin alta saapasta kouraansa. Mieltä karvasteli kuitenkin edelleen. — »Perhahan mätipäätä!» nupisi hän kiiltovartista saapasta jalkaansa

kiskoessaan. — »Mikä hirvatin hätä sen pillin piristämisellä oli olevinaan! Olisit hissuksissa raottanut kansin ovea, ja huraus! kuinka tämän pojan kistu olisi lentänyt kaijille, ja nyt ei halattaisikaan tarhapiikoja Alastalon navetan vajassa ja pureskeltaisi hapanta silakkaa Ylistalon kuluneen pöydän laipeilla, vaan kelpaisi sylkeä kihautella meripojan ikenestä laidan ylitse Indian siniseen mereen tai tepastella palmuhaminoissa käsivarsi pujotettuna murjaaniprinsessin paljaille uumanotkumille!» — Hän polkaisi äkäisesti jalkansa saappaaseen, nykäisi lahkeet suoriksi varsien päälle, loikahti pystyyn, ylenteli siniverkahousujensa uumauksia, silotteli löyhötteli punakirjavan paidan rutistuneet laskokset röyhemmilleen, muikisteli naamaansa akkunanielessä riippuvaan sameapintaiseen pieneen peilipahaan, kohenteli huolellisesti latistunutta huivin solmua leuan alla, harasi sormillaan sotkeutuneet hiustupsut otsalla ja ohimoiden tihuvilla selvemmiksi, ja mies oli valmis ja taatissaan.

IV.

»Hihhei! tällöinen meripoika on!» hoikahutti Fliku-Fetu tupaan päin kääntyen taaskin peilistä, ja tepasteli korskuvasti pari askelta laattialla, niin että palkit läiskyivät. »Eikös kelpaisi vaikka talontyttären sulhaseksi!» ylvästeli hän Miljalle, joka kehräsi rukkia perä-akkunan vieressä takasänkyjen edessä.

Naurun kilaus tyttökurkusta. »Katsellaan parempia ensin ja kaapitaan räppeet padasta vasta, kun puuro on syöty!» Neitokset ovat ärsyttäviä, varsinkin kun niillä on vallattomissa suutarhoissaan paitsi valkeita hampaita myöskin teräviä puheita!

»Ohoh! Onkos Pukkilasta äskettäin ollut vieraita talossa, kun noin on suunavaus vieläkin lämpimillään? Terveiset Evaldilta! Kun minä aamuyöstä sousin rantaan — missä olin, onkimatkoilla! — niin mikäs lykkää esiin rantahuoneen nurkan takaa, ellei Pukkilan sluupin valkoinen keula! »Vienkö Miljalle terveiset?» hihkasen kurikseni, vaikka itsenikin vuoksi hiljakseltaan, kun sluuppi koko kyljeltään tulee näkyville, ja pojalle, Evaldille tietenkin, tulee turkanen kiire saada päänsä varjoon peräseilin peittoon, etten minä mukamas tuntisi! Pimeähän vielä oli ja hämyä ilmassa kuin säkillä kannettuna ja sinne katosi hämäriin paahteineen kuin varjo, kuului yöstä vain airon loiske veteen, koska tuulikin vielä oli mieto ja Pukkilan rantaan oli kerjettävä ennen huomenkajetta!»

Vereille poskipäille lensi syyttä suotta punaa yli tarpeen ja jalkateräkin erehtyi polkemaan rukkia kiivaammin. Rohdintukkokin kräklössä sotkeutui ja täytyi kesken hämminkiä kurottaa sitäkin selvittämään. Auringonkin piti par'aikaa paistaa ja kilotella akkunasta niin että raskaan suortuvat ja ruskean rohtimet pääläella räiskivät kuin sytytetyt ja paidan palttinahihatkin hulvivat ja hiiltelivät pyöreiden käsivarsien lämmehtivässä kiireessä. Mihin takertuikaan sana kerkeän kielen päästä, mihin lymysikään uhka ja rohkeus silmäterien virmasta parista? Posketkin jo polttivat ja kuumottivat kumpikin yltäyleensä, rohdintukkokin kräklössä sotkeutui yhä pahemmin ja täytyi kurottaa jo toinenkin hätäynyt käsi oikean avuksi!

»Hiukset riipasevat valkeaan!» varoitti Fetu voitonriemuisaan ja täyttä nuorenmiehen kurkkuansa nauraen. »Korvalehdet sytyttävät!»

»Vai sitä ne porstuan palkit yöllä niin hemmetisti lonkkuivat?» Iso-Vileeni se oli, joka nyt syhytteli rojoa partaansa ja piti vireillä naurunrämää tuvassa. »Ja minä kun luulin — vanhana tulee mies niin viattomaksi! — että Ylistalon isotonttu siellä vain tassuttelee talon nurkissa ja vedin vällyjä paremmin korvilleni!» Vileenin kuhmuinen ja parkittu otsa oli kurillisissa kurtuissa ja hän ei siirtänyt muhittelevia silmiään neitosesta, joka virkunalanen tällä haavaa istui rukkituolillaan kuin tulisilla hiilillä. — »Hääpaitaakos varten hyppyset nyt lankaa kiertävät, kun polkimella on tuommoinen turkainen kiiru? Ja mitäs arvelee Pukkilan kapteeni tulevasta miniästä?» Vileeni antoi silmälautansa läpytellä toisella pelavalla silmällään, mutta toinen tarkasteli tyttöraiskaa sitä visummin ja hievahtamattomammin.

Nyt katkesi lanka lopullisesti Miljan kärsimättömissä hyp-

pyssissä: sekin harmi nyt vielä, täytyi sitäkin kumartua korjaamaan, kun muutenkin kaikki katselevat ympärillä kuin syödäkseen ja kuin seitsemättä ihmettä Turun markkinoilla! Miljan silmät varastivat salavihkaa äitiinkin, joka juuri oli kääntämässä kypsäksi kiehunutta papupataa toton tulilta uunin suuhun, ja käsi vielä raakuraudan varrella tuijotti kipunoivan padan kyljiltä ihmiseen, ikäänkuin olisi oma sydän hänellä rinnassa padan pohjaa kytevämmissä kivuissa. Hyvä toki se, että oli langanpää taas liittynyt rohtimiin, ja sai polkea rukinkin käyntiin. Hypistää kiivaasti ja polkee hyrrän tulisempaan lentoon, niin ei tarvitse olla kuulevinaankaan mitään eikä katsoa kehenkään!

Jalkaterä työskentelikin nyt kiivaasti polkimella, hameen helma lieppui tulisessa tuiskeessa, rukin kehrällä oli lentävä kiire, sormi sojotti lankaa kuin valkeata ja rullan varsi pakseni kerälle kuin silmäin nähden! Mitä merkillistä siinä, jos Evaldin käsi onkin ollut kaulalla lämmittämässä! Mitä se muille kuuluu, kun povi likistyy poveen ja ilo pursuu rinnoissa niin että itsensä kadottaa? Mielessä alkoi vilahdella valkean tutkainta ja veri puuscutella väkeviä silmiin. Sanoisiko tommoisille, että päkisevät kuin pahat pitkäpartaiset pukit luodossa, kun ruuhi lähtee ja ne jäävät rannalle? Nostaa ahvenkin niskaruotonsa pystyyn, kun sitä kiusataan: miksei sitte ihminenkin, joka on käynyt rippikoulunkin jo kaksi vuotta sitten ja on täys'ihminen, lettikin niin pitkä, että ulottuu paksuna keränä kolme kertaa Evaldin kaulankieteiksi, ettei hän pääse lähtemään ennenkuin päästää, ja jota Evald on halannutkin! Viskaa lettinsä suoraksi selässä, nakkaa nokkansa pystyyn ja antaa niiden kerrankin kuulla, kuulla niin että kimisee korvissa, koska ihmisellä kuitenkin on kieli omastakaa ja kotona suussa, nopea kieli onkin terävän hammas-

rivin takana, ja kurkku myöskin kirkas vaikka kiljasemaan. Laiskat jöntit, joilla ei ole muuta tekemistä talvikausiin, kuin loikoa päivät pitkät penkeillä ja nuustia toisten ihmisten asioita kuin joutokoirat talon nurkkia! Pörisee Fetukin, joka jokainen jumalan hetki olisi valmis pujottamaan käsivartensa uumille, ellei ajoissa saisi läiskäystä syhyville kypälilleen, ja joka ei liikkuisi talosta yökausiin, jos porstuakamarin haka heltäisi, kun hän mankuu oven takana! Saisivat kuulla kunniansa jokaikinen. Iso-Vileenikin, joka, jos liikuttaisi laiskaa ruumistansa yhtä ripeästi kuin paha kitaansa, olisikin muuta kuin loismies Ylistalon pöytäpenkillä, ja isäkin, joka suvet talvet paahtaa pitkää selkäänsä vakussa, milloin ei makaa sängyssä, senverran sentään liikkuen paikoiltaan, ettei alustoja kuitenkaan tarvitse korjata!

Milja-paran mieli oli jo yhtä kovassa menossa kuin ruginkehrä polkimen kiihteillä, ajatus kuin aivinan riepu tuulen turjuilla aidan seipäässä, sanaakin sydämällä niin ahtivan paljon kuin karkukatrasta veräjän suilla, jonka tukkeilla ei ainoakaan tunge lävitse, kun jokaisen loikkivan olisi mahdollista samaan syöksyyn! Elleivät vain äidin silmät askarten keskeltäkin tirkistäisi niin vakavan totisina uuninloukosta kohden, ettei ymmärtänyt mihin omat silmänsä kääntäisi niitä huomaamasta. Äidilläkin täytensä, murhetta joka puolella, mukulat laattialla, isä vakussa, naveton oven yläsarana poikki, puuvaja tyhjänä talven edessä, heinäladossa heinää hyppysellinen! Kerkesikö hän kertaakaan päivässä lepuuttamaan väsyneitä ajettuvia nilkkojaan, istumaan tuolin nurkan kulmassa edes sen västäräkin nielaseman ajan, että hoikkasi huokasi särkevän selkäänsä suoraksi aamuhuomenen juoksuilta ja päivän selän kiiruilta ehtoonhoppuihin saakka! Mitä hän katsoikaan minua niin särkevin silmin kuin olisi hänellä murhetta minus-

takin vielä! Silmiin karasi niin kuumaa, että melkein itketti. Parasta pitää itsensä visusti, säilyttää silmät koossa, huulet piukassa ja kielenpää kurissa, niin äidinkin ehkä on parempi, kehrätä, kehrätä, polkea, minkä jalkaterä kerkiää ja rukki hyrrää, niin unohtavat kukaties, löytävät muutakin häkläämistä, joutilaat, kuin minut! Miehiäkin istumassa tuvassa niin paljon ja koko päivän, että hävetti!

Apu oli kuitenkin jo läsnä ja Milja unohdettu tuvassa ja rukkinsa edessä. Järvelin sivupenkillä oli päässyt perille ajatustyössään. — »Tohisette turhianne ympärillä, niin ettei ihminen saa rauhassa ajatellakaan!» ärähti hän ensimmäiseksi elonilmaukseksen. — »Priki? Sanoitko sinä priki?» — Järvelin oli vääntäytynyt istumaan penkillä, ja jutteli, niinkuin olisi aivan äskeisiin vastannut. Pärinät Miljoista ja hänen sulhasistaan olivat asioita, joista miehinen mies ei ollut tietävinään, pudotti korvistansa; jätti semmoiset silleen ja pyyhki puoleen kuin hämähäkin verkot ruudusta, kun oli katseltava ulos akkunasta! »Prikinäkö sinä sanoit?» uudisti hän kysymyksensä, ja mulautti halveksuvan katseen Iso-Vileeniin: oli päästävä asioihin takaisin! — »Sinun ajatuksesi juoksee sinun paksussa pääkopassasi niinkuin piki! Sitäkö varten sinä luulet Alastalon pitäneen Jannea pari talvea Lundströmin opissa Kaaskerissa rätinkejä ja riitinkejä opettelemassa, että pojasta, ja, niinkuin hyvin ymmärretään, tulevasta Alastalon vävystä tulisi prikipipari? Näit sinä silminesi niinkuin minäkin sen ankkuripelin, jonka Alastalo Hullissa osti, ja joka hissattiin Siwiän täkille kotolastin lisäksi: luuletkos sinä senvartisen mööpin sopivaksi kitisemään prikikuuton vertaisen aluksenastian keulapakalla? Parkin ja täyden kolmimastolaivan ne turkaset aikovat rakentaa pitäjään, tai minä en ole kymmentä vuotta kulannut maailman kaikilla vesillä ja keikkunut erillisissä

astioissa! Alastalolla onkin päässä yhtä paljon järkeä, kuin sinulla turhaa ruhoa ruumiissa! Rakentaa laivan, jonka ruumaan mahtuu kahdenkin prikin lasti, ja joka liikkuu semmoisilla vesillä, ettei niillä ole talvesta kiusaa. Laskekaas pojat, jos teillä on päätä, ja pääknupissa ratasvärkkiä eikä mätiä, eikös olekin retarilla nelikertainen tiensti astiasta, joka kahta kertaa ruumaavampana kuin Siwiä ei kuluta puolta vuotta turhan päiten pelkkää kitisevää ankkurikettinkiä kiskoen Alastalon akkunan edessä kotolahdessa?»

Järvelin oli naulannut asian selväksi ja katseli nenänpää-tänsä omanansa nostaen ympärilleen piirissä, jossa jokainen silmäpari tällä hetkellä oli tiiveiltänsä tikistettynä häneen niin kuin reimariin, joka ahtaassa paikassa on sivuutettu oikealta puolelta. Järvelin oli kuitenkin nyt niissä ajatuksenkengissä ja astumisen puhdeissa, ettei hän malttanut olla antamatta ohimennen vielä pientä nuhdettakin ja läksynnäpsäystä sormiin muille. — »Ajattelisitte asioita, ettekä härिसisi kuin turilaat tytön niskahahtuvissa! Mitäs semmoisista kolinoista! Porstuan ovet pidetään talossa ruokottomasti selällään yökaudet, niin pääsevät kylän kollit sisään ja ullakoille ja paukuttelevat! Ja ihminenhän tyttöraiskakin on, luontokappale niinkuin me muutkin!» — Järvelin lykkäsi piipun takaisin suuhunsa ja vaikeni.

V.

Mutta nyt ei tuvassa enää ennätetty aprikoida Miljan asioita, vain Milja varasti rukiltansa kiitollisen silmänvilauksen kuivaposkiseen Järveliniin, ja Hosu-Kalle yritti ymmärtämättömyyksissään jotain naljaksi tarkoitettua: »Eivät turilaat mitään härise, tuhisevat ehkä, jos sen kuulisi!» viisasteli hän ja vilkaisi nauruun kärttäen Fliku-Fetuun vierellään, mutta yritys kirposi tällä kertaa tälläkin taholla turhiin, sillä Fetukin oli saanut ajatuksen saivaraa tukkansa alle, ja oli seurakunnassa samaa yksinkertaista opetuslasta kuin kaikki muutkin.

Ensimmäisenä tointui tuvassa sanantolkkuun Iso-Vileeni. — »Parkki? Kolmimastolaiva? Joka seilaa Spanjat ja muut maailman selkäpuolen maat?» — Vileeniltä unohtui piipunysä suuhun lykkäämättömänä käteen, niin hämmästynyt hän oli, ja ajatukset päässä karkulaisina kaikille ilman kureille niinkuin hiiret saralla pesästänsä pelästyneinä, kun kavejan viimeinen jalallinen on nostettu huupiltansa turvattomien yltä pellolla!

Isännältä pääsi epäuskoinen Esan nauru. »Kolme tikkua pystyyn aluksen kuuttoon? Tunkiota ennen on kolmella kahvelilla tongittu, mutta ei taivaan pilviä! Kääntääkö Alastalon Herman tadikkonsa terän ylösalaisin, kynnet päin tähtien akkunoita?» hölisi hän ja potkaisi vakun allaan holkkuvaan

liikkeeseen sekä nauraa hirmahti vähättelevästi kummallekin puolelleen. — »Yhdessä käytiin rippikoulu, ei hän sen merkellisempi mies ole, ja nyt on niin isonen olevinaan, ettei enää luule mahtuvansa kahden maston väliin! Vetää täkillä pahemmin vain, kun on kannella kaksi maston rakoa tuulen reijiksi! Keikkuu perhana rutommin, kun on kölikin parkki-astian mittainen ja merellä parempi puri tönkiä, ja kuutossa riittävämmiin suupalaa kitaan ja ikeniin!» Esa laski voitavaa suustaan, minkä osasi ja kuola toi sanaa suuhun. Liika laiska hän oli, ollakseen kade, mutta naapuri harmitti kuitenkin, kun aina piti yhtäpäättä viitsiä ja yritellä, ja asui niin lähellä, että akkunasta näki. Kun on selkää venytettävänä niin paljon kuin hänellä Esanselkää itsellensä vakussa, niin ihminen ei kärsi ilman kaunaa muittenkaan liikoja hosumisia ja heilumisen vähtejä! »Ei Herman makoansa kuitenkaan pakoon pääse, vaikka pistäisi parkkiinsa kräkejä kolmittain köliinkin, niinkuin parittomasti täkkipiikeiksikin!» paheksui hän edelleen ja holkutti sanojensa höysteeksi vakuakin allansa sen kuin oli pitkää säärtä kahden puolen oijentumaan potkoon keskilaattioille.

Nyt oli emäntä kuitenkin jo härisemässä. »Parempi miehen keikutella parkissa kuin vakussa!» kivaistiin ensimmäiseksi räpsäykseksi papupadan kupeilta, kun vielä oli korvissa isännän äskeiset arvelut parkkilaivan keikkumisista, ja silmissä tämänhetkinen vakun holppiminen. »Ja kauniimpaa kolme mastontankoa vaikka vatsaevinä alus-astian kölipuolilla, kuin kaksi täysmiehen koipea laiskansäärinä roikkumassa humalavartaina kahdenpuolen vakua!» verestettiin suolaa saarnaan. »Puhu sinä tadikoista ja kolmihaaraisista, kun et vielä ole korjannut sitäkään, josta Milja jo kesäpellolla katkaisi piikin! Ennen Alastalo saa laivaansa kolme mastoa kuin sinä tadikkoosi kolme piikkiä!» Patakoukut kalahtelivat äkäisesti emännän hoppui-

sisä käsissä, kun hän kiireellä nosti padan raakun kärjeltä hiil-
tynelle jalustalle, joka odotti vieressä. — »Vai varvimiehet
tässä nyt vielä tulevat talven vastuiksi!» huohti hoikkasi
hän, kun sieppasi pata-arkulta puulusikan maistellakseen papu-
keiton suolaa, ja ajatus siinä raossa sai väliä selvitellä mielessä,
mitä vast'ikään oli saanut kuulla sekä juosta tuleviinkin huo-
liin. »Ikäänkuin ei tupa jo muutenkin olisi tarpeeksi täynnä
penkinmittaajia, ja ristiä ihmisellä tarpeeksi!» pääsi emännältä
vahingossa pieni sydämen purkaus, kun muutenkin oli kieli
löysällä ja juuri päässyt Esaa torumasta.

»Tuki ämmäsi suu, että saa puhua asioista rauhassa!» laukesi
Järveliniltä terävästi ja hän luimautti pahasti isäntään, varoen
kuitenkin visusti silmiänsä uuninloukosta.

»Kotkottaa ja kirastaa padan vieressä kuin pesästään kyö-
rätty kana!» paheksui Iso-Vileenikin. »Myntätyssä rahassa me
ruokamme ja talvikortteerimme maksamme!» lisäsi hän karva-
semmin. — »Ja siitä hyvästä ja rahansa palkaksi saa viruttaa
vatsaansa laihalla papuruualla jok'ikinen jumalan päivä, niin
että makoa kääntää, kun silmä vain sattuu uuninloukasta ja
padankylkeä päinkin, ja kuunnella päällisiksi porinaa pahan
ämmän suusta, joka ei ole edes oma muija, niin että jo kolman-
ten päivänä maihin tultua ovat korvat verilihalla, muista
sielun arkapinnoista puhumatta!» — Vileeni oli äreä parraltaan
ja katseli vetoovasti ympärilleen ikäänkuin olisi istuttu mies-
joukolla laivankansissa, käynnissä tavallinen aterianaikainen
praakki ja hurina, kapteeni-äijän sijasta tällä kertaa vain
emäntä ja Ylistalon Liisa harminpalasena ja yhteisenä jutun-
kihan maalina; Liisa kuitenkin omine korvineen ja hameissansa
läsnä, kun kapteenista puhui karvaita mieluummin silloin, kun
äijä kuorsasi ahterissa kajuutassansa ruokalepojansa ja itse oli
keulakansissa miesten joukossa ja omamielisiä suusta suuhun.

Isäntäkin katsoi nyt otolliseksi vähän kohennella hiukan sammaltunutta valtikkaansa talossa. — »Ole pörisemättä, Liisa!» sanoi hän häpeän vuoksikin ja muitten tähden, vaikkei äänenpaino sattunutkaan niille nuoteille ja siihen karskiuteen kuin oli tarkoitettu, ja vaikka katse väkisinkin ja tuimempien pyristelyjen uhallakin sittenkin pysyi kuin liimattuna nenäorren varressa ja sitä myöten korkeintaan rohkeni hiivata itsensä piipunnyksän ankariin tarkasteluihin.

Mutta tämänkään vertaa ei hänen olisi pitänyt vuovata, sillä nyt oli emännän muutenkin täyteen kärsivällisyyden maljaan kaadettu viimeinen pisara ja laidat vuosivat ylitse, ja minne ne muuane vuosivat kuin sinne, minne oli matalinta ryöpytä ja vanhat kurut avoimina entisiltä kaadoilta, laiskaa ja levännyttä selkää sitäpaitsi vastaanottamaan vaikka mitä, ainakin sanan raippaa ja kielenpään ruoskaa!

»Laittaisit sinäkin laiskat luusi liikkeelle vakusta, ennenkuin homehtuvat! Naveton ovikin roikkuu keväästä saakka yhdellä saranalla niin, että lehmätkin nyt syksyllä laitumilta palatessaan katselevat vilhein silmin longottavaa ennenkuin uskaltavat astua kynnyksen yli yöksi! Ja lammaspihaton katto tippuu vettä ja kaivon koukku on poikki ja tallissa kahden päivän sonta korjaamatta — minä senkin viimeksi lapioitsin! — ja makin ovi säpäleinä niin että saa istua asioillaan kuin Turun torilla ja . . . ja . . .» tuli vaikka mitä, vaikkapa silmät umpeen ja korvat myös, jos Esa olisi ollut haurasnahkaisempi mies sielunsa ihopaikoilta . . . »leukasikin kuin ruispellon sänki senjälkeen kun kavejat ovat korjatut pellolta ja törröttävien oljenpiikkien välissä ei enää näe muuta kuin mitä varikset ovat vahingolta ja takapuoliltaan multaan varistelleet!»

Emäntä oli kimmastunut kuin purtu pippura, silmät tuisivat tulta ja kieli valoi lipeätä, syytön kivivatikin kalahteli

pahasti paadella, kun kauha emännän käsissä touhulla ja kii-
 vaudella syyti kiehuvaa lientä sen sisuksiin. Nähtävästi suotiin
 ja sydänhalusta edes ruukkuvadin tunnottomiin pohjiin ja
 kimmeltäviin emaljeihin osa sitä kiehunkihelmää, jota ihmis-
 tunto ja kahdenkymmenen vuoden aviorakkaus ei kuitenkaan
 sallinut suoriltansa ja kauhakaatamilta valella siihen nuppiin,
 joka tuvassa parhaiten olisi ansainnut sekä pesut että saip-
 puat! Miljakin rukin vieressä sai äkkiarvaamatta siemauksen
 lennossa olevasta kielen päästä. »Siellä sinäkin kuulustelet
 mokomien hörinöitä, etkä juokse lusikkoja ja püimäkoolia pöy-
 tään, jotta raadot pääsisivät senverran liikkeelle, etteivät penk-
 keihinsä kasva takapuoliltansa kiinni!»

Isäntä oli koko herättämänsä myrskyn ajan pysynyt his-
 suksissansa ja hievahtamattomana kuin hiiri, asetellen lakoon
 korvanlehtiänsäkin, ettei ärsyttäisi huomiota itseensä. Sadat-
 teli hän kuitenkin nahoissansa sitä varomattomuuttansa, että
 oli kuin pakiparastaan mennyt juoksevan räystäään alle seiso-
 maan, ja nyt sai korjata valun niskoihinsa! Nyt oli varomatto-
 muus kuitenkin jo tapahtunut, ja senjälkeen pärjäsi sitä parem-
 min, mitä vähemmin kynisteli vastaan. Tiesihän hän vanhoilta
 kokemuksilta, että jos tavuun puolikkaankin vuovasi härinää
 hampaistansa näillä ilmasäillä, niin kymmenen täyttä sanaa,
 ja jokainen niistä käärmeeenkihisevä, oli vastauksena! Antaa
 akan pärmätä! oli hänen viisas sotajuonensa tämmöisillä mark-
 kinoilla. Kun on sateessa joutunut räystäään alle, niin on parasta
 seisoa visusti, jotta osa valusta juoksee hatun lieritse maahankin
 eikä saa koko kuuroa niskaansa ja selkäihonsa lioiksi!

Se vain pyrki tuppaamaan sisulle, kun oli muitakin ympä-
 rillä taas tätäkin ripitystä kuulemassa. Imeskelevät vaieten
 piippujansa ja istuvat paikoillansa silmät lakeina päässä kuin
 särjillä siltakarkun vierellä, niin että otti heistä selvän hurtti-

kaan, äkäilivätkö hänen puolestaan ämmälle, kun taas hurisi alinomaisiansa, vai mujosiko nauru heidän sisuksissaan, kun taaskin ropsi hänen pinnoissansa ja suola karvasteli lähimmäisen nahoissa eikä omissa! Vileeninkin silmät mänkivät päässä sel-laisessa heman mujossa, ikäänkuin istuisi vesi kielellä vieressä katselemassa minkäkin siian ja säynäsherkun käristämistä padan kumoilla ja tulisilla! Tuhahti äkä mieleen: saisivat sanoakin jotain joutilaat, jotta papatus uunin loukosta loppuisi ja saisi taas tuntea itsensä kristityksi! Itse ei ilennyt imaista syvempiä haikuja edes piipustansakaan lohdutuksikseen, koska varren rinnoissa röhihi pahasti, eikä muijan marinan lomissa ollut syytä silläkään tavalla tarpeettomasti kääntää ja heristää enempää akan kuin muidenkaan huomiota omaan syntiseen minävaivai-seen. Saisi joskus, kun on aikaa, puhdistaa varrenkin, tyngän, öljyistä ja törkyistä, niin henki kulkisi hiljempää ja vaivih-kaisesti! ajatteli isäntä järkevästi.

— »Vai sinä luulet, että ne pistävät varvin pystyyn ensi talveksi ja rakentavat parkin?» — Tämä toimellinen ja asian-mukainen kysymys oli osoitettu Järvelinille, ja oli se isännän äkkijyrkkä yritys kääntää juttua tuvassa otollisemmille urille.

Järvelin hellitti silmänsä omasta piipunpesästään, johon hän ne joksikin ajaksi oli kiinnittänyt samanaikaisesti kuunnel-len emännän pajatuksen ohella tupakankin hauskaa kodikasta rätinää tuhanporon juurilla. Hänkin, Järvelin oli tyytyväi-nen, kun taas palattiin järjellisiin juttuihin, ja pyyhkäsi huitasi vapaalla kädellään ilmaan ikäänkuin liika lähellä härisevän hyt-tysen kiusoja loitommille hätistääkseen. — »Vaimonkieli on kuin villakarstan piikkipuoli!» lausahti hän ennen muita puheita vakaan viisauden suupielestänsä. Sana oli tarkoitettu pieneksi kädenoijennukseksi ja myötämielen osoitukseksi isän-nällekin, vaikka siitä pilkahtikin aikamoinen tyytyväisyys

siitä, että itse oli pysynyt turvissa ja vanhanapoikana ja välttänyt omat nahkansa mokomilta suomustamisilta. »Vaikka olet sinäkin koko karvainen hahtuva karstattavaksi!» naurahti hän sentään kuivaan vatsaansa tasapuolisuuden vuoksi ja emännällekin kohtuutta osoittaakseen.

VI.

»No, se on selvä kuin päivä, ja kuljettava paikka kuin avattu veräjän läpi, että niillä on asioita meininkeissä!» oli Järvelin tämänjälkeen vapaa mies vakavasti ja vakuutuksella vastaamaan isännän vilpittömään kysymykseen. — »Viimissunnuntainakin seisoivat jumalanpalveluksen jälkeen hyvän puolentunnin ajan kirkkotanhualla yhdessä kimpussa kuin hörhiäiset pesäkannollaan ja pörisivät mitä pörisivät niin, ettei luullut loppua tulevankaan tällä puolen alventin. Näin Härkäniemen jykeän niskan ja Alastalon pyyleän vatsapuolen hartaimpina joukossa, ja koska ymmärsin, ettei meidän kylän kirkkopaatinkaan pestiä ennen kirkkorannan siltakarkusta helitellä, ennenkuin keräjät ovat käydyt tanhuan portilla ja peräpiitan jukomiehet paikoillansa paatissa, niin jäin kurikseni ja ajan kuluksi kirkkoaidan kulmaan seisoskelemaan. Arvelin, että yhtä hyvää seista tässäkin haapapuun varjossa äijiä katselemissa kuin istua kököttää paatissa auringon paahteessa paistumassa toisten joukossa ja haukottelemassa. Ja kyllä siinä puhetta näkyi piisaavan jos riittävänkin, vaikken minä merkilisiä jutuista kuullut, kun haapakin hohisi korvissa kuin kiu-sattu ja kirkkoaidan kulmasta sentään on melko matka pääkäytävän portille eikä likemmällekään sopinut kävellä kuulustelemaan, sitäpaitsi taisivat paikan vuoksi ja jumalanpalveluk-

sen jälkeen kirkonportilla seisoessaan hiljentääkin puhettansa ja jutella sopivaisuuden taitse ja ehkä asian salaisuudenkin vuoksi tavallista matalampaan maallisista.

En minä siinä siis kuulemisista lihonnut, mutta silmiä minä viljelin ja katselin. Langholma siellä, niinkuin tavallisestikin silloin, kun asiat rupeavat olemaan siinä valmeudessa, että katsellaan naakelia, minkä taakse nyörit jos köydetkin surrataan, seisoi tukin tykyrinä joukon keskellä, ja muut puhumassa ympärillä, minkä partaa oli, Alastalokin hänen edessään. On se napa pitäjässä, samainen Langholma, vaikkei meidän kyläläinen olekaan ja meidän kirkkopaatissa istu: katselin minä häntä, niinkuin katselen turvallisenä puurissa, ja pahemmankin meren reutoessa, keulatukkia, jonka tiedän kaksine jalkoineen upotuksi niin vakaasti kölipuuhun ja keulapakan pantteritukiin, että sen niska tarvitessa kestää nitisemättä ankkurikettingin, reisivarren paksuisenkin, lujatkin nyskäykset ja tonnivoimaiset tempaukset: ennen alus itsensä liitoksistansa irti parkuu, ennenkuin sinun kyömysi meren lyömille myöten antaa, ajattelen minä, ja kiipeän vapaavahtinani rauhallisena koijuun! Juhlallinen mies koko kynttilä, Langholma tarkoitan, selkä suora kuin salko, käsi tuimana sortuutin pieluksen sisäpuolelle pujolettuna, kulkee kankeassa kauluksessakin kuin Isonpitäjän rovasti, silkkirihma solmussa sileäksi ajetun jäykän leukanyän alla ja poskiparta röyhymässä kummallakin korvallisella paksunä kuin oravan häntä: missäs minä semmoisia miehiä olen muualla nähnyt kuin englantilaisen manuaarin ja amiraalilaivan komentosillalla seisomassa, ajattelin minä? Silmätkin semmoiset perhananpalaset otsalakan alla, että niitä tottelee, ja tottelee mies liukkaasti, kun niitä tiukistetaan, tottelee ilman harmin mujuja sisuksissaan, niinkuin muitten porinoita kuunnella, tottelee niinkuin sitä, jota on toteltava, kun hän käs-

kee! Maapakalla on laita sama kuin merilläkin, vaikka merillä ja suolasen kastellessa partaa ja rynkätessä parraspuihin sen kyllä huomaa selvemmin kuin mailla, että nimittäin sitä turvalisempi on olo muilla, mitä piukempi on leuka sillä yhdellä, joka käskee, ja että kymmenestä miehestä on viisainta yhdeksän totella kymmenettänsä, jos henki itsekullekin on kallis, ja joku joukosta on mies kymmenenneksi ja käskijäksi. Semmoinen mies juuri oli joukossa kirkonportin edustoilla toisten keskellä Langholma, Langholman Efram, ja vaikka seisottiinkin vakaalla maalla ja tien mantereella, niin hylkytti totisesti, kun katselin miestä muitten keskellä, suun viiva tarkan tyvenillään, otsan ryppy terävillä huomioillaan, silmien teräs vakaissa varmoissaan, hylkyttipä totisesti, sanon, sama ilon ja turvan tieto merimiessydämeni alustoja, kuin hylkyttää joskus kannella lautojen lotistessa jalkojen alla ja meren kissan sylkiessä rynkävillä partailla, kun silmä pahimmilla muljauksilla ja pukspröötin puskiessa nokkaansa mustiin tärskähteleviin jos tärähteleviinkin, kun silmä silloin on sattunut tempovilta touveilta ja täkin kihiviltä karsastamaan ahteripakallekin ja nähnyt äijän siellä tykevänä kuin tyvi, silmäpari terävän tyvenillään ja selkeän valppaillaan kun langan pujettajalla paraissa närpin täpä-rissä neulan kärkeen, ja leuka siinä hamassa kuin kyrsänpurijalla, joka tuntee hammastarhansa ja tietää, minkä pielet kestävät, ja katselee levollisena kovan kannikankin paksustakin syrjästä sitä paikkaa itselleen, johon hammas sopii ja johon isketään, nähnyt äijän ja kääntänyt silmän turvallisena takaisin toimituksilleen sekä ajatellut: antaa meren mellastella, sitä vartenhan se on vetelä, että se nostaisi niskaa, kun tuuli sitä kyörää, ja antaa haahden haukata, sitä vartenhan se on alus, että se menisi, meillä on äijämme pakalla, eikä sitä miestä housuistansa pyyhi tuuli enempää kuin älliä sen pääknupista

meren pahempikaan ryntö: kourat touveissa vain, kyllä pakalta käsky kiljuu, kun tarvitaan kättä prassiin, ja pärjää siinä kansimies henkensä kuin kapteenikin! Asia on naulassa, mikä onkin, kun tuo mies sanoo suostumuksensa, ajattelin, kun katselin Langholmaa joukon keskellä, ja arvelin kirkkotarhan aidan kulmassa, että annast' olla, kun tuon miehen käsi helittää rintapielestä ja piuvaa ilmassa sen pienen kaaren, joka ilmoittaa asiat sovituiksi ja jutun lopetetuksi, niin pian ovat kaikki liikkeessä ja hyvästelemässä ja eri kirkkopaatit saavat isäntänsä ja minäkin saan lähteä kävelemään kirkkorantaa päin ja kotomatkalle tarvitsematta kokotella paatissa ijänaikoja.

Asia ei silloin sentään näyttänyt vielä olevan likikään valmis, Alastalo varsinkin hääri Langholman niinkuin muittenkin edessä kuin kääriäinen, hikoili auringonpaisteessa kuin palvinliha saunan laolla, ja valutti sanaa suustaan kuin siivilä rieskaa. Haapa hotisi ylläni niin vietävästi, etten surmikseni eroittanut sanoja vaikka kuinka hemmetisti yritin ja kallistin korvaa, mutta kyllä Alastalon suuvärkki kehräsi liukkaasti kuin ratas myllyssä hyvällä luodetuulella, ja kädet pelasivat taiten kuin jadan selvittäjällä kutupaatissa! Nosela mies se Alastalo, vaikka onkin uuman paikoilta hyvän tynnyrin paksuinen, järki päässä liukas kuin ankeriainen ja puhe juokseva kieleltä kuin uistimen rihma kelalta! Mihin puhuisitkaan muut, ellei olisi Langholma ankkurina joukon keskellä, arvelin, kun katselin käsiä, jotka häärivät ja pyörittelivät kuin olisi kakku hyppysissä siloseksi hypiteltävänä! Vaikka tiedän minä puuripäiviltäni ja timperivuositani hänen prikissään, että hänen sorinoitansa sietää kyllä kuulustella ja kuunnella tarkastikin, sillä sanat ovat hänellä aina järjen vatupassissa ja enimmäkseen aika tihuvaankin vatupassiin asetetut, niin hylläviä kuin lienevätkin, niinkuin hän itsekin. Saattaa Langholma olla ankkuri toisten puolesta, jos

liaksi öljätään petiä, mutta saattaa hän olla ankkuri Alastalon sanoihinkin, kun ne sattuvat oikeaan paikkaan ja kohdalleen ja niiden on riipaistava pitävään! ajattelin, kun katselin Alastalon vähtiä ja hikoilemista.

Keikkui siellä Härkäniemen leveä selkälautakin Alastalon rinnalla Langholman edessä, mutta jos oikein huomasin, niin eivät äijän leukapielet sinä päivänä ja sillä hetkellä sentään tuntuneet olevan oikein omilla saranoillaan ja tavallisilla jenkoillaan. Nähtävästikin oli kielenpäästä sitomassa se kahle, että seisottiin kirkonportilla, eikä merimies osaa jutella vapaasti semmoisessa paikassa, jossa aina on maltettava kieltä, eikä sovi vahvistaa puhetta pienellä viattomalla kirosanalla silloin kun asian luonto ja parempi paino ja vakuutuksen voima sitä kuitenkin ehdottomasti vaatisi. Sitäpaitsi häiritsi häntä jutuissa nähtävästi sekin, ettei sillä paikalla sopinut vetää piipunvääriä taskusta ja lykätä tynkää suuhun, miehisen miehen on nimittäin kuitenkin hiemasen joutilasta viljellä suuta pelkillä syljen palkoilla ilman, että on piippu hampaissa pureskeltavana: tuntuu kuin jauhaisi suu turhia!»

Järvelinin kuivahkoissa silmännurkissa nujutti tätä viimeistä sanoessa pieni pilan kare, hän muisti itsekin piippunsa, nousi paikoiltaan ja kävi kopistamassa porot pesästä takan paadelle, sylkäsi saman tien suunsa kuivaksi toton tuhkaan niin että hiilustassa tuoksahti ja kihisi, sekä palasi takaisin penkille.

Toiset tuvassa eivät tällä ajalla hiiskuneet sanaakaan, eivät silläkään aikaa, jona Järvelin vaieten kopeloi seinässä riippuvan jakkunsa taskuja, haki sieltä nahkamassin ja verkkaasti täytti tyhjäksi kopistetun piippunsa uudella tupakalla. Vanhasta kokemuksesta tiesivät kaikki nimittäin, että Järveliniä ei saanut keskeyttää hänen jutuissaan, jos tahtoi kuulla asian loppuun. Jos nimittäin lykkäsi väliin varomattoman sanan, joko liika

uteliaan tai muuten häiritsevän ja turhanpäiväisen, niin saattoi tapahtua siten, että timperin leukapieli niksahti keskellä parasta jutun kohtaa niin tiiviisti kiinni, ettei lukkoa enää avattu, vaikka pahemminkin olisi kärtätty. Semmoisessa tapauksessa Järvelin vain mykästi kellisti itsensä takaisin pitkäkseen penkille, suoristi koipensa lavitsalle ja jäi sanaa virkkaamatta jurottamaan ylös lakeen jatkaakseen, jos yleensä jatkoi, juttuansa vasta tuntien kuluttua, tai ehkäpä vasta seuraavana päivänä, tarkalleen samalta kohdalta, mihin se varhemmin oli katkennut. Niinpä olivat nytkin kaikki tuvassa visusti vaiti Järvelinin hommastellessa piippuinensa, vaiti ja hiirenhiljaa, ettei miestä häirittäisi juuri pakinan paraassa ja tärkeässä loppusolmun kiristämisessä, sitä visummin vaiti, mitä pahemmin ja täydeltä koukulta itsekin ja useakin jo oli niellyt täkyä kurkkukiduksiinsa ja nyt paloi halusta saada perille asti kuulla, oliko Järvelin ja mäyräkuono todelta ja lopultakin päässyt jälkien vihille siitä, millä asioilla pomot ja Alastalot niin uskollisesti ja hikihatussa lihkasivat pitäjällä ja toistensa tykönä, Alastalo etenkin leivisköineen kuin juoksupalkoissa ja syöstävänä niissä viikkotingillä. Hiljaista olikin nyt tuvassa Järvelinin häärinän ajan, niin että olisi kuullut silmäneulan varisemisen laattiaan, jos semmoista olisi saattanut tapahtua miesjoukossa, joka puol'tusinaisena tai runsaampanakin oli talvilevoillansa mikäli ei levätelleyt vuos'umpisesti luitansa. Isoa-torakkaa ei enää muistanut Hosu-Kallekaan, isäntäkin oli noussut vakussa oikein koholleen paremmin kuullakseen ja Iso-Vileeni oli päästänyt piippunsakin sammumaan. Vain emäntä touhasi tavalliseen tapaansa uuniloukossa askareissaan, pisteli kiireen vilkalta höyryävää papuruokaa kivivatiin, niin että lohkoinen kauha kiukkuisesti kalahteli padan laitaan, piti madonlukuansa suupadassaankin ja mussahteli äkää, vanhaako

tuoreiltansa vai uuttako happamiltansa, siitä ei pitänyt vahtia kukaan: hurinan taukoamattomiin ja hopun loppumattomiin uuninnurkassa oli niin totuttu, että sitä ei laskettu ääneksi eikä miksikään tuvassa.

Järvelin oli siis levossa ja kenenkään häiritsemättä saanut täyttää piippunsa tupakkamassista seinällä, istunut vakaasti vanhalle paikalleen penkillä takaisin ja huolellisten toimitusten jälkeen saanut pesänsäkin taas sytytetyksi ja nakannut tulitikun pätkän laattian poikitse penkiltä tottoon samalla heilauksella kuin merillä ja laivan kannella laidan ylitse mereen. Vedettyään vielä kokeeksi muutaman perinpohjaisen haikun piipustansa, oli hän puolestaan valmis jatkamaan juttuansa, ja sen hän tekikin, sillä hän oli itsepintainen mies, joka, ellei häntä turhilla jaarituksilla häiritty, juurtajaksain selvitti langan, jonka päähän kerta oli tarttunut, kuunteliko sitte kuka hyrinää vai oli kuuntelematta. Tällä kerralla, kuten jo sanottu, ei kuitenkaan ollut kysymystäkään siitä, ettei muka kuunneltaisi: heristettyä korvaa oli valveilla niin monta kuin oli pääknuppia tuvassa korvaparia kantamassa, Miljakin kun oli Evaldilta jo jotain saanut kuulla, ja emännälläkin kun jo olivat omat pelkonsa ja kavahduksensa Järvelinin tähänastisten puheitten vuoksi. Helpotuksen humaus lehahtikin tuvassa, kun Järvelin taas oli nyöreillä ja nuoteissansa.

»Summa asiasta», kärisi hänen äänensä siis taaskin tuvassa, »summa asiasta oli kumminkin se, että Härkäniemi näytti verrattain harvasanaiselta siinä kirkon portilla toisten joukossa seistessänsä: kun Härkäniemellä parta on pitemmän aikaa liikukumattomana, niin silloin ajatus värkkää lujasti hänen pääsänsä! Vain silloin tällöin hän hyräytti jotain lyhykäistä leuastansa Alastalon sanojen vahvistukseksi, mutta se lyhykäinen näytti olevan viisasta, koska Langholmakin tavallisesti hyväk-

syvästi nyökäsi niille sanoille vakavaa päätänsä. Ja mikä hätä Härkäniemellä on pudotella viisauksia hampaistansa, varsinkin silloin, kun puhelee vähän, eikä kieli kirnuua liikaa sylkeä suuhun, sillä pääkoppaa sillä miehellä on sekä ulkopuolelta mitaten että sisäpuolelta punniten enemmän kuin kototarpeeksi, sen huomaa asioista, kun katselee häntä sekä laivankannella että haminoissa! Härkäniemen pääkoppaa sainkin siinä kirkkoaidan kulmassa haapapuun varjossa seistessä katsella useampaan toviin, sillä aurinko lekotti hiivatin kuumana kirkkomaan portilla, niinkuin sillä syksylläkin saattaa poutapäivänä joskus olla porottamisen kärkeä koko pietanasti, paahtoi koko naamaltansa ja äijät saivat puhellessaan ja jaaritellessaan vuoron perään nostella ja letata hattujansa ja pyyhkiä palavaa otsiltansa!» Järvelin naurahti kuivasti kuiviin poskipieliinsä. »Vedin minä suutani nauruun Härkäniemellekin, kun äijä yhtä mittaa ja tavantakaa saa kevittäähä hattunsa, pyyhkäistä vuoroin parkittua merisuolan ahavoimaa niskanahkaansa, vuoroin otsansa kupuroita kuhmuja, ja kiireesti taas kumota knallihattunsa mahtavalle kallolleen, kun kuumassa vironneet syksykärpäset hörisivät ilmassa ja intikseen tuppasivat istuskelemaan hiukan harvenneiden hiusten lomitse kumottavalle päälle! Ja onkin siinä Härkäniemen päälle istumisen varaa kärpäsel!»

— Järvelin nikotti taas naurun kuivaa toisesta suupielestään, kun tuli muistoja mieleen. — »Mennä kevännä, kun olin, silloin puosuna, Härkäniemen Toivossa, niin saimme puurissa naureskelemista, kun äijä oli käynyt hatun kaupoissa Turun hattuherran puodissa. Saivathan ne lopulta hänet taklatuksi riittäväan koppaan, samaan, jota hän viime sunnuntaina nosteli kirkkomaan portilla kärpäsiä hätistäessään päälle, mutta juosta olivat saaneet sekä vinnit että kellarit ja kipata ullakotkin ennenkuin jostain nurkasta löysivät semmoisen kumottavan,

joka mahtui miehen päähän. Talvireuhkassaan ja helsingöri-läisessään olisi saanut hikoilla Hulliin asti, ellei olisi sinä päivänä sattunut hatunkaupoille, sillä seuraavana päivänä oli Pukkila, jolle myöskin on päaluuta varustettu ainakin ulkokantille riittävästi, käväissyt samassa paikassa samoilla asioilla. Olivat kohta pään ympärystän mitattuaan kauhistuneet ja valitelleet sekä selitelleet, että eilen vielä olisi ollut kaupungissa riittävä hatunkuori hänen päätänsä varten, mutta sen oli eilen juuri ostanut mies, joka sen oli vienyt, ja jolla oli hartiaselkää niin paljon, että ovistakin oli vaikea pujotella, ja niskaa ja päaluuta hartioitten yläpuolella hartioitten mukaisesti. Pukkila oli kohta arvannut kuka oli käynyt hatunostolla, ja tuli paikalla puuriin ja Toivoon kertomaan Härkäniemellekin turhaa matkaansa. 'En minä Turussa enää uutta kertaa yritäkään, koetan paremmalla onnella Lübeckissä!' naureskeli hän ja lisäsi, että hän kuitenkin oli säikäyttänyt fröökintä hattupuodissa pahanpäiväisesti sanomalla, että huomenna taitaa tulla samasta pitäjästä vielä Alastalon kapteenikin kolmantena hatunkaupoille! 'Sillä on rynnästä otsakulmissa semmoinen kyynäränmitta että lapseksi minä itseni aina tunnen pääkopaltani korvalehtiäni myöten, kun vahingolta joskus olen ottanut hänen huopansa naulalta ja upottanut kumokkaan päähäni niin, että maailma on kadonnut silmistäni, ja rynnästä samalla miehellä on uumillakin, niin että jos pihtipielenne eilen olivat vaarassa Härkäniemen hartioitten vuoksi, niin käsketään herran tähden huomiseksi nikkari taloon levittämään ovia, sillä tukalaa Alastalon on oven raosta hatun mittoja koetella, ellei koko mies vatsansa vuoksi mahdu puodin puolelle: me olemme meidänpitäjäläisiä kaikki kolme, minä pitkä, Härkäniemi leveä ja Alastalo lavea, ja järki pääkopissa tarvitsee ruumansa mukaista hatun tilaa kapteeneille!' kehuu lasketelleensa voitavia puodissa ja tepasteli Toivon täkillä

Pukkilan tavallisia pulskioita, ennenkuin katosi kapteenin mukana kajuuttaan.»

Järvelin muhoili sattuneelle mukavalle muistolle hetken, mutta palasi taas silmineen piippuunsa ja jutun jatkoon. »Kyllä sillä Pukkilalla pääkopan kuorta olisi runsaammankin viisauden peitoksi ja kieli hänellä myöskin semmoinen liuska suussa, ettei se solmuun mene pahemmassakaan lennossa, ei pelkoakaan siitä, mutta miehen varsi, humalavarras, on liika hintelä, jotta liukkaallakaan järjellä olisi sen tämmiltä voiman potkoa ja vakuutuksen ruhoa toimen tanaan; ja kielenkipenä, miksei sekin ole nopea ja elohopean palanen hänen suussansa, mutta ei pultaani läiskymisillään ja paiskimisillaan laiva-alusta eteenpäin pusertele, vaan naakelin kirissä ja touvin pingalta tuukia puhdaten, eikä kielikään varsan raveille ja mellastellaksensa suussa istu ja juurillansa, vaan järjen aisoissa ja ymmärryksen ohjaksissa toimen juhtana teon vakoa kyntääksensä! Siinä kirkon portillakin hyppeli toisten edessä ja ympärillä pitkine säärineen kuin heinäsiirkka, milloin hosui käsiään Alastalon kasvojen edessä kuin olisi tämän silmille tupannut, milloin lipoi kieltä Langholman edessä niin hivelevästi kuin olisi mettä toiselle lusikoinut, tyrkytteli ajatuksiansa Härkäniemellekin ikäänkuin olisi pujotellut hangottelevaa lankapäätä kurikkaaseen neulansilmään. Turhia hänen hosumisensa kuitenkin tuntuivat sillä hetkellä olevan, sillä Alastalokin porotti poskistansa kaiken aikaa, minkä kerkesi, ikäänkuin olisi ajatellut niitä, jotka odottelivat ja kiukuttelivat kirkkopaatissa, koska hän viimeinkin tulee rantaan, ja joudutti että sai kaiken sanottavansa sanotuksi, ja tuntuivat Langholma niinkuin Härkäniemikin etupäässä kallistelevan korviansa hänen puheilleen antaen Pukkilan sätistä omiansa: heilläkin kaiketi oli kiire nahoissa, ja omatunto soimaamassa, että muu väki joutui

rannassa odottelemaan, ja kuulustelivat senvuoksi ainoastaan sitä, jolla oli asiata.

Lahdenperäkin seisoskeli joukossa, syrjempänä kyllä ja vähän liepeillä, mutta joukossa kuitenkin. Lautamiehen partakiekura oli tällä kertaa vaihteen vuoksi vähän alallaankin, sillä jutut ilmeisestikin olivat semmoista meriengelskaa, joissa maamyyrä viisaimmin vaikenee kuin päästää suustaan varomattomia ja tietämättömiä ja joutuu muitten nauruksi: se, jolla ei ole sormissa harussolmun juoksuttamisen nenää, jättää nuorien pitelemiset ja sapuloimiset mieluummin muitten tehtäväksi, ja katselee viisaana ja kädet housuntaskuissa taitomiehenä päältä, kun syntyy valmista niissä hyppysissä, jotka liikkuvat, katselee ikäänkuin osaisi itsekin, vaikkei viitsi. Näön vuoksi ja muun puhumisen puutteessa hän vain silloin tällöin ryähteli ja yskähteli hartiaväellä rintakurkuistansa niin että kivet kirkkotarhan aidassa tärähtelivät paikoillansa: luuli kait, että ympärillä ja minäkin kirkkotarhan aidan kulmassa siitä ymmärtäisin hänenkin pakistelevan isosten parissa ja laskevan painavia sekaan. Lahdenperän siis Pukkilakin lopulta huomasi joutilaaksi ja otolliseksi joukossa, ja koska ei muilla tällä haa-vaa näyttänyt muilta tärkeämmiltä vaarinottamisilta olevan ajanvaraa korvien kallistelemissiin hänenkin puheilleen ja hänen viisauksiensa kuuntelemisiin, viisauksiensa, jotka joskus saattavat ollakin viisauksia, kun ne noukkii hänen muusta turhasta suunpidostaan, niin oli hän viimein tyytynyt siihen, joka sentään oli tarilla, ja siirtynyt muitten penseämpien joukosta takomaan oman nyrkkikäden uskoa oman kämmenpohjan vakuutuksiin edes Lahdenperän lavean ja lautamiesuskollisen naamataulun edessä.»

»Hartaasti siinä nyt taottiinkin, taattitakin körtit läppäsivät takana hemmetin kiireellä sääriin, polvipiippujen saranat

nyskähtivät vuoroin niksaten vääriksi ja vuoroin kimmaten suoriksi, ja oikea käsi leipoi milloin nyrkkinä tasakämmentä nakoen avattuun vasempaan pivonpohjaan, milloin koukistetun etusormen nystyrää niin vimmatusti samaan pivonpohjaan näpäten ja hieroen, että minäkin aidankulmassa asti olin tuntevinani sieraimissani palonkärryn hajua saman rääkätyn pivonpohjan ihoista ja olisin Lahdenperän sijassa vaikka sylkäissyt lähimmäisen kämmenanturaan, ennenkuin savut nousivat känsiä! Ei Lahdenperä kuitenkaan mitään valkeanvaaran katkuja näkynyt edessään haistelevan, kuunteli vain persosti toisen puhetta naamataulu vanhurskaana kuin olisi lakituvassa parakraaffeja kuulustellut, nyökytteli joskus juhlallisesti päättänsäkin, niinkuin näki vieressänsä Langholmankin toisinaan tekevän Alastalon puheille, säilytti yleensä koko ruhonsa lautamiesrikissä, mutta ei malttanut kauan, ennenkuin jo omatkin rohtimet olivat valkeassa ja sätisi sekaan, minkä Pukkila suunvuorolle pääsi, niin että harmaanhallava partavilla tärisi ja huutoi leuan alla. En minä äijien pärisemisistä paljoa kuullut, mutta sen erotin, kun Pukkila hoki hokemasta päästyäänkin Lahdenperän korvaan: 'Myy metsäsi, myy metsäsi! tai älä myykään — älä myykään: en minä neuvo, sanon vain! Perhanan hyvä laivanrakennusmetsä! sanon, vaikken kiroo kirkonportin vieressä. Ota hinta! mutta älä kisko!' (Pukkilan olivat silmät innossa vilahtaneet vierellekin, jossa seisoj kyynänpään koskemilla Alastalo!) 'Älä kisko, sanon, mutta ota kohtuuhinta, hyvä hinta! älä myy pilahinnasta!' Pukkila puhui ja sopotti, kuiskasi matalia, mutta samassa oli jo ääni rekistereissä taaskin, niin että minäkin noukin aidan kulmassa saakka sananpapenaa korviini. 'Pidä hinta, pidä hinta! pidä pirun hyvä hinta, mutta älä kisko! älä kisko, sanon minä, älä hemmetissä kisko!' (Silmät olivat taaskin livahtaneet Alastalossa!) 'En

minä sano — en minä sano! tee kuin tykkäät, en minä sano mitään! En minä sano yhtään mitään! Olen vaiti kuin mäyrä! Olen vaiti kuin mäyrän koiras!’ —

Pukkila sojotti yksiä samoja sanojaan, silmät vilkuilivat ja varastivat nyt jo lakkaamatta sivulle käsin, jossa Langholma ja Alastalo jo näkyivät päässeen selville puhuttavistaan ja kättelivät hyvästejä toisillensa. Pukkilalle tuli kiire, hän kyllä vielä hoki sanojansa Lahdenperälle, mutta veto oli jutusta poissa, huulet vain höpisivät entisiä laimeiltansa: ’en mitään sano, en sano mitään-mitään’, ajatukset olivat nyt jo muilla jäljillä ja turkasilla, samassa olikin jo Lahdenperä jätetty täris-telemään partaansa yksin ja Pukkila kuin kärppänä kieppu-massa Alastalon edessä! ’Evaldin minä lähetän avuksi, jos tarvitset, Evald on nuori, juoksee metsät, kun metsät juos-taan, tuhrii paperit, kun paperit tuhritaan, kiipee tällingit, kun tällingit kiivetään, huikaa komennot, kun komennot hui-kataan, on kita siellä, missä sinun olisi kiljuttava, on koipi siellä, missä sinun olisi loikattava, hikoilee silloin, kun sinä lepää, ja räknää silloin, kun sinä kuorsaat! Evald on kauris, kauris pääsemään, Evald on palokärki, palokärki nakomaan, Evald on kirppu, kirppu kerkiämään, Evald on äyrinkäinen, Evald on möyrinkäinen, äyrinkäinen saksihampain pihdin-pitoon, kun on pidettävä kiinni siitä, mikä on saatu, möyrin-käinen leukatyössä matoomaan lävitse, kun on juusto syötä-vänä ja se lihava madottava puhki, joka on kertaiseksi suu-palaksi liika iso! Lainaan sinulle pojan, koska Siviä on flikka ja avun tarvitset ja Evald on jouten, ja parkinpykäyksessä juoksut! ja sinä ähisisit! Saappaat ostin Lübeckistä, poika saa, vedenpitävät kuin pytty, hyvät jouhtisaappaat, seisoo niissä vaikka saavissa päiväkauden ja kuivin sukin, poika saa minun saappaani ja juoksee puolestasi perättömät alhot ja Vaarniemen

suot! Kielistä ostin liivinkin, nahkaliivin, tiiviin kuin kaihi, pitää tuulen kropasta kuin piru autuuden syntisestä sielusta, pojalle annan, Evald saa, niin pysyy mako lämpimänä kuin sängyssä, vaikka tuuli porottaisi pohjoisilta pakkaset Lapin kaikista jääkattiloista varvimäelle vinkumaan! Sydvästinkin ostin Altonasta, öljätyn niskahatun, hyvä hattu, kiiltää pinnoiltaan kuin peilin pelti, liukas kuin jääpala, vedellä turkannen kiiru sen liepeiltä, joka ainoa pisara maahan, vaikka taivaan kaikki saavit olisivat alassuiten, joka ainoa pisaran tippa maahan kuin räystään valuilta niskankarvankaan kastumatta, hyvä hattu, mainio hattu, minun öljätty niskahattuni, Evald saa sen, eikä ainoankaan langansäikeen paidanselässä pidä olla märän, vaikka syksy kaataisi likoa suistansa kymmenenkin taivaan kidoilta, ja poika, meidän Evald, sinun edestäsi ja vanhemman puolesta nuorimmakseen lihkaisi ja poikamikseen huhkisi metsät ja mären, Kivivedet ja Talinkorvet, minkä anturaa on saappaassa ja liukasta kölissä, märänpuskaa alhoissa ja penikulmaa vesissä, marraskuuta almanakassa ja ränniä pilvien räystäissä, lihkaisi ja huhkisi, huohottaisi ja huiskisi vanhemman edestä ja sinun puolestasi syksyn rännät ja joulun edut, jotta olisivat niidet solmitut joka solmultaan ja langat loimitut joka pujeeltaan, puolat kehrätyt ja kuteet katsotut, kun on vuosi kääntänyt kylkeänsä, joulun levätty ja tuolutuvilla, kangas kudottavana, honkakangas pantteriloimin, ja syötävää sujautettava, teräksen sinistä hartiaväeltä ja mieshihan heilumilta tammisissa talvissa ja helmisissä metsissä maaliskuun mäikymät ja huhtikuun raikumat, kunnes on sinisillänsä taas meri, toukokuun taivailla ja varvimäen kalteilla nousemassa kuuton kylkeä semmoinen seinä, että leivonenkin liveryksillänsä ihmeissänsä mittaillee ilmoissa korkeuksiin käsin, kun kas ylhäälle sinisiin topit tuommoisessa astiassa nostetaankaan

ja että pääskynenkin kesäkuita kedoille viistoillessaan pitelee likeltä siipinensä kylkipieltenkin saumasuoria ja koettelee sulka-suihkan kärjenpäällä, onkos tottakin oikosen mittaa riitingin linjoissa semmoinen määrä, että uskoa pitää liitolinnunkin toistetulta sankainsa havilta pitkänselaa todelta pultattavan pitäjään ja parkkilaivaksi aluksenhaahta, jonka honkalaitaa ei ohita siivenlyömä kolminkaan kantavin vaihtovuoroin!' Semmoisiansa tohisi kirkkotanhualla käytäväportin edessä Pukkila muille, kun ensin oli alkanut varovaiset visertelynsä Evaldistansa, mutta senjälkeen saanut omat sanat hattuunsa, niin että liirumit alkoivat liverrellä omia viisujansa verissä, ja koko mies oli Taavettia tanssipolkassa arkin takana: niin oli kurkku äijällä kiljas, että minäkin erotin joka sanan kirkkoaidan kulmaan asti.

Mitäs minä tämän jälkeen enää jäin turhan vuoksi aidan kulmaan kokottelemaan ja seisomaan, koska nyt olin kuullut sen, minkä tarvitsinkin, ja kuulemani jälkeen pienellä oman-kin ajatuksen vaivalla osasin ymmärtää ja pistää omassa päässäni kokoon, että parkkilaivasta tanhualla oli puhe, ja että sitävarten olivat päät yhdessä ja kohistiin, Alastalo touhassa kuin mylly tuulessa ja armiensa huiteilla mäellä, Langholma vakaana kuin akselinnapa samassa myllyssä kiireen vilkoillakin työn tyvenissä ja arvokkailla kääntymillä kuuden korttelin tyvessään, Härkäniemi hartaana kuin hammasratas sisuvärkeissä valmiina väkeen ja tammihampaan voimaan, kun tuuli pyörittää ja napa antaa jyskyntahdin, Pukkila lyhdyntolppana huiskimassa, minkä väkihammas antaa puhtia puolapuihin ja pieni ketteränä kerkiää pyörimillään kymmenestikin ympärinsä siinä, missä iso ja vakaampi sälisee kehillänsä yhtä kierrostansa ijät kaiket, Lahdenperä valmiina vieremmillä altisna loroille ja altisna tutinoille, kuinka on kiristetty toron suuta napa-

raudan neliskantin lonkkumille, ja kuinka on häkissä jyvänkultaa juokseteltavana myllyn kivien kiertävään nieluun jauhunlämpimiksi vartoovaan säkkiin alatorven sylkevilla suilla! Ymmärsin porinat ja hankinkin jo lähtemistä sekä varustelin itseäni liikkeelle kiviaidan kulmasta, nälkäkin alkoi jo kurnia suolissa pitkän seisomisen jälkeen ja Ylistalon muurin sunnuntaivellingin haju kutitella niin viekottelevana nenän sieraimissa, että ajattelin kun ajattelinkin, että seisokoon tässä nälkinensä hurtti, vaan en minä, minä lähden könttimään rantaa päin, tulkoot valmiiksi, koska kerkiävät ja suistansa irti pääsevät!

Senverran kuitenkin kerkesin vielä huomaamaan, ja hamuaamaan korviinikin, ennenkuin liikkeelle lähdin ja rantaa päin, että oli keskikäytävän portillakin ja isäntäjoukossa jo koto matka useammankin mielessä, Härkäniemi näytti riitelevän itsensä kanssa siitä, tälläkö rykäisemällä hän alkaisi paiskata kättä ympärillä ja sanoa hyvästejä, lähimmälle ja Krooklalle ensin, joka seiso joutilaana ja vieressä, ja senjälkeen järjestyksessä muille, niinkuin olivat vuoroltansa seisomassa, niin että kämmentä sopi tyrkätä, tälläkö rykäisemällä siis alkaisi sopivasti pivopelin, vai vastako seuraavalla, kun oli odottanut hiukan ja malttamisen aikana siirrellyt työn toimeksi edes niitä nappuloita allansa, joita kohta saisi viljellä astumisiin-kin taas ja menemisen säärystimisiin sen kuin vellipata veti ja kototupa kutsui sunnuntai-ehtoopuolen rauhoille ja lepposille; Lahdenperälläkin tuntui kutivan ruumiissa ja säärivarsien siirroissa tieto, että liikkeellä olisi jo oltava, ja että jossakin, eikä niin kovin kaukanaakaan, kirkkorannasa vaan ja Tiiringin metsän toisella puolella tuolla, ei ainakaan siunattu enempää häntä itseään kuin Pukkilaakaan, vaan pikemminkin sadateltiin jo kukaties voimallisestikin ja viidenkymmenen syntisen lähim-

mäisen kärsimättömällä sisulla, kun neljännestunti kului turhan neljännestunnin niskaan ja Kihlakunnan tuhdoilta ja piittalautoilta tusinalukuista isoluotolaista silmäparia yhä tiivistyneempänä yksimielisesti tikisti rantapolulle käsin, jos viimeinkin vilahteli metsästä mitään ja törmäsi sillalle lautamiehen näköinen hikihelmiä punakoilta poskiltaan pyyhkien, tai pilkotteli pusista tuttu tornihattu ja loikkiva Pukkila polun kivillä; Langholma oli jo tehnyt todenkin lähtemisestään, oli kait arvellut, että asiat olivat siinä tällissä, mihin ne kirkkomäellä saadaankin, ja oli jo, ensin Alastalon, ja sen jälkeen muut lähimmät hyvästelytään, menossa peltokankaareella omaa kirkkorantaansa päin, tuimasti astuikin, vaikka arvolla tietysti, niinkuin Langholma liikkumisissaan aina, säärysty niin, että puhti piuvasi herrasverkaisissa körteissä: Langholmassakin nähtävästi on nälkäistä kirkkoväkeä odottamassa ja jo virstojen matkoilta nenänsieraimiin lemahteleva hyvin suurustettu ohravelli-vati pöydällä!

Olisi nähtävästi Alastalokin jo ollut valmis kädenpaiskauksiin ja lähtemisiin, sen huomasi hänen vihimisistään ja syljenhienoksimisistaan rintapielille (äijä puurissakin aina, kun on kääntämisen venta edessä, sylkii vihii rintapielilleen hienoksiltaan, ennenkuin sanoo komennon, ja aina sille takinpieli-puolelleen, jolle hangalle keulakin on nostovuorolla laivassa), olisi ollut valmis, sanon, lähtökryseihin, mutta hänellä killui nyt takkinsa napissa, juuri sillä puolella, jolle oli vihitty viuhittu leuasta, ja jolle hän siis olisi kääntynyt pivosere-
monioille Karjamaan Eenokista aloittaen (Karjamaakin siellä oli pippurisilmineen ja kylmine piipunpussineen!) killui takkinsa napissa Pukkila, jolle viime tingassa näkyi tulleen turkanen toimittamisen ja puhumisen kiiru: oli kait loppuäkkäämältä huomannut, että se jää juostessa joukosta, joka ei tois-

ten karatessa huiski säärinensä mukana, minkä haaroissa on piippua, ja että, jos parkki oli karotti, jossa mieli lipoa omaakin lusikkaansa, niin nyt oli täpärin aika olla lusikkoineen paikalla! Pukkila siis pidätteli napin kurkusta Alastaloo rintapielestä, hoki ja hoikkasi, minkä suustaan kerkesi, puhui tälle puolelle Alastalolle, mutta toiselle puolelle Langholmallekin, joka jo loittoni pellonkankareelle, puhui kurkkua kurottaen ja korkeammin Langholman jälkeen, puhui matalampaan ja niskaa kehottavasti kyyryyn vetäen Alastalolle ja Härkäniemellekin vieremmällä, puhui vasemmalle ja hoikkasi oikeilleen, puhui kiiruulla, että kerkesi. 'Muista se, muistakaa se! Tänä vuonna tämä parkki, tulavuonna toinen parkki! Joka vuonna uusi parkki, parempi parkki, pirumpi purkki!' — Pukkila ei vahingoltakaan hellittänyt Alastalon takinpielustaa hyppyspihdistään, kieli karasi kuin olisi palanen lentämässä karsinoitansa ja juurijänteiltänsä ja ääni niiskui hingut ja huikut silloin kun ei jäänyt sätkimään säärineen paljaaseen ilmaan niinkuin aituri päsä puolojen rakoön. 'Sinä saat parkin, minä saan parkin, molemmat saavat parkin! Pihlman pääsee, Janne, Jatafiinan Janne! Evald pääsee, meidän Evald! molemmat pääsevät peräksi parkkiin, tyyreiksi sanon, vaikka kapteeneiksi ajatellaan, molemmat pojat saavat blankkihatun, ja korsteenin niskaan, kun me jääme kotiin!' pani Pukkila niin nopeata, että ihme oli, kun ei kielen liuska mennyt solmuun lennossa. 'Kuka kooho enää kuutoilla kulaa, kun kerta laivojakin mahtuu mereen!' hoki hän ja kiskoi napinniskaa Alastalon rintapielessä niin armottomasti, että odotin minä, koska langat ratkeevat tai verka antaa perään nutussa. 'Ei korkeakaan toppi taivaaseen läpiä raapi, eikä pitkä köli sen pahempaa haavaa Atlannin niskoihin ratko kuin lyhytkään, jumaliste! Säynäskaukaloön kaksi tikkua pistetään, yksi kumpaankin

päähän, ja molemmat vinoon ja kannen tapeiksi, mutta laivaan kolme mastoa, ja kaikki pystyyn ja pultaania siipiin.' — Helkkarin kieli samalla Pukkilalla muuten, karaa kuin aituri hevonen kavion kapsamatta korkeankin aidan ylitse ja selvittää kompastelematta vielä ojanpohjankin aidan takana: annan autuuteni pantiksi ja käännyn vaikka paavin uskoon, ellei hän saman kirkon portin edessä ja jutunkahinan alussa ollut pystyssä kaikkine kymmenine kädenkynsineen ja jalanharineen lisäksi, järjen niskapiikeistä puhumatta, ollut pystyssä, sanon, kaikkine haruksineen ja sätisemässä vastaan, minkä kielenjanteessa juurensäijettä oli, kun samoilla kirkkotarhan keräjillä oli ensimmäinen tavuukin päässyt Alastalon parrasta ilmoille ja korvat heristyneet ympärillä, autuuteni annan, sanon, pantiksi siitä, että Petter oli ollut kiiskistäkin verkossa ennenkuin nyt oltiin kuhanruotoisena vadissa, ja että sillä kinkulla, joka nyt herosi pehmovia pöydällä, oli ollut torahammasta leukapielissä ennen paistamista: tunnen miehen mainiosti niiltä ajoilta, jolloin palvelin pirun ja pelivärkin puurissa! 'Herran enkelit!' sätistiin siis, 'herran enkelit, Mattsson, silakkasuolasi sinä vielä seilaat suoraan Cadizista, ja minä Maijastiinalle kahvit Riosta!' En tiedä, milloin nytkään olisi sylki Pukkilan suussa niin paljon kuivunut, että värkki joskus olisi pysähtynyt, ellei Alastalo viimeinkin olisi ruvennut tekemään totta lähdistänsä. Varohiljaa oli hän alkanut kirvotella toisen näppejä pieluksistaan ja nauraa pihahteli sopuisia. 'Vellitkin jo pian jäähtyvät kotona!' pakisi hän leppovan juttuja, kun jo alkoi päästä irti. 'Reisuista ja kahvitulijaisista passaa puhua paremmin vasta, kun laiva on kölillä ja keula kotoa päin ensimmäiseltä matkalta kummallakin!' lasketteli äijä jo pientä vastauksen nuhdettakin, kun tunsu takinpielensä löysäksi ja kokotti kättä hyvästeille.

Minä olin silloin jo lähtenyt kirkkotarhan aidan kulmasta, niin etten enempää enää kuullutkaan, mutta kun Kellokastarin tahtomen takaa metsään taittaessani aidan astuttavalta vielä katselin taakseni, olivatko äijät jo tulossa, jotta tietäisin sanoa paatissa, niin näin jo Härkäniemen hyvässä puhdissa tanhualla rojoaskelilla edellä ja hänen takanaan Alastalon vähän matkan päässä tulohöngässä hänkin ja hikeä otsaltansa jo alkumatkassa pyyhkien, ja arvasin siitä, että nyt olivat jutut tarinoidut loppuun kirkon portilla. Pukkilasta näin vielä vilauksen samassa kirkkoaidan kulmauksessa, jossa itse olin seisonut, hän oli kait seurannut toisia vielä muutaman askeleen, ennenkuin eroon hellitti, seiso i siellä haapapuun varjossa kuin huiskiva humalaseiväs, huitoi käsiänsä ilmassa kuin olisi tuuli ranteimia turjutellut ja rämssysi, mitä rämssysi viimeisiksi välttämättömiksi evästyksikseen toisille, jotka jo hutkivat kaukana tiellä. 'Parkki, sanon, parkinperhana, se rakennetaan niin että rytisee pitäjässä!' kuulin vielä tuulen kantamilta viimeksi korviini, kun painuin metsän varjoon patikoidakseni edeltä rantaan viemään tietoa, että äijät pian jo tulevat ja ovat jo matkalla ja kohta saadaan lähteä.»

VII.

Järvelin oli lopettanut juttunsa, ja käväisi taaskin kopistamassa piippunsa loppuun asti poltetut porot takan paadelle. Kun tämä toimitus oli perinjuurin tehty, tikun kärjellä vielä perattu perimmätkin törkyt pohjilta ja koetettu huolellisesti hengen kulku varressa, palattiin levollisesti takaisin pengin viereen, ladattiin verkalleen pesä uuden kerran nahkaisesta massikukkarosta takintaskussa seinäkoukussa, sovitettiin tynkä turvallisesti leukaan ja sytytettiin pehkut huolellisesti palamaan. Tarkan miehen ei tämän jälkeen enää tarvinnutkaan lähimmän vastaisuuden varalta tehdä muita valmistuksia kuin kirvottaa nahkaliivinsä nutistuneet sykkyrät penkillä kerältään ja kääriä sama vaatekappale uuteen pöyheämpään kokoon niskan leväyttämiksi päänsä alle sekä paneutua senjälkeen jostakin aikaa taas pitkäkseen lavitsalle. — »Parasta leväyttää selkäänsä aikanansa, niin on sitkaampi heilumaan, kun tarvitaan!» sanoi hän vain sovitellen toisen säärensä mukavasti toiselle lepäämään. — »Siitä tuleeikin eri elämä ja hikivähti ensi talvena!» lisäsi hän selvitykseksi siitä suupielestänsä, joka ei imenyt piippua, sekä sovitti kätensä ristiin niskan alle tueksi. — »Sanokaa te, mitä sanotte, mutta ensi talvena on varvi pystyssä Pihlavanien kärjessä ja tienstiä taskuun sillä, jolla on selkää keikkumaan pitäjässä!» lisäsi hän, kun jäsenet alkoivat olla muka-

vasti. »Ja tällä kerralla naputetaankin astiasta oikea alus, parkkilaiva, niin että miehinenkkin mies kehtaa tunnustaa olevansa kuuttoa rakentamassa! Minä otan korvalävet mukaani sekä kirkkoon että kirkkomäelle, ja tiedän, mitä kuulen!» — Järvelin oli sanonut sanottavansa loppuun, hänen suunsa loksahti umpeen piipunvarren ympärille ja pienet silmät jäivät tirraamaan lakeen. »Pukkilan Petter pelkää, että Alastalo ajattelee Pihlmannin Jannesta parkkilaivan kapteenia ja vaikkapa vävypoikaakin taloon!» virkahti hän vielä tovin kestäneen ajatuksen tiiman jälkeen, ennenkuin lopullisesti vaikeni.

Tuvassa oli tuokion ajan hiljaista, kuului vain Järvelinin taskukellon tikutus seinältä, sekä se, että heilurikello peräseinällä oli seisahtunut käymästä, koska ei isäntä sitä ollut edellisenä ehtona huomannut vetää nyöreillänsä eikä Esana ollut viitsinyt vielä päivälläkään korjata laiminlyöntiänsä. Oikeastaan oli odotettu enempikin Järvelinin jutusta ja peremmät tiedot asioiden juurista, koska oli keskipäivä nukuttavimmillaan ja väsytti oma ajattelemisen. Mutta vaiettu kuin vaiettu, ja olihan siinäkin selvittämistä itsekullakin, mitä jo oli kuultu. Varsinkin, koska aikaisemmat aprikoimiset olivat saaneet selvän vahvistuksen Järvelinin puheista, eikä Järvelin yleensäkään leukaansa löysiin lainannut.

Iso-Vileeni nytkin ensimmäisenä pani puheen alkuun: hän oli aina lerviltänsä valmis. Vileeni oli nyt kuitenkin näreissänsä ja hänen täytyi marista: oli käynyt kärsivällisyyden maksoille, kun ei kohta saanut kuulla sitä, mitä varten korvansa oli heristänyt auki, vaan piti saranoiden soutaa leuassa ummet ja lammet, kaikenmaailman hatunostot ja muut Pukkilan päkitykset, ennenkuin selvään A-sanaan tultiin ja asian puustavi päästettiin veräjänlävestä! »Sinun juttusi juoksee kuin vanhan valakan lönkkä tai tervapytyn poron loro!» purki hän

aluksi harmiansa nyt kun uskalsi jotain jo taas sanoakin ja tiesi, että Järvelin oli vaiennut, eikä hänestä kumminkaan enää enempää lähtisi, harjasiko häntä sanaraipan siimalla selkiin, vai valuttiko jutunkieleltä enkelin mannaa rieskaksi pötkelön poskiin. — »Saa nukkua kitinän kestäessä herätäkseen huomenna ja kuullakseen ylihuomenna porinan lopun!» närkki hän ja oli karvainen. »Sinä palvelit auttamattomasti liika kauan puosuna Härkäniemen puurissa, ja sait sillä aikaa leukoihisi istumaan saman nuotin tahdin kuin hänellä, mutta sinulla ovat saranaluut poskissa kuivemmat kuin Härkäniemellä, ja parranpehkon kasvussa on sinun kitunaamasi aina pysynyt saitana, joten se, mikä on hyrinän hupia ja vaahtivien kiemaa Härkäniemen parroilla on sinun pieliltäsi nukuttamisen narinaa ja piimän pitkää! Liikuttelisit edes useammin leukaasi, niin hallitsisit saranat, ja osaisit pysäyttääkin ne ajoissa, kun ne vahingolta joskus ovat päässeet liikkeelle!» Nuhde oli nyt lopussa, ja sopi siirtyä asioiden niisiin. »Vai sinä olet vissi siitä, että äijillä on tosi meininkeissä?» keskeytti hän häriänsä, koska uteliaisuus kuitenkin kärtti mielessä ja hänellä sitäpaitsi oli ajatuksissansa se heikko viekkauden toivo, että pieni nykiminen sitenkin olisi vaikuttanut Järveliniin ja saisi kuin saisikin kuitenkin jotain kuulla vielä siltäkin kantilta.

Mutta Järvelinistä ei silloin lähtenyt mitään, kun ei lähtenyt: visaisesta koivupölkystäkään, vuosikautensa vajan seinällä sitkistyneestä, saakos siitäkään urakkaa, yrittääkö hurskaana ja kristittynä kirveen teräpuolella järkipuuta sovinnossa halki, vai iskeekö pakanana ja vimmittuna kölliä ja turkkilaista tallanuijan hamalla niskanystyröihin, mihin silmittömiltään osaa! Järvelinin suu pysyi ummessa kuin lukkoon läimäytetyn aitan raskas raudoitettu ovi kaksinkertaisessa lankkuvuorauksessaan, ja vain piukistettu huuliparin nyrpistyminen piipun

luisen suupalan ympärille ja kärsimätön nykäys selkähartioissa, kun kylkeä hieman ja mielenosoituksellisesti kohennellen käännettiin muusta tuvasta pois päin, osoittivat, että penkillä oli kuultu Vileenin sana ja pistospuhe. Se joka tällä hetkellä olisi odottanut vastausta sieltäpäin tupaa, olisi saanut odottaa kauan ja kokottanut sittenkin turhilla asioilla.

Isäntä sensijaan oli saanut ajatuksensa vauhtiin, niinkuin vakunkin allaan. »Juuttaan Lahdenperä!» sanoi hän ja koipi vakunsa runkkaamaan sillä puhdilla, että kampajalakset kolkahtelivat laattialankkujen oksakuhmareilla kuin äkkiliikuntoansa pelästyneinä. »Saamarin poika: saa metsänsä myydyksi kuin tapista päästäen! Ei muuta vaivaa äijällä, kuin ota setelit vastaan ja sylje peukaloosi, kun lasket pinkkaa: senverran liikut, että viet pinon talteen piirongin lahviin! Kelpaa lonkaareen loikoa häälymättömänä päiväkaudet ja lämmitellä selkää tupakamarin sängyssä, lahvin avain housuntaskussa ja karvasta pullossa pöydän kulmalla käden kurottuvilla: oma sänky ryti-see, kun itse makaa, ja oma metsäkin rytisee, kun muut heiluvat ja hullut hikoilevat toisen puolesta! Saastainen sittenkin, jollen vielä väännä itseäni tästä jaloille ja lähde länkimään Alastaloon! On Ylistalon metsässäkin puunkylkeä parkkisena pystyssä senverran, että tikuksi uskoo tikan kärkikin, kun kiipee hirttä ja tarkastelee kallella päin! Omin päinsä metsä minun puolestani on saanut kasvaa, jotta, jos petäjän luonnon oikein tunnen, niin salkorunkoa pitäisi olla lykännyt mätästurpeen meidänkin raja-aitojen sisäpuolella semmoiset seinät, että kirveellä on ruokaa ja terälle pihkaa purtavana pahemmankin nälän sammuttimiksi talven niskoiksi ja viikkojen varoilta: ja laiskotella taas osaan minä paremminkin kuin lautamies, jos kellä liiat rahat ovat vaivoiksi taskuissa ja niille haetaan ottajaa!»

»Ole hönisemättä!» tiuskaistiin samassa isännälle tylysti uuninurkasta paaden äärestä, jossa emäntä juuri-ikään ja muitten toimitusten välissä, kiireen vilkkaa ja selkä muuhun tupaan päin käännettynä, ettei huomattaisi, hörppi suuhunsa kahvintilkkaa, jonka oli kaatanut korvattomaan kuppiin noki-mustasta pannusta toton tuhassa: niin paljon vastusta ja harminjuoksemista koko päivän, että lohdutuksen tarvitsi ihminen ja tipantilkkan lämpimiltään suuhun, ettei sydän haljenut! — »Vai Alastaloon vielä juoksemaan!» matki hän ja hoikkasi. »Ikäänkuin sinä liikkeelle pääsisit, vaikka kangella selän alta vääntäisi!» paransi hän toraansa ja vilkuili jo taakseenkin, vaikka kesken juomisiaan piti edelleen kahvikuppia visusti piilossa rintahyttyräsä takana. — »Ja jos liikkeelle pääsetkin, niin parempi kun menet nostamaan pystyyn Katavaisten vainion kaatuneen veräjän, etteivät Alastalon hevoset mene meidän orasmaahan tramppaamaan, koska näkyvät olevan päästetyt jaloittelemaan mäelle!» — Tämä oli vanha riita-asia, jonka emäntä täten viritti esille, veräjä oli jo viikon päivät maannut maassa, ja emäntä oli intikseen päättänyt, että sitä hän ei mene nostamaan, 'en mene, en kiusallakaan, en, vaikka kylän kaikki kaakit marssisivat meidän oraspeltoon!' oli hän päättänyt, oli sanonutkin ja pauhannut seitsemänkin rippia joka päivä asiassa. 'Mene itse, koska olet Esa, ja isännän luut sinun kropassasi, eivätkä ne varise, vaikka liikutkin!' oli hän opettanut ja manannut manaamasta päästyäänkin. »Kuo-hittukos sinä olet, kun et edes läpiä tuki, vaan saavat seista selällänsä ja rivoina kylässä!» kimmahdi hän nytkin, ja oli niin suutuksissaan, että unohti kahvinjuontinsa salaamisetkin ja kääntyi, puolityhjää kahvikuppi kädessään, koko planeetallaan muuta tupaa käsin. Naama punotti, ja suu sätisi niin, että nöhtää varisi seinien sammalraoista. »Mädäntyneen riu'n minä

ymmärrän, että se makaa maassa, kun se on laho, ja kelvottoman saapasparin, että se pysyy tunkiolla, kun se on sinne nakattu, mutta täysmiestä elävissä luissansa, että se roikkuu omine varsineen vakun hauteissa niinkuin leikattu nauriin naatti takatarhan aidalla, sitä minä en surmikseni ymmärrä!» —

Emännältä loppui kuitenkin sätinä yht'äkkiä lyhyeen ja kuin naulanpähän, silmä oli tuikeiltansa osunut laattiaan muuripankon vieressä lähellä ovensuuta. »Herrajestapookenas!» pääsi suusta ja samassa oli jo kuppi laskettu kädestä pata-arkulle ja emäntä kuin keränä helmahopussa ja juoksuhyntyssä menossa ovensuuta kohden, jossa pikku-Osku nukkui viattomia uniansa laattia-permannolla porstua-oven edessä ja muurin pylvään juurella, poski turvallisesti painettuna kaatuneen luudan tyvelle ja lianhilvaiset sääret paljaina koltun liepeiden peitoista. »Lapsiparka!» haikersi emäntä kyykkysiltään, kun korjasi palleroa syliinsä, »nukkunut, vaivainen, ihmisten kontteihin oven suuhun!» hellitteli sääli hän ja kantoi parmaustaan peränurkan alassänkyä kohden. »Sinäkin lämmittelet luitasi vakussa, etkä senvertaa pääse, raato, liikkeelle, että saisi lapsen omille pahnioillensa, vaan täytyy kakaran nukkua nurkissa, mihin parka väsy, luudan tyvillekin!» sai isäntäkin ohitse mennessä vielä pientä muistutusta, mutta nyt oli kumminkin tärkeämpää toimituksissa. »Nuku Osku, nuku, Osku, äiti tuo tutin suuhun!» rauhoiteltiin ja hyssyteltiin kantamusta sylissä sillä aikaa, kun vapaa käsi pehmitteli ja valmisteli tilaa sängyssä lapselle. Emännän kasvoille oli levinnyt hellempi ilme, kun hän nyt laski taakkansa patjoille ja huolellisesti levitti roitteja lapsen ylle, joka unenhorteestaan heräämättä haki palleroisia poskiansa tyynyn turviin. »Mukuloita sinä osaat toimittaa maailmaan, mutta vakun sinä pidät omassa hallussasi!» sai isäntä toraa vieläkin, kun tuli surku pojan ja palleron puo-

lesta, mutta käsi askaroi edelleen äidin toimissa ja tasoitteli hellällä huolella tyynyn karheata aivinaa otollisemmaksi lapsen pyöreän posken levätä. Vielä viimeinen kädenhivaus peiton silittimiksi ja päänaluksen kohentamiksi, ja emäntä oli taaskin uuninloukossa ja hommissaan. Mutta tuskin oli kylmennyt kahvikuppi taaskin nostettu kouraan ja silmä vilahtanut akkunaruudun kautta mäelle, kun kuppi jo taaskin kalahti takaisin pata-arkulle.

VIII.

»Milja, Milja, nyt ne marssivat oraspeltoon joka kavio peräkanaa vainion veräjältä, Alastalon Rusko hirnuen etummaisena! Milja, pöytälaatikosta leivänpalanen ja mukaan!» — Tämä oli emännän parahdus ja itse hän oli jo kieraissut hameensa liepeet ylös ja sitaissut ne solmuun taakseen, hörpäissyt kiireessä jäähtyneen kahvitilkan kupin pohjilta suuhunsa sekä juoksujalassa ja laattialankkujen paukkuen rientänyt ovelle. Sinne hän hävisikin oven taakse, Milja, neljänneskyrsän kannikka kädessä jälestä, porstuasta kuului enää vain emännän ääni, kun hän kirasti taakseen . . . »Ja laittakaa itsenne pöytään joka sääri, jos saatte laiskat sarananne liikkeelle, papuvati on jäähtymässä uuninpaadella, puulusikat ovat hyllyllä, piimäkooli pata-arkulla, leipäkori ja säynäskaukalo pöydän laatikossa!» Ääni loittoni ulos pihamäelle, mutta yhä kimitettiin ulkonakin. »Nyt ne kaakit jo karaavat nisusaralla, Rusko häntä huiskuna etummaisena ja Teemu viimeisenä konk-karoiden, minkä rojoluiltaan pääsee, harjat huljaten ja saran multa tupraten kavioista! Tupa täynnä laiskoja miehen selkiä niin paljon kuin penkin lautaa mitattavana, oraspelto naapurin hevosia, minkä sarkaa on trampattavana saven tilkuissa, saa karata hameissansa henki kurkussa minkä lyhyistä naisihmisen sääristä lähtee ja ilmaa on pihisemään rinnan poven hölkkii!» kuului vielä sätinä mäen alta, ennenkuin tuli hiljaista.

Isäntään oli metakka vaikuttanut senverran, että erinäisten arvelujen jälkeen hänkin viimein vaivautui kiskomaan itsensä vakun pohjilta jaloilleen, vakun pohjilta, sopii muun puutteessa sanoa, vaikkei hänestä vakuun oikeastaan mahtunut muuta kuin istumatyvi, muun ruumiin liikavarren roikotellessa, mikä koipipiippujen säärivarsina pitkin laattioita oijennellen, mikä selkähöiippimen jatkomittaa ilman tyhjiin paikkoihin tarpeettomasti tyrkäten. Kuinka paljon Esalle todella oli tätä turhaa mitan heinää ruumiüssansa kannettavana, sen huomasi selvästi nyt vasta, kun hän vakun vieressä ja ennen enempiä liikkumisiin lähtemisiä oijenteli jäseniänsä täysille tiloilleen ja kaskotteli pahimmat väsymykset luistansa, uskomattomasti saattoikin mies venyä lakea päin, kun kaikki saranat suoristettiin ja nikamat rivissä ladottiin toistensa päällä ylöskäsin kurkottamaan: kun näki tämän ihmeen, niin senjälkeen ymmärsi, että ihminen Esan luissa ja hänen selkäriitinkinsä kantajana ei saattanut olla muuta kuin laiska sen ajan kuin makasi! Kun nytkin viimein oli saatu koko mies kirvotetuksi esiin ja kädet tupotuiksi housuntaskujen upiturviin, oli aika keikkumisiinkin ja lähdettiin väännyttiin laattian poikitse akkunaa päin kurkistelemaan perä-akkunan ruudusta, vieläkö maailma oli pystyssä, kun semmoinen meteli oli talossa, että hänenkin oli täytynyt nousta liikkeelle.

»Sotkuvat, pehkanat, meidän pellon!» kivahti hänessä kuitenkin isäntä paikalla, kun nenäkäyrän kärki oli ruudussa ja silmät saaneet sihdin. »Alastalokin niin ruokoton, että päästää elukkansa mäelle vaikka näkee, että toisen vainionveräjä on selkoselällään, ja itsekin joka huomeltai aamutoimituksilla käydessään huutaa rojauttaa nurkaltaan, jos näkee ihmisen kintunkin meidän mäellä liikkumassa, paasaa konteeraa kuin mikäkin kruununherra jahtivoudin kitapalkoissa ja räjäsee etu-

nappejansa kiinni sulloessaan: 'Jokos Ylistalossa pian saadaan Katavaisten vainionveräjä pystyyn, että saa päästää hevosensakin jalottelemaan? Noselasti se nousee maasta, jos marssii tuvasta miestä kämmenpari jokaista veräjänpuolaa kohden, ja pysyy pystyssäkin ilman töngön hakemisen vaivaa, jos isäntä selkineen jää Esaksi ja tykyriksi taakse nojaamaan! Vai tuuletetaankos, koskei raskita puolapuihin kajota, naapurin peltoa veräjänläven kautta, jotta oraksen hius vedossa kasvaisi paremmin!' Tietää, saastainen, mainiosti, että veräjänläpi on auki, ja päästää sittenkin hevosensa mäelle ja toisen ihmisen oraksiin!» Isäntä paheksui niin, että kurkku melkein hinkasi vai-kerrusta.

Ison-Vileeninkin nahoissa oli uteliaisuus kutittanut senverran, että hänkin oli ilmestynyt isännän viereen peräakkunaan. »Myrkyllinen kieli sillä Alastalolla!» myönteli hän hyväksyvästi nauraa höhöttäen. »Ja vatsaa niin syntisesti miehellä, että nauru luontevasti mahtuu rullaamaan sisäpuolilla, kun suu on laukaissut nasevia! Juoksuttaisit pahaa keräjillä, kun ei kaitse sinun veräjöitäsi!» neuvoi vikuroi Vileeni edelleen ja nauraa pöhötteli toisen harmeille.

Esa ei kuitenkaan ollut nyt sillä tuulella, että hän olisi kallistellut korvaa leikinsäröisille jutuille, vielä vähemmän niitä ymmärtänyt. Mitä enemmän katseli mellastusta pellolla, sitä vähemmän oli asiassa pilan tilaa. Juoksivat kuin harakat sokin sokin saroilla! »En suinkaan minäkään miksikään Alastalon konien kaitsijaksi ole palkattu talooni!» ärähti hän kärtysti, ja silmät tikistivät yhä pahemmin. »Keräjillä joutaisikin juoksuttaa leiviskäsäkkiä, niin saisi muutakin ajatteleminen vähtiä, kuin parkkilaivojen pykäämistä ja tikkujen laskemista kuuttojen rikeissä! Päästää sulaa kiusaansa hevosensä mäelle, vaikka hyvin tietää, että minulla on parempaakin tekemistä

kuin veräjän lenkkien vääntäminen! Joutilas mies hän ja laiskaa leiviskää hänessä enemmän kuin minussa, saisi itsekin juosta veräjät sulkemassa, niin liiat ihat sulaisivat vähän!» Esa olisi naurahtanut omien sanojensa niskaan, mutta nauru jäi kesken. — »Saakelin ämmät, kun jahtaavat hevosia, kuin vasikoita, karakkavitsat käsissä!» ratkesi hänestä. »Nyt ravaa koko liuta, nelijalkaiset hulluina edellä, kaksijalkaiset päättöminä perässä pitkin nisuusarkaa, niin että multa tuiskii kavioista ja oras varpaista kahden puolen! Naisväen pään sisäpuolella ei ole mitään, ja ulkopuolella ainoastaan hiuksia!» haikersi Esa ja kyhni oman tukkaharjansa takametsiä. »Minunkos sinne vielä on mentävä, ennenkuin koko pelto on sotkettu taikinaksi?» alkoi isäntä aavistaa synkeitä.

Iso-Vileenikin oli siis jo akkunassa, mutta hän tarkasteli asemaa kylmäverisemmin ja levollisesti. »Perhanan hyvä ravuri, sinun muorisi vielä!» arvosteli hän asiallisesti ja tunnustuksella sekä kurkotti huvitettuna päätänsä likemmä ruutua. »Aijai sitä vilskaa hameissa, kun ketarat pistävät eukolla parastansa ja multa sinkoo varpaan jäljiltä kuin akanapyry viskurin syljyiltä! Voi sinuas, synnin pesä sinua, Esa, tarkoitan lahoine koipinesi! synnin pesä ja tupottu laiskuuden säkki, ettäs olet sinäkin joskus, kukas uskoisi, ollut säärinesi vieterellä ja valssissa, ja kieputtanut, juutas, melkein kuin valmiiksi puhutun morsiamen ja meripojan hentun minulta läpi sormien laattian hiloille ensin ja muille elämän raskaammille savisaraille senjälkeen! Eipäs ymmärrä, mitä naisväestä on ajattelemisen, kun sinunkin kansasi joskus on samaan sänkyyn kiivennyt Marjasmäen Liisa, tyttö kuin ihmisen mieli, silmät päässä kuin tuikun tähdet kahden joulukynttilän kärjessä, kielen kannalla laulu valmiina kuin liverrys pääskysen nokassa ja jäsenet hienot, kuin niityn heinä juhannuksena! Mutta mitäs muinaisista nyt enää: parem-

pihan pöllytys toisen avioiduissa kuin omissa vapaissa niska-
 villoissa! Ruuhonyrtti poimittuna on pian korrenkarsta kou-
 rassa, ja neidonherke siippana pian riivinrauta talossa, tänäinen
 ihme ja elämänpalsami huomina tosi ja kiviriippa, silmien sula
 riitaa ja rippiä ryppyjen kipistyksistä, kielenliverä sahanterän
 hammasviroissa armiaalla ja rannentaipumain heinänhivelät
 laudanmarrasta eukon nystyröissä! Lykkyä tykö, sanon, vaikka
 muinen harmitti, etten julmemmin sano, kun sait rahanpennin-
 kiäkin siipan mukana ja elämänikäisen laiskanpestin toimellisen
 eukon hyntyissä. Kaiken kaikkiaan kuitenkin, ja pahaa tarkoita-
 tamatta: sopiva muori sinulle! Paksu nahka tarvitsee kirpeän
 suolan ja kankea niska kovan iespuun: on sinusta puhumatta
 vieraallekin terveellistä sielunlääkettä ja sisukuntaa hyvivää
 hengenrohtoa vierestä katsella ja turvassa huomata, kuinka se
 saa, joka ansaitsee, ja sanankuria ja kielenkuomimista siunataan
 sille ja sinunkaltaisellesi, joka lipeöitynä ja parhaastikin löyly-
 tettynä ei joskus ja lopullisesti sittenkään jätä elämänsaunaa
 pulmuseksi pestynä ja karitsankarvaisena. Ja sielusi nahoista
 puhumatta, mikäs hätä on ruumiinmajallasikaan, kun muija
 kerkiää sillä aikaa kuin sinä huilaat, ja emäntä huiskii talossa
 minkä helmanroitit hameissa ennättävät saumoiltansa ratkee-
 matta kieppua vasemmanviskeiltä oikeansojoon sillä aikaa kuin
 isäntä hautoo selkää penkillä ellei loju vakussa, ja kuorsaa hirsiiä
 tupaan, kuin olisi seinähongat uusittava pytingissä! Katsos
 kieppanaa, kun loikkasi nytkin, aiturin, vars'ojan ylitse kuin
 viikon vanha varsa, ja mennä kaapasee sarkaa niin, että surku
 tulee alushameen sarssia, kun on pysyttävä eheänä kintuissa,
 vaikka koivet vilisevät nappuloina! Ovat totisesti eukolla vielä
 vieterit tallella sääripiipuissa, jos kielen kantimissakin! Ties,
 mitä pelejä vielä pidätte sängyssäkään, ellet sinä käännä laiskaa
 Esanselkää hemasia päin!» — Iso-Vileeni nauraa rojotteli koko

majaltaan niin hartaasti, että silmännurkkiin muodostui tihruista vesikarpaloo, joka läksi kierimään kasvopäiden ahavoitunutta kuparia myöten varistakseen lopulta partakarvojen karheiden juurien varjoon.

Isännän oli vaikeampi ottaa asia leikilliseltä kannalta. Meno pellolla alkoi nimittäin näyttää yhä arveluttavammalta, sekä emännällä että Miljalla olivat nyt jo karakkojen sijasta käsissä ja pystyssä aidasta kiskotut riukupuun pätkät ja käsitetyt hevoset kirmasivat kuin hullut sikin sokin ja neljääkarua saroilla: kaviot kuopasivat ja multa tuiski niinkuin oraksen tukutkin pellolla! Siltä näytti, ettei lopultakaan ollut tässä muu edessä kuin tosi ja liikkuminen, ellei tahtonut kylmiltänsä katsella, kuinka koko pelto ilkosavillaan tallattiin omien silmien edessä, ja sotkuttiin orassarka vatkoille kuin taikinan vanutus purtilokaukalon pohjilla! Minunkinkos vielä pitää mäelle tässä juuri, kun ruoka on keitetty valmiiksi ja jo vadissa ja pata-arkulla odottamassa: olisivat ällittömät saaneet kantaa liemen jäähtymästä pöytään, ennenkuin ulos karasivat, niin olisi ateria valmiina ja saisi vatsaansa jotakin, ennenkuin lähtee hönkäsemään raakaa ilmaa sisukuntaansa! närkästeli isäntä ja surkutteli itseänsä, kun ymmärsi, että ainakin porsuasillalle hänen oli käveltävä kirastamaan poohakoille järkeä, ennenkuin koko pelto oli sorkittu savirapakoksi. »Ällistä puhumatta, joka, jos sitä alunperin on pääkopassa ollutkaan, ensi ryöpsäyksessä jo on hopussa jätetty virstan taakse tielle, niin pelkään minä, että pääkuoren hiuksetkin lähtevät juuriltansa tuommoisessa villastuksessa, kun säärystetään niin, ikäänkuin olisi ihmisen vaimoväkisissä hameissa ja naishaarojen nappuloilla päästävä oman silmittömän nenän piikin ohitse naamassa! »paheksui isäntä ja ajatteli emäntää ja tytärtänsä, kun vielä piti uudemman kerran ruudun lasitse varmentaa tolkutto-

muus auttamattomaksi ja miessydäntä vääntäväksi pellolla. Jestanas! vihelsi hänessä veri, ja hän alkoi kiukustua koko kolmen kyynärän ja viiden tuuman varressansa: ei hemmetissäkään muu auta kuin että minun on mentävä pyräkkään!

Ei sentään suinpäin lennetty: vastahan oli harmistus alkukihimillään, ja sitäpaitsi: saattoihan vielä tapahtua jotain muutakin ja mitä hyvänsä, kun vartoi, eikä ehkä tarvinnutkaan lähteä: laiskottikin vielä jollain paikoilla ruumista! Senverran oli Esa kuitenkin jo kätty, että muisti Vileeninkin ja hänen härinänsä vieressä. »Höriset korvan juuressa kuin kärpänen tuoreessa sontakokkareessa!» hönäytettiin siis kärsimättömästi olkavierille, ja samaan menoon, koska suuttuminen alotettuna ilman eri vaivaa kolkutteli menon jatkoa eteenpäinkin niinkuin kärryn pyöräkin raitin kuopilla, kun sälä kerta vain ensin on päässyt liikkeelle, samaan menoon hönäytettiin siis sivupenkillekin käsin, josta taaskin oli alkanut kuulua nasevaa korttien läiskähtelyä lavitsaan: »Etkös sinäkään, pojanvesa, saa senvertaa peukaloasi korteista irti, että pääsisit koipimaan pellolle! Ämmä siellä ja äiti karaa kieli kurkussa saralla ja sinä lämmität takapuolinesi tuolin lautaa!»

Tämä viimeinen jo alunperin kutakuinkin turhaksi tunnettu ja senmukaisesti väisusti ja viimeisenä heikkona hätävarana sekä ainoastaan virallisen muodon ja häpeän vuoksi yritetty kehoituksen älähdys oli osoitettu nuorelle miehen loikareelle, Esan omalle pojalle tosin ja talon vanhimmalle vesalle, isänsä elävälle kuvajaiselle niin sääriparien haaroilta semmoisina kuin ne olivat, kuten isän varhemmin vakusta, oijennetut koko pituudessaan torkottamaan laattialla kahden puolen puutuolia, jonka selkämystä vastaan rintoinensa nojaten hän ratsain istui, kuin selän huojavilta varsiltakin silloin kuin sitä jumalanlahjaa humalaseipääksi raskittiin liikkumisen vaivoihin lainata. Hänen, poika-

Esan läsnäoloa tuvassa ei ollut tähän asti syytä paremmin huomata, koska hän istui tuolillansa selkä päin muuhun väkeen penkin edessä, ja kuten sanottu, tuolin selkämystä vastaan roikkuen oli tähän asti ollut vain kolmantena ja muista tuvan asioista piittaamattomana osamiehenä Vihtorin ja Hosu-Kallen jo aamuhämäristä jatkuneessa isossa torakassa sivuseinäpenkin ovipäässä. Mitä siis tuvassa olikin tähän asti höristy, poika-Esa oli istunut pelaamassa torakkaa, eivätkä härinät ympärillä olleet häntä liikuttaneet enempää kuin saarnan hurinat kirkossa sitä kärpystä, joka lentimiltään laskeutuu milloin manttaali-miehen laveammille, milloin taksvärkkärin kaidemmille kaljuille, kuinka pään kallistuvaa vain on otollisesti tarjolla uneliaan seurakunnan nuokkuvilla laidunmailla. Se joka tahtoo olla raitis knuppi isossa torakassa, ei viljele vahingoltakaan enempää silmiänsä kuin järkeänsäkään, ei pahimmissakaan pärinöissä millekään sivukureille ja turhille kryseille, vaan suoraan kuin naskali nahkaan ja nyrkin nuija tappelussa päin pen-teleen pläsiä ja kasvoplaneettaa pelkästään ja prikunsiimalta peliin ja plareihin, nahkalehtiin omassa kourassa ja läjäkasaan penkillä, siihen mikä nousee naapurille kouraan, kun tämä kiroo vilpittömästi, ja vielä visummin siihen, mitä hän järjestelee pivossansa, kun hän nauraa petollisesti! Ylistalon Esat olivat omalla tavallaan tiivistä lajia, koska siellä missä säästetään, sinne jää varaa, ja laiskuuden lahjakin oikealla tavalla käytettynä sakoo väkeä hartioihin ja muihinkin hengen luihin, ja niinpä oli poika-Esakin, laiska tietysti ja isänsä vesa niin selän venymisen luonnolta kuin saman selän taipumuksilta itsensä säästä-misiinkin, kuitenkin pinka palanen siellä, missä hän viitsi, ja isotorakka oli nyt kerta niitä asioita, joita ihminen poika-Esakin nahoissa viitsi, viitsi vaikka kokonaisen päivän selän sen kuin oli muuta seurakuntaa kuningasten kirjojen pitelemiseen.

Uskollisena israeliittana ja sanaa enempeä kuin silmänluontia-kaan turhiin ja tarpeettomiin sivupuolillaan tuhlaamatta oli poika-Esa siis tämänkin aamuhuomenen istunut puolipäiviin asti pukahtamattomana tuolipukillaan, maailmasta vain se tärkeä piiri tiedon huomiassa, minkä muodostivat edessä penkin lauta ja sille nakatut kortit, milloin paksuksi pinoksi läjäytyvinä, milloin, joko ahneemmin tai pienin kirouksen sadatteluin kouran huomiin korjattuina, vuoroin Vihtorin, vuoroin Hosu-Kallen, joskus omienkin näppien noukkimina.

Näissä tärkeissä tekemisissä siis ja parhaissa kuningasten kirjojen selvittelemisissä tapasi poika-Esan isä-Esan äskeinen sana takapuolien lämmittelemisistä tuolin lautapuulla, ja mieto viitauksen vihje ja isällisyys siitä, että paremminkin voisi miehen vesa sormensa ja aikansa käyttää, kuin kortin nurkkien venyttelemisiin ja patarouvien päiväkausisiin pamputtelemisiin, esimerkiksi siihen, että olisi konteillansa ja törmäämässä ovesta silloin kuin isän paikat painavat, ja olisi karattava pelloilla ja saroilla, ennenkuin vaimoväki päättömässään ja hevoset luontokappaleen järjessään ovat sotkuneet koko orasvainion taikinapurttiloksi! Isän, kuten jo sanottu, itsessäänkin vaisun laimea ja melko lailla heikko-uskoinen ja oikeastaan vain leuan viljelyksiksi ja sanan raon täyttimiksi ilman vakuutusta ja ikäänkuin ulkoluvulta lausuttu morkkauksen viite sattui kuitenkin, niin turha kuin se kaikissa tapauksissa olisi ollut, nykyisissä penkinäärisissä tapahtumasarjoissa mahdollisimman epäotolliseen tinkaun. Vihdoinkin oli nimittäin tullut se isossa torakassakin saapuva vaihe, että sekin, niinkuin kaikki maallinen, kallistuu loppuansa kohden, ja peli viimeinkin on eri vaappumisten ja joskus turhien vaikka välistä tarpeellistenkin voimasanon ja mehevienkin partasiunausten jälkeen siinä vaa'assa, jolloin ei enää auta taito enempeä kuin kirouskaan, vaan yhden

on hävittävä ja noukittava kouraansa jokainen läiskä viimeistä lehteensä myöten sen kuin penkin pinnoilla on poimittavaa. Juuri näissä täpäriissä oltiin nyt, ja Hosu-Kalle hihkaisemassa, kun valttikuningas hänen viimeisenä pideltävänään hänen iskemiltään istui päällimmäisenä kolmatta tusinaisen läjän niskoissa ja vapaaherra voittamiltaan hivutteli kasaa poika-Esankin tirkisteltäväksi penkillä. »Onkos varaa parantaa vai keikkuvatkos lehdet kouraan?» pöyhistelä ääni ja killisteli silmä, kun pivo hierasi tyhjiänsä osoitukseksi, että Pilatus oli pessyt kätensä ja poissa pelistä.

Juuri näissä pelin vaiheissa siis ja poika-Esan parastikään tarkimmasti punnitessa kolmea kortin lehteä kourassansa ja kasapinkkaa edessänsä sekä sivusilmin vilkaistessa pariin Vihtorin viimeiseen sormittavaankin, sattui isä-Esan sana tupiin, ja, vaikkapa heikoillekin, vastauksen odotuksille sivupenkin edustoilta käsin. Eihän nykyisissä oloissa kuitenkaan saattanut kotvaan aikaan mitään äänenkaltaista kuulua niiltä kulmilta tupaa, joilla poika-Esa istui, nousihan sentään verkanhiljaa likaisen hilvainen kortti ilmaan ja valttiässä lepäsi valttikuninkaan niskoissa läjän ylimpänä, joka nyt oli lykätty Vihtorin eteen Vihtorin tuumittavaksi. Yhtä luonnollista oli, että äänen hiiskausta ei kuulunut penkin nurkilta seuraavinaakaan täpäriinä hetkinä ja haudanhiljaisina lyöntivuoroina, jolloin hevoset ja naisväki saivat mellastella pellolla, kuinka orasta oli potkittavana saroilla, ja isäntä kyntää niskakarvojansa akkunassa, kuinka tynkää oli kaiveltavana peukalolla, kunnes ensin Vihtori oli koonnut kouraansa kasan penkiltä ja poika-Esa valttipamppunsa niskaan saanut valttikuninkaan, ja ne omiksi noukittuaan vielä noukkinut äsken uhraamansa valtti-ässänsäkin penkiltä hoimiinsa takaisin. Pelin meno oli tämän jälkeen selvä kun oli kourassa alkuperäisten valttipampun ja kuningattaren

lisäksi kaksi muutakin ylintä valttia, eikä senjälkeen enää tarvittu kuin neljä läiskäystä penkkiin, ennenkuin Vihtori oli poiminut omikseen isontorakan jokaisen lehden viimeistänsä myöten, ja mies ja poika-Esa pelistä päässeenä oli suustansa vapaa vastaamaan kenelle hyvänsä ja vaikka isä-Esalle.

»Mitäs äijä motkottelee?» kuuluikin miesmäisesti penkin vieriltä olan taakse, kun viimeinen kortti kourasta oli komeasti suorittanut roiman kaarensa ilmassa ja peukalo naulannut nakatun ässän penkin pintaan Vihtorin ja valmiin isontorakan visemmäksi varmuudeksi. »Maistuukos virka nyt, kun on puolen päivää hamunnut torakan pestiä itselleen!» muhkeili hän virnaa lyödylle peliveikollensakin, joka ilmeisestikään ei ollut näin nopeata, vaikka selvää ratkaisua odottanut, ja nyt happamen haluttomasti sormi joutilasta korttirunsautta kourassansa, nenännysä, itsessäänkin lähimmin leveyspuoliansa käsin lavea, nyt tappion-näsäyksen jälkeen tuhisemassa lommoiltansa ruskean huuliparran ummissa kuin puhjennut palje pihinöitänsä. Tuoli poika-Esan alla oli samalla kolisten siirretty jaloista ja komeasti nostettu puolemmas, jotta humalavartaat sääriksi pääsivät taas selvittämään itsensä suoriksi ja oikeentumaan jäsenilleen, ja varsi, vähän huiskava kyllä vielä, ja toistaiseksi pajunraidan hyötyvesaa pikemminkin muistuttava kuin täys-tämmeihinsä kasvanutta salkokuusen rankaselkää, varrenhuiska sai vapaasti kirvottaa kaikki ne odottamattomat venymisen varat, mitä siitä, niinkuin isänkin samoilta ruumiinmajan osilta ihmeeksi riitti päiväkautiselta kyykkimiseltä kurotettavaa lakikaton orsia kohden. Sääret ja käsivarret ojona kaskoteltiin vielä ja pyristeltiin pitkän istumisen jättämät jäykistyksset jäsenistä ja selän saranoista, ennenkuin mies oli valmis permannolla ja riuskas poika töppösillään. »Käskee ruveta rupikonnan jäniksen kanssa kilpaloikkasille, sontavarpusen tun-

kiolla visertämisen sormikoukkuun västäräkin kanssa räystäällä ja Alastalon entisen tallipahnojen pöyhijän — renkitonkija maamanterilta merimiehen pöksyissäkin vielä! — kiisteille ja kuningatarpiikasten veikkasille sen pojan kanssa, joka on Ylistalon Esa-veikka syntymästä saakka ja vapaa poika talossa sen ajan kuin selkä on laiska, ruho lepää ja sänky hautoo lämmintä luihin, mutta sulha veriltä ja turkanen tukan alta, kun on peli siepassa penkillä, tiimel tanterilla miesparven keskellä tai viulun vingassa helman huiskaa tanhuan suilla!» kehui ylvästeli miehen vaaja vielä permantopalkeilla ennenkuin rytisi oven suussa alassängyn pohjalaudoissa, kun koko salko tasatallukoilta oli kimpaissut itsensä pitkäkseen olkipahnoille, jotka Fliku-Fetu varhemmin oli jättänyt kylmille. Vasta tämän jälkeen ja kun sääret olivat sopivasti asetetut potkoon sängyn jalkopäähän päätylautaa vastaan, oli aika muistaa, että isäkin, Esa oli tainnut marista, mitä oli marissut pelloille juoksemista juuri kun ateria oli kannossa pöytään. Sängyn päärarhteli uuden ja voimallisemman kerran, kun vartta oijennettiin uusi ja parempi kerta, ja Esa sai viimeinkin vastauksensa.

»Mitäs äijä hörisi? Omat luut kullakin liikuteltavia ovat: siirtele sinä omaa majaasi vaan! Ja alappas laputtaakin, että ämmä pääsee pellolta nostamaan papuvadin pöytään ja saa nälkäinen viimeinkin apetta kuonoonsa talossa! Makokin jo kurisee hihnan alla kuin olisi kymmenen koiraa ruokittavana suolikarsinoissa! Vai merimies, joka itse maksaa ruokansa, maamoukan savea saapastamaan talonpojan saroilla!» nauraa holotti hän kurkun valtoimilta isänsä merkillistä ajatuksenjuoksua, sekä käännähti pahnoilla selkä päin tupaa niin, että sängyn saumat naukahtivat uuden vihaisemman kerran.

Isäntä ymmärsi, että oli turha odotella siltä taholta tupaa

tähän toviin enää enempää, ainakaan semmoisia häälymisiä ja edesottamisia, joita parhaalla tahdollakaan ja millään järjestyksellä olisi voinut tulkita valmistuksiksi vapauttamaan isä ja isäntä-Esa niistä jaloittelunvaivoista ja jäsenten viljelemisistä, jotka selvää selvempinä nyt ilmeisesti olivat häntä odottamassa ulkona pellolla, potkiko sitte järkinensä tutkainta vastaan vai oliko potkimatta, ja visusti ajatuksinensa kuin keitetty särki pyrstöinensä vatikaukalossa. Pienellä, lähimmin loppuunsa palaneen ja viimeisiä heikkoja lepatuksiansa yrittlevän kynttilän sammuvalla uskontoivolla vilkaisi hän kerran vielä peräakkunasta pellollekin, olisiko sittenkin ihme mahdollinen, naisväki järjissänsä, hevoset kesyinä ja kyrsää kyhimässä taritsevista pivoista ja hän itse taas vapaa parooni laatioilla selkälepoihiin vakussa, ellei kävellytkin jo suoraan pöydän taakse odottamaan, koska palaavat karuiltaan ja kantavat ruuan pöytään. Jahti pellolla oli kuitenkin elleipä jo entistä toivottomampikin, emäntä oli hellittänyt huivin hiestyneestä päästänsä ja hosui sillä, riukukarakka toisessa kädessään, ympärilleen ikäänkuin olisi karpäsiä käsittänyt harpatessaan vähissä hengin ojien ylitse, Milja rämpi parastikään vars'ojan reunoilla savisin kintuin, oli lentänyt nokilleen pyörtäneeseen, kun varvas ei ollut loikassa siepannutkaan vasta-äyrästä, hevoset kiilivät harjat hurjina jokainen tahoillaan loitolla saroilla, lihavat lautaset vain läikähtelivät jokaiselta laukalta. — Syöttää mäskää hevosensakin lihaviksi kuin siat! sadatteli isäntä nyt jo tosisuuttuneena ja harmitteli naapuriakin: hänelle oli nyt lopultakin kirkastunut väistämättömäksi asiaksi se, ettei hänellä viimeinkään muu apu ollut edessä kuin lähteminen pellolle, jos nimittäin tarkoitus oli että papuvati ilmestyisi tämän päivän kuluessa pöytään, ja tulavuonna kyttäisi oljenkorsikaan pystyssä nykyisellä sotketulla orasvainiolla, hän olikin nyt jo

kääntänyt selkensä pääty-akkunaa päin ja lähtenyt lonkkaamaan laattialla porstua-ovea kohden. »Vaimoväen toimitukset ovat aina vaimoväen toimituksia!» marahdeltiin kuitenkin vielä ovenlinkun napsaamilta äkää ja kärsimättömyyttä ilmoihin syyttäsuottaisen vaivannäön ja ihmisruumiin tarpeettoman rääkkäämisen vuoksi.

Ovisängyssäkin oli taas virvottu eloon, kun isä-Esan puukengät olivat paukkuneet permannoilla. »Passaa keikkua vaan, kyllä ovesta mäelle mahtuu ja takapuoli perästä ravaa, jos nokka edeltä tietä avaa!» raikahutteli poika-Esa sängyn pohjilta tupaan päin taas kääntyneenä kirkkaasta suusta aulista neuvoa oven lautoihin, kun ovi jo oli painunut kiinni isä-Esan selän takana.

IX.

Tuvassa oli syntynyt liikkumisen kahinaa kohta Esan kadot-
tua porstuaan. Iso-Vileeni seisoj jo vanhaltaan vahtaamassa
perä-akkunasta menoa pellolla, niin ettei hänen tarvinnut enää
vaivautua liikkumisiin, seisoj vain paikallansa ja odotti, mutta
muille tuvassa alkoi olla kiuru, sen kuin oli miestä pitkänään
penkeillä, alkoi nousemista ja muut olivat jo jalkeillaan. Kohta
olikin jo Iso-Vileenin vierellä peräakkunan äärellä tunkemassa
miestä ruutujen täydeltä, ainoastaan Järvelin pysyi levollisesti
penkillään ja poika-Esa käänsi sängyssä selkäänsä uuden erän
tupaa päin: »hemmetin meininki tässä talossa!» murahteli hän
vain oljista, »vaimoväki karaa vainioilla kieli kyynäränä suu-
pielillä ja pata kraakussa kasvaa totossa nahkaa ja anturajuhtia
päivällistümäksi herneihin! Merimies onkin tottunut toiseen
komentoon, ja jollei hän itse kiroo, niin kiroo hänen vatsansa!
Voi kokinkin suomittavaa kapiisikarhun niskavällyissäänsä, ellei
luukkulaudalla höyryä liemipilkkumi valmiina jokaiseen kou-
raan, kun vahtikello on kilissyt ja pojat painavat kansin ovesta
sisään!» Niin ärheissään poika-Esa oli, että oli kimpaantunut
takaisin istuualleen loikuulta ja roikotteli pitkiä sääriään kuin
kahta seiväsjätkää sängyn laidalta alas. — »Jukoliste, tästä
syntyykin pian toinen kolina, ellei vati ilmesty kohta pöy-
tään, ja sassiin sittenkin!» uhkaili hän umpimähkiin ja kynsi
niskallisiaan kuin nälkäinen kalmukki.

Muilla ei kuitenkaan nyt ollut ajantilaa kallistella korvaa ovisängyn haikeuksien ja marinoiden kuuntelemisiin, sillä päättä alkoi nyt olla peräakkunassa jo riittävästi ja kuka miekkonen ei vielä ollut perillä, hänellä oli kiiru tallukoissa kerjetäkseen ajoissa naamoineen ja nenänpikkeineen edes johonkin loveen, josta vielä oli selkien tunkemilla jotakin näkemisen rakoa ruutuja ja pihan- ja pellonpuolisia ilmoja päin. Ainoastaan Järvelin, joka oli vanhassa levossaan penkillä, kärisi poika-Esan puheisiin jotain paheksuvaa »penikan härinöistä» suupielistään, ja Hosu-Kalle, joka juuri viimeisessä tapausten vaiheissa oli epäilykykseen alkanut sekotella kortteja uutta torakkaa varten ja sen vuoksi myöhästynyt muista akkunan edessä ja muita lyhyempänä varreltaan nyt neuvottomana ja hädissään kiili ja puikki sikeän selkäröykemän takana edestakaisin turhaan hakien itselleen edes sormustimen kokoista tirkistysreikää vaikkapa Ison-Vileenin kainalojen alatse, Hosu-Kalle siis, ainainen kitakiiskinen ja väkäleuka kun sentään oli sisuiltaan ja pahasuiselta lerviltään, hän nyt myöskin omissa sätkeissään ja turhan puhimisissaan oli äkäinen ennenkuin huomasi Miljan tyhjän tuolin toimeettomana rukin edessä, ja närähteli hänkin, muun purkamisen puutteessa, kärsimättömiä taakseen edes poika-Esan suolaamiksi. »Esan-sasa sinäkin Vanhaa-Testamenttia myöten!» manasi hän siis ja mutisi meiningittömiä sillä-aikaa kun puikki kärppänä edestakaisin. »Herneistä pähiset niinkuin karvainen kaimasi, ja myisit laiskuutesi lusikkaan niinkuin Esa esikoisuutensa nälkiin!» ripitettiin edelleen, kunnes äkiltään viimeinkin huomattiin Miljan tyhjä tuoli. Ei Hosu-Kallekaan tämän jälkeen virkannut enää sanaakaan, sillä nyt olivat toimet tärkeämpiä, joutilas jakkara tuoksauksessa lykätty rynkivän selkäseinän tihuviin takalaipiin ja utelias piikki tasaloikalta lyhyempänäkin muita korkeammalla ja mui-

den ylitse kurkun kurotuksin kurkistelemassa yläruuditse sitä, mitä muut ja pitemmätkin saivat katsella ainoastaan keskiruuduista, elleivät kyyristelleet niskojaan ja kyttäilleet alaruuduista, joista oli parempi katselemisen tila.

Iso-Vileeni akkunassa piti kuitenkin huolen siitä, että niinhysin Järvelin penkillä kuin poika-Esakin sängyn laidalla saivat kuulla, mitä ulkona tapahtui, vaikka eivät olleet näkemässä. »Perhanan köriläs, lähtekös rivo tosissansa saapastamaan pellolle käsin» ällisteli hän ääniin ja köhmi korvallisilansa epä-uskoa niskoistansa. »Lonkkaa, saakuri, mäkeä alas, puukenkä hölkäten kummassakin takakäpälässä!» todisti hän ilmi-ihmeen. »Uskonkos tämän jälkeen enää silmiänikään, vaikka mitä näkisin, kun varastaa valakka vielä hölkäksikin myötämässä, klinkkaa silkkaa juoksua, ikäänkuin kihtiä koipulustansa potkisi!»

Laattia kolisi nyt jo uuden kerran, kun poika-Esakin oli loikannut sängyn syrjiltä töppösilleen, ja lankut paukahtelivat niskoillansa, kun miehenhuiska vilkoilta harppasi tuvan poikitse näkemään hänkin ihmettä ja Mooseksen kuivan sauva-kräkin viheriötsemisiä ruudusta. Järvelinkin oli vääntynyt istualle penkillä, ja kirnui pohti sylkeä kuivissa leukapielissään, oliko hänenkin käveltävä katsomaan pilaa ja Viipurin pamausta akkunasta. Poika-Esa oli jo temmaissut tuolipallin Hosu-Kallen alta ja tuupannut tämän laattialle sekä noussut itse sijalle, vaikka hänellä olisi ollut vartta yllinkyllin mitaksi kurottelemaan kurkkuansa muitten ylitsekin ja ohitse näkemisen mannoille: Hosu-Kallen täytyi lyhyen ällistelyn jälkeen tyytyä siihen, että kiipesi seisomaan peräpenkille ja sai vähitellen ja keinottelemalla vierustoista käsin tungetuksi päänsä muitten rykelmään siten, että hänelläkin viimein taas oli nenänpää uuden kerran latuskaiseksi rutistettuna ruudussa.

Isäntä oli todeltakin saapunut veräjälle, pysähtynyt siellä vainion kankareelle, ja sonnusteli nyt itseänsä, kiristäen mahavyötä piukemmalle ympärillään sekä hijoen silmäpariansa tiimellyksiin pellolla ja ravaamisen tanteriin saroilla. Mutta mihinkäs oli nyt hävinnyt selkäruumiin joustavilta norjumilta äskeinen laiskuuden pitkä levonlotko, ja mikäs meni miehen sääripiippuihin, kun kepittävän koipiparin sijasta nyt olivat ukolla majansa alla nappuloina potkimet kuin kaksi vieteritämmiä vireillensä ja laukeemillaan? Silmätkin, vaku-loikuun tihruilta valvenneet, olivat nyt haukkaparin toimituksilla, kun tukan alta otettiin, ennen enempiä loikauksen leiskauksia, sihtiin asioiden tämänhetkinen tälli vainio-aitauksissa. — Asema siellä olikin semmoinen, että apu ja nopea olikin jo totisesti tarpeen ja pikaan. Emäntä kyllä vielä huiski saroilla, sitkeänä kuin synti, vaikka vähissä hengin ja vasta puolvainiolla ja jokaiseen ojan pohjaan kompastellen, mutta Milja oli jo aikoja sitte istunut vars'ojan penkereelle puuskuttelemaan ilmaa läkähtyviin keuhkoihinsa samalla kuin hevoslitua kirmasi entistäkin irstaampana jo kaukana taka-aidan loitoilla ja toivottomilla liepeillä.

»Katsokaas konkaria!» kiljahti Iso-Vileeni samassa, kun ensin toinen ja senjälkeen toinen puukenkä potkaistuna lentää komeassa kaaressa isännän jaloista kauas saroille ja mies sukksillaan, varpaat harattuina ojavieren saveen ja niska kyyrysilään, joka jäseniltään valmiiksi varattuna asettuu vartoon penkereen reunalle, jota lähenee karkua tömistäen vainion periltä aidan viertä vauhkopäiden hullu kirma. »Näes saastaista, kun ei viitsi liikuttaa luitansa, vaan jää pyssäämään niinkuin katti väijyillensä ennen loikanhyppyä!» kehua morkkasi Iso-Vileeni haltioissaan, ja oli niin jännittynyt, että hänen ihopintansa ritisi. »Tuolla lailla meidän kylän pojat: enkös

sitä arvellutkin!» kehui hän ja kopeili ylettömästi, nyhi kyynäspäineen ympärilleenkin, kun tunkivat näissä pinteissä joka-ikinen päätänsä akkunaan ja oli varjeltava kylkiluitansa.

»Ylistalon Esa ei olekaan mikään Nauku-Maijan Matti, kun miestä kysytään!» ylvästeli hän, Iso-Vileeni, ikäänkuin olisi Esan kunnia näissä huisteissä ainakin puoliksi hänen omaansa, joka niistä piti suuta. »Olettekos nähneet, pojat, kotkaslintua», kysyi hän, ja oli ainakin hyyppiätä tupsuiltansa itse, »kotkaslintua, sanon, kun se siivet löngällä istuu nuokkuu äijäkuusen, järäkuusen latvoissa, nokka nukkumassa rinnan röyhöillä, toinen silmä ummessa toinen puolivarppeillansa? Mutta annapas, kun risahuttaa jänönpupu puskaa noroalhon liepeillä alametsässä, niin jo on venka ukossa, nenänkoukku karaa höyhenistä, silmät sirahtavat kipunoiksi päähän, siipien kantimet havahtuvat silmänräpäyksessä koholle ja varpaat kasvavat kynsille karvatupsuistaan! Odottakaas, kun Esakin kaapasee ja sanku suihkii! Esa ei ollutkaan mamman poika nuorempana! Kun lauantai-ehtoisin lähti saunan päälle Liisaansa tervehtimään Marjasmäen luhtiin, niin kolmen laitumen kautta kulki tie, ja jos oli hevosliuta veräjän takana ensimmäisessä odottamassa, niin koura parhaimman ravurin harjatupsuun, sääret loikalta kaarena selkään kuin keikaus ja neljääkarua käsivarsien huiskimilta suitsettomalla hevosella seuraavaan rajaveräjään! Helkkarissa, kun oli kolmekin kiiltävää valakkaa ajettu vaahtoon samana ehtona, niin komeapa oli kosija luhdin ovilla, kun kolkutti sulha, tukassa vielä tuulien hulja, ja kaihtien aukeni tutulle tulijalle myötävä salpa: luhdissa lehväkset orsilla tuoreina tuoksumassa, pieluksilla vieno vereksenä!» Vileeniltä vuosi kehu huulilta sojona kuin vesi mättään heruilta keväisessä norossa. »Semmoisia me olimme tuonkaltaisia vesoja tämänkaltaiset pojat nuorempina!»

yltyi hän ja silmät killivät ja kiittelivät punakassa pääknupissa kuin kaksi voinsulan kimpalettä puurovadissa. »Penskakin selkäni takana, Esan penikkaa, pojan pentelettä tarkoitan, nykii selkäpielissäni kuin lempo ja lentoa opetteleva kukonpoikanen tarhalla aidan juurilla, jonka harjoille ei kroppa kannu, vaikka kuinka sanku sätkyisi ja nokka puski riukuihin: tekisipä mieleni nähdä sinunkin säärilänkesi sieppaavan karkuhevosta kupeisiin, kun ensin on tarrattu suitsetonta laitumilla nelistävän harjahuljaan ja kaapaistu tanterilla se matka laukkaavan rinnoilla, että polvi puhdiltansa nakkua miehen kasakaksi keikkuville lautasille! Isän varsimittoihin sinulla lienevät koipipiiput jo venyneet, mutta voide puuttuu sara-noista: kun isä ja Esa ja me muinaiset laskimme friiareina konkarin selässä yli kantojen ja suosilmien niin että kangas mäiky ja kura kedoilla räiskyi kavioista, niin siinä tempussa sinä olisit nokillasi ja te nykyiset hakisitte nelin ryömin jäseniänne mullan pylyistä ruunan kaapaistessa vapaana tantee- rilla virstan holleilla rämpijöistä!»

Poika-Esa oli nyt jo kyynärpäineen tyrkkinyt itsensä akkunan ilmoille: Iso-Vileenikin oli joutunut antamaan hieman tilaa. »Pidä leipäläpesi sen ajan kiinni, että saa ihminen kat- sella rauhassa!» sai Vileeni sivumennen pienen nysäyksen, vaikkei nyt ollut aikaa keräjiin hänen kanssansa: tapahtumat pellolla olivat todellakin tärkeimmillään. »Äijän sääret täm- missä kuin äänikahveli kanttorin kourassa lukuvuoroilla, ennen- kuin se kalahuttaa tietoa kenenkään osaamattoman kalloon!» tulkitsi hänkin ensimmäiset huomionsa ja säästeli Vileenin vanhempia. »Mihinkäs on patti varistettu koipiluista?» tut- kaili hän kehasyljiltänsä ja alkoi ymmärtää Isä-Esan isäksensä. »Puhti takapakaroissa sen kirinen, että housut repeävät verka- paikoiltansa, ja pian, elleivät nappulat kohta saa potkaista ja

pääse säärystämään!» arvosteli hän asiantuntemuksella ja survoi paremman näkemisen vuoksi Hosu-Kallen sivullansa puolemmas siitä ruudun kulmasta, jonka tirkkeille tämä viimeinkin eri tunkemisten jälkeen oli intillä ja keinottelulla saanut pujotetuksi naamansa nenäpuolen.

Poika-Esallakin oli nyt jo henki alkanut pihistä karvoissa ja tukanharja leiskahdella, kun asiat pellolla alkoivat olla siinä jännittävässä vaiheessa, että kohta tapahtuisi jotakin, ellei muuta, niin sitä, että Isä-Esa olisi kellillänsä ja nokkinensa ja nenän kärkinensä syvän vaon kynnöllä siihen multaan, jota ei suvella ollut raskinnut leikata auralla kuin muodon vuoksi ja pinnan kamaran rapsimilta! Aidanviertä olivat nimittäin nyt perävainioilta totisessa tulossa Alastalon hevoset niin että tanner tömisi, Rusko tietysti etummaisena villastaen ja kaksparia pannen, ikäänkuin olisi jätettävä menossa harjantuiske niskajuurilta ja sieppaavat kaapaparit alta, taampana puolisarjoissa läähkyvä Polle, raskas ruho turvallisena tasaisiansa keikkuen, koska kertakin nyt oli silppusäkki irstas ja muis-tettu maon alle nappulaakin varatuksi silloin kun oli varvasta siirrettävä, viimeisenä viisas Teemu, jolla oli luun romua liikuteltavana valakan nahoissansa yhtä paljon kuin järjen koke-mustakin kannettavana hevosen päässänsä, ja joka senvuoksi aina oli vartoova lähdössä ja verkas kiireenpidossa, ja nytkin siis lönnkäsi silloin kun toiset varsaisemmat karasivat, koska luut sanoivat hänelle juoksemisen tahdin ja tieto sen, ettei veräjä paikoiltansa siirry, vaikka myöhemminkin saapuu, ja että se joka viimeisenä lähtee orasmaasta, se myöskin nyhtää viimeisenä vehmaan tukkuakin suihinsa matkan varoiksi. Tulossa olivat siis saralla Rusko terävintänsä kirmaten kuin paras navakan niistäjä vastaviiston kihimillä, Polle laitaviansa laskien kuin myötätuuliin löysännyt laiskempikin liitäjä loi-

vien lykkimillä, Teemu verkkaitansa hellitellen kuin ruokoruuhi kukkulaistassansa puhjukan periltä airojensa vedoilla ja pyräyksien pyyhkeistä tietämättömänä matkaa tehden.

»Pojat perhanat, lykätäänpäs mekin pellolle!» pääsi poika-Esalta ruudussa samassa, kun Isä-Esa pellolla pitkine koipinensa loikkasi penkereeltä saralle ja asettui myötävilleen ja kyyrytempaan saapuvan Ruskon varalta, joka jokaiselta kavioparin haukkaamalta läheni likemmäs. Akkunan edustoilla tapahtui tuvassa tällä hetkellä äkkimyllerrys, aivan ankara tempaus: Hosu-Kalle sai kiittää hyvää lykkyänsä, ettei kolisut päistikkaa penkiltä, vaan löysi itsensä töppösiltään permanolta! Poika-Esa nimittäin parhaillaan survoi ja voimallisesti itsellensä tietä rykelmästä akkunan edustoilla, eikä kiiruussa ja ahtaudessa ole aikaa enempää kuin tilaakaan hemepeäkätisyyteen: Iso-Vileenikin marahteli pahasti, kun oli saanut töytäkseen ja tukevan kylkipieliinsä.

Silmänräpäyksen tuokioksi oli nyt huomio akkunassa kokonaan kääntynyt pellolta tuvanpuoleisiin tapahtumiin: siihen pakoitti jo sekin, että jokainen on jännittävässäkin paikassa kuitenkin itseänsä ja omaa ruumismajaansa lähimpänä, ja itsekunkin senvuoksi nyt oli varjeltava omia luitansa, että jäsenet säilyivät eheinä, kun joukossa rytisi ja poika-Esa käytti kyynäspäävoimia. Tottamar sotkuisenkin vyyhdin selvittää, kun on mieskoura työssä ja repäsee kiskasee niskottelevat sätkät karsuina katki, ennenkuin kärsivällisyys selkäluista loppuu, ja tottamar mies tiensä väylää joukossakin ja ankerias savessa, kun on potkoa siinä, mikä varressa potkasee, ja kova poika siltä paikalta, kuonan päältä tai olkahartialta, jolta pehmiä antaa myöten ja pyrkivä painaa puhki! Pian oli poika-Esakin vapailla akkunan tungoksilta ja miestä hänen takanaan hieromassa niitä ruumiinpaikkojaan, joita ei ollut ajoissa kerjennyt

korjaamaan syrjiin, kun sampi kirposi verkosta. »Oletkos sinä hullu, poika, kun rikot, riiviö, ihmisellä luut rintakopassa mäskiksi!» närkästeli Iso-Vileenikin aivan turhasti, sillä jos marina oli tarkoitettu poika-Esalle, niin ei tämä sitä enää kuullut jo sen mäikäsemisenkään vuoksi, joka paukkui permannoissa, kun miesvartinen tepasteli palkeilla: orretkin laessa tuntuivat olevan vaarassa, kun roima loikaskeli! »Pistäkää, pojat, esiliinat eteen ja kantakaa papuvati pöytään siksi, kun miehet palaavat työstä ja ovat nälkäisiä!» raikui vielä taakse, ennenkuin ovi läimähti lähtijän jäljiltä kiinni ja palkit porsuassa tömähivät.

X.

Kesti tuvassa pieni tovi, ennenkuin kaikki taas olivat järjestyksessä ja akkunassa: vain Järvelin maltoi edelleen istua penkillä. Tapaukset olivat tällä välillä kehittyneet pellollakin. Rusko kirmasi juuri, päätä ravistellen ja silmät viheriästi vilhuen suoraan isäntää kohden, joka niska kyyryvänä hartioiden väliin, pitkä selkä koukistuvana kuin jännittynyt raippa ja sääret kimpaavassa harppaustanassa oli asettunut saralle kädet harilla valmiina sieppasemaan. Pihamäkeä alas läheni jo pellon veräjää Poika-Esakin viilettäen merkillisesti muuttuneena taannoisilta unenkaskotuksiltaan ovensuusängyn vieressä kevyttä juoksunharppaa lennättävin liukuvin askelin alamäkeä sinne, jossa totisesti oli tällä erällä riuskautta tarpeen varaltakin, jos sekään riitti, sillä Ruskon pärskyttelemisistä ymmärsi, että silläkin olivat omat ajatuksensa ja aikomuksensa asiassa. Rusko alkoikin olla jo isännän kohdalla, kyömisteli kaarevaa niskaansa, nakkasi harjan paksua tuiskille, hirtahti virmasti sekä pyyhkäsi ohitse kuin puhallus viskoen molempia etujalkojaan korkealla ilmassa: ei pelkoakaan, että sen rohtimiin paljain kynsin tarrattiin, ellei tallattuna tai maan savessa laahaten! Isäntä oli jäänyt saralle, tukku hellenneitä niskakarvoja kourassansa, ja juoksi harppasi tyhmistyksissään vielä turhiltaan kuin ilman viiman vetämänä jonkun lonkka-askeleen pakos-

takin jälestäkin, niin että sora lenteli ympärillä tallukan-kannoista. Arvasi, kun viimein tuli töppösille pysäys ja Rusko, entistäkin tihuvampaa hellittäen kavioistaan, pani parastansa loitoilla mullan tuprumilla, että tyytyväinen ei äijä ollut ja että karvaista saakutia irkeni parran sängistä: saastaista, kun pääsi läpi sormien! mutistiin kaiketi ensimmäisen pökerryksen tyrmistyksissä.

Perä-akkunassa oli ilo remahtanut valloilleen: rytäkkä taisi kuulua ulos mäkipihoille asti! »Hyvä kun ei nokilleen lentänyt: olisi saanut kuonollaan syventää matalaa suvikyntöään!» kompaili Iso-Vileeni suuri-äänisimpänä muun rämäkän keskeltä. »Eivät ole äijän säärisaranat enää entisissä rasvoissaan, ja sormipihdeissä ovat vieterinäpit ruostuneet kankeoiksi!» puolusteli hän kuitenkin ja selitteli, kun muisti muut nuoremiksi ympärillä, ja oman ikäpolvensa, sekä kehut ja muinaiset kunniat, mutta keskeytti sanansa samassa. »Mitä pirhanaa?» pääsi häneltä, ja hän jäi suu ammollaan tuijottamaan pellolle. Akkunassa oli muutoinkin äskeinen rähäkkä äkkisammunut, kaikki tunkivat taaskin päätä ruutuihin, minkä oli naamaa akkunassa, ja kuin yhteisestä sopimuksesta oli jokaikinen hiljaa kuin hiiri, minkä ei ähissyt niitä puhimia, kun oli toisten takana kurkattava selkien ylitse ja varpaisiltaan sitä, mitä ei muuten nähnyt. Järvelinkin sivupenkiltä oli ymmärtänyt jotain erinomaisempaa olevan tapahtumassa ulkona, ja oli hänkin viimein arvellut vaivan veroiseksi lähteä liikkeelle, siepannut toimellisena miehenä Poika-Esan entisen tuolin penkin vierestä mukaansa, kävellyt laattian poikitse ja järjestänyt tuolin sopivasti kädestänsä nyhivän ja tempovan selkäseinän taakse, kuin huojaavan häkkikrinnin, jonka natiseviin tiloihin edelleen sullotaan voimalla lisää siihen, mikä jo ryskää pakitun piukkana saumoiltansa. Kohta olikin jo tiivis Järvelin tuolil-

lansa seisomassa muun joukon takana ja kurottelemassa pientä, mutta hienontihuvaksi varvattua timperin knuppiansa muitten ylitse ja Iso-Vileenin vierille akkunan ilmoille. Vileenin päämuhkura, jossa oli paitsi luukuoren jykevyyttä ja muuta kokoa, myöskin punaista partavillaa kiehkuroimassa poski-pielustoilla häiritsi kuitenkin hänen näköalaansa aluksi, niin että hänen oli näristävä, ennenkuin sai sopivan sihdin. »Maalista ruhoakin annetaan muutamille sivutarpeen ja liiaksi ja ylitse sen, mikä kruununrahalta, joka kaikille on sama, olisi kohtuullista!» marisi hän kärsimättömiä, kun ensin oli turhin yrityksin koettanut saada tikkuisten pippurasilmiensä siniset ja taivaanväriset tamholttiin esipatsaansa oikeanpuolisten korvallisten ohitse ja takaa, ja senjälkeen oli kangotettava tuollilla koko selkävarsi vinoon, jotta edes vasemmilta näki sinne, minne tahtoi. »On pirulla sinussakin paistamista helvetissä, kun niin pitkälle eletään ja seilataan!» purki hän vielä lähimmäisenrakkautta kiusanselkään edessänsä, kun viimeinkin pääsi akkunan pilkistyksille Vileenin olan ohitse. »Näkyleipä ja läpirtirkistettävä sielunruutu sinä et selkäpuoleltasi ole ainakaan ennen pitkiä kypsentämissiä!» makseli hän vielä velkoja ja harminpenninkejä vaivoistansa puuri- ja talvikortteerikamraatille, kun oli hänkin viimein saanut päänsä kelvolla akkunan yläkulmiin ja näköala hänellä niin selvänä kuin sen voi nähdä tuhruisten ruutujen lävitse.

Pellolla olivatkin paikat nyt niin kuumilla täpäriillä, että jännitys tuppasi riipasemaan pelkän näkijänkin ja klasista katsojan rintakuoppia ja selkäihon pintoja. Rusko virmasi Esan sormista riistyneenä kuin piru saralla kahdella parilla ja hevosen kaapoissa, Pollekin oli taampana alkanut Esaa lähestyessään pärskytellä sieraimiaan, vaikka lihavat lautaset edelleen keikkuivatkin nousun tasaista ja laskun loivaa kuin ruokoruuhi

täydessä lastissaan ulkomeren hajuilla aukkorauman suilla, poika-Esakin oli jo, pää pystyyn nakattuna ja notkea varsi kuin ilman siipimillä keveiltänsä soljahdellen saapumassa veräjän suilta ja vainion kangarta sinne, josta oli loikka siepattava saralle, askel vaihdettava Ruskon karkuun ja viistolta ennettävä mullan tupruten nopsana nopean kyljille, isä-Esakin oli jättänyt Ruskon ja hölmistyksensä, mihin nelistivätkin kaksin kaapaparein, ja oli taaskin kylmä poika saralla ja Esa koivillansa, koura vahdissa niinkuin silmäkin ja koko miehen kyttä maksoinensa ja varsinensa, kun tömisee taaskin tanner takana ja vauhkoo lähempänä ja lähempänä Polle raskaitansa puhallellen ja etuparia kurotellen, kun takapari potkaa.

Toistaiseksi ei kuitenkaan tapahtunut aivan ensi riipasemalta ja lähimmän syljen nielemältä silmäin edessä sitä, joka olisi lykännyt salpaa hengityksen eteen näkijällä, sillä vielä ei ollut Rusko ihan poika-Esan tasoilla ja myöskin Polle huohotteli vielä siksi kaukana isä-Esasta, että kerkesi se, jolla oli mielenmalttia ja joka halusi hijoa silmänsä tarkoiksi tulevaisuuden varalta, kerkesi hän joihinkin huomioihin ja esimaun tunnustelemisiin.

»Kukas uskoisi, sanon vieläkin, äijää Esaksi ja tämmi-nappuloita hänen allaan Ylistalon isännän jalkaviisareiksi!» tokaisikin siis Iso-Vileeni ja ihaili, sekä terästi silmänsä entistäkin hartaammalla killillä mieheen ja Kalevan poikaan vainiolla, joka tosiaankin oli näkemisen arvoinen niskakyyryltänsä ja olkapäänsä taakse varoten Pollea väijyessään. »Kukas uskoisi, sanon, että hakotukki tarhalla potkisi polkkaa pölkkysääristänsä ja Esa vakusta kimpaisi tanterille roikut ja koipivartaat vieterinä: selkäkin, virstanpituinen laiskuuden sarka ja viikkokauppainen polstarin hautoja nyt siinä kuurussa ja kirinkyyryssä, että pysyykö enää palttinakaan paidan kluu-

teissa matkassa, kun seuraavassa tuoksauksessa lykätään menoon ja villastuksen tihuville!» Vileeni kehui ja liioitteli jo aivan ylenmäärin ja etukäteen. »Sen minä olen aina sanonut, että Esassa ja penteleessä on pirua ja tulikiveä enemmän kuin käryä kymmenessä muussa loikarissa yhteensä, kun vain kraapustetaan karvoja niin että krihasee. Me olimme rippikoulukamraatteja!» lisäsi hän, jotta osa kunniasta tulisi hänelle itsellensäkin.

»Tuki nyt leipäläpesi, äläkä möhise!» keskeytti Järvelin armottomasti Vileenin enemmät harputtelut ja liirumin veisut. Asiat vainiolla alkoivat nyt nimittäin olla niillä tärkeimmillä nipukoillaan, jolloin ihminen tahtoo rauhassa ja koko sielunsa väellä sekä turhien härinöitten häiritsemättä katsella, mitä tapahtuu. Ruskon sieraimet pärskyttelivät nimittäin nyt jo aivan poika-Esan vierillä ja hänen olkapäitensä tasoilla, ja oli poika-Esa viskannut itsensä tähänastisista loikkaavista, kantavista harppa-askelistaan tiheään, tempaavaan varvasjuoksuun: käsi ei kuitenkaan vielä hiponut heiskaavia harjatupsuja Ruskon niskakyyömyillä, vauhti vain kiihti Ruskon lennon verroille. Jännittäväpä oli nyt tuokio niin saralla kuin akkunassa: naama rutistui melkein latuskaiseksi ruutuihin niin monta kuin mieskasvoja akkunantiloihin mahtui ja pellolla pyrysi oraksista multa, kun pistivät tihuvintansa saralla sekä sieppaava kaapa Ruskon sukissa että tikistävä varvas Esa-pojan sinkamilla. Olisi kuullut, jos oli tarkka korva, hienot nielauksen kurinat Vileenin kuivivassa kitalaessa ja yhtä otetuissa kurkun jäntimissä, tai erottanut epätasaiset läppäykset Järvelinin silmälaudoissa, kun vasen ummistumisessaan aina huolellisesti varoi sen einemän, että viivähdyksen kestäessä oikea oli jo taas ennätänyt selkosilleen ja avoimilleen näkemään kaiken, mikä tapahtui, niin ettei ainoakaan vivaus päässyt havaitsemattomana vilahdamaan huomion ohitse.

Poika-Esan oli jo käsi, vasemmanpuoleinen, hivuhiljaa kohoomassa, piteli jo melkein Ruskon heittelevää harjahuis-ketta kiiltävän kaulakyömyä tiheänukkaisilla kaartumilla, samalla kuin töppöset alla vaihtoivat nappulaa viskivässä orak-sessa sen suihkavan vilkan, joka oli välttämätön, jotta säilyi juoksijalla se puolen askeleen etumatka villastajan rinnoilla, jota tarvittiin silloin, kun oli tinka tarilla ja nuori varsi oli valmiiltansa singattava irti maasta laskeumaan kaarelta kar-kaajan keinumille. Ruskokin ymmärsi täpärän, ja siniänsä vilahteleva silmä vahti varoi vaarallisena vierille, koska oli loikassa suoritettava se kavala äkkitempaus syrjille, joka len-nättäisi uskalikon tarraimiltansa nokillensa multiin samalla kuin oma kaks'pari panisi parastansa kauas saroille vapaan ratsun irstaille hirnumille! Nyt oli jo Esa-pojalla hiipakoura huljamen tuntumilla, jo kahmaisi pivonhaukka tupsuntäyden juurikiinteätä vasempansa ahmiin, oli oikeakin käsi jo paikal-lansa ja salamana ponnaamassa tasakämmeneltä etulongan lieh-tovilla paljepielillä, samassa jo sääriparikin askeleen parin vii-meisen vinhaimman vaihdon ja vauhdinoton punnaamilta hui-mimassa ilmoissa ja varsi kuin raipan siemaamilta laskeumassa pitkiltänsä kiinteästi kiitäville keikkumilleen. Liika myöhään oli Rusko väijymiltäänkin huomannut uhkaavan vaaran, tai liika vähäksi arvioinut koipivan ihmissätkän riipeydet: ei varistanut enää lautasilta kieminkäistä selässä äkkipyräys sivuille eikä laukanhuippa pystyynkään, kuin pinne istui loi-kare imettynä selkäpinnan karkaan, oikea korko kantapäineen hellittämättömästi kiinni oikean kupeen helläpaikoilla, vasen iskettynä yhtä piukasti pihdinpidoilleen vasemman vävähte-lyihin. Nyt olivat Poika-Esalle hyväksi avuksi niin hänen säärivarsiansa roikkuva pituus kuin ulottuvaisuus hänen käsi-varsiansa venymisissäkin, sillä sekä pystyä että kahtapuolta

silmittömästi viskelevän ohjattoman ratsun selkälautasilla, jonka luonnostaankin kuumissa verissä tällä erällä loiskahteli tiimellyksen kirmakin ja vapaan neljästäjän syöksävä kilpahuima, ei totisesti levätä ja potkita kuin patjapieluksilla, vaan siinä tarvitaan makupuolen valmiuden ja suillaan leppääjän ruumisherkeyden ohella myöskin sekä koipivarsien kiinteätä pituutta pitämään länkipihtejä kireällä karkupenteleen vatsakupeissa, että kurotusta olkaluun piippuihinkin, kun neuvokkaasti on huimittava pläsipäätä ohi sojokurkun vuoroin vasemmille ja vuoroin oikeille silmäterille, jotta askel sekoaisi sokais-tuvalla ja hurjapää ymmärtäisi viisaaksi varpaittensa varoimisen ennenkuin lähin loikka on harpanvuorolla. Jo alkoikin Rusko lerputella korvapuikkajensa kärkiä merkkinä siitä, että järki oli palaamassa paikoillensa ja hämä kysymässä hevosen päässä mielen ajatusta siitä, olikos sittenkään viisasta syöksyä sääret altansa vaikka katki, kuinka veri vauhkottelikin ja jäsenissä potkosi varsaa ja uljautta irstailtansa. Pian tannersikin Rusko malttavampana, vaikka nelikarkua vielä, ja suori komeasti, mutta tasaloikan kaarella lähimmän ojan poikitse, poika-Esakin, tahdin muutoksen tajuten, oli suoristunut istual-lensa selässä kantapäät kyllä vielä kiinteästi kesytetyn karkurin huohottavissa kupeissa, mutta käsivarret huolettomasti hui-toillen suunnan tietoa ohjaksettoman korvallisille, ja ruumiin jousi jänteillensä sahtautuvan laukan asettuvilla keinan notkuilla.

Akkunassa ei kuitenkaan päästy vapautumaan hengen sal-pauksista, kuinka sujaviltaan poika-Esa Ruskoineen jo olikin lähestymässä saralta ohjaten vapailtaan tottelevaa ratsuansa veräjille käsin, kuin paraitenkin valjastettua astujaa, itse istuen ylvähillään kuin ikänsä ajat hevoslautasten keinumille kasva-neena, ei päästy hengen helpotuksille, sillä tapahtumat pellolla

kävivät edelleen huimiltansa, ja mistä myötäjännityksen pin-teistä mieli olikin vast'ikään päässyt, niin nyt seisottiin uusilla täpärän ja päist'ikan kanteilla taaskin ja reunasyrjillä. Tosin oli Vileeniltä päässyt pieni tunnustuksen pihaus poika-Esan miesteon kunniaksi: »jumaliste, se oli ryssän keikaus!» oli hän sanonut vakuutuksella, ja puhaltanut putsannut toisten ohitse nokkasieraimensa puhtaiksi kertyneistä poroista ja puhimisen räppeistä, ja oli Järvelinkin ensi riipaisulta jymäyttännyt visusta leukapielestään vahvistuksen kaltaista: »Se poika, jos hän tippuu raa'alta, niin hän ei nukahtele sillä kiuruulla kestikievarimatalla, joka on saalinkiraa'alta täkinkanteen eikä kysele neuvoa järjel-tänsä, vaan kynsinensä hän etana killuu kärppänä pätkässä, jos köysi sattuu reisulla hänen kiepattavakseen taklinkien tal-joissa, ja keikkuu ilmoissa sen sijaan että olisi mäsänä kan-nella!» kehui hän ja sylkäsi hänkin laattioille taakseen muitten lomitse.

Nämä tällaiset sananhyrinät jäivät kuitenkin asianomai-sille itsillensäkin vain muodonvuoksisiksi suupielien viljelemi-siksi ja kielenpalasen joutilaiksi verryttelemisiksi sillä aikaa kuin tosi-Aatami ihmisessä jo rauhassa killisteli silmineen ja pyöreän-renkaineen uusiin ja nykyvuoroiisiin lähimmäisen pinteisiin ja piukan rytinöihin. Isä-Esakin oli nimittäin nyt jo taas uuden kerran vuorolla Pollen jo pärskytellessä saralla aivan hänen kor-vallisillaan mätkien laukkaa kavioistaan, minkä mahan mañ-tava säkki keikkumillaan mukavasti suvaitsi. Vahingosta vii-sastuneena ja taannoiset kompastelunsa ja epäluonnistumisensa Ruskon vierillä muistava Esa oli siepannut vimmatun vauhdin ketariinsa kohta kun Pollen läähötys oli alkanut kuulua tar-peeksi lähellä ja raskaana hänen takanaan, ja kaksi heitä nyt harppasi hartaasti sinkoavassa mullassa, joutilasviikot silppua tukevasti makoonsa sullonut Polle ja vapaakuukaudet vakun

syrijältä sääriänsä lepuutellut Esa. »Väkeä on säästössä kummallakin, niin juhdalla selkätyynyissään kuin äijälläkin niissä venyvissä, jotka potkivat hänen allaan!» arvosteli Vileenikin kohta, kun sai asian ja nykyisen tiimellyksen pellolla vissemmin silmiensä nenään ja katseli levossa, kuinka isäntä potki karkaanvan hevosen rinnalla, niin että savi suitsi sukkatallukoista. »Sääret saakelilla tallella vielä, ja juoksee, perhana, Esanakin kuin enkeli pöksyissä!» virkahti Vileeni edelleen, kun tovi oli kulunut ja jotain oli sanottava jottei vallan pukahtamattomina seisottu akkunassa: kieltämättä alkoivat sitäpaitsi vanhat veret virkistyä suonissa. »Mutta pistän minä kuitenkin vetoon vaikka kymmenvuotisen merimiespartani siitä, että Esa saa jäädä taaskin niistämään tippuvaa nokkaansa saralla, kun Polle hönkää sivutse ja mies kiroo hännän takana! Katsokaas valakkaa ja kaksikymmentalvista varsaa, kuinka kaapaa kurotetaan ja Pollen keikkuvat lautaset lihavana kuin Isonpitäjän rovastin liivilaveat hääpitopöydässä!» yltyi Vileeni. »Ei Esa tänäpäpä hevosen seljillä istu!» ilkamoi hän ja oli Manasse ja profeetta akkunassa.

Mutta Vileenin vechoovat haasteet jäivät vaille säestäviä naurunhöräyksiä, sillä juuri tällä siunaamalla loikasee isännän vimmatu, minkä koiven vartta miehellä oli, poikkiteloin mahalleen Pollen laveoille selkäpuolille ja jää sätkimään siihen säärineen kuin olisi sängynpieluksilla potkinut. Pollekin hämmästyti tapauksesta, ja koska hän oli kesy ja kasvatettu hevonen ja jo vuosikymmenet sitte juossut viimeiset varsairstaudet luistansa, niin pysähtyi hän paikalla ja siivosti lönkästänsä sekä jäi kaula kaarella ja korvat höröllä varttoovasti katselemaan kupeillensa, ettei tapahtunut vahinkoa kiireessä ja että toinen istui turvallisesti selässä ennenkuin hän lähti eteenpäin astelemaan. Väänsihän isäntä siinä itsensä vähitellen selkäsuuntaan

valakan ratsaimille, kun ensin oli saanut kahmaistuksi koukistetun käsivartensa niin tukevasti Pollen tanakan niskakyhmyntaakse, ettei tarvinnut enää pelätä nenillensä ja päist'ikaa suistumista valakan toiselle puolelle. Noustiinhan siitä, koska aikaa oli, Esalla puhimisen sisua ja Pollella seisomisen kärsivällisyyttä, viimein pystyynkin ja hajareisin Pollen notkoiselle selälle, ja uros ja komeakin istui pian ja ratsasroteviltaan uhkeana uljaalla konkarillaan jalkosääret roikoillansa kahdenpuolen Polleruunan mahtavata silppuruntaa. Ainoana vaivana oli nyt enää saralla se, että sai jo seisomisenkin lepoon taaskin tottuneen ja mukautuneen ratsujuhdan vakuutetuksi siitä, että oli ohjaksettomanakin ymmärrettävä tosimeininkiksi se, kun Esa visseillä käsivarsien huiskauksilla ja muulla roimemmallakin hevostmiehen komennuksella ja manauksella yritti istuttaa korvapariansa tyytymättömästi lotkottelevan ravurinsa käsityksiin askeleen siirtämisenkin ja liikkumisen välttämättömyyttä taaskin. Oli vaikeata hevosen järjellä päästä tarkoituksen perille, tai ainakaan tunnustaa vastahakoinen tarkoitus haistetuksi, koska nyt ei ollut mitään ohjasparia sahaamassa tietoa leukapieliin eikä myöskään mitään makeoita nuorasiiman näppäyksiä lautaslihoihin selkänahassa vahvistamassa astumisen halua elukassa eläväksi, mutta tottapahan sentään lopulta liikkeelle päästiin, kun Polle kuitenkin sitä ennen oli tavalliseksi vastalauseekseen ennen menon alkua huiskauttanut hieman harminsekaisesti häntälorviansa takanaan, mikä oli hänen, kokeneen vaolla astujan ja viisitoista vuotta längissä mänkineen tavallinen merkinanto siitä, että hän, Polle, puolestaan oli yleensä perinjuurin ja vanhasta hevossydämeästään erimieltä kulloisenkin hoputtajansa ja kuolasperiensä kiskojan kanssa niin astumisen välttämättömyydestä kuin yleensäkin eteenpäin liikkumisen tarkeydestäkin ja tarpeellisuudesta.

XI.

Akkunassa oli alunperin hyväkin jännityksen kuhina katsomisen kestäessä vähitellen vaihtunut koko lailla lauhkeampiin olemisiin. Tosi tunnustaen ei Esa ratsailtansa likimainkaan vaikuttanut miltään ilmestyskirjan enkeliltä ja lentävältä Jonathanilta, kun sahtaantunut Polle nyt varoviltaan nuusteli itselleen paikkaa, josta turvallisesti loikata pitkäsäärisine taakkoineen ojan ylitse saralta kankareen kamarille, ja sekä mies että hevonen onnistuneen harppahölkän jälkeen verkaksiltaan etenivät vainion veräjää kohden, hevonen viisaasti huuliansa lerputellen, isäntä yhtä hartaasti koipiansa lorputellen. Akkunasta katsojilla olikin naamoissa varhaisempi kieltämätön jännityksen kuti ja kiri verkaksiltaan vaihtunut helpommille kureille, aluksi huoahraviin huolettomuuksiin sekä senjälkeen pienistä huvinnykäyksistä silmänurkissa ja suupielissä yhä laveneviin naurunpalkoihin koko kasvoilla ja poskipahkojen ihoilla, kunnes sekä tupaan että piholle vyöryi akkunapostien täysiltä ja ruutujen tärisemiltä miesrintaisen ääninaurun valtoin rämäkkä.

»Meinaamiset ovat äijällä entiset, vaikka ruppeukset jo torkahtelevatkin!» oli Järvelin kuitenkin leppoisiltaan ennätännyt sanoa ajatuksensa Esa-isännän uroteosta ennen pahinta rymäkkää.

»Ajaa kuin Jesaias vankkureissaan!» holotti hälinän keskeltä viisauttansa Iso-Vileenikin, joka ei koskaan ollut ollut mikään valaisevampi kynttilä lukuvuoroilla, niin suorana kuin hän niissä seisoikin papin edessä.

»Elias taivasiin ajoi tulivaunuissa, vaikkei hänkään missään lantavankkureissa!» hönäytti kirjanoppineempi Järvelin korjauksen Vileenin raamatunselityksiin ja profeettatietoihin. »Partasi meni, sillä Esa istuu Pollen selässä kuin ankkuri savessa!» muistutti hän samassa ilkamoikseen Vileeniä hänen aikaisemmasta vetohaasteestaan.

»Minä sanoinkin 'hevoson selässä' enkä minkään neljällä jalalla nilkkuvan silpputyynyn pyllypampuroilla!» närähti Vileeni ja keinotteli keräjiä partansa pelastuksiksi ja puheitensa peittelemisiksi. »Senverran haistaa päivän vanha viaton kissanpoikanenkin pahnakorinsa sisuksista maailman menoa pelkän kuononpäänsä tuhrimilta ja silmärajoakaan avaamatta, että Esa on mies polstarille kuin kukko tunkiolle, ja poika pöyhioille kuin perse läven reikään laarissa!» päästeli Vileeni miesmäisiä miesparrasta miesjoukkoon ja paksensi, paitsi vartansa, niskojoansakin, kun päästi voitavia leipäluukusta ja löi, herrajesta! näsäksi lerviltänsä sen, joka mukisi. »Kuinkasta siis minä, paatunut merimies viisikymmenvuotiselta elämiseltä omissa luissani, enkä mikään pulmunen ja eilispäiväinen katinpoika, olisin niin nuolematon korvieni takaa ja niin kevytmielinen sieluni juonipaikoilta, että panisin partani ainoatakaan haiventa saati koko kunniaani ja täyspartaani pantiksi siitä, ettei Esa kellisty, kun patja kuin kiusaajan pöyhimiltä tarjoo pielustaa laiskan luille ja mies jäsenvarsiansa levätellen potkii kuin enkeli polstareilla ja Holofernes Saban sängyssä Pollen pyllävillä keikuilla!» Vileeni oli nyt roteva tarpeeksi ja mieskunnia pesty joukon edessä paksuilla puheilla, jotta jo

voi palata voitaviinkin ja raamattuun. Järvelinkään ei tuntenut apokryyffejä, joten mahdollinen tarpeellinen pieni ojenuksen nuhde jäi tällä kertaa närähtämättä, jos nimittäin vahingolta taaskin olisivat nimet sattuneet sekaisin raamatun plareilta, kukas ne kaikki Simsonit ja Salomonit toisistaan erotti ja Sulamiteistansa: Holofernes oli kuitenkin miesmäinen sana läjäyttää muun jutun niskaan, koska nimen muisti ja sängyn! »Missäs perhanassa vaimoväkikin juoksee ja karaa talossa päiväkaudet, kun ei papuvatiakaan kanneta pöytään, vaikka vatsa ihmisellä nurisee suolivyön alla kuin ryöväri ja israeliitta ristipuulla Egyptin korvessa!» Olivat mojaavat puheltu loppuun, ja Vileeni ohjasi juttua arkisiin ja nälkiin sekä hinasi nykäyksen verran ja mielenosoitukseksi muonavyötänsä kireämmille ympärillään, hän pöyhäsi tuhautti kädellensä partaansakin haremmille, ikäänkuin olisi pelastanut kiehkuransa isommistakin vaaroista. Oli mukavaa kanssakin laivassa niinkuin täällä kotonakin talvikortteerissa aina asetella sanansa ja jutunkarvan siihen lakoon ja jakauksen suuntaan, johon arvasi muittenkin ajatuksen kallistuvan, silloin räyhäsi aina sovussa muitten kanssa ja marisi yhteisiä nälkiä: sanakin potkaisu, oliko sitten kysymys kortteeri-talon ruuista tai äijänkränästä kajuutan puolella, potkaisu paremmin ja paremmalla uskolla, kun tiesi yhteiseltä väeltä ja kaikkien mojolta potkaisevansa. Iso-Vileeni katselikin nyt niinkuin aina näissä tapauksissa vuoroin kummankin olkansa ylitse taakseen ja vetosi muihin: oltiinkos yhtä poikaa koko joukko, niin että sopi itsekin olla paksun, jumaliste!

Eihän Vileenillä oikeastaan minkään tiedon tarpeen sammuttamiseksi olisi ollut syytä kyselemisiin vaimoväen hommastelemisistä ja juoksemisen hosumisista talossa, sillä akkunassahan hän killui niinkuin kaikki muutkin ja näki niinkuin kuka

hyvänsä, kuinka Liisa jo loikkoili pellolla ja vähissä hengin ja emännän liepeet lennon fliiteillä tulla karasi pyörtänettä kotoa päin, minkä anturaa uskalsi tannertaa savisiin liettäviin: toimen sormi noukki poimi kuitenkin ohisielpalta ensin Isä-Esan nukkakarvaisen ja senjälkeen poikavesan franskankirjavan vilttiverkaisen merimieslakin ojanpohjilta, jonne ne kumpikin olivat kiireen kuumissa ja tuiman tuoksauksissa vahingolta varisseet tai tarkoituksella tieltä nakatut, niin uskollisesti kuin ne muuten istuivatkin päiväkaudet nupeillansa niin tuvan tunkkeilla kuin tuulisemmillakin kujilla. Emännän takana oli Miljakin palaamassa taloa päin vaikka vähemmällä hopulla ja höltyneitä palmikkojansa piukemmille punoen.

Järvelin oli pudottanut korvistansa turhan raksutuksina niin Vileenin varhemmat röyhistelemiset kuin hänen myöhemmätkin mojupuheensa ja härinänsä: käskisipä miehen kulutella leukasaranansa luuvaivaisiksi ja rivinomille ennen ikäänsä, jos ihminen ottaisi viraksensa korjata jokaisen tyhmän sanan, mikä ympäriltä sattuu korvalehteä koskemaan. Hän, Järvelin, oli niitä tyveniä tykeväverisiä miehiä, jotka variksen vaakkuessa tien vieriltä hänen korvaansa, ajattelevat ohitse astuessaan ainoastaan, että se oli varis, joka päästi ääntä riukupuulta, ja jotka eivät tee sen enempää asiaa siitäkään, eivätkä viivyttelä askeliensa, jos joku muukin, vaikkapa vieriltäkin, päästää, vaikka ei kävelekään variksen vaatteissa ja höyhenharmaissa, praakkimaakarina variksen järkisiä nokastansa, ja ilmoihin kraakun juttua, joka ei häneen koske. Variksia siis, enempää kuin varpusiakaan ei kuunnella, ja Järvelinkin sivuutti Vileenin jutut niinkuin ei niitä olisi puhuttukaan. — »Poika-Esa» sanoi hän siis vain huiskasi kädellään Vileenin puolille itseänsä kuin hätistääkseen hyttysen liika likeltä hurisemasta, »poika-Esa on höntti ja tupakuhnus sängyssä ja sisällä, niinkuin isänsäkin,

mutta ulko-ilmoissa ja tuulen nuusteilla potkasee hänellä verissä piru ja varren vieterissä seitsemän hemmettiä: katsokaas raa-toa ja lakoselkää, kun on kreivinpoika ja pystynperi ravurilla ja Ruskolla, vaikka suitsia vailla ja paljain kynsin!» ylisti yltyi hän, kun kylmiltänsä, vaikka sitkaissa merimiesverissänsä riemun hytkyä tuntien akkunan tyveneiltä hyväksyvästi tarkasteli, kuinka pojan lempo — sääretkin pinteellä kuin kaksi pinnanpulkkaa pihtipotkossa uljailla hevoskupeilla! — kuinka pojanlempo kuin karvaselän keikkumilla syntymistään kasva-neena pitkine käsiraajoiheen huolettomasti ratsuansa korvalli-sille huiskutellen ohjasi tasoittuneen, mutta asettuneenakin sieraimiansa vielä ylväästi korskuttelevan ja paksuharjaista päättään pystymmille viskelevän Ruskon kesynä vaikka kuve-vävähentelevänä veräjän lävitse mäen puolille. »Laiskoja jönt-tejä kuin kannon perse nummessa, niin isä kuin penskakin, mutta ruutia pöksyissä kummallakin, niin että ritisee verkai-sissa!» terästi Järvelin tunnustustansa jo vahvemmin, kun isä-Esakin jo samassa Pollen kanssa ilmestyi veräjille ja haja-reisin sekä sääriänsä melkein jalkoterien maata hipoomilta kahdenpuolen notkuvaa silppumahaa roikotellen lönnkäsi rat-saillansa vainiolta. — »Niinkuin Gabriel enkelivarsalla edellä ravaten ja Bileam aasinporsaalla jälkiä tavaten!» hönäytti intoa asiaan jo Vileenikin, tällä kerralla ihmeeltä raamattuansa suhteellisen selkeästi tulkiten, sekä katseli osanotolla isä-Esan har-taita hommia, kun nyt olisi ollut saatava Polleenkin se usko, että oli oltava ravuria taaskin, niinkuin varhemmin vainiolla, ja liikutettava luita, jotta syntyisi juoksunhölkön kaltaista, kun paineltiin Ruskon jäljistä Alastalon avoimia pihaveräjiä kohden.

Pollen hölkille tuli matkalla kuitenkin äkkipoppu, koska tien poskilta aivan Alastalon veräjillä lemahteli Ylistalon puo-

lilla sieraimiin makea kuivatun heinän haju avoimesta ladon luukusta. Oli suvisilta heinänkorjuilta saakka jäänyt luukku säpettämättä, saranoilleen sen kyllä Liisa oli Miljan avulla joskus nostanut, mutta kun säpen määrlö vanhoiltansa oli mennä vuonna varissut seinästä eikä vaimoväen toimissa ole kynttä ja järkeä, niin roikoillensa ja taivaan ilmojen paiskittavaksi oli paha jäänyt saranatapeilleen ja selkoseläsillään nytkin, kun Pollen olisi ollut asteltava ohitse. Vanha tottumuskin oli sitäpaitsi Pollella, että juuri tästä samasesta luukusta oli aina ohitse sattuessa siepaistava kahmauksen täysi muonan varaa hampaisiin, koska se aina oli ystävällisillään ja avoimillaan tien varressa ja koska järkevä hevonen aina katselee jotain pureskeltavaa ja ajankulun huvitusta hampaisiinsa, kun siihen on tilaisuus ja muutenkin on norkuttava eteenpäin. Polle siis nytkin suoritti sen puolentoista askeleen polven raitilta, joka tarvittiin, jotta sai turpansa heiniin ja tukon kahisevaa, mieluummin niin perusteellisen kuin leukapieliin hyvälti sopi, hampaisiinsa. Toimitus suoritettiin alkuvalmistuksista loppuun saakka samalla huolella ja perinjuuruisuudella kuin tavallisestikin huolimatta isännän koko tarmokkaistakin hosumisista silmille ja poskiluille ja yhtä ahkeroista kuin vakuuttavistakin kantapäiden takomisista ja sätkyttelemisistä kylkiin ja hevoseläimen kupeisiin: eihän Pollea koskaan voinut suupalan ottamisessa sieltä, mistä sen ulottui, häiritä mikään maailmassa, ellei ehkä Teemu, joka oli vanhempi valakka tallissa, ja jonka vieressä siis nuoremman, vaikkapa jo ikävuotisen hänenkin, oli sivulla siivosti varrottava vuoroansa, ellei tahtonut kokea huutia ja tallin priimaksen hammasriviä selkäpuolensa takaposkissa. Polle siis, joka kahtenakymmenenä valakkavuotenaan oli tottunut ottamaan tyvenesti elämän asiat, hätistämään navetan kupeilla ja tunkion liepeillä teriltänsä hellepäivän härisevim-

mätkin kärpäsparvet pelkillä silmälautojen kärsivällisillä läpyttelemisillä ja nuokkuvilla ummistamisilla, ja huitasemaan suvipellon paahteilla ja savimullan hehkoilla pahimmatkin paarmat ja viholaisimmatkin kärsäelukat kupeiltansa ja askeliltansa paljaalla laiskalla hännänheilauksella ja jousivastan viljelemisellä, hän tyytyi siis nytkin samaan kokeneen hevossisunsa paaduttamiseen: eihän helle siltä selästä hellitä, vaikka sille hammasta irvistäisi, eikä paarma siltä luontoansa paranna, vaikka sille kaviota härittäisi! hän vain Esan pyristellessä painoi korvansa mielenosoituksellisesti lakoon, ummisti silmänsä siltä puolelta päätä, jolta Esa kulloinkin huitoi, huiskasi häntä samalle kupeelle, jota Esakin kantapäillään takoi, sekä piti päänsä ja painoi ladon luukulle, koska se oli auki ja heinä tuoksui sieraimiin.

»Siltä otetaan missä on, ja sinne pistetään, mistä puutuu!» naurahteli Iso-Vileeni jonkinaikaiseen vaikenemiseensa kyllästyneenä mielevän mietelauseen, kun muitten mukana mielenkiinnolla tarkkasi akkunasta Pollen järkeviä edesottamisia. »Polle arvelee, että Esalla on yhtä hyvä aika roikotella koipiansa ladon oven edessä hevosen selästä hevosen kupeillekin kuin tuvankin laattioilla vakun syrjiltä permannoille!» höysteli hän leikinlaskuansa, kun Polle isännän pyristelyihin enempeä huomiota kiinnittämättä upotti ensimmäisen suupalasen rauhassa ja mielihyvin pureksittuaan sametinpehmeää kuonoturpaansa uuden paremman ja ensimmäistäkin perinpohjaiseman kerran suloiselta tuoksuviin kuiviin heiniin.

Ties' kuinka kauan Polle olisi hahminut kahisevissa herkuissansa, ellei viimein olisi jo Teemukin omia aikojansa ja vauhtejansa ollut saapumassa paikalle ja vainiolta, jossa seuran poistuttua ei enää ollut viihtyisää hevosen, vaikka vanhankin, yksiksensä viipyä. Teemu siis oli saapumassa vainion veräjiltä

käsin ladon suita kohden; hän oli jonkinverran närästyneellä päällä ja korvat lotkoilla, koska emäntä siitä huolimatta, että hän itse kaikessa sovinnossa ja omaa sulaa hevosen hyvyyttään jo oli astelemassa ja tekemässä matkaa vainion pahanteoilta ja ehkä hieman syyllisiltä orasvehmaan maisteluilta mäkipihan viattomille ja tähän vuodenaikaan korrenpuikkoakaan kasvattomille alueille, oli näreissänsä, koska emäntä tästä huolimatta ja kaikkien mahdollisten syntirikosten ja hevosheikkouksien jo ollessa hännän takana ja unohdettuina eikä enää huulihapseen ulottumilla ja vereksillä viekotuksilla, vielä veräjissä oli tuittupäitään siemaissut karakan huiskalla tuiki tarpeettomasti elukkaa ja tuntevaa luontokappaletta selkään ja karvastelemaan pakaranahkaan. Oli pitänyt vanhan vielä vaivata luunsa lönnkäänkin ja juosta lykätä pari kolme hölkkäaskelettakin tanterilla, jotta pikemmin korjasi majansa ja sälisevät ruumisromunsa turviin vimmatun suomimisilta! Eipä siis ollut laupiasääninen ja ystävällinen, vaan pikemminkin kärsimätön ja hammasriviä näyttävä se hirnatervehdys, jolla jo kauempaa ja kolmen hevositän päästä muistutettiin Pollea ja varsanveroista valakaksi, että kakaramukuloille on terveydeksi korjata hyvän sään aikana luunsa sieltä, missä heidän on tiedettävä huuti ja poistuttava parempansa ja tallivaarin tieltä! Turhiansa Pollen selässä yriteltyt Esa sai siis nyt odottamattansa avun Teemusta, ja Pollen oli, vaikka pääätä niskuroivasti ja nuoremman voimattomissa uhitteluissa ravistellen jätettävä ladon suu ennättämättä enää uutta erää upottaa saalistavaa turpaansa heinien helpiviin hekumiin, sekä ajateltava, kapinan mujuja hevossydämessään ja korvaluimuissaan turhasti hautoen, omalta suosiolta sitä parin askeleen jalaansiirtämistä pihatiellä, joiden ottamiseen Esa jo oli tovin ajan suottaisti istuttanut häneen uskoa sekä silmien hosumisella

että kupeiden polkemisella, ja jotka vielä olisivat olleet jäljillä ennenkuin seikkailu olisi päätteessä, virkistykset nautitut ja itse omilla puolilla sekä Alastalon piha-aita taaskin suljetuin veräjin elämän rajakehänä. Ajatuksen aikomus olikin Pollella alunperin vilpittömästi tämä ja liikkeelle lähteminen, vaikka ensimmäisen yrityksen ja välttämättömän väistymisen jälkeen Teemun tieltä, viisaus kuitenkin alkoi neuvoa mielessä olemaan pitämättä kiireen liikoja itsensä siirtelemisissä, ja katselemaan vartomisen kestäessä, eikö sittenkin mahdollisesti vielä Teemun varustettua itsensä taaskin tulisi rakoa ladon suilla oman turpakuononkin muonaamisiin uuden kerran.

Huomio akkunassa oli kuitenkin tällävälän jo jättänyt Pollen niinkuin Esankin ja Teemun sekä siirtynyt näiltä mäsäyspaikoilta uusiin ja jännittävämpiin tapausten vaiheisiin Alastalon kuistin edustoilla, jonne Rusko poika-Esoineen jo oli saapunut ravurimenossa. Olipa tapahtunut niinkin, että koko peräakkuna, josta ainoastaan viistoon ja vaivalla voi kurkistella Alastalon rakennusrivin edustoille, nyt seiso i tyhjillään, kun koko miesliuta, edellä Hosu-Kalle ja viimeisenä Järvelin yhdellä rynkäyksellä oli törmännyt uuninloukos-akkunaan, pata-arkun viereen, josta koko Alastalon pihamaa, kuin taritimelta oli katsottavana edessä. Poika-Esa siellä oli, kuten sanottu, navakassa ravissa, laskenut Ruskon selässä Alastalon pihaveräjstä sisään, ja Rusko, jolle tämmöinen meno oli talvisia taattitottumuksia, mutta ei suvista työtahtia, oli ymmärtänyt asiat sillä tavalla, että nyt olivat kalaasit edessä ja pitomatka pitäjälle, sekä pyyhkäisi kuin pyry suoriltansa kuistin edustoille ja jäi seisomaan rappusten eteen kuin naulattuna, korvat keihäinä pystyssä, kaulakeno korskassa tämmisissä ja koko hevonen siinä singassa ja ylpeyden hengessä ikäänkuin ei muuta tarvittaisi kuin kaapa potkoon ja antura laulamaan,

jotta heräisivät lähimmällä liikahduksella selässä eloon ryssän-
nahkaisten tiukuvaljaiden kaikki kimit ja juhlat riemun
ihmehelinät!

»Luulee piikanen kirkkokyydille lähdeävän ja kapteenin
itsensä tulupeissaan seuraavassa silmänräpäyksessä vääntyvän
porstuan ovesta ja paiskaavan Mattssonin leiviskänsä rytise-
vään nekkarekeen, koska noin on kuve valpas ja säärensukka
virkuillansa!» oli Vileeni, joka taaskin oli uuninloukos-akkunas-
sakin tunkenut itsensä etummaiseksi, sirkeillänsä tulkitsemassa
Ruskon ajatuksia. Ison Vileenin partainen suu räjäytti kui-
tenkin samassa ikenistään valtaisen vatsanaurun, sillä kuistin
etusillalle oli kuin ammuttuna ilmestynyt Alastalon pieni
mutta kerkeä emäntä, itse kapteenska, käsissä pystyssä kipu-
noiva uuninluuta, kuin niine rätisemisineen juur'ikään uunin
koriloimisilta noudettu ja piholle juostu.

»Älä hirnu toisen ihmisen korvaan!» yrmäisi Järvelin
Vileenin vieriltä tylästi tälle sekä tyrkki hänkin itsensä kärsi-
mättömästi paremmin etualalle, mutta kiristyivät hänenkin
ohuenkaidat huulensa silmänräpäyksessä kuivaan nauruun, kun
samassa poju-Esan julkisilla naamatauluilla ylhäällä ratsailla
jo suihki ja tuhri erinomaisen sujakasti nokinen havutukku,
taitavien käsien uskomattomalla riipydellä hoitelema, ja tark-
kaa työtä, kuin parasta uuninperukkojen putsausta, toimitel-
len. »Saa poika ilmaisen pesun, mutta saippua on hankittava
omasta takaa!» hyräytti Järvelinkin leikkipuheen toisesta
vähemmän piukasta suupielestään, mutta vaihtoi kohta juttua
toisemmalle ja semmoisiin, jossa oli järkiajatusta ja ilma-
huomioita. »Enkö minä sitä arvellutkin, että Alastalossa jo
tänäpä on uuni lämpiämässä, kun eilen päätettiin laivan-
pykäys: eilen pidot ja jo tänä ehtoonä ensimmäiset vartaan-
täydet varvileipää tuvan laessa: se on sen talon tapoja!» päät-

teli hän kylmäverisellä asiallisuudella sekä ajatteli sitäkin visussa pääkerässään, että kas vain sitä emäntää ja Eevastiinan kärppää, kun on ymmärtänyt pistää taikinatiinunkin kipistymään talossa ajoissa ja kesken kaikkia juoksuja ja muuta touhan pouhaa, niin että nyt, kun tuskin ovat pidot laastut laattioilta, tupa pyhiltä siivottu omillensa ja eiliset koreat kuottoina tunkiolla, jo on arki almanakassa, huomiset huolina toimen tuoksissa ja vaimoväki kinterillään, minkä lievetä on huiskaamaan kintuissa, emäntä kerkiämässä ja piiat juoksemassa, leivinpöytä läiskämässä ja permanto paukkumassa, varvimuonaa varttumassa kannikan kasoamilta kuormiksi orsille lautavan laen!

Toisilla akkunassa ei kuitenkaan ollut tällä haavaa enempää aikaa kuin haluakaan jäädä levollisemmin pohtimaan Järvelinin mielevämpiäkään virkahteluja saati sitte itsekunkin omalta kohdaltansa jäädä mihinkään omiin arveluihinsa asioiden menon johdosta, sillä tapauksilla Alastalon kuistin edustoilla oli tällä tismalla nyt todella vinha vauhti, ja ken nykyisillä nipukoilla sieltä silmää siirsi, vaikkapa vain sen syljenielemän kestäväksi, jonka ajalla ihminen jotain ajattelee mielessänsä, hän saattoi sillä luomenummistamalla menettää katsomiltaan jotain semmoista, jota ei jälkeensä valppainkaan huomionterotus ja silmien selkoseljillään pitäminen enää ehkä voinut korvata. Poju-Esa oli nimittäin lähimpänä ja luonnollisena sotataidollisena toimenpiteenään siirtänyt uhatut naamapuolensa Eevastiinan uuninluudan lähimmiltä tuhrimilta Ruskon jyhkeän niskakyyömyyn turviin, mutta livastui siinä kiireellisessä ja tuotapikaa suoritettavassa peräytymisliikkeessä mahoilleen ja pitkäkseen Ruskon pyyleville selkätyynyille sekä sai nyt sätkiä pahemminkin koipiansa pelastuakseen suistumasta samaa menoa päästikkaa nokillensa maahan Ruskon vastakkai-

sella puolella. Vihollinenkin oli Eevastiinan ripeydellä ottanut varteen muuttuneet mahdollisuudet hyökkäyksensä tehokkaimmalle kehittämiselle sekä salamannopeudella ja ennenkuin Esa-poika Ruskon selässä oli ennättänyt tämmätä itsensä tarpeelliseen tasapainoon ja nakata säärensä Ruskon takalautasten ylitse turvallisemmalle puolelle hänen tämänhetkistä ainoata suojaansa, kääntänyt luudan käsissään siten, että nyt vuorostaan tyly puuvarsi suoritti emännän tottuneissa käsissä ahke-
raa vaikka terveellistäkin tomutustyötä poika-Esan tähän tarpeeseen tällä hetkellä erittäin otollisesti pingottuneilla takapakaroilla.

»Riuskas muori, saunaa saunaamattoman kummastakin tyngän päästä!» ratkesi Iso-Vileenin rehevästä suusta hyvän-suopa tunnustus, kun hän vilpittömällä lähimmäisen ilolla seurasi sutevaa toimitusta. »Ja kun tuntee Alastalon Eevastiinan suuvärkin, niin tietää, ettei saippuatakaan säästetä ja että kieli viskoo lipeätä sekaan senverran, että pyykki tekee puhdasta!» lohdutteli hän vakuutuksella ympärillä olijoita. »Tuolla tavalla pahan tomut pöksyistä lähtevät!» vahvasti Vileeni vielä, kun poju-Esa tavallistakin makeamman läiskäyksen jälkeen viimeinkin sai kätensä siihen tämmiin Ruskon etulonkkaa vastaan, että kiepautti itsensä ja vaaranalaiset ruumiinosansa turviin ja töppösilleen maahan päinvastaiselle puolelle Ruskoa kuin emäntä ja armoton luudanvarsi.

Poju-Esa ei nähtävästi pitänyt aikaa ja tilapäätä otollisena tarkempiin suusanallisiin selvittelyihin vimmaisana kiusanhenkensä kanssa, koska hän kohta, kun taas tunsu tantereen vakavana varpaittensa alla, kaapaisi juoksuksi oikoisimmaltaan omaa pihaveräjää ja turvallista kotomäkeä kohden. Ja hyvä juoksukurssi oli jalkamiehenäkin äskeisellä uljaalla rakuunalla. Maa kelpasi kuin viikon paastoneelle leivän kyrsä, ja sääret

harppasivat kuin olisi luudan varsi vielä ollut paukuttelemassa hartautta pakaroihin. Emäntä-kapteenskan kiivas äänikin kantoi nyt jo joka tavultaan Ylistalon tuvan akkunoihin saakka, ja nakkeli kuin kalikkoja kiirimään pakenevan kintuissa ja vilistävässä kantapäissä. »Kurjenkonttikin, ajaa ihmisiin kuin kalmukki ja kasakka hevosella ja hajareisin niin että ryssäksi luulisi ja veräjänpielten repeävän! Hosuu huimii Ruskonkin rivinomaksi ja on itse kuin lortti selässä, sääret roikoillansa kahden puolen kuin varsankontit oman saman pyyhkimättömästä nenästä niistävämmänä kakarana! Sama huuditon kiusanvesa ja kurittamaton pojanmukula jo koltuissa ja luukkuhousuissa mäen kirkuilla ja navettaladon kananpesillä muinen, kuin trompuissa nyt ja hosuttavissa merimiehen verkaisissa omenapuiden kräksijänä ihmisten trekoleissa öisin ja kaakinhertenä ja laiskan matona hevosten ja viattomien luontokappalten selissä päivin! Näin parahiksi ruudusta, kun sopi katsoa akkunasta ja luudanvarsi oli valmiina kädessä! Syhyykös selkä vielä ja kutiikos sääri, vai joko tomutus riitti ja kirput varisivat roiteista? Ajaa kuin rakuuna ja julkipäivällä ihmisten piholle, vaikka vielä viime viikolla oli omenavarkaissa ja pitäisi tietää hävyn! Juoksenkos kammioon vielä ja sieppaan, että saat laukkaa lääkkeeksi niihin paikkoihin, joissa kirvelee kintuissa? Pojan raakilo sellainen, että luulisi sääriiltänsä varisevan, kun koipi sieppaa maata! Tulenkos vielä ja kieppaan kinttuihin, että opit, kuinka Alastalossa pyykit kurikoidaan, kun puhdasta tehdään! Pitää ihmisen vielä vanhanakin suuttua pelkän pojan rakkarin ja voitelemattoman junkkarin vuoksi niin sydämensä pohjasta, että sielukin puuskuttelee vaivaisessa kropassa, silmistä ja hengen riepusta puhumatta!»

Noin sojotti emäntä kuistin etupaadelta niin, että räystäät raksuivat koko kylässä, ja poju-Esa pötki pihaa kuin kor-

viansa pakoon ja ikäänkuin vielä olisi pölyytellyt pöksyjä tyly luudanvarsi. Olivat muinaiset pakolivistrykset poika-päivien kolttosilta samoilla piholla ja silloiset ansaitut sanan niinkuin joskus karakaraipankin ripit ja kirvelevät satikutit ja raekuurot vielä niin eläviltä verissä, niin kinttujen kuin korvienkin muistoissa, että vasta kotoveräjillä luonto alkoi palata takaisin meripoikaan ja äskeiseen uljaaseen ratsaskivaltertiin. Hahmi hän kuitenkin nytkin hätäisesti vielä veräjän visusti takanaan kiinni, ikäänkuin vihollinen edelleen olisi kintereillä ja milloin hyvänsä niskavilloissa, painoipa lenkinkin huolellisesti ja tarkkaan paikoilleen, ollenkaan ajattelematta ja huomaamatta sitä, että Rusko kyllä jo oli Alastalon puolella, mutta Polle ja Teemu edelleen omalla mäellä, Teemu hartaana ladon luukulla sohien ja Polle puolempana jo korjattua muonaa hampaissansa rauskutellen. Kapteenska ja emännänviholainen seisoi kuitenkin, vaikkakin sanakopua pitäen ja pelottava luuta armottomana ja katkeroitansa muistutellen uhkaavasti pystyssä, niin loitolla ja varman välimatkan takana porstuapaasillaan ja äskeisillä jätetyillä taistotanterilla, että rohkeuden, jopa uhkarohkeudenkin piru uskalsi taas nostaa nokkaansa Esa-pojan sisuissa ja masennetuissa miesverissä. »Perhanan ämmä!» kiljahti hän siis äkillisessä miehuuden puuskassa emännän rapsivan sanakuuron sekaan, mutta ääni katkesi kesken ja riipäisi yli niskansa niinkuin kiroomista opettelevan kukonpoikasen ensimmäinen kiekauksen yritys, ja hyvä alkua lykähti lyhyeksi sekä loppui siihen, mistä pyrähtikin. »Saatanan hamepaavi ja ämmänkräppä!» paadutti hän itsensä turkasempiin ja yritti olla miestä niinkuin hiirenpaska pippuria, mutta piiput eivät kestäneetkään ketaroissa, jos heilaa oli heitettykin harjaksissa, ja nopeammin kuin hän itsekään huomasi, oli hän kääntänyt keikkinsa veräjästä ja

pötki nyt, kuin omia ylvästyksiänsä säikähtäneenä, kotomäkeä ylös, minkä trompuista lähti ja maata riitti, kimmastuneen emännän kielevä 'kukakäsäki' uudelleen pajaamassa korvissa ja nakkaamassa satikutin kiviä pakenevan kinttuihin.

Isäntäkin oli ladon ovilla Pollen selästä tarkkaavasti seurannut myrskytapausten kehitystä Alastalon kuistin edustoilla ja havainnut varovaisimmaksi hilata itsensä hivuhiljaa Pollen selästä maahan sekä jättää tämä omiin hommiinsa ja rauskuttelemissiinsa ladon edustoille sillä aikaa kun itse korjasi mahavyötänsä ja kohenteli tuhtauksien kestäessä vähän vajonneita housujansa sekä muutenkin järjesteli ajatuksiansa. 'Elukka' tuumi hän ja katseli Pollea, joka levollisiltansa taaskin oli rohjennut, vaikkapa kunnioittavalla varovaisuudella, tunkea päänsä Teemun rintalapojen ohitse ladon luukusta sisään sen sivauksen ajaksi, että ripeästi kerkesi korjaamaan sen hahmaisun verran heinätukkua hampaisiinsa, että taaskin oli pureskelemisen työtä ulkona seistessa ja syrjemmältä vanhempaansa kunnioittaessa — 'elukka', tuumi Esa siis vain, on poissa oraspelloilta ja mitäs minä tässä enää enempää itseäni kuin jäseniäniäkään räökkään? Alastalonhan hevosia ovat sekä Teemu että Polle, eikä omia, ja mihinkäs palkkoihin minä olisin pestattu muitten koneja paimentelemaan! Oma äijän ja porovatsan asia: korjatkoon itse luuskansa toisten ihmisten paikoista, ellei tahdo, että luusivat muitten latojen suilla ja kuluttavat vieraitten rehuja! Esa oli närkästynyt: oliko hän mikään Alastalon renki? sekä kääntynyt kävelemään kotomäkeä ylös. Poikakin puhalsi jo samassa paluumatkoillansa isänsä ohitse, ja sankareita kaksi, pitkiä loikareita ja selkäviä Esoja kumpikin, oli nyt nousemassa Ylistalon ahdetta kotoporstuata kohden, poika huippaavampana edellä, juoksun tahtia varastellen, isä laiskempaa jälessä levollisesti askelta siirrellen. Ladon edus-

toilla oli nyt Teemukin saanut kootuksi poskiinsa riittävän määrän muonaa, jotta hänkin rauhoitetuin omintunnon viimeinkin oli saattanut vetää päänsä saalistamisen hommilta ulkoilmoihin, ja kaksisin hekin nyt, Teemu ja Polle, tyytyväisin hevossydämmin ja vielä tyytyväisemmin leukapielin seurasivat kaksin uskollisin hevossilmäparein ja yhtä hyväksyvästi hyvä- ja suopeatokoisin korvaparein mittavien miesselkien vaappuvaa loittonemista avoimia porstuan ovia kohden. Rauha ja kauriin syyspäivän myöhäsuvinen leppoisuus olisi talojen väli- mailla ja ladon lähistöillä ollut äskeisen metakan jälkeen aivan täydellinen ja, ainakin Teemun ja Pollen korvaparien tyytyvistä torkotuksista päätellen, melkein pä nukkuttava, ellei Rusko, joka, kuten muistamme, oli joutunut Alastalon pihan puolelle, ja siis, kun poika-Esa oli sulkenut veräjän perässään, jäänyt väärälle puolelle ja yksin aidan taakse, olisi huomannut vahinkoansa ja saapunut kurkku pitkänä kurottelemaan kaulaansa veräjän puolojen ylitse sekä sydänsäryin hirnumaan haikeoitansa aidan takaa, kun hän yksin oli osaton ja tallikumppanukset turpaa ja korvia myöten möyhimässä herkkua ja kuivaa heinää ladon lemuilla ja avoimilla.

XII.

Täytyisi olla aika paatuneen väärinpuhujan ja rehellisen valehtelijan sen miehen, joka nyt panisi sanansa pantiksi ja menisi väittämään semmoista, että Ylistalon tuvissa ja akkunoissa olisi tällä haavaa vallinnut erikoisempi surkumieli ja osanoton haikeus, kun sieltä nyt jokaisesta ruudusta, johon nenää mahtui, melkoisellakin ja peittelemättömällä huomion kiinteydellä seurattiin urosten ja talon Esojen uljaan retken vähemmän uljaita loppuvaiheita ja pojan ja isän, mistä lieneekin johtunut, joka askeleelta sitkaanluontoisemmaksi vitkastuvaa tallustamista kotomäkeä ylös. Suru oli päinvastoin niin k ukana tuvan puolilta, että kylmä ja peittelemätön totuus, kuinka asian tahtoisil salatakin, oli se, minkä sanomattakin ymmärtää, että nimittäin, oliko ruutuihin sitte rutistettu reheväämpää vai laihankurttuisempaa naamaa, kaikilla kasvopuolilla ilkamoi poskipakaroiden täysiltä niin paljon kurinhilpaa ja ilonhihkua kuin ikini voi suupieli naurunpalkoa vierillensä levitellä ja silmänpuskissa lystinhiirtä hypiskellä. Iso-Vileeni oli taas koko etumanttaaliltaan akkunassa, niin että Järvelinillä enää oli hallussaan vain kaita, mutta sitkeästi puolustettu ja menestyksellä omana säilytetty kaista vasemmanpuoleisesta ruudusta, oikealla tunki Hosu-Kalle punatakkuisista nuppiansa ja latuskaista lysmänenänsä Vileenin kainaloiden

alatse akkunan mannoille ja Gosenin kedoille, muitten hoi-
taessa näkemisen tarpeensa niinkuin köyhä syömisensä, kuinka
kukin parhaiten taisi — kuka kurkotellen varpaisiltaan Vilee-
nin hartioiden ja seinävän selkäreitingin ohitse tapauspaikoille
pihoilla, kuka livistellen rykelmän selkäpuolilla varastamassa
itselleen pilkistuksen rakoa siellä, missä semmoinen mahdoli-
sesti tuokioksi tarjoutui muitten onnellisempien ja eturivin
seisojain välitse ja sattumalta avautui jännityksiänsä liikehti-
vän ja rynkivän joukon lomissa ja limeissä. Ilo ja hälisemisen
remu oli kuitenkin yhteinen niin piukemmilla ja tungetuilla,
vaikka näkemisen vapauden kannalta kylläkin avoimilla ja
väljäläisillä eturintamilla ja akkunan hajuilla kuin tilan ja
liikkumisen puolesta kylläkin siedettävillä, mutta silmän saa-
liin nouteisiin ja tarpeisiin umpinaisilla ja epätydyttävillä
tuvanpuoleisten selkätyvien tirkkeilläkin ja näkö-aloilla. Tasai-
sin ja tyvenimmin kutkuva oli Järvelinin hykivä riemu, se
pelasi vain hiljaisiansa silmänurkkien huppelevissa kurtuissa ja
kurahteli tyytyviänsä kurkun kuivissa, kesken katkeavissa nau-
run urahduksissa, kun Iso-Vileeni sensijaan reheviltänsä laski
naurun rojua rullaamaan ilmoihin täydeltä rekisteriltä koko
majoiltansa vatsansa pohjilta niin että ruudut tärisivät lyijyil-
länsä edessä, ja kauas piholle paistoi kuin kuun vilahteleva
vilhaus suihkivista pilvensavuista kidan pohjilta partatukun
keskeltä takimmaisen leukahampaan ruskettunut lohko, puru-
tupakan väreihinsä purema. Hosu-Kalle nikotti pata-arkulle
kiivenneenä katketakseen ja polviensa takoen niin, että hänen
takanansa seisovan Vihtorin oli oman vakaamman naama-
naurunsa ohella pelkästä lähimmäisen rakkaudesta leivottava
raiskaa ja miehen räppää kämmeninsä selkälehtiin, jottei
vaivainen synteinensä nauruunsa läkähtyisi. Fliku-Fetu mekasti
takana, hän oli enemmän aikansa ilmassa, loikkien ohuine heinä-

sirkka-säärineen tasajalkaa laattiasta ja hihkaisten joka hyp-päämältä, kun sai vilkauksenkin silmiinsä riemullisesta mars-sista ulkona. Oli sula ihme ja silkoinen kumma, että niin paljon remaa ja naurua mahtuikaan yhteen ainoaan, oikeas-taan verrattain ahtaaksi salvottuun akkunakehään, joka sen-tään oli vain kyynärissä mitattu syrjäsiivuiltansa eikä mikään syltäraami ja sudenkitä. Ylistalon lakean tuvan mustuneet syömäripalkitkin olisivat siinä metakassa varmasti vavahdelleet vuossataisilla sijoillaan, ellei joku entinen isäntätaatto omina vakaina Esa-päivinään olisi miehuuksissaan, ja kerta hänkin luunsa ihmeeltä talon tavoilta ja liukeelle väännettyään kis-kankimmassa ja saman vaivan kuin pienempääkin tikunkortta kaatanut kurkihirsiksi pirttitupaansa talon metsän korpi-perukkojen kaksi komeinta honkajyräkkää, kyynärniskaista tyvipäistään, jotta oli tykevää rotevan laiskotella loppuikänsä rauhassa rytisemättömän laen alla, pojanpojan ijätkin ja Esa-kaudet napisematta kestäväen.

Iso-Vileeni torkotti hälinän keskeltä kummallakin peuka-lollaan isään ja poikaan sekä selvitteli taaskin raamatuita: »Molemmatkos Esat ovat kirjan lukeneet, koska kumpikin lönkkäävät kotomäkeä ylös kärsät hartaina kuin piukottaisi nenissä nyöri Liisan padoille ja papukeitoille kuin muinen kai-maa ja virsi-Esaiasta esikoisen halut Jaakopin hutuille ja nauris-hauteille!» Oma sana ohjasi Vileenin kuitenkin lähempiin ja inhimillisempiin ja silmä siirtyi palaavista miehistä pata-arkulla jäähtyvään papuvatiin, jota ei vielä kukaan ollut kantanut pöytään, ja joka muitten jännitysten kestäessä oli rauhassa kasvatellut niin sitkeää nahkaa pinnoilleen, ettei ollut millän-säkään niistä pienistä kolhauksista, joita siihen miesten tun-kiessa akkunan edustoilla välttämättä sattui niinkuin nyt juuri viimeksi Hosu-Kallen tyrkäsemiltä, kun tämä tunki

päätään likemmä ruutuun seuratakseen sivuviistoltakin vielä poika-Esan saapumista porstuapaadelle. »Nälkä tässä syö pian meidän muidenkin maot seuloille, kuin mato kaalinkerän, ellei kohta ilmesty popsittavaa pöytään!» närähtikin Vileeni siis kärsimättömästi äskeisten sanojensa ja friskeyttensä niskaan sekä ajatteli harmilla sitä, että ruokakin on päästetty jäähtymään talossa ja kortteeripaikassa.

Järvelinilläkin, jonka korvanjuurilla Vileenin närkäsanat sähähtelivät niin likellä, ettei niiden kuulemista voinut karttaa, alkoi tunto karvastella, ja hänen, järjestyksen miehen, pisti pahasti mieltä ja sydämenjuurta, kun hän ajatteli kelloa ja tiimanaikaa ja talonväen karaamista emäntää ja tyttäriä myöten mäellä ja ulkona, kun parastikään olisi istuttava pöydässä ja aterialla vadit lämpiminä ja höyryyvänsä edessä: oliko patakaan raakun nokassa enää olevinaan lämmin, kun nokisena oli käännetty tulelta ja viimeinen valkean puike toton poroisakin jo oli aikoja sammunut? Nälkä ja karsaus nosti vanhaa Aatamia hänenkin sisuksissaan karvoille. Harakan huushollia tämänkaltainen! ajatteli hänkin, ja alkoi olla äkäinen pikistä merimiessydäntänsä myöten.

Nuoremmat enää vain olivat täydessä hengessä, olihan vahingonilo kuitenkin liika harjaksillansa syntisen sydämen kukoistuksilla, ja nähtävä oli loppuunsa saakka niinkuin mais-tettavakin viimeistä makeata pisaraansa myöten uljaitten Esojen lyöty ja nolonpuoleinen paluu. Niinpä olikin, ensin poika-Esan ja senjälkeen isä-Esan hävittyä näkyviltä ja edellisen kolistellessa porstuassa, joukolla ja rymyllä jätetty akkuna, nuoremmat edellä ja Iso-Vileeni jälessä, jotta olisi tulijoita tuvassa keskilaattoilla vastassansa miesparvea paksult ja nau-runremaa seinähirsien täriseiltä. Ainoastaan Järvelin seisoi

enää akkunassa näkemässä emännän ja Miljan viimeisiä juoksua ja toimittamisia pihamäellä.

Ja hamssimista siellä näytti riittävän, juoksemista ja toimitamista niin tuhannen tuiskasesti, että pehmiän päästensä ja hammersää vailla ajatustensa järkipaikoilta olisi ihmisen pitänyt olla, jos lähihätään nyt olisi pitänyt kiiruuta ja lähtenyt kävelemään sekä mennyt pöydän viereen istumaan ja odottelemaan, koska vati kannetaan eteen ja saa siunata kätensä ruokaa varten. Puhumatta siitä, että isä-Esan puukengät olivat hujan hajan ja niinkuin töppösistä olivat lentäneet saralle pitkin peltoa, oli Liisan tullessansa noukittava ravurien lakitkin ja koottava solmittuihin helmoihinsa, minne olivat kiireessä tippuneetkin, isän ojanpohjiin ja pojan kankareaidan ylitse katajapehkon latvapensaisiin. Senjälkeen oli emännän ja Miljan miten kuten saatava yhteisvoimin ja molempien kiskomilta lahonnut veräjä vuotisilta levoiltaan aidan vierissä eheänä pystyyn ja puolapuiden varisematta siirretyksi ajamaan krintiportin virkaa ajotien suilla ja oraspellon vartijana. Tuskaa siinä näytti olevan enemmän kuin vaimoihmisellä kärsivällisyyttä, ja onni oli Esoille, niin isälle kuin pojallekin, että olivat korvineen poissa lähimailta, kun nyt ilmeisesti niin veräjä kuin talon miehetkin saivat kuulla kunniansa Liisan hoikatessa ja Miljan nupistessa eukko-ihmisen suolaisimpia ja tytärlapsen purevimpia. Pystyynpähän kumma jäi ja rytiskä seisomaan paikoilleen, kun emäntä oli käärinnyt päahuivinsa toisen ja irroitettun sukkanauhansa toisen tolpan siteiksi ja Milja vähemmän neuvokkaana ja uhraavana murtanut aidasta pari seipäänpäättä ja tunkenut tögöksi tukea tarvitsevan taakse.

Eihän jaaki ja toimenjuoksu tähän vielä loppunut vaimoväeltä, sillä vieläkin seisoivat Teemu ja Polle hartaimmissa ateriapuuhissa ladon suilla ja lehmärehuilla, mutta sai emäntä

kuitenkin tässä tingassa ja siinä kun helmat vinkuen ja hopun hipassa oli karattava kurittamaan nelikonttiset ja naapurin kaakit pahanteoilta ja varaspidoilta, senkin tilan ja hengenvetämän, että sai annetuksi lipeätä ja pippurankarvaista sinku-maan oman talon rakkarienkin ja kaksitromppuisten kintuissa ja korvaledhissä. Poika-Esa oli kyllä jo turvapuolella ja tömisteli porstuassa, mutta isä-Esa säärysti vielä mäellä ja sai muistiaisensa. Ensimmäiseksi lensi hänen kannoillensa emännän helmanytyistä nopeasti noudettu ja äsken saralta noukittu puu-kenkä, jota yhtä tylästi ja osaavasti nakattuna seurasi samassa kaaressa toinen samanvisainen hyppelemään sekin jaloissa ja paukkuvissa nilkkaluissa. »Tuossa ovat tallukkasi, ettet sorkkiasi savessa sotku!» vinkuivat sanat yhtä ystävällisinä korvissa kuin visankappaleet kintuissa. »Pitäisitte edes lakit päisänne, etteivät täit pellolle tipu!» kuului toinen manaus, ja saman tien jo suorittivat kaartansa porstuan ovea kohden molemmat säpälesärmiset lakkimyssytkin, isän ja pojan. Heitto-aseet olivat nyt loppuneet emännältä, mutta kielenpää oli vielä vedossa ja menovarvastuksilla. »Palikanpätkät niinkuin seipäänkepitkin jäivät tönköiksi veräjän taakse, niin ettei nyt ole käteen edes karakantikkua laiskoja kinttujanne ja paukutamattomia pakaroitanne varten!» Myrskyn purkua siis jatkui, mutta ilmeisesti oli suunta muuttumassa, ja mitä vielä muodon ja hurskauden vuoksi sekä ansaituiksi madonlukuiksi ehkä edelleen sätistiinkin porstuota kohden ja tomppelien syntirekistereiksi, niin oli Tiуска-Liisan ja emäntämuorin huomio nyt ehdottomasti ja ilmipyryltä jo kokonaan uusilla urilla ja lähimpää pölytystä tarvitsevien kohdalla, tällä kerralla hevoskaakkien niinkuin äsken peitottavien mieskaakkien.

»Herrajestas!» kiljahti hän ja parahti, kun Teemu jo kolmannen kerran hänen nähdessään kurotti luonnottoman pit-

käksi venyvää hevoskaulaansa ladon luukun sisäpuolille uutta perusteellista saalistamista varten hajuavissa heinissä. »Minä kirastan tässä kelvottomille, ja silläaikaan syövät toiset rivot järjettömät, vaikka ovatkin vain elukoita, lehmien talviset rehut omien silmien edessä!» vaikeroi emäntäparka ja haasusti onnettomuuspaikkaa kohden, minkä kangistuvat sääret myönsivät. Oli nokinen uunihanko aidan nojolla tien vierellä — mistä lienee siihenkin joutunut ja ruokottomasti jätetty, ehkä miesten sunnuntai-ehtoisilta kiekkokiimellyksiltä raitilla ja poika-Esan sieppaamana tuvasta! — uunihanko edes käsiin, että oli ase mukana, kun oli opetettava luihin ja nahkoihin luuskille, että naapurin seiväskin saattaa maistua makealta huuditoman pakaroilla, jos naapurin heinätkin naapurin ladosta kelvottomien leukapielissä.

Melkein vinkunaa oli se ääni, joka nyt enää mahtui pihi-semään julki kiivastuneen emännän keuhkoista, kun hän nyt korilo pystyssä ja huivittoman pään harvat ja valloillensa löytyneet hiuskiekurat hujan hajan ilmoissa rieputen karkumenoa juoksi pihamäkeä alas pahaa-aavistamattomia hevosia kohden, jotka nyt, kun jo Pollekin taas oli hänkin uudemman kerran tunkenut pläsipäänsä ladonluukun sisäpuolille, valakallisessa sovussa ja veljellisellä suvaitsevaisuudella kaksisin hahmivat viattomiin nälkiinsä sitä hyvää, mitä lato sisuksissaan ja, kun riittävän pitkälle hevoskurkkua kurotti, antimiltaan auliisti soi ja tarjosi. Vielä ei kuitenkaan takonut säälitön uunihanko puisen vartensa kovaa, vaikka nokista huutia pinkovalmiille lautaspaukkumille ladon suilla, kun kimmastuksissaankin valpas emäntä jo oli äkännyt Esojen viimeiset vikkelyydet ja toimenviisaudet veräjissä. »Voi kaakkeja ja nylkemättömiä kotovalakkoja, kun ovat hamssineet veräjätkin kiinni ja pääliseksi lenkkeihinkin ja naapurin raadot ja hevoset meidän puo-

lolla veräjää!» vaikeröi hän sekä melkein valitti. »Milja, Milja, kintut vinkumaan ja veräjä auki!» kiljui hän kuitenkin samassa toimenterissä taaskin, ja käski tytärtä, joka juosta viiletti hänen vierillään, vaikka aseettomana. »Semmoisia kekoja ja päättömiä unilukkareita järkiknupeiltaan, että pistä mokat pellolle, niin korjaavat naatit kokoon ja kantavat kellariin, mutta nauriit ja mukulat jätetään multaän ja mätänemään: lenkkivät veräjät takanaan, että hevoset olisivat karsinoidut rauhassa pahan tekoon!» haikaili hän, sekä ajatteli edes talon miesväkeä, vaikkei saanutkaan heitä koriloida.

Isäntä ja Esa-poika olivat nyt siis kyllä huoneen turvissa, mutta siten ei ollut laita Teemun ja Pollen ladon suilla. Myrsky oli nimittäin perillä jo siellä, Milja oli jo karannut veräjille, jonka takaa äsken vielä tallitoveruksiansa haikeasti kadehtinut Rusko jo oli lähestyvät vaarat äkäten hyvää ravia siirtämässä kiilteleviä lantiopintojaan turvallisemmille alueille Alastalon loitommilla pihäärillä, samassa sivanuussa oli jo veräjä selkoselillään ja väylä avoimillaan, jos kelle tuli lähitingassa kiire varvasten viljelemiseen. Ja sellainen kiiruun paikka oli nyt auttamattomasti lähestymässä Teemua ja Pollea, jotka kyllä parhaassa peuhassaan ladon heinissä eivät aavistaneet tämän taivaallistakaan lähiminuutin läiskymistä omilla lantioluillaan ennenkuin ensimmäinen paukaus loukutteli karvoja. Iloille elä-mässä tulee tavallisesti tyly ja lyhyt loppu, ja sen saivat nyt kokea nahoissansa Teemu ja Polle, ensin Teemu, joka seisoi lähempänä ja sai ensimmäisen läimäyksen korilosta kimokarvoihinsa ja senjälkeen Polle, jolle niinikään kristillisesti tasittiin sitä, mitä kumpikin veljellisesti ansaitsi. Ladon oviluukun ylähirsi oli suhteellisen matalalla ja kiiruun liikkumisen varalta ehdottomasti liika alhaalla, ja niinpä kerkesi ripeä korilo emäntämuorin tuimissa käsissä suorittamaan makeata ja ter-

veellistä työtänsä koko tihuvasti, ennenkuin ensin Polle, joka oli matalampi, ja senjälkeen Teemu erinäisten kolistelujen ja pään kolhimisten jälkeen saivat kirvoitetuiksi itsensä esiin ladon pimennoista nähdäkseen, mitä loukuttelua nyt oli tapahtumassa karvastelevilla selkäpuolilla.

Polle, joka oli muutamaa vuotta nuorempi ja siis ehkä nopeajärkisempikin niinkuin varmasti nopeatäisempikin, mutta myöskin pehmeäuisempi sydämensä kuolattimilta, ei jäänyt aprikoimaan, mitä nyt mäikyivät selkäpaikoilla ruumista eikä myöskään keräjoimaan mielessään siitäkään, oliko piettoaminen kukaties ansaittua, ja vakotyön vitkauksissa luonnollista selkämuistutusta, vai vallanköylyyttä ämmän tulimmainen vieressä hosui ja mukiloivat elukkaa ja viatonta luontokappaletta, joka tällä haavaa ei tietänyt itseänsä mihinkään syntyneeksi syy-pääksi, kosk'ei kävellyt työssä ja laiskotellut valjasvedoissa, vaan päinvastoin oli joutilas ja pureksi omissa pyhissäänsä suussansa sitä, mikä on hevosen rehua, kun sitä saa hampaisiinsa ja on vapaa, ei jäänyt Polle tämänsuuntaisiin aprikoimisiin, vaan ymmärsi paikalla, kun oli saanut päänsä kirvoitetuksi ladon luukusta, että lyhyemmille läksyille pääsi nykyisessä pyykissä se, joka nyt nopeimmin korjasi luunsa kieppuvan korilon läheisyyksistä ja pääsi väljille. Polle siis kohta, kun oli saanut perädytyksi pari askelta löylyn makuisiksi käyvän ladon sulista ja riittävät kääntymisen tilat itselleen, puhalsi ilman enempiä arvelemisiä ja kestityksen jatkon vartoomisia siihen juoksunhönkään, mihin sillä suinkin oli varvasta ja kaapan nopeutta allaan; vain veräjissä, jonka Milja parhaiksi oli kerjennyt kiskomaan avoimilleen, se vielä jonkun verran huudittomasti, ehkäpä joksikin närkästyksen osoitukseksikin huiskasi kukaties tarpeettoman muhkeastikin häntää kiitoksiksi ja hyvästeiksi taakseen

sekä tömisti tämän urosteon jälkeen vielä alkuporhaa vikkeläminkin kotopihan turviin ja Alastalon puolille.

Teemu sensijaan jäi luontonsa vuoksi ja loukatun ylpeytensä niskakankeuden tähden enemmille niin ladon kuin korilonkin kestityksille. Hänen hevos- ja valakkaluontonsa ei yleensä suvainnut sitä, että häntä hoputettiin ja eritoten oli hän kärsimätön vaimoväelle, kun nämä rupesivat käskijöiksi: pihatto-Tiinakin kotona, kun hän repeli ohjaksissa sontakuorman takana, sai semmoisen teon jälkeen hieroa sovintoa hyvät tiimat hevosen kanssa, ennenkuin kuorma taas läksi liikkeelle. Niinpä Teemu nytkin harmistui hyvänpäiväisesti, kun hän huomasi, että se oli hame-ihminen, joka häntä hosui selkään, ja korvat menivät hänellä kohta siihen lotkoon, joka ilmoitti kelle hyvänsä, että ei tästä ensi hätään liikkeelle lähdetä, ennenkuin omasta suosiosta. Ensimmäiseksi uppiniskaisuuden osoitukseksi, kun oli huomattu, minkä säätyinen ja lievehelmainen ihminen koriloa hoiteli selkäpakaroitten paukkumilla, upotettiin pää uudelleen ja perinjuurisemmin ladon sisuksiin ja kiskottiin uhallakin heinää hampaisiin semmoinen vihta, että Liisa-emäntä olisi kauhistunut, jos olisi Teemun lonkkaluiden ohitse voinut nähdä latonsa sisuksiin ja ontelon kuoppiin rehuvarastonsa möyhityillä ja hupenevilla pinnoilla. Vasta tämän perusteellisen muonaamisen jälkeen, ja osoitettuaan viipymisillään, ettei korilon lapakaan merkillinen asia maailmassa ole, pelkkää puuvartta vain ja hutkivaa kuusiseivästä, hypelkөөnkin kuinka vimmatusti ja loukutelkөөnkin kenen kimmatun hoitelemana hyvänsä hevosluontokappaleen elävillä luilla ja tuntevilla peräpakaroilla, vasta tämän harkitun malttavaisuuden jälkeen arveli Teemu säilytetyllä valakkakunnialla voivansa levollisesti jättää joka minuutti yhä kuumemmiksi käyvät paikat ladon edustoilla ja emännän armottoman korilon ulottuvilla. Ilman kii-

rettä siis selvitetttiinkin aluksi pää pelastettuine ja melko aimollisine heinätukkuineen ladon suun ahtauksista ulko-ilmoihin sekä lähdettiin senjälkeen, yhäkin aluksi ilman mitään osoitettua kiirenpitoa ja jouduntekoa tyveniltään astelemaan sinne käsin, missä tiesi veräjän olevan odottelemassa ja kotopihan sen takana. Kieltämättä alkoi kuitenkin ajan oloon kysyä sisukkaankin ja kokeneenkin hevosen kärsivällisyyttä lakkaamaton paukuttelemine omilla selkäpielillä, varsinkin kun sitä oli suorittamassa hame-ihminen ja asiaankuulumaton, ja niinpä alkoi harmi lopulta kiemahdella Teemunkin hitaissa valakaverissä. Pari askelta vielä käveli niinkuin piti ja maltilla menonsa asetti, mutta kolmannella nyki jo vuohisten sukissa kuti ja pintelee, ja neljännellä paiskasivat takakaviot äkki-odottamatta multaa tien sorista ja mukulakivistä niin että riukupuut rapisivat raitin vierillä vainion aidoissa, ja emännällä oli pöllähtämältä kuopsauksen tomua kaapakauppalla ja lentämältä naamakasvoilla ja silmätauluissa. Kärsikös semmoista valjastettu enkelikään hevoshahmossa, että kahden syllän korento hullun vaimoihmisen kynsissä hyppii omilla selkänahoilla hollikyydin ajat ja tiimakaupat pelkillä kuusisen voiteluilla ja suomimisen hurskauksilla, kärsikös, sanon, taivaan enkelikään aisojen välissä pitkämielisesti ja potkasematta oman nahkansa parkitsemista jo elävältänsä, saati sitte koni ja valakka, elämänsä kolme vuosikymmentä rojoluittensa romua ja kihdin kolotusta kantanut kaakki, jolla lisäksi jo varsahevosesta asti oli se käsitys, että juoksunhölkkä oli vetojuhdalle luonnonvastainen liikkumisen muoto ja että hienovaraisinkin ja heikoksi muistutuksen vihjaukseksi tarkoitettu ohjasten hoputus ansaitsi astujan puolelta osakseen korkeintaan korvien halveksuvan luimauksen harmin ja närkästyksen merkiksi järjettömiä vaatimuksia vastaan.

Nykyinen paukkuminen nikamanystyröillä alkoi siis lopulta käydä sekä pitkällöiseksi että karvastelevaiseksi Teemun sekä sisulle että selälle, ja kun hän eräistä vanhoista kokemuksista ja Teija-Tiinan ajotavoista tiesi, että vaimonpuoliselta ja helma-ihmiseltä, kun semmoinen kerta on riivautunut silmittömäksi ja itsepäiseksi, on turhaa odottaa järkeä, ellei hevonen itse paremmin ymmärrä, niin alkoi sekä viisaus että veri kiemahdella ja päästä liikkeelle vanhoissa suoniputkissa, ja Teemulle tapahtui äkkipäätä semmoista, jota hän itse kaikkein vähimmin olisi itsestään uskonut, ainakaan nykyisessä iässäään: hän nimittäin loikasi ja loikasi juoksuun! Se oli äkillistä viisautta, sillä ainoastaan sillä neuvoin korjasi hän kolhitut ruumiinpaikkansa tarpeellisella nopeudella, mutta se oli myöskin kiukua ja puuskupäistä kopeutta, sillä takapasuunaakin päräytettiin samassa huiskauksessa kuin harkituksi harminosoitukseksi ja karku jatkui tömistävänä nelistykseenä kauas tanterille Alastalon puolilla vielä pitkälle senjälkeenkin, kun korilon varras jo aikoja sitten oli lakannut vinkumasta selkäsärmien kan-teissa. Oli Teemussa tapahtunut se ihme, että ensi kertaa elämässään hän juoksi tarpeettomasti ja sulaa irstauttaan, laski kahtaparia korskalti aina pihamaan perille asti, jossa meteliä ladon ovilla säikähtynyt soera Rusko pää pystyssä kummissansa seisoj ja katseli ja ihmetteli vavahtelevissa tammasydämässään.

Eihän asiassa sinään kuitenkaan, jos ajatteli perinjuurin ja hevosmielen syvyyksiin saakka, tarvinnut erinomaisempia ihmettelemisiä olla. Olivathan viime tuokiot sisältäneet seikkailua ja jännitystä kiskomaan vaikkapa vanhan valakankin veret pienille loiskauksen harjaspäille. Vapaat varvastelut ensin oraspellon aukeoilla ja pahanteoilla, kiusanteon tiimellys senjälkeen ja hujan hajan huiskelut saroilla karaavien vaimoihmisten harmeiksi, hamemiekkosten, jotka eivät päässeet liepeitensä

edemmä, kuinka harppasivatkin vähissä hengin oijen ylitse, viimeksi herkut ja virkistävät puhinan vaivat ladon suilla ja heinien kahinoissa ja lopuksi verryttävät pienet löylynsiemaukset makeasta korilon varresta omilla syhyvillä karvatakuilla ja pinkaisilla ihopaikoilla, kirpeät ehkä ensi maistumalta, mutta piristävätkin kiemasevalta jälkimuistoltaan, kun mojo oli kesetty eikä luita särkynyt! Niinpä Teemu nyt hetken erheessä porhalsikin pihatannerta täydessä höyryssä, kirmasi ketoa irstasta neliä, kuin olisi valakkaromu unohtanut kolottavat kaakkiluunsa ja sakeissa verissä elpyneet entisten ylväämpien orhivuosien hirnahtelevat muistot. Olihan semmoinenkin aika tosiaankin joskus ollut, jolloin Teemunkin raskas ruumismaja oli viskellyt keikkojansa laitumen lakeoilla ja nakellut ilmoihin kevytmielistä kaapaa tammahevosten ihmeiksi, ja jolloin oli havituksiin ruunan tähtiotsan takana kangastellut ihmeellisempiäkin asioita maailmassa ja vereämpiäkin tavoiteltavia elämässä kuin tuoksuvan heinätukon rehuikas viuhka nyt jo melko lahonneiden hampaiden möykyteltäväksi.

Liikkeellä nyt siis kuitenkin joka tapauksessa oltiin, ja koska kerta alkuun oli päästy ja ruumis menossa, niin katkeamattomana kesti laukan komeus tanterilla ja tömisevällä pihamaalalla, kunnes oli saavutettu laitumenpuoleinen aita, jonka veräjillä seisojien mieltietty ja Teemun parsitoveri, siro Rusko soreiltansa, vaikka vielä varhaisempia pako- ja karkuvirvoja helpeissä kupeissansa vävähdellen ja korvanhienot lähtöherkeästi pystyyn keihästettyinä. Ruskohan laitumella aina oli Teemun valittu suojatti ja seuratoveri, samalta ruohomättäältä he turpa turpaan nyhien nörppivät, kuinka kulloinkin oli nypättävissä, heikkohelpeisempää vai väkevävartisempää ruohonnuukkaa ja rehunkortta suihinsa ravintotiimoina, ja auta armias sitä uskalikkoa hevosludassa, joka muuna kuin Ruskona

rohkeni samanaikaisesti Teemun kanssa mennä kurottelemaan kuonoansa juomasaaviin! Ruskon mieluisiin läheisyyksiin ohjautui nytkin Teemun uhkea ja harvinainen laukka piholla, asettui jo likelle päästessä talttuneemmaksi ja tyyntyi perillä ensin tasaiseksi astelemiseksi ja senjälkeen tyytyväiseksi seiso-
miseksi. Vain tuttavalliseksi tervehdykseksi ja saapumisen merkiksi nykäistiin hyväntahtoisella kuonolla Ruskoa silkinhienoon lapaan, veristä hupenivat silmänräpäyksessä karkupäiset virmat, lauhtunut rauha levisi jahdattuihin jäseniin ja leuka muisti saaliinsa sekä alkoi levossa pureksia ladon perillä mukaan nyhtäistyä tukevaa muonatukkaa Ylistalon heinäkompeista, silmät vain painuivat mukavan työn ja sukevan olon uneliaisiin ja herppuviin puoliumpiin. Ruskoonkin vaikutti tallitoverin turvallinen läheisyys rauhoittavasti, korvat lerpahitivat jännityksistään, silmien vilhuva viheriä vaihtui lepposiinsa ja tummiin sinerviinsä, ja turpa painui rauhallisesti hapsimaan Teemun suupielistä varisevia heinänkorsia maasta, kun kieli ensin oli hyvänsuomalta kerran pari nuolaissut karvoja suuremmille Teemun peitotuilla lapaluilla ja takuilla. Rauha alkoi olla hevosmaailmassa täydellinen, sillä Pollekin oli, yksinäisyyteensä kyllästyen saapunut tallikumppanustensa läheisyyksiin, vaikkapa kyllä vissää kunnioittavaa välimatkaa säilytellen onnellisempiin laiduntovereihinsa nähden ja tyytyen äskeisten herkulisempien purtavien sijasta ja viitteestä nyt hamssimaan hampaisiinsa, mitä korren kärkeä tallattu ja syksyn kuloksi haalistunut pihanurmi enää tarjosi köyhiänsä hakevalle.

Rauha oli muutenkin palaamassa äskeisille metelisille pihamaille. Koko tuoreesta temmellyksestä ja seikkailunhälinästä ei mäellä enää muistuttanut muu kuin tuikeasti ja lenkin vahvistuksiksi kahdella punankirjavalla, tällä erällä Miljan sääristä kirvotetulla sukkanauhalla kiinnitauruttu väliiveräjä sekä

aidoilta kaikonneen varpusparven korviasärkevä äänenpito ja torumisen raksutus Ylistalon navetan olkikatoilta ja ränstyneiltä räystäiltä: olivat parat vasta nyt päässeet säikäyksistään ja pyräyksistään niille tolkuille, että kirastivat he vuorostansa ja panettelivat parhaansa mukaan, kun muut olivat rauhoittuneet kylässä. Emäntä, jonka aina oli oltava toimelias ja laskettava kaikki askeleensa, oli nimittäin juoksujen jälkeen jo kyykkysillään tyhjän puuvajan suilla ja hapsi samassa helmoihinsa lastunkuonaa ympäriltä, jotta oli sytettä padan alle tuvassa, kun sinne pääsi ja oli lämmitettävä jäähtynyt papukeitto. Korilokin, äsken vielä niin tuima, mutta emännän muissa kiireissensä Miljan haltuun lykkäämä, lepäsi nyt jo, Miljan sinne käsistensä lykkäämänä, paikallansa Ylistalon porstuaseinän nojolla niin tyvenenä ja rauhassa, ikäänkuin ei ikinä olisi hiiltyneessä rungossaan uneksinutkaan kelpaavansa heilumaan kurin ja komennon pelottavana valtikkana talossa ja pihamäellä.

XIII.

Esat, isä ja poika, olivat siis tällä välin jo aikoja sitte korjanneet riuskaat vaikka laiskanlaiset jäsenensä ja ruumismajansa, ensin porstuan peittoihin ja sieltä tuvan turviin ja haminoihin. Ylpeäksi ei heidän paluutaan sentään voinut nimittää, sillä liika ylenpalttinen miksikään kehumisen ja merkillisemmän kunnioituksen osoitukseksi oli kuitenkin se valtoin ilonrämäkkä ja naurunrähinä, joka lakiparsien tärisemiltä tervehti tulijoita tuvan puolelta, kohta kun ovi senverran aukeni, että porstuan hämäristä tulivat näkyviin, edellä hieman synkeäsilmainen ja mörköhuulinen poika ja jälissä isä, joka ei ollut paljonkaan valuttavampi kuunpuolikas kasvonaamoiltaan. Kuten muistamme, oli kohta, kun sankarit pihamäellä olivat lähestymässä porstuan edustoja ja odotettavissa tuvan puolille, uuninäärinen tuvan akkuna äkin tyhjentyneet siihenastisesta koko hartaastakin ja toistensa takana rynkivästä katsojarykelmästä, niin että jäljille akkunan hamuille oli jäänyt vain kylmäverisempi Järvelin, joka siis yksin enää oli tyveniltään naurailut myöhempiä tapausten vaiheita ladon edustoilla ja rauhoittuvilla pihamailla sekä vaimoväen ja hevosten asettumista taaskin arkisilleen taannoisilta kiivaammilta pyräyksiltä ja sydämen virkistyksiltä.

Koko miesliuta, mainittua Järveliniä lukuunottamatta, oli

siis rynkäsemältä ja yhtenä töytivänä tuuppivana keränä vastassa tulijoita, kun Esat, poika ja isä, porstuan oven avaamalla olivat astumassa tupaan. Kun joukossa, paitsi muuta väkeä ja hälisijää, oli Iso-Vileeni keskellä, niin arvaa, että ääntä ei ainaakaan puuttunut tuvassa, kun nyt riemu rullasi eri rekistereissä orsien alla, alkaen täysiltä reheviltään Vileenin omista valtoimista tynnyrin kumisteleemisista ja kulkien Hosu-Kallen räksytysten ja niiskutusten kautta meri-Vihtorin vakaa-voimalliseen ja Fliku-Fetun kileämpään äänenpitoon, jota tuolloin tällöin vielä säesti uuniakkunasta Järvelininkin narahteleva nauru. Poika-Esa ei kyllä ollut musiikkia kuulevinaankaan, vaan käveli sanaa pukahtamatta ja silmää sivulleen lainaamatta meluavan joukon editse suoraan sivupenkille istumaan, jonne jäi kyköttämään tukka vihaisesti törröllään ja silmät vaarallisesti vilahdellen kulmain alta varsinkin Hosu-Kalleen, joka seisoi häntä lähimpänä, ja ilmeisesti liioitteli iloansa takoen polvipäitänsäkin kämmenillään riemuansa puuskutellessaan. Isäntä taas sylkäsi tuvan puolelle tultuansa ja naurun kaakotuksen ymmärrettyään ensi hämässä vahvan mäiskän laattialle muurin juureen, mutta tointui kohta toimiinsa sekä läksi senjälkeen päättävästi ja muusta välittämättä suoraa päätä ja joukon sivutse astelemaan perätupaa kohden ja takaseinän kulmakaappia päin, josta tiesi löytävänsä parhaan lääkkeen nykyisiin tuimiin: Liisakaan kun ei ollut tällä haavaa tuvassa!

Suoraviivainen matka veikin miehensä nopeasti pöydän taakse mustuneen kulmakaapin eteen, jonka tomuisista sisuksista, kun ensin oli siirrellyt puoleen estävää ja häiritsevää rautaromua ja muuta sälää, tuota pikaa noutikin lyhyen kope-loimisen jälkeen kouraansa pölyisen mustapintaisen pullon, jonka pohjilla esille nostettuna vilkahteli tilkka kiiltävää nestettä. Tuvassa oli nauru vaiennut, kun läsnäolijat hiiskumatta

ja melkoisella osanotolla katselivat, kuinka isäntä ahneesti kulautti lohdutuksen ja rohkaisun totisessa tarpeessa olevaan kurkkuunsa pullon sisällön viimeistä karvasta pisaraa myöten sitä ennen kuitenkin vielä vanhoilta tottumilta ja varovaisuussyistä uuninnurkkaa kohden vilkuillen, ikäänkuin saattaisi sieltä kaikkea todennäköisyyttä ja järkisyytä vastaan tälläkin erällä parhaassa kallistamisen täpärässä pyrähtää paikalle emäntä aivan viime tingassa pelastamaan talon viimeistä talletettua pisaraa ja kallista lehmälääkkeen tilkkaa varmalta hukalta ja hotkon kulkutuksilta. Emäntää ei kuitenkaan nyt ollut tällä ratkaisevalla hetkellä paikalla, ja niinpä kulki koko kirkas aine viimeistä herun helmeänsä ja tipan välkettänsä myöten kurkun janoisiin ja kurahteleviin kuiviin, loppuipa melkein keskenkin kallistajan mielestä, koskapa tyhjää puteliakin vielä oli ylösalaisiltaan ravisteltava enempiä varttoovilla suun toroilla ja kurkotuksilla, ikäänkuin lähdetäisi paljas lasikin vielä juoksevia kiiluvilta pohjiltaan, kun oli uskollinen, eikä ennenajojaan hellittänyt. Eihän tyhjästä kuitenkaan mitään enää lähtenyt ja niinpä oli isännänkin lopulta uskottava auttamaton asia sekä mukauduttava siihen, että hyväkin on nautittuna loppuunjuotu, ja että tyhjennetyllä putelilla ei ole muuta virkaa käsissä, kuin joutaa laskettavaksi pois. Jälkipäinen viisaus neuvoi häntä myöskin toimimaan siten, että puteli ajoissa ja hyvän sään aikana olisi poissa näkyviltä ja hänen käsistään, sillä eihän Liisa ja emäntä kuitenkaan ijän aikoja mäkiä karaisi ja ulkona juoksisi: tietysti ei hän sitä kuvitellut, ettei asia aikoinansa ilmi tulisi, mutta parempi aina, kun ikävä asia on kauempana, eikä tässä ryöpsäyksessä omissa niskoissa; eikä putelinkaan nyt siis tarvinnut olla elävänä todistajana emännän nähtävänä kohta ovea avatessa. Huolellisesti lykkäsikin siis isäntä tyhjän pullon takaisin entiselle

paikalleen kaapin sisuksissa, kokosi sälää ja romua sen eteenkin läjämäärältä, niinkuin sillä suojanaan oli emännän toimilta ja ennakkovaroomilta ollut ennen tyhjentämistäkin sekä lykäksi, niinkuin luuli, kaapin ovenkin, tosin vähän vastaanhangottelevan, takanaan kiinni niin tiiviisti, ettei pitänyt tarkemmankaan silmän ensi hädässä huomata kenenkään käyneen kaapissa, ja että lähipäivät edes siis sai olla rauhassa, tarvitsematta kuunnella tässä asiassa marinoita.

»Tällä erällä luonnisti!» lausahdettiin tuvan yleinen mielihope julki Iso-Vileenin laveasta suusta, kun jännittävä toimitus oli onnella suoritettu loppuunsa. Iso-Vileeni itse oli koko kireän tingan kestäessä pitänyt puolsilmäänsä vahdissa ovenrivassa, rapsahtaisiko pintelevä keskenkaiken ja emäntä tupsahdaisi tupaan knyyttinä omin lennoin ennenkuin puteli oli korjossa taaskin ja kaapissa, vaikka tyhjennettynä, muulla puolsilmällään ja huomionsa kaikella terällä kuitenkin samanaikaisesti valvoen peräkulmille tupaakin ja kulmakaapin edustoille, ettei sielläkään päin pääsisi mitään parempaa tapahtumaan, jota hän ei näkisi ja noukkisi kohta eläviltään silmiinsä. Napsahtihan tosin kyllä linkku porstuan ovesa, kun isäntä vielä hommasteli kaapin sulkemisissa ja työnteli oven narisevaa kiinni, minkä hädin käsin osasi ja ovenrakoon sattunut nahkahihnan pätkä killumiltaan ja kiusanteoltaan salli. Milja se kuitenkin vain oli, joka tällä kerralla tuli tupaan, ja isännän ensimmäinen säikäys ja kurkkuun tuppautuva äkkiyskän pärskäys osoittautui tarpeettomaksi tai ainakin ennenaikaiseksi. Iso-Vileenikin pettyi vähän odotuksissaan ja tyytyi Miljan saapumisen häiritsemänä vain kuivaan lisähuomautukseen. »Mikäs kurkkuun meni, kun virutuksen tarvitsi, eikä sittekään kakistelematta lähde liikkeelle?» kysyi hän lähimmäisen osanotolla ja rakkaudella ja viittasi viinakulaukseen. »Onkos

Ylistalon saroilla niin vahva lanta, että väkevän henki salpaa mieheltä hengityksen, kun niillä juoksee ja karaa orakissa?» sanoi hän ja suurusti kysymystänsä. »Sanovat, ettei suvisaikaan olisi talon pelloille muuta voimaa ajettu, kuin mitä isäntä housuineen on pientareilla paseerannut!» Sana oli nyt hurskaasti haminassa, ja Vileenin sopi vaieta.

Hosu-Kallelta tärskähti nauru, hän oli itse tämän lausuman ensimmäinen isä; kohotti valtaavasti itsellismiehen ja härkä-rengin sielun harjaksia ja ylpeyden niskaharuksia kuulla omia mojuuvia vielä vuosien takaa läjähtäviltään vieraasta suusta, jopa Iso-Vileenin, jonka totisesti ei tarvinnut juosta lainanhauissa, kun oli leukaa kangotettava hajahtavampiinkin puheisiin. Kunniansa vuoksi, ja koska turvissa ja myötäsukaisessa seurassa oli tilaisuus otollinen edelleenkin krääkäistä härkärenki-näkökulmalta hieman karsasteltua isäntäsäätyä, ylyti Hosu-Kalle ylpeytensä kiimalta kohentelemaankin muinaisia naseviansa. »Sitä potremmat ovatkin pojat itse, kun on voiman moska tallella omissa nahoissa ja housuissa, eikä loju pelloilla ja orasten juurissa kaiken maailman sateitten lioiteltavana!» härnäsi hän edelleen ja liioitteli entisiänsä huomaamatta, että poika Esan paikoilta penkkiä oli alkuperäinen apeuden kyräily hieman tauonnut, ja että sieltäkäsikin pahaenteisellä tarkkuudella oli alettu seurata hänen leukansa liikkuksia. »Kyllä tämän talon miesväessä mojoa on, sen minä olen aina sanonut ja jokapaikassa, vaikka pelot ovatkin laihat kuin köyhän kappelin lukkari tai oravan kinttu kevättalvella!» jatkoi Kalle siis vain viattomasti yksivakaata vaikka arveluttavan kaltaista kiitospuhettaan. »Isäntäkin ja iso-Esa loikki äsken Pollen selässä hajareisin komeana kuin Bileam aasillaan ja pojan ja pikku-Esan säärinappuloissa olivat vieterit perhananmoisessa piuvissa, kun oli saatava peräpuolet turviin

Alastalon muorin luudan silityksiltä. Hemmetin äveriäitä poikia koipipuolelta miestä ainakin, vaikka säästävätkin lapionvartta kulumasta kämmenissään visusti kuin saita viimeistä penningin killinkiään!» — Hosu-Kalle oli vetänyt solmuun puheensa avaran, ehkä liioitellunkin avaran silmukan, ja saattoi vaieta tyytyväisenä, vilkaistuaan sitä ennen kehässä ympärilleen tuvassa-olijoihin muihin paitsi isäntään ja poika-Esaan.

Tämä oli tervan tiputtamista avoimiin haavoihin. Poika-Esa ei kyllä toistaiseksi toiminut eikä virkannut mitään, hänellä oli vanhojakin maksuvelkoja Hosu-Kallelle, ja koska ne suoritukset olivat säästössä, niin ei ollut kiirettä: odotti rätinkiä loppuun asti, niin sopi maksaa uudet velat samalla erällä kuin rästitkin! Hosu-Kallen vain olisi pitänyt ymmärtää ja ottaa huomioon vaarallinen hiljaisuus sillä taholla. Isäntä sensijaan alkoi tuntea kärsimättömyyttä ja nostella kulmakarvojaan: »Jokos oinaskin poikii, kun Hosu-Kallekin puhuu purevia!» oli hän kummastelevinaan odottamattomalta taholta tulevaa koukkupuhetta, sekä unohti suljettavinaan olevan kaapin ovenkin silleen kuin se Miljan tullessa tupaan oli häneltä jäänyt, nimittäin raolleen ja kaapin romujen joukosta roikkuvan ruskean hihnanpätkän avoimilleen tilkkimäksi.

»Joo-joo! ja putkahtikin oinaalta paikalla sarvipää-karitsa!» uhitteli myönteli Hosu-Kalle kerta purkupäälle kimmastuttuaan inttipäisesti.

»Särkeekös poskihampaitasi, koska noin puhetta lohkee? jos tarvitaan, niin minä hieron!» Isäntäkin alkoi näyttää vaaralliselta ja hänen ärähdyksensä oli varoittava. Huutia sentään tarvittiin talossa, ja laitaakos siinä kuitenkin oli, että Hosu-Kallen kaltainen mies rupesi hyppimään nokille! Sitäpaitsi alkoi sekä valtoimempi naurun hälinä että muu pidättyvämpi tirsrumisen hyväksyminen ympärillä tuntua ärsyttä-

vältä korvissa ja verestellä laiskanvoipaissakin sydänsisuksissa. »Penikka härisee niinkauan, että kirput saavat kyydin sen selkäkarvoista ja syhyviä paikkoja koiran ruumiissa hutkitaan!» sanoi isä-Esa uhkaavasti ja suoritti merkitsevän liikkeen niille kohdille ruumistansa, joilta mahavyö kirvoitetaan soljilta, kun sitä tarvitaan nahkaisiin toimituksiin lähimmäisen terveydeksi.

Hosu-Kalle alkoi itsekin huomata, että hän kukaties oli uskaltanut liika pitkälle liukkailla. Hän tiesi monivuotisilta kokemuksilta, että härkääkin, pitkälle asti koko kärsivällistä juhtaa, saa vissiin määrään asti ja melko rohkeastikin kutitella karakalla, kun sen tekee järjellä ja varomisen ymmärryksellä, mutta liioittelepas vähän ja siemaise oikein makeasti ja maon halun mukaan, niin kuinkas käy: pentele saattaa kääntää sarviparinsa päin ja silloin ei auta muu kuin pötkiminen pedon edestä likimmän aidan taakse! Vaikka intti siis edelleen sisuttikin vietävästi verissä ja naurunhölä ympärillä myöskin osaltansa yllytti härnäpuheen voitaviin jatkamisiin, niin alkoi viisaus nyt kuitenkin kuiskutella Hosu-Kallelle omiansa ja neuvoa häntä ajattelemaan omien ruumispaikkojensa turvallisuutta ennenkuin mojosi enempiä näillä puheen kursseilla. Hän maltoikin siis vastauksensa sekä nieli lähimmän sanakokkareen hiiskumattomana alas kurkustansa, vältti silmääkin siltä puolelta tupaa, jossa isäntä par'aikaa oli ja jonne kukaties voi olla vaarallistakin ja äkämieltä äkkipäisyysiin virittelevää nyt katsoa. Kun karkukurilla olevaa kieltä niinkuin raville päässyttä hevostakin kuitenkin on vaikeata elleipä mahdotontakin pysäyttää juuri paraassa harpassa ja äkkijyrkästi, ellei tahdo, että toinen, kielenpätkä nimittäin, sotkeutuu lennoissansa solmun sulkuun, ja toinen, hevoskoni, menossansa jalkojensa vyyhtiin, niin oli Hosu-Kallenkin nyt oltava nopean järkensä kärjeltä, jotta kieli sojoillaan käänsi

ajoissa puhdin vaarattomille alueille ja löysi otollisemmat raitit. »Eivät hampaat tässä talossa ikenissä särkemään pääse, ne ovat killutettavat koukkuun aterian ajaksi!» sanoi hän ja oli niuvan näköinen, sekä vilkaisi aluksi vetoovasti ympärilleen, oliko marinan nuotti otollinen seurakunnalle, ja kun asian tämä puoli tuntui varmalta, niin sopi senjälkeen jo aikalailla vakuutetulla moitteen paheksumisella siirtää silmä ensin tyhjään ateriapöytään ja siitä verkaksiltaan ja merkitsevästi peräseinän kellotauluun, jonka viisarit kyllä, kuten muistamme, Esa-isännän edellisen ehtoon viitsimättömyyksien ja kellonvetämisten laiminlyömisien vuoksi jo olivat seisoneet paikoiltaan vuorokauden yöpuolilta saakka, mutta kuitenkin nyt osoittivat semmoista tiiman aikaa, jolloin vadin olisi jo aikoja sitte pitänyt höyrytä pöydällä lusikat vieressensä.

Tämä Hosu-Kallen yritys jutun huomion ohjaamisiksi alueilta, joilla ilmeisesti alkoi olla tulenarkaa ja ajan oloon hänelle itsellensäkin epäturvallista liikuskella otollisemmille urille ja sellaisille, joilla etukäteen voi olla melko varma yhteisestä hyväksymisestä ja yleisestä jakamattomasta myötätunnon karsaudesta, tämä yhtä juonikas kuin salakavalakin yritys oli tekemäisillään tarkoitetun vaikutuksensa tuvassa: useampikin silmäpari toinen toisensa jälkeen suoritti saman happamen matkan ensin kellotaulun seisahtuneisiin viisareihin ja niistä lakean ateriapöydän tyhjävissäille honkapinnoille. Juroa vaihteliaisuutta sikisi tuvassa huomattava määrä ja yhä useampi silmäpari tikistyi melkoisella kiinteydellä totonperän pimentoihin, jonka nokisista syvyyksistä mustakylkinen papupata hiiltyneellä puujalustallaan virkisti nälän tietoa ja vissejä heikkouden muistutuksia keskiruumiin tuntumilla yhä useammassa eläjässä tuvassa. Iso-Vileenikin kiristeli jo taas uumahihnaansa ja hänenkin silmänsä kiristyivät, joskaan eivät uunitoton padan-

kylkiin, niin sitä kiinteämmällä ja paha-enteisemmällä huomion tarkkuudella papuvatiin, jonka emäntä kiireissään ja ulos hevosjaakiin karatessaan oli täyteen pistettynä lykännyt käsistään pata-arkun kannelle, ja jonka pinnoilla aika ja tiiman- kulku vähitellen oli alkanut kutoa kuorenkurttua, paksuudeltaan ja värikarvaaltaan lähimmin anturanahan martoa muistuttavaa. »Lehmäelukan takalautasten pinkapintaakos Ylistalossa pödyksi pöytään kannetaan, koska vadissa nahka jo kohta alkaa kasvaa sontajouhta siliöihin paikkoihinsa, ellei sitä pian popsita?» murahteli Iso-Vileenin ruskeoista hammas- tarhoista jo alkusäveltä pitempiin virsiin.

XIV.

Hyvä jutunviritys katkesi kuitenkin lyhyesti tähän, sillä nyt tapahtui tuvassa muuta ja rytinällä. Niinkuin muistamme ei poika-Esa ratsasmatkojensa jälkeen ollut tupaan saapuessaan ollut erikoisesti virkistyneellä mielellä, mikä olikin kyllin ymmärrettävää eräitten myöhempien ja tuoreiltaan kirvelevien tapausten jälkeen Alastalon kuistin edustoilla. Päinvastoin oli mies, joka kohta porstuasta tultuaan suoraa päätä käveli istumaan sivupenkille, melko vahvastikin murjopäinen niin sydämiltään kuin kasvojensa hahmoiltakin. Ensimmäisiä elonmerkkejä oli hän kuitenkin alkanut osoitella itsessään kohta, kun Hosu-Kalle varomattomuuksissaan oli ruvennut äänenpitoon. Varsinkin Hosu-Kallen sanat hampaista ja niiden killuttelemisista koukkuun aterian ajaksi saivat poika-Esan silmät vaarallisesti vilahtelemaan hänen otsakulmainsa alla ja hän alkoi mitata väliä penkillä istuvasta Kallesta Kallen pään yläpuolella seinässä torkottavaan vankanlaiseen tamminaulaan. Iso-Vileenin myöhemmät uumahihnan kiristelyt ja kohentelemiset eivät myöskään jääneet poika-Esan huomaamatta ja vissillä tavalla hänen ajatuksiansa johtamatta. Kun nyt Iso-Vileenin hampaista vielä lähti tämä sana lehmäelukoista ja sontajouhista, oli poika-Esan sydämen mitta täysi ja Hosu-Kallen lähin kohtalo ratkaistu.

On nimittäin muistettava eräs mennäsunnuntainen ja tähän päivään asti vielä tilittämättä jäänyt tapahtuma Alastalon navetan seutuvilla, osaksi samassa navetossa, osaksi sen tunkiolla, ja jossa tapahtumassa ja nauretussa jutussa juuri Hosu-Kallella niinkuin poika-Esalla itsellensäkin oli ollut tärkeä osansa. Poika-Esa oli näet samaisena viimesunnuntaisena ehtoopuolena käynyt pienillä lystäilyillä ja navetta-Sandran pakinoilla Alastalon pihatossa, oli ollut näin mannerpakalla ja pyhäehtoon kunniaksi puettuna parhaaseen merimiestaat-tiinsakin ja sheviottiverkaksiin pöksyihinsä. Kun nyt Hosu-Kallellakin oli jotain vanhoja välejä saman Sandran kanssa, ja hän oli Ylistalon akkunasta sattunut huomaamaan poika-Esan varovaiset hiivailut Alastalon pihanurkissa ja hänen katoomisenensa naveton oven sisäpuolille, jossa hän, Hosu-Kalle, varhemmilta ja omakohtaisestikin hieman mieltä kiinnittäneiltä havainnoilta oli tietänyt Sandran paraikaa olevan tarha-askareissa, niin mikäs tämän jälkeen oli ollut luonnollisempaa kuin että Hosu-Kallekin oli hävinnyt tuvasta ja käväissyt Alastalon naveton vajassa sekä pystyttänyt tukevan koivukangen tönköksi lujan mäntyoven taakse ulkopuolelle, jotta parilla sisäpuolella olisi häiritsemätön rauha ja kahdenkeskeisyyden varmuus juttuihinsa, tai mitä toimittivat.

Eihän tämän sinään vielä olisi tarvinnut olla minkään ajankaikkisen ja pitemmän riidankanin aihe, tavallinen poikainkeskeinen koirankuri vain, joka olisi kuitattu kohdatessa pienellä nasevalla kirouksella ja pikisellä merimiehen sanalla, mutta nyt oli iltti ja pahankurjen härkäkemppe — oli tainnut räppä ja härkärengin pätkä oikein tosissansa katsella Sandraa omaksensa: näin täytyi poika-Esan ajatella! — oli juonikseen vielä lähtenyt kylälle ja juossut häijyyttään kokoon puolet kylää, kokonaisen parven pahasuisia poikia ja lisäksi liudan tirskuvia

piikatyttyjäkin, joukossa Kulmalan Mantakin ja Härkäniemen Fiinu, jotka kumpikin niinkään kulkivat muijien puheissa vähän niinkuin poika-Esan morsiamien nimissä ja kirjoissa Olipa katala järjestänyt kavalasti kaikki varpusensa viimeistä raksuttajaa myöten visusti halkopinon varjoon naveton taakse vastapäätä tunkioluukkuu, joka oli ainoa tie, mikä nyt, kun ovi vastakkaisessa naveton päässä oli taatusti tukossa ja lujemmatkin potkaukset ja rynkäysten sätkimiset kestäväksi tönögötty, oli väylänä sille, joka mahdollisesti alkaisi naveton sisuksista pyrkiä ulko-ilmoihin. Kun siis poika-Esa navetossa oli niin pitkällä, että hänen juttunsa Sandran kanssa alkoivat olla selvät, ja hän eräät ja useammatkin kerrat, viimeiseltä jo koko hartiavoimillansa oli turhaan koetellut, aukenisiko ovi, niin ei hänellä enää ollut muu apu edessä, kuin käväistä luukullakin tarkastelemassa, oliko tämä ainoa mahdollinen paluutie selvä.

Varovasti poika-Esa olikin ensin kurkistellut ympärilleen naveton luukusta, ennenkuin alkoi kiipeämisen, ja rauhalliselta olikin näyttänyt koko tarhan tausta, halkopinoltakin olivat ihmeeltä kaikki varpuset kaikonneet ja tipotiessään, vaikka pitivätkin sensijaan kahdenkertaista meteliä ja elämää lähilatojen katoilla ja olkiräystäillä. Eihän siinä mikään muukaan auttanut ja koska tie näytti selvältä, eikä asia odottelemisista parantunut enempää kuin tarkemmista kurkistelemisistakaan, niin mikäs poika-Esalla muuta oli tehtävissä, kuin alkaminen ahdasta itseänsä luukusta ilmoille. Ahdashan luukun suu oli ollut ja tehtävä työläs, varsinkaan kun ei iljennyt käsi-päinkään lähteä tunkiota tonkimaan, vaan täytyi miten kuten, ja Sandran sisäpuolelta auttaessa tunkea jalkahaarat edellä, jotta saisi jälkeinpäin muunkin ruumiin kirvotetuksi esille. Luonnistihan toimitus sentään, kun ähki hartaasti ja Sandrakin

puhisi tavallista tarhapiika-kiraansa samoissa jokapäiväisissä luukkutoimituksissa, ja kohta jo sätkivät sheviottisääret merimiespolskaa vapailla ilmoilla ja keskiruumiskin oli hyvässä menossa pääsemässä väljemmille tiloille. Tässä tingassa ja kun jo näyttivät asiat kaatuvan hyvälle kantille, tapahtuikin sitte sitä, joka vielä raapi ja repeli poika-Esaa sisuksia myöten, kun hän asiaa muisti ja samassa yhteydessä näki Hosu-Kallen käryttämättömästä naamasta vain sirppikuun kokoisen kaistavilkauksenkin. Rämähti nyt nimittäin tähänasti halkohiljaisen ja klapivakavan pinon takaa yht'äkkisesti ilmoille naurunkikatus ja äänenrökätys kuin kymmenen samanaikaisesti räiskähtävän pyssynpiipun suusta. Haudepataan tarhakyökin totossa olisi siinä metelissä luullut ratkeavan malmiin kuuleva korvaläpi reiäksi kumpaankin poskipuoleen, ja varpusparvet pyrysivät latojen katoilta ilmoihin kuin olisivat parat äkisyöksyiltä pudonneet päistikkaa ylöskäsin päin sinisiä. »Katso-kaas vaan, kun Alastalossa on toimekas tarhapiian apulainen, koska putsaa navettoansa sunnuntaiehtoon pyhilläkin!» räyski ylimpänä Hosu-Kallen remuisa ääni. 'Isoja lasteja Sandra pisteleekin, koska täyttää yhdellä ahtaimella koko luukun suun!' arvosteli joku pojan nulikka, taisi olla Mäkilän Osku, jolla myöskin oli silmää Sandraan. — 'Sandralla on kiiru, koska ehtoosti ovat Ylistalossa Esan tuliaistanssit!' lykkäsi Härkäniemen pisteliäs Fiinu selityksen hurskautta sekaan. Kulmalan Mantakin kirkahteli ja oli makeankarvas. 'Hienoilla tadikoilla Sandra huiskiikin, koska ovat piikkien kärjissä kummassakin kiiltopatinatkin, ja plankatut ulkomaan saappaat!' vikerteli hän ja nyki kärsimättömästi karttuuni-esiliinaansa, joka visisti oli Hullista kotoisin, ja jonka Hosu-Kallekin, jos hänellä nyt olisi ollut silmää semmoisiin huomioihin, selvästi olisi muis-

tanut jo varhemmin nähneensä poika-Esan merimieskistun pohjimmissa kompeissa.

Merkillistä aivan, että ilma, joka sentään on ohutta ja pudottavaa ainetta, jaksaa samalla haavaa kantaa helmoissansa semmoisen määrän äänenläiskää ja raskasta rämää, mikä nyt tuli kuin torvensuista toroten halkopinon takaa, jossa kaikki kurkut olivat kurotetut ja jokainen silmäpari varsilla kasvo- puolilla naamaa. Varpusetkin olivat selvinneet säikäyksestään, ja palanneet pyräyksensä jälkeen takaisin katoille mukanaan kaikki muutkin kylän varpuset lahden takaakin Härkäniemen puolelta, ikäänkuin nyt olisi tarvittu räystäätkin kirjaviksi kuuluttajista, kun halkopinon takaa julistettiin. Eihän siinä poika-Esan muu enää ollut auttanut kuin jatkaa alettua työtä ja urhoollisesti kimpua itsensä esiin luukusta, kuinka särkikin korvaa äänenhelvetti ja kuurona satavien huomautusten ja kirs- kutusten räiky, kun pinoille käsin, niin yksin pinoilta, ja kun räystäille käsin, niin yksin räystäiltä, ja kun ei minnekään käsin kuunnellut, niin joka puolelta. Tottahan siitä lopulta valmista tuli, kun puhisi ja ponnisteli, ja kiinteätähän viimein oli ollut jalkojen alla, kun aikansa oli sätkytellyt, vaikka pehmeänpuoleista ja vajottavaa. Eihän sitä seikkaa kuitenkaan ollut kerjennyt tarkemmin tuumimaan ja kamaran laatua kur- sastelemaan, koska kaapaistava oli, minkä kinttuvehkeet suin- kin kerkesivät nappulaa vaihtamaan alla, kohta kun jotainkin oli tantereen tuntuista patiinin kynnen siepaistavaksi matkan tekemistä varten. Sitä poika-Esa vieläkin nyt penkiltä ja sivu- vilhaan Hosu-Kallen rikittämätöntä ja kynnenmaistamatonta kasvopuolta tarkastellessaan kummasteli ja ihmetellen pures- keli näränsä ja sisunkiukkunsa hammaskeräjissä, kuinka var- pusia laskematta, kymmenen flikka- ja poikakurkkua, jotka eivät olleet mitään helvetintorvia ja Jerikon pasuunoja, vaan

tavallisia joka-kylän räkähuiluja ja raittitanhuan piiskupiipareita, kuinka senihoiset sorapillit olivat saattaneetkin päästää ilmoihiin ne määrät naurun kiekkaa ja ne kimput pilkan kimiä ja riekua, jotka kuin nakeltuina kivinä ja viskeltyinä veitsenterinä olivat kieppuneet hänen kantapäissään ja viiltää-vilskahdelleet hänen alastomien sielunkorvainsa paljailla ihoilla, ennenkuin hän parastansa pyyhkien ja tannerta taakseen jättäen oli luhtinsa ylisillä ja mäntyoven mäikätyissä turvissa, korvissansa vielä viimeisenä makeana kimajamassa Hosu-Kallen kirkuva voitonhihku: 'Pitkä lorvi luukusta lähtikin, kun kerta heltiämään pääsi, ja jalat lortilla valmiina alla!'

Poika-Esan nykyisessä myrtyneessä mielessä oli sunnuntai-ehtoisten tapausten muisto siis Hosu-Kallen äskeisiä hammas-teluja kuunnellessa vähitellen elpynyt kaikissa karvastelevissa, ja näin eläviltään asiata ajatellessa yhä nöyryyttävämmissä ja kirvelevämmissä vaiheissaan; hänen silmänsäkin olivat yhä vissemmällä kiinteydellä alkaneet olla liitetyt jo mainittuun vankkaan tammipuiseen koukkuun Kallen pään yläpuolella seinässä jättäen tuokion väliltä koukun vain asiallisesti ja ilmeisellä harrastuksen kylmyydellä silloin tällöin punnitakseen Kallen persoonaa, semmoisena kuin tämä tällä haavaa härkärenki-tyytyväisyydessään ja pakinapersona istui penkillä. Ihminen on menestyessään usein varomaton niinkuin lyhytmielinen hevonen, ja varvastaa mäkipaikassa kuorman kevittäessä myötä-ahteen niin vilppaasti, että ennenkuin huomaakaan, ovat länget konin niskoissa ja saa kiittää lykkyänsä, jos kerkiää siirtämään jalkojansa allaan niin nopsaan, että korjaa luunsa kuorman alta eikä makaa nokillansa ja polvinensa sorassa ennen myötäsen loppua. Sitenpä nyt Kallekin, joka mielikseen oli maistanut, että puheen nuotti tällä kerralla erinomaisesti sopi ja oli otollinen korviin tuvassa, hän paasasi jamasi juttuansa sokeasti

eteenpäin vaan, koska kerta oli hyvä teksti, ja mukava puheenjanne hellennyt kielenkannassa, eipä hän edes, niinkuin viisauden välttämättä olisi pitänyt häntä neuvoa niinkin tuoreilta ja vastikäisen vereksiltä muistoilta kuin viimesunnuntaiset tapaukset, edes päänkääntämän vertaa seurannut sitä epätavallista ja selvästi vaarallista tarkkuutta, jolla poika-Esa hänen vieresänsä yhä kasvavalla katsomisen kiinteydellä oli alkanut seurata hänen tankkaavan leukansa liikkumista.

»Semmoinen talo, jossa naisväki jaakaa päiväkaudet kaakkeja pelloilla ja miesväki hautoo selkää kuisissa vakunpahnoissa, ellei näyttele navetonluukuista ostopatiinejansa anturapuolilta kylälle ja tarhavarpusille!» marisi Hosu-Kalle siis vain suruttomasti edelleen ja oli Jehu penkillä ja mies kerrakseen sekä tyvipäästään että syljenmojouksesta. Koska härkä pellolla on semmoinen juhta, jota vaolla liikkussa aina on muistettava kahdella siimansivalluksella selkälautasiin, ensimmäisen kerran sitä varten, että nuokkuva herää härkäajatuksien torkuilta ja toisen ja kipeämmän kerran sitä varten, jotta havahtunut ymmärtää vaon astumisen olevan kysymyksessä ja liikkumisen tarpeelliseksi, niin arveli Hosu-Kalle nytkin järjestyksenmukaiseksi vielä kerrata varhemmat sanansa vahvempina ja vakuuttavampina. Eihän sitäpaitsi, kun kerta on kieleltä lähtenyt mojaavaa, ole niinkään helppoa olla läjäyttämättä niskaan kohta kahta voitavampaa. »Mitäs turhia, niinkuin jo sanoin, uumahihnaasi piukempaan piuvaat!» virnahti hän siis taaskin Vileenille, joka mieltään osoittaen edelleen sormi hihnansa solkea. »Kirvottelisit pikemminkin auki nälkävyötä, niin saat pujottaa hampaasi hihnaan ja killuttaa työvärkit seinään, ei niillä muutakaan virkaa näy tässä talossa olevan aterian aikana!» ärähti hän ja veresti muistossa ehkä jo unohtunutta juonipuhettansa, aavistamatta, kuinka kohtalokkaiksi juuri nämä viimei-

set sanat saattoivat hänelle muodostua, niin nasevilta kuin ne ehkä kuuluivatkin toistetustikin sanottuina. Kallen oli oikeastaan aika mukavaa olla tällä hetkellä, nälkäkin unohtui, kun näin sai olla miesmäinen miestenkin joukossa ja myötäsulkaisessa seurassa hellitellä mökää kerta ihmisillekin, eikä nelijalkaisille niinkuin tavallisesti, puhdistella tuvassakin poskiansa niin mielen kuin tupakankin mujuista ja puruista.

Kalle-parka ei tällä kerralla kuitenkaan niinkuin arkisou-
veissa ollut tallustamassa vakaan härkäparinsa takana, jonka unista vankkumista turvallisesti oli sopinut virkistellä pienellä piiskanhosauksella selkäkeikkumille, sopinut hosauttaa uudenkin ja makeamman kerran, kun lystäsi ja sisu muuten ajan kuluksi käski, sopinut siemasta koko vietävästikin ja oikein halun takaa joskus, ilman että toimituksella ja sydännärän sylkäyksellä oli ollut suurempaa vaikutusta enempää juhtaparin sorkka-siirron harkittuun nuottiin kuin muuhunkaan uniseen maailmanmenoon. Ei tannertanut nyt kuitenkaan Kalle turvallisena härkärenkinä vainion vakaita Langholman lakeoilla, häristävi-
nään edessänsä saran savilla tasainen juhtapari, kiskova Kreivi iesvaljaissa ja puskeva Parooni vakovedossa, vaan istui hän väliviikko-itsellisenä Ylistalon tuvan penkillä talvijoutilaan merimiesliudan keskellä, lähimpänä naapurina juonikas miehenvesa, laiska kyllä kuin raato luiltansa, kun ei tarvinnut viütsiä, mutta varsakin ja valtoin veriltänsä, kun mieltä riuskasi ja suonenputkissa potkasi, tällä haavaa sitäpaitsi, tukkansa varjoista luimutellessaan ja vaivihkan tarkkuudella Kallen koukkupuheita ja leuanjahnaamisia sivulta ja puolisolmältä visusti vartioidessaan, oikeastaan aikalaillakin arveluttava naapuri ja penkkitoveri semmoiselle, jolla oli siksikin paljon selvittämättömiä välejä hänen kanssaan, kuin Kallella tosiasiaassa sunnuntai-ehtoosilta ärsytyksiltä oli.

Tapahtui siis se, mikä tapahtuman piti, ja ennenkuin Kalle vielä oli edes kunnolleen kerjennyt sulkemaan hammastarhansa äskeisen mojauksen jälkeen ja jäänyt nipistetyin leipälävin korjaamaan korviinsa sitä hyväksymisen hurinaa, matalampaa mutinan mannaa tai äänikertaisempaa kirouksen ärrää, joka tyytymättömässä myötäseurakunnassa ja karvaisessa miespiirissä aina palkitsee napisevaa puheenpitoa ja sananharjaksen nostamisia, ennenkuin Kalle siis vielä oli paikoillansakaan ja laillisilla sadon korjoilla hyvästä kylvöstänsä, tunsii hän yhtäkkiä rinnuksisensa kaksi kopeloivaa kouraa ja samalla tingalla ruumis-majansa omituisesti keventyvän penkiltä. Poika-Esa se oli, joka yht'äkkiä oli kiepahtanut penkiltä ja nyt seiso i hänen edessään pystyssä ja hänen kimpussaan kuin ahman pyry. Ennenkuin verikkaampiin uskontunnustuksiin tottunut Kalle oikein oli äkännytkään mistä nyt periltäänkin oli kysymys ja mikä merimanoöveri menossa, oli hän jo kiskaistu yltäälleen penkiltä, liukuakseen seuraavassa silmänräpäyksessä rotevasti toimivan käsivarsiparin rivakasti hoitelemana varmaa, vaikka työlästä menoa kuhmuisten seinähirsien rosoista pintaa myöten korkeutta kohden. Siinä nyt sai selityksensä, mitä varten poika-Esan silmät viime rupeamalla ja Hosu-Kallen jankatessa äskeisiä varomatomia juttujansa, niin merkitsevällä huomiolla ja eri otteisiin olivat mittailleet tamminaulan tukevuutta ja korkeutta seinällä Hosu-Kallen pään yläpuolella, sillä juuri tätä kovanonnen tamminaulaa kohden nyt oli Hosu-Kallen verkas matka selkähöylällä ja honkaseinän kolumilla, minkä rotevat käsivarret vain alhaalta käsin työntelivät miehenkinnasta korkeuksiin.

Olihan siinä sätkimistä toisaalta ja puhkumistakin toisaalta, mutta ylöskäsin oli auttamattomasti Kallen sitkeä nousu, ja kahdeksan, tapausta tarkasti seuraavan silmäparin — Milja oli nimittäin jo varhemmin tuvassa ja kantamassa papuvatia pöy-

tään ja emäntäkin oli, juoksut ulkona karattuaan, lastu-parmaus sylissä, ennättänyt parahiksi oven suuhun, nähdäkseen hänkin temmellyksen viimeisen vaiheen — kahdeksan silmäparin yhtäpitävän todistuksen mukaan killui Kalle lopulta kuin killuikin uumahihnansa selkämyksestä jyrkän koukun nokassa ripustettuna ja rimpuilemassa seinällä. Mies vaikka mitättömämpikin, painaa kuitenkin vaakansa, ja puhisemista oli poika-Esallakin vieressä keuhkotäryksien täydeltä, kun viimein urosteko taaskin oli tehty, miehenkimpale koreasti koukussa ja itse sai puhaltaa puuskutella liiat ilmat sisuksistansa, silmät killeillensä päässä ja poskipakarot punaisiksi pakahuneina. »Noin, noin, noinikään vaan, noin meidän kylässä miehiä nakellaan ja vanukkaita viskellään!» kehui ylvästeli hän, kun taas oli senverran pihinää keuhkoissa, että ääni pääsi kulkemaan piipuissa, sekä hypitteli vereksen ponnistuksensa kuumissa yhä edelleen käsivarsiansa ilmassa, ikäänkuin olisi ties vaikka tynnyrin viljasäkkiä niillä tyhjänveroisena keikutellut. »Kun nostetaan, niin nostetaankin niin että nousee: krott-mänttineen, tallukkoineen päivineen!» kerskui hän ja oli kuin pormestari pienen kaupungin ja Naantalin torilla.

Alkoivat jo muutkin tointua ja päästä katsojatkkin sanan viireeseen. »Tulimmaista!» heltesi tunnustus ensimmäisenä Iso-Vileenin hartaista hampaista, kun koukku oli narahtanut ja mies pysyi seinässä vaikka sätki. »Jalka ja tuuma varpaan ja penkinpinnan väliä!» arvosteli hän asiallisesti Kallen yrityksiä, kun tämä järjettömästi kurotteli säärirajojansa ulotuakseen penkinlaudan hamuille.

»Heltiävät hartiat pakanalla ovatkin ja selkä raadolla, kun vain jäsenet viitsivät liikkua!» lausui Järvelinkin kuivan ajatuksensa, kun punnitsi poika-Esan tekoa ja mittasi väliä seinällä koukkuvaarnan korkeuteen penkiltä. »Hyvä seitsemän-

leiviskän nosto suoralta kädeltä, vaikka tosin seinän varassa!» tuumi hän, kun oli arvostellen tarkastanut Hosu-Kallen laiha-laisen ruumismitan sellaisena kuin sitä sopi katsella seinältä nykykireillä uumapiukoillaan ja hieman liiaksi housunlahkeistaan kurottelevine ja roikkuvine sääripiippuineen.

Iso-Vileenikin oli jo taas valmis jatkamaan. »Noin meidän puurin pojat miehiä pitelevät!» ylvästeli hän ja yritti taas siepaista palasen kunnianlievettä itsellensäkin ja koko Siwiän viimeisuviselle miehistölle, vaikka tosin ja perille ajatellen Hosu-Kalle tosin oli hänen oma lihallinen sisarenpoikansa ja siis suvunveroinen hänelle.

Poika-Esakin oli tällä välin saanut niin paljon ilmaa palkeihinsa, että taas hänkin pääsi ääneen. Kehu ympärillä oli hieman vaikuttanut ja kohennellut veriä. »Härkineen päivineen tuonkokoiset miehet puoleen nostetaan, kun tiellä vastaan tullaan!» ylvästeli hän ja tunsi tekonsa. »Mikäs kananukon muu auttaa kuin lentää nokilleen tunkioon, kun on potku tussussa!» kehui hän selvitteli ympärillekin, että ymmärrettiin. »Aijai sinun pontimiasi! tunnusti pappikin pirun kaviosta, kun lensi päistikkaa ijankaikkiseen kattilaan!» kiersi hän pilkan kairaa Hosu-Kallen sydämiinkin. »Tulivatkos hampaat mukaan koukkuun, niin ettei sinulla itselläsi enää niiden killuttamisesta vaivaa ole?» muistutti hän vielä Kallelle Kallen äskeisiä pistospuheitakin.

Eihän Kallella pinteessään ollut otollista tilapäätä ja virettä, enempää kuin oikeata hengenvapauttakaan keskustelun hoitamiseen ja vastausten antamiseen voiton puolella olevan vastustajansa kysymysryöppyyn, mitä sitä tulikaan tylsempää tai näsäyttävämpää kitakaupalla ja pulskauden polskassa, hänellä oli ensimmäisestä pökerryksestä selvittyään ja huomattuaan, ettei toistaiseksi ollut hänen asemassaan mitään välitöntä vaa-

ran uhkaa ja suistumisen kolisemista, lähempää ja ehdottomasti tärkeämpää tekemistä oman killuvan persoonansa kanssa, ja alettava sanan pukahtamatta sormikiskomilta tunnustella ja hissuksissa pidellä oliko solki mahavyön eduksilla kylläkin piukalla, ja kiskoiko sen kiristyksistään auki, kun hartaasti tempasi ja uskolla. Eihän solki ensi nyskäyksestä ollut tietävinnäänkään, eikä auttanut toinenkaan tempaus, vaikka hampaat kirissä puhisi ja kolmaskin koetus oli yhtä turha yritys: se mikä oli killumassa, se killui, ja Kallellakin oli painonsa, vaikka kuivakinttuinen olikin. Huomasihan Kalle itsekin lopulta, että jos onnistuisikin ja hihna helppaisi, mikä ei kyllä näytännyt mahdolliselta, niin silloin ei olisi hänellä itsellensä edessä muu kuin verrattain äkkijyrkkä matka kolisten penkille ja siitä nokilleen laattialle. Kalle jättikin pian turhat rimpuilemiset tarkoituksettomina silleen, ja jäi, housunlahkeet puolisääriin hissautuneina, verrattain lakeana ja kohtaloonsa alistuvana miehenä aloillensa seinälle: kukas sen tapinkaan tiesi, kuinka vahvasti istui hongassa, sätki vielä tässä, niin raksis! ja oli jäsenet ruupuina ja ihmisten nauruna permannossa! Harmaan harittavat silmät vain tirsasivat tyhjiänsä ympärille tuvassa, oliko apu tulossa mistään.

Poika-Esa vain kuitenkin edelleen oli kukkona ja lähimpänä. »Passaa saarnata nyt, koska ylhäällä olet: pappikin paukuttaa parhaiten saarnakopin korkeuksista! Läppäsihän kielesi äskenkin ja vain tasaiselta penkiltä pahemmin kuin näyttää olevan terveellistä härkäkuskin ruumiille!» porotteli hän edelleen, koska yhä istui paksuutta sisuksissa: olivat vielä muistuttamatta sunnuntaiehtoiset koiruudet. »Kippaisit nytkin, koska niin nopea olet ja sääret joutilaina, taaskin Alastalon naveton vajoissa! Siellä seisoo heinähanko edelleen pystyssä naveton oven vieressä: sinun olisi mukavampi killua seinällä,

kun hakisit töngön nyt ja sovittaisit haarukan varpaat hajaraisin tueksi paksumman osasi alle!» selitteli poika-Esa ihmisystävällisesti: Kalle sai, jos ymmärsi, haistaa sanojen kärystä, mikä velka nyt oli maksossa, ja kunnialla maksossa!

Siinä siis Kalle nyt roikkui koukussa, pakostakin altistunut mies, korttelin pari tyhjää ilmaa anturain alla. Eihän varsinaista hengenhätää ollut, koska tamminaula näytti olevan turvallisen luja, seinä, jossa se istui, satavuotista vankkaa honkaa ja uumahihna vatsan ympärillä härkäjuhdan vuotanahasta leikattua ja vaikka kolme Kallen painoa taatusti kestävä. Tukala ja melko lailla epämieluisa sekä mahapaikkoja pahasti ahdistava hänen asemansa silti kuitenkin kieltämättä oli, eikä merkillisempää lohdutusta saanut siitäkään pinteisiinsä, minkä kuljettikin korotetulta paikaltaan hakevaa silmää ympärilleen, liikkuisiko viimeinkin kukaan tuvassa päästääkseen lähimmäisen hänen ahdingostaan. Rangaistu ja ansaitut raipan läimät vielä takuissansa kipeästi tunteva koiranpentu ei katsele ympärilleen laupiaampana ja nöyremmästi läpyttelevin silmävalkuaisin kuin Kalle nyt roikuiltaan tähysteli mieskehässä, eikö sydän jo kenenkään rinnassa pian heltynyt ja apu ollut miltei kurilta tulossa.

Siltä ei kuitenkaan todelta tällä hetkellä näyttänyt tuvassa, että tovin aikaan kenenkään mieleenkään juolahtaisi liikuttaa sormeansaakaan Kallen pelastamiseksi ja hänen hyväkseen. Poika-Esasta puhumatta, joka oli liika puhistuksissaan voimannäyteensä menestymisestä ajatellakseen inhimillisiä, katselivat toisetkin asiata vielä lähimmin oman hupinsa kannalta, elleivät yleensä välttäneet tapauksiin sekaantumista niinkauan kuin ne eivät heihin kajonneet. Nuoremmat ja poikamiehet, Fetu ja Vihtori olivat vereämmissä verissään kyllä alun alkaen melkoisella ja väkevälläkin mielenkiinnolla ja asianharrastuksella

seuranneet rytäkän kehittymistä ja odotelleet päivän menoksi ja läsnäolijoiden virkistyksiksi ehkä vakavampiakin ja rinnuspieliä koettelevampia tiimellyksiä laattioilla, mutta olivat, huomattessaan, että asia alkoi kääntyä pilanteoksi tasoittuneet hyväksyvästi nauraa virnahtelemaan jytäkälle: olihan ollut mukavaa katsella, kuinka keikaus oli onnistunut komeasti ja mitäs Kallen köntyksestä parempaakaan hupia läksi ellei seinällä räksytellyt! Iso-Vileeni taas oli periaatteesta aina hyvän-
tahtoinen sivultakatsoja, kun oli tavallisesta ja arkisesta poikkeavaa kahinaa; häntä oikeastaan virkisti sanomattomasti tällöinen pieni pyräyksen nuhina, jota sai katsella maksutta ja oma nahka eheänä: niin sydämensä pohjilta ja vatsansa perukoilta hän nytkin nautti näkemistään ja kuulemistaan, että unohti piippunsakin sammumaan leukapielessään eikä muistanut viljellä aina muuten niin valmista leipäläpeään edes sananhiiskauksen pituiseen hönkäykseen ja äänenpitoon. Järvelin puolestaan, järkimies ja tiivis niin teolta kuin ajatuksen toimelta, ei koskaan mennyt sekautumaan vierasten asioihin, kun omiin kyynäspäihin ei kynitty, sitäpaitsi nyt mies maissa ja talvilevossa, jonka ei sopinut ja kannattanut kajota nujakoihin maa-tuvissa, hän käänsi rauhassa selkänsä koko mekastuksille ja haki tyvenesti tupakkamassinsa nuttunsa taskusta seinältä: pistän piippuni palamaan, kunnes asettuvat ja päästään aterialle! Isännän, itse isä-Esan luonto taas, se nyt ei ollut muutenkaan mihinkään toimimisiin altis silloin kun voi mukavasti levätäkin ja katsella vierestä, sitäpaitsi hyvitti tässä tapauksessa hänen isänylpeyttänsä hiukan, kun pojanpahakin ja vesanjuuri vähän sai näytellä mieskuransseja tuvassa: tuohon malliin hän itsekin olisi liikkunut, jos olisi viitsinyt ja veto tepastellut verissä, jäsenet myöskin olleet entisillä nose-
lillaan ja norjan viskeillä!

Tiesi kuinka kauan Kalle siis muun väen puolesta olisi saanutkaan kuivua koukkunsa nokassa ja anoa avunkäden oijennusta yhtähyvin seinän mykiltä sammalraoilta selkensä takana kuin suusaranaiselta miesroikalta penkeillä ja vakunpohjan hauteissa, ellei emäntä erinäisiä lähimpiä talonaskareita ja välttämättömiä Osku-pojan nostelemisia ja siirtelemisiä peräsängyssä hoideltuaan olisi ennättänyt tähänkin hätään. Kohta tupaan tultuaan, ja hetken oven suussa siunailtuaan ja ihmeteltyään, kun näki miehen ja Kallen täyseläviltään ja roiteissaan roikkumassa seinällä, oli hän kyllä kiiruun kaupalla juossut muurin edustoille varistamaan helmoihinsa noukitut lastut sylistä ja laattialle, mutta ennenkuin senjälkeen ja hameensa liepeen puhdistettuaan kerkesi korjaamaan koiranjuonia tuvassa ja miesväen elkeitä ja keksimisiä seinillä, oli sitä ennen katsastettava pata toton nurkassa, oliko liemi pahastikin jäähtynyt kannen alla, kieraistava pikapäin kauhalla pinnoille hyytynyt kuorikalvo muun lämpimämmän rokan sekaan, lennolta maistettava kielenpäätunnustuksella kauhan reunalta keiton suolaisuuttakin, kiireen vilkassa siepaistava astiahyllyltä avonainen puuholkki ja lentävin hyppysin kourakaupalla siroteltava suolarakeita karkeiltaan suurustamatta unohtuneeseen ruokaan, kuokoistava taaskin, kun oli suolaholkkii pois käsistä, kauhalla pataa pohjia myöten, kirastettava Miljallekin, että haki kivivadin ja pisti keiton ylös — »lusikat myös pöytään, puunuoltava jokaista sorkkaparia varten: laitatkoskin itsesi liikkeelle palmikkoinesi, ettet hiuksiasi mallaa ja päälakea sylkiliemellä pivottele akkunaruudun varjoissa ja lasihilkkumilla!» — juostava vielä ja hiphopussa katsottava alassängyn olkiinkin, nukkuiko parka vielä ja Osku viattomasti, siirrettävä raiska märjältä paikalta kuivalle, että sai vaivainen edes maata rauhassa unensa loppuun. Olivathan

nämä toimet kuitenkin kaikki lopuksi suoritettut, kun oli nopea eikä ajatellut välillä, ja Liisa pääsi vihdoinkin hoikasemaan. »Siunatkoon!» hän sanoi, kun nyt vihdoinkin oli matka juoksujalkaa tuvan poikitse Kallea kohden. »Onko sinun pääsi paleltunut, ihminen, kun keskellä valuista päivää kiipeät seinille!» sai syytön Kalle ensimmäisen manauksen, mutta samassa oli jo kieli ja järki oikeammilla jäljillä ja poika-Esakin sai kuulla kunniat ja lipeät. »Vaiva syntyessä ja kiusa koko elämäniäks!» manasi Liisa-emäntä ja ajatteli vesaansa. »Hirtät vielä ihmisiäkin ja järjettömästi mako-uumilta seinään!» huokaili hän ilmi mielettömyyttä ja pahanteonkin takaperoisuutta.

Ei äkäinen muori kuitenkaan sanoihin tuhlannut muuta kuin sen ajan, minkä kiireen hameissa juoksi hamssi laattian poikki hätään, sillä perillä ei enää puhuttu pitkiä, vaan siepattiin kiinni siihen, mihin saatiin ja kiskottiin miesparkaa sääri-varresta seinältä alas, minkä voimaa oli vaimoihmisen nykyksissä. »Älkää hemmetissä repikö konteista, emäntä, jäseneni tippuvat vielä palasittain paikoiltaan!» ehätti rääkätty Kalle neuvomaan ja puolustamaan ruumiillista eheyttään, kun toinen saapas helfesi jalasta ja varsineen jäi emännän käsiin. Emäntäkin äkkäsi yrityksensä takaperoisuuden ja suuttui uuden kerran, suuttui silmittömästi sekä nakkasi tyhjän saappaan kolisten käsistänsä laattialle. »Sinäkin ähkit ja päristelet seinällä ja potkit saappaat jaloistasi, niin ettei ihminen saa autetuksi, kun koettaa!» sai Kalle ensimmäiseksi läksynsä. Emäntä oli nyt jo itsekin perillä siitä, ettei hänen apunsa paljon maksanut, ellei hän kiivennyt penkille ja saanut hihnan solkea auki Kallen uumilla. Se kiipeäminen vaati kuitenkin aikansa, ja tupa sai kuulla uuden kerran kunniansa, koska suu kävi koko ajan, kun oli ähittävä ja ennenkuin taas oli jaloillaan ja pääsi toimiin.

»Koko tupa täynnä miehiä kuin vaivaisen sänky roitin rikkeimiä, ja kaikki yhtä virattomia!» sätistiin kullekin yhteisiä. »Sinäkin Esa, nenä roikkuu naamassa pitkänä kuin iso-viisari kellotaulussa, mutta ei senvertaa järjenhajua sieraimissa, että ymmärtäisit kieltää, kun mellastavat seinät talosta!» sai isäntä ensimmäiseksi kauhasta. Emäntä oli nyt jo polvikyykkysillään penkillä ja alkoi kiivetä pystyyn. »Vileenikin vielä viitsii! Rippikoulussa samana vuonna kuin minä ja ikää hartioilla kuin sammalta meidän sikapihaton katolla, ja naurat kakarain konsteille, niin että pieliäsi saat pidellä, ettei vatsasi halkee! Silmät päästä pitäisi hävetä ison miehen, kun on niin paljon ruumistakin, että järjen murenallakin pitäisi olla tilaa kropassa! Ja pojan pahimuskin, Esan mukula, minunkos sinun puolestasi pitää vanhat jäseneni penkille haalata ja kiskoa varistaa sieniltä, minkä sinä raato koukkuihin killutteleet! Varroppas, jollen vielä haekin karakkaa mäeltä ja suomi meripikeä kintuistasi, vaikka pitkäkin olet! Kakaroita toimittaa ihminen ja järjetön maailmaan, mutta paljaiksi vastuksiin vain. Miljakin, mitäs siellä nauraa poohakoit, tyttö ja naisihminen päällisiksi, parempaakin tointa sinulla pitäisi olla, laittaisit lusikat pöydälle ja lautaset hyllyltä, ettet turhia kikattele!» Emäntä vetosi Järveliniinkin. »Sinäkin, järkemies!» valitti hän, »annat koohojen hypellä seinille kuin päätömät kukonpojat!»

Emäntä oli nyt jo penkillä pystyssä, vaikkakin vaivalloisesti ja nilkkojensa kolotusta aristellen ja hieman haikaillenkin. Marinat unohtuivat kuitenkin, kun nyt oli pelastustyö alettava täydeltä todelta ja Kalle viimeinkin autettava kiikistään. Hänen tuli jo surkukin Kallea, joka haikean näköisenä seinällään odotteli ja katsella tollotti lähenevään apuun. »Mies-parka, jo sinun kinttusikin pian tippuvat irti muusta ruu-

miista!» säälietti emäntä, kun jo sormieli kiristynyttä hinnan solkea toisen vyötäisuumilla. »Onpas se juossut piukkaan!» arveli hän erinäisten turhien yrittysten ja kiskomisen nykäysten jälkeen. Muutenkin hän alkoi tarkastella asemaa asiallisesti ja kylmästi. »Sinä koliset koukusta alas ja putoat nokillesi penkiltä, jos minä saan hinnan auki!» arvosteli hän. »Tulkaa nyt te auttamaan, Järvelin, ei tuvassa muilla kuitenkaan sitä mieltä päässä ole! Pistäkää piippunne akkunalaudalle ja kiivetkää penkille, niin saamme köntyksen yhdessä korjatuksi eheänä seinältä alas!» hoimasi hän nyt jo täysin toimissansa ja neuvoi sekä järjesteli.

Järvelin, joka oli tarkannut tapauksia ja käsitti aseman, ja joka myöskin ymmärsi antaa arvon sille tunnustukselle, jonka emännän sanat sisälsivät hänelle, ryhtyikin tarpeellisiin valmisteluihin tullakseen avuksi. Hän oli kuitenkin järjestyksen mies, joka ei missään asiassa toiminut hätiköiden ja päistikkaa, vaan aina ajatteli eteenpäisen ohella läsnäolevaistakin sekä surrasi aina ensin nuoranpään varmaksi siinä naakelissa, joka parastikään oli kiinnitettävänä ennenkuin juoksi seuraavaa sapuloimaan. Niinpä hänen nytkin oli ensiksi ajateltava piippunsa hoitamista säällisemmällä tavalla kuin emäntä vaimoimisen järjesssänsä ymmärsi sekä käveltävä laattian poikitse kopistamassa pesä poroista puhtaaksi takan paateen, ennenkuin nysä oli tallessa taskussa ja mies vapaa, sekä vuoro ajatella Kallen ahdinkoja ja niitä harppauksia, joilla merimies riuskailtansa on liikkeelle lähdettyään kynsinensä paikalla siellä, missä apu on tarpeen. Emännälle jäi siis penkillä kotvan aikaa enempiin säälittelemisiinkin ja Kallen surkeuksien katselemisiin, ennenkuin Järvelinin valmisteluista alkoi kuulua totta. »Onpas sinun vatsanpaikkasi kuopalla: ei taida härkäkuskun virkakaan kasvattaa makoa ihmiselle ja merimies taas sinä et olekaan!»

päivitteli hän siis ajan kuluksi ja odottelemisen viihteeksi sillä osanotolla, joka naisihmisillä on aina valmiina sydämessä, kun heillä on aikaa ja joutilaisuutta. Tulivat hengelliset asiatkin mieleen, kun odottamista kesti: »Siinä nyt näet, mitä semmoisesta maailmallisesta menosta syntyy, kun aina viljelee kortteja eikä koskaan ota sanaa käteensä!» käytti emäntä tilaisuutta pieneen oijennukseenkin, koska odottamista kesti eikä Järvelinin saapuminen vielä näyttänyt olevan aivan ensimmäisen tuoksauksen asia. Emäntä yltyi omien sanojensa liikuttamana oikein jumaliseksi. »Noin helvetin uunissakin ihmisiä koukuista killutetaan, kun palvataan syntiä pois ihmisen lihasta!» selitti hän ja lisäsi hurskaasti: »Sitä annetaan ihmiselle tuommoisia muistutuksia, että hän ymmärtäisi ottaa vaaria itsestänsä!» Liisa oli nyt päässyt otollisen nuotin alkuun ja hän maanitteli edelleenkin: »Eikös tule jumalakin mieleen, kun noin koetellaan ruumista?» torkki hän killuvan Kallen omaatuntoa.

»Piruja sitä kaikkea kerkiää tämmöisessä ajattelemaan: persekin kohta puuntuu, jollei apu pian tule!» pääsi Kallelta vilpittömästi: hän alkoi menettää kärsivällisyytensä.

Emäntä suuttui tietysti. »Siunatkoon sinun puheitasi!» sanoi hän kauhistuneena. »Kurikkaa sinä tarvitsisit etkä apua, kun et ruokkoo suutasi hirressäkään! Koetappas muhista vielä sanakin, niin enkös minä saa saapastasi laattialta ja pehmitä pakarasi puuntumasta!» Hurskaus oli nyt kaukana emännästä, oma vanha kiivas Eevan luonto oli taas saanut voiton ja tilapään tuoma, hetkellinen kirkkopenkkimieliä oli kuin puhallettu muorin sekä kasvoilta että sanoista ja koko kipe-nöivästä ihmisestä. »Killuta siinä sontaisia sorkkiasi vaikka tuomiopäivään saakka: minä en sormen kynnelläkään sinun syntiseen kroppaasi kajoo!» pauhasi hän silmittömästi suuttu-

neena ja valmisteli itseään kyykkysilleen livahuttaakseen äkäisen ruumiinkipenensä penkiltä takaisin laattialle. »Tuommoisia kaakkeja tupa täynnä, eivät penkitkään enää niille riitä, kun pitää kiipustella seinillekin roikkumaan!» saivat nyt jo kaikki kuulla yhteisen ulossetelinsä emännän voihkaten juosta liikattessa laattian poikitse takkalieden eteen, josta kohta alkoi kuulua kiivasta patakoukkujen kolinaa ja kivivadin paukkinää ikäänkuin olisi järjettömiin astioihin tuhlattu edes osa sitä sydämenpurkua, jonka oikeastaan olisi pitänyt varikuumiltaan kaltata eräitä muita syyllisempiä ja koko miesväkeä tuvassa sukuveriin sekä säätyyn ja rankiin katsomatta.

Emännän puolesta olisi Kalle nyt siis saanut jäädä roikkumaan koukussansa vaikka talvisydämiin saakka ja karstumaan almanakan kuukausina nahkoille kuin rantapuodin päiväseinille suvipahteisiin ripustettu kuivukala. Ja turhalta näytti hänen puoleltaan avun odottaminen enää miltään muultakaan kurilta tuvassa ainakaan ennenkuin ateria oli nautittu ja lusikat nuoltuina laskettu pöydälle, sillä Milja oli kohinan aikana jo kantanut piimäkoolin pöytään sekä nostanut laatikosta kyrsäkorin ja silakkakaukalon esille, ja miestä alkoi jo eri kulmilta tupaa, isäntä etummaisena, kävellä ateriapaikkojansa kohden nälkäisinä odottelemaan pöydän ympärillä, kunnes lusikatkin ja puulautaset olivat esillä ja papuvati viimeinkin kannettu talon pöytään ja lusikoitavana. Kalle siis oli inhimillisesti nähden melkein kuin unohdettu mies tuvassa, ja hänen lähimpänä elämän näkö-alanansa tällä hetkellä se, että hän saisi ateriattomana miehenä ja muissa epämukavissa ruumiinpinteissään killua nälkinensä seinällä sekä haukotella tyhjiä ilmoja hampaisiinsa sen ajan kuin muut pöydän ympärillä mäskäsivät vatsaansa ja aterioitsivat hyvällä ruokahalulla.

Täten ei sentään tarvinnut tapahtua ja Kallen kokea

koviensa lisäksi ja toisten tyytyväisesti ravitessa itseänsä vielä nälänkin ja kateuden kaivelevia tuskia kiristetyissä sisikunnissaan ja sielunkammioissaan, sillä olihan Järvelin kuitenkin ja järki-ihminen tuvassa, ja hän parastikäisissä esitoimissa tullakseen, niinkuin emäntä toimeliaisuudessaan ja täyssyyllä oli kehoittanut aikanansa ja kun valmistukset olivat suoritettut loppuun, Kallen apuun. Kun nyt siis viimeinkin askare takan vieressä alkoi olla suoritettu, piippu kopistettu lieden paateen, pesänpohja perattu luudan tyvestä taitetulla varputikulla perimmistä poroistaan, varren henkikin vielä koetettu muuttamalla huolellisella koevedolla tyhjiltään, sekä vastaisiin tehtäviinsä toimikuntoon saatettu kapistus ilman kiirettä, mutta viivyttelyittäkin senjälkeen upotettu vasemmanpuoleisen housuntaskun suojiin varren suupalapäätä myöten, alkoi Järvelin olla sonnustettu mies lähimpiin seuraaviin toimituksiin ja niihin tekemisiin, joihin emäntä oli kehoittanut ja joita varten hän oli valmistellut itseänsä ja joiden vuoro oli nyt. Ei nyt siis katseltukaan pöytään päin, jonka ympärillä jo kaikki muut istuivat, Järvelinin paikka pöydän päässä peremmän sivuakkunan vieressä vain enää tyhjänä — isäntä istui takapenkillä peräseinän pienen ja mustaksi savuttuneen kirja-kaapin alla keskikohdalla pöytää ja Vileeni pitkäaikaisimpana kortteerimiehenä hänen vieressänsä myöskin pöydän takana ja nurkkakaapin vieressä — ei katseltukaan ja silmänluontia lainattu perätupaan käsin, kun nyt oikosiltaan, ja niinkuin merimiehen pitää, terävin ja suuntapiirron pitävin kursein käveltiin siimalta Kallea kohden sivuseinän roikkumille. »Piipun pitää olla valmis ja suittu taskussa, jotta se on selvä tauluun, kun sitä tarvitaan aterian jälkeen!» selitti hän lähetessään rauhoittavasti Kallelle, joka silmät kärsimättömästi tapeillaan seurasi hänen tiiviinverkkaisia kiirehtimisiään. »Merillä ei jätetä

mitään nuoranpäättä ruokottomasti ja sikinsokin sykkärässä kynsistä, vaan jokainen pätkänpalanen on selvitettävä naakeleissa, jotta nuora sieraa silloin, kun sen on juostava!» selitti hän vielä opettavasti, kun jo kiepahti laattialta tasajalkaa penkille ja samassa sivassa — merimies ei kysele koparoiltansa neuvoa silloin, kun hänen on tartuttava kiinni, eikä hänellä tavallisesti ole silloin siihen aikaakaan — samassa sivassa ja ruppeuksen ryskäyksessä oli hän jo kynsineen ja hampaineen kimpaamassa hihnan päätä Kallen mahauksilla, ja nopeammin kuin Kalle härkäkuskin menoissaan ymmärsi aavistaakaan, oli solki kiskaistu kiristyksistään auki ja mies kolisemassa penkille ja sitäkin edemmäs, ellei apu ollut ajoissa ja haukkana niskoissa. »Älä hemmetissä hätiköitse!» kivahtikin Järvelin melkein äkäisesti, kun viime tingassa kiepaten oli saanut tarratuksi Kallea niskavilloihin niin, ettei tämä kangistuneine koivineen suistunut saman menon päistikkaa nokilleen penkiltä laattialle. »Kun minä Ansion raa'an nokasta muinen kerta reivinuoran pettäessä putosin Atlantiin, niin püppu minulla oli hampaissa ja katkennut taurunaru kädessä, kun pärjättiin, eikä mitään mennyt hukkaan!» selitteli hän, kun oli saanut holhotuksi Kallen jaloilleen penkillä. »Merimiehen pitää aina maltaa mielensä eikä koskaan hätiköidä, vaikka sitte itse piru olisi vinkumassa korvaläven juurella!» neuvoi hän vielä, kun molemmin jo olivat kiipeämässä alas penkiltä, Kalle tosin roikkumisiltaan jäykistynein koivin, mutta Järvelin sillä notkauksen noseluudella, joka kuivemmallakin miehellä pitää merillä aina olla valmiina polvipielissä, kun silahtaa reilingin laidalta kansitäkin tepastuksille.

XV.

Pöydän tienoilta oli nähtävästi lusikoimisilta — vati oli nimittäin tällä välin emännän pistämiltä ja Miljan kantamilla viimeinkin ilmestynyt miesjoukon eteen ja nälkää alettu eripuolilla honkapöytää sammuttaa kerkiämisen ja joutumisen mukaan — oli lusikoimisilta ja aterioitsemisen kiiruilta ennätetty huomioida tapauksia seinävierilläkin ja Järvelinin pelastustoimia ja puheenpitoja. »Eikös piippu edes sentään siinä reissussa sammunut?» kuului nimittäin lusikkojen kalisemisen keskeltä näsäviisas kysymys huudittoman Poika-Esan koiraleukaisesti selkensä taakse nakkaamana etupenkiltä. »Lainaa Järveliniltä narunpalanen, kai sekin visukintulla vielä on merisaunasta tallella ja taskussa!» neuvoi hän virni Kallelle, kun katseli kuinka tämä kangistuneine säärineen köntisteli partailla, ennenkuin lähti kiipeämään penkiltä. »Solmisit itsesi ilman tamholttiin päätukkasi yläpuolella, niin Järvelin hissaisi nätisti alas, niinkuin itsensäkin raakapuulta juttunsa mukaan!» härnäili Poika-Esa edelleen ja maksoi velkansa korkorästejäkin, ennenkuin kääntyi takaisin pöytää päin ja jatkoi lusikoimista.

Kalle ei ollut niillä juttupäillä, että olisi näillä keräjillä pitänyt tarpeellisina vastailemisiä haruksisempiinkaan harkkpuheisiin eikä Järvelinkään vielä toistaiseksi viitsinyt näsäyttää penikan miesmäisyyttä, kumpikin lähti siis vain laattialle

livahdettuaan ja kohta kuin oli permantolautaa anturain alla säärystämään pöytää päin, minkä kiljuva nälkä suolissa kutsui ja hernerokan suurustettu haju sieraimien syhymillä kiiruisiin käski. Järvelinillä oli sijansa vapaana pöydän päässä kulmakaapin vieressä, jonka toisella puolella istui Iso-Vileeni pitkällä sivulla pöytää, eikä hänellä siis ollut enempiä menoja aterian alkamisissa, kuin ottaa ennen istumista sammalraosta akkunan ja kulmakaapin välissä ruokapuukkonsa seinältä sekä asettua paikoilleen ja siunauksen jälkeen, jonka hän aina suoritti ennen aterian alkua ristissä käsin niin merillä kuin mailla, niin miesten keskellä kansissa ja kistullansa kuin honkapöydän vierillä tuvassakin ja penkillä, aloittaa aterioitseminen ja rauhallinen lusikoiminen niinkuin nälkä käski ja vatiin ulettui. Kallella sensijaan oli enemmät puhisemiset, ennenkuin etupenkillä sai paikkansa poikamiesten joukossa Vihtorin ja Fliku-Fetun välissä ja tungetuksi muita niinpaljon puoleen, että itse mahtui sijalleen: Poika-Esan ja vihaveljen kustannuksella se nyhiminen ja sitäkin hartaampi kyynäspäävänkä oli suoritettava, sillä etupenkin nokassa ja lähimpänä Järvelinin nykyistä istuinpaikkaa oli tämä tähän asti ja komeuden puhistuksissaan ottanut liika lavean tilan, ja sai nyt siirrellä itseänsä kapeammille, kun Fliku-Fetun pakostakin ja Kallen halusta survomana oli siirryttävä häntä kohden lavitsalla, joka puolestansa ei venynyt pitemmäksi: tottamar Esanpenska sentään tippumatta penkinnokallansa pysyi, kun veti kokoon pakaroi-taan, mutta muhkeuden uljuudet olivat hänen tiloiltansa nyt kuitenkin ohitse ja hän sai olla tyytyväinen, kun kyynärvarsille edes säilyi ahdingossa se liikkumisen ruuma, että sai lusikkoineen pidetyksi puoliansa papuvadin syrjillä.

Järvelin, jolla oli mielessänsä säästössä hieman kaunokaita Poika-Esan äskeisten ylvästelyjen ja häntä itseänsäkin

sivuhampaalta hälvässeiden jutunmyrkköjen vuoksi, oli vierestä ja paikaltansa syrjäkarein ja hyväksymisen siunauksella seurailut Kallen voimallisia toimenpiteitä paikanruuman hankkimiseksi itselleen etupenkillä sekä niiden välillisiä seurauksia poika-Esan kohdalle penkin päässä. Hän ei malttanutkaan nyt, huomattessaan vierusnaapurinsa puolipakaraista tilaa penkinpään täpäriillä, olla edes äyrinerältä ja killingin lantilla lyhentämättä äskeisiä kitavelkoja ja jutunhärnöjä penikalle ja huudittomalle suupaltille. Hänen kuiva pukinpartansa leukapäissä siis hieman häilähti kahden lusikantyhjentämisen välillä, ja hän närähti kahdenkeskistä aterianaapurinsa korvajuuriin: »Raa'an nokasta on matkaa merimolskiin hyvä kyytiholli, mutta eivät sillä välillä miehen leuassa tupakan pehuttu piipusta tuuliin varise, jos ovat tukevasti ja miespeukalolla tupotut pesäperiin, mutta kuinka kävisi kakaran ja pavunkierinkäisten puulusikassa, jos tyvi loppuisi langun päästä kesken mukulan pakarain alla ja sinäkin nyt penkinkontin korkeuksilta kierisit lastattuine lusikkoinesi laattialle katselemaan pöydänjalkoja?» narahteli hän siis ja muistutteli toiselle hänen kiusapuheitansa, vaikkapa vainkin jo ateriamielen ja ruokasiunauksen jälkeisillä sopuisilla sävyillä.

Sopu alkoi tällä haavaa muutenkin olla yleinen ateriapöydän ympärillä, sillä itsekullakin oli aluksi täysi askare nälästänsä ja lusikastansa. Seitsemän lusikkaa työskentelikin nyt kotvan aikaa kodikkaassa rauhassa ja ruokavassa toimessa kivisen papuvadin kalahtelevilla syrjillä, joiden sisäpuolella liemi silminnähtävästi aleni jokaisen lusikan lipoomilta. Pianpa olikin emännän taas oltava paikalla, kun rantu rannulta vati tyhjensi ja keltainen koristekiekura pohjilla lopulta oli paljailaan sekä Iso-Vileenin puulusikka alkanut merkitsevästi kolistella vadin reunaan lisää ruokia pöytiin. Nopeasti saattoikin

ketteränkerä toistamiseen täyslaitaisilleen kauhatun rokka-
vadin nälkiänsä sammuttavien eteen, mutta koska oli manat-
tava Vileeniä ja annettava hänelle sormennäpin päihin hänen
ajattomista hoputtelemisistaan ja lusikan paukuttelemisistaan,
ja koska muutenkin seiso i ihminen kyttäimillään ja vahti-
varpaisillaan, minkä kerkesi ja osasi uuninnurkassa, niin ohjasi
kovanlykyn onni, ennenkuin sanaakaan kerkesi emännän huu-
lilta Vileenin lipeöiksi, hänen vipperat silmänsä Vileenin tak-
kuisen päänupin ohitse suoriltansa takanurkan kulmakaappiin,
jonka ovi longotti raollaan aivan Vileenin harjajarusten vie-
ressä. Vileeni oli nyt kyllä tämän jälkeen unohdettu, jotten
sanoisi pelastettu mies ja torat hänen kohdaltansa jääneet
niiksi lukuvuoropitojen rääteiksi, joita ei edes oltu paistettu,
saati sitte kannettu pöytään, mutta ateriaratto oli nyt tois-
taiseksi myöskin auttamattomasti turmeltu edelleenkin nälkäi-
sessä kehässä.

»Kuka julmettunut taas on käynyt kaapissa sorkki-
massa?» leikkasi rauhaisia ilmoja emännän kimivä kysymys
kuin timanttikiven sirahdeleva viilto lasiruudun sileitä pin-
toja. Emäntä olisi saanut parahtavaan kysymykseensä aivan
äkkivastauksen, jos olisi jäänyt kuuntelemaan ja odottele-
maan, sillä Esa-isäntä, joka ehkä oli kahlinut vastakannetusta
vadista lusikkaansa liika täyden lastin tai kuljettanut kukku-
rallisen liika nopeasti suihinsa, sai välittömästi kysymyksen
jälkeen selittämättömästä syystä niin väkivaltaisen ja kestä-
vän yskänkohtauksen, että sitä seurannut pärskytteleminen
ja puuskutteleminen olisi paljastanut pahkiviattomankin mie-
hen rapasyntiseksi kenen silmissä hyvänsä. Emännällä ei tässä
ryöpsäyksessä kuitenkaan ollut mielenmalttia mihinkään vaarin-
ottamisiin, sillä liika kallis oli sydämelle kaapissa silmäteränä
talletettu lehmänlääketippa; kuin pyry oli hän taaskin niin-

kuin äsken Kallea auttaessaan kaksinjaloin tepastelemassa penkillä ja tunkemassa kaapille Järvelinin taitse, jota tässä rytäkässä ei muistettu parhaimmin ja varmimmin maksavaksi talvi-kestiksikään talossa, vaan joka sai, niinkuin kuka hyvänsä hänen tiloissaan nyt olisi saanut, olisiko sitte ollut rovasti vai pitäjän kanttori, kyyristellä niskojansa, minkä parhaiten taisi ja itseänsä varjeli, silläaikaan kuin emäntä survoi itselleen tietä selän takana. Seuraavassa tuoksauksessa oli kaapin ovi tempaistu selkoselälleen ja emäntä kyynärpäitänsä myöten kiireenhopulla muljaamassa ja kääntelemässä sen sisuksia, joista pöhlähteli ruostepölyn kuivaa tomua ja kalahteli raudanromujen lonsotessa toistensa päältä. Pari katkenneen hevosen kengän kahvaletta ja rikkonainen maston vanttirauta varisi väistelevän Vileenin niskoihin, ennenkuin emäntä viimeinkin sai romun takaa käsiinsä äsken esillä ja Esan käsissä olleen pullon, jonka pohjilla ja Esan tarkan työn jäljiltä ei kiivaastakaan turjuttelemisesta huolimatta enää heilahdellut pisaran tilkkaakaan kirkasta.

»Kuka viheliäinen täällä on käynyt kronaamassa, ja nuolleet kitoihinsa viimeisenkin elukan lääkkeen putelista?» leikkasi emännän kimeä ääni uuden kovan ja epätoivoisen kerran hiljaisuuden, joka tällä haavaa oli hiiskumaton tuvassa. Isäntäkin oli jo kappaleen aikaa saanut tukautetuksi äskeisen äkillisesti häneen iskeneen papuuskänsä ja istui niiskumattomana pöydän takana, nyt kuitenkin yht'äkkisesti taas muistaen nälkensä ja alkaen popsia vadista semmoisella kiireellä ikäänkuin olisi syömisen palkoilla talossa.

Emännän kysymys oli nykyoloissa aika turha, sillä vastasyntynyt lapsikin olisi äkännyt, jos sellainen yleensä mitään huomaa, ja kukaan oli syyllinen tuvassa, siksi syylliseksi selvästi isännän siinä kuin tämä sanan hiiskumatta ja killistävin

silmin sulloi liemivadista papulusikallisia nahkoihinsa sellaisella hartaudella, ikäänkuin olisi sielun autuus ja synnin päästö riippunut hänellä siitä, kuinka monta lusikallista hän nyt sai lyhyimmässä ajanvälissä korjatuksi katon varjoihin. On hetkiä ihmisen elämässä, jolloin parkittukin ja Esan laiskuutta koko elämäniän luissansa kantanut mies ymmärtää sielunsa katuviissa ihoissa kadehtia vaikka sitä madonmöyrinkäistä, jonka koko on niin pieni ja synninmaja niin hiipavan venyvä, että se voi ryömiä raadollisine itsineen näkyviltä ja kiperässä paikassa kadota katseltavilta jopa mullan murenen loveenkin. Tällaisen hetken haikea ja ahdistava, joskin terveelliseen itse-tuntoon kurittava täpärä oli nyt ilmeisesti isännällä, kun hän, emännän silmien yhä väistämättömällä kiinteydellä kohdistuessa häneen, turhaan koki kätkeä selkäruhonsa tässä tilapäessä liioitetulta tuntuva ja kiusallista pituuden ylimäärää edes pienen kyyristelemisen turviin, sekä naama huonosti tavoitetuissa hurskauden laskoksissa laupiaasti läpytteli silmäluomiansa jokaiselta lusikanahtimilta suihinsa. Ei Esan ja isännän selvästi tukalaa asemaa Liisa-emännän yhä ankaroituvan katsannon naulaamalla keventänyt sekään, että koko pöytäpiiri ja ateriakumppanusto tässä asioiden vaarallisessa vaiheessa pysyi kuin yhteisestä sopimuksesta hiirenhissuksissa ympärillä, elleipä vainen mykän ateriatyönsä ohessa vaivihkaisella lähimmäisen osanotolla ja huonosti salatulla inhimillisellä vahingon suomalla ja oma niska turvissa varronnutkin, mitäs nyt ja ukkosenjyri-
nöitä lähitulemalta olisi ajan- ja aterianratoksi kuulumassa.

Varmaa ainakin on, että isäntä, kuinka yrittikin, näytti yhä vähemmän miltään viattomalta ja puhdaskarvaiselta karitsanpulumuselta, mitä kauemmin hän synninmatona joutui kiemurtelemaan emännän silmäntutkainten ja sieluntikkujen lävistämänä, jotka nyt jo tutkivat ja tuomitsivat hänet, Aatami-

vaivaisen miespöksyissä, kuin kaikki kymmenen Mooseksen lakikäskyä yhden läksyn riiminä samalta kaidalta katekismuksen lehdeltä. Tottahan papua vielä painoi kurkusta alas, koska ne olivat pyöreitä ja kierivät uriansa puremattominakin, mutta synninkokkareta kurkunsuussa, sitä ei niellyt vatsaansa, vaikka piimällä huuhtoi ja kolmin kulauksin: niin tunsi ihminen kuin hohtimien nokkaan itsensä nipistetyksi! Varsinkin niinkauan kuin vaimonpuoli oli vaiti, eikä sanaa lohennut, vaikka varrottavissa oli mitä hyvänsä, oli tilapää Esan mielestä suorastaan kamala: käskikin pahahenki ja kiusaajan hurtti käymään ihmisen kopeloimassa kaapissa, ja jättämään vielä kaapin ovenkin varomattomasti raolleen! katuikin Esa jo ja sadatteli kevytmielisyyksiänsä.

Ratkeahan sentään aina lopulta piukempikin myrsky, ja senjälkeen on aina helpompi olo: tietää ainakin, mitä kulloinkin saa niskoihinsa! — »Pullon tyhjillä pohjillakos sinä luulet lehmii lääkitävän!» alkoi madonluku soida isännän korvissa ja kuumotella hänen paatunutta omaatuntoansa. »Omaan otolliseen otsakuoreesi se nyt lentäisi, jos minä sen hellittäisin, ja sopivampaa laastaria saisitkin kalloosi ja ulkopintoihisi kuin lehmänneiteitä nuolemalla päänpehmiäsi sisävoiteiksi!» kuului seuraava värssy lakievangeliassa ja putelintyhjä liikahteli niin uhkaavasti emännän käsissä, että isännän niska vaistomaisesti-kin nyykistyi hiemasen hartioitten väliin ja kyynäsvarsi kohosi itsevarjeluksen varaksi pöydältä. »Herra siitakkoon kuitenkin sinua, homilokin ja miehenkaakki, kaadatko sinä selvillä järjilläsi vielä piimäkoolinkin pöytään ja haaskoon!» kirkahti emäntä yht'äkkiä kesken riitaansa, sillä isännälle oli viimeisissä liikkumisissa taas tapahtunut vahinko ja kyynäspää äkkisessä kääntymisessä sattunut torkasemaan piimä-astiaan, niin että laimiska sen sisällöstä hulahti yli laitojen ja juoksi pöydälle.

»Haaskaat jumalan viljaa sekä pöydälle että pohjattomaan kurkkuusi!» päivitteli emäntä huomattuaan, että vahinko ei sentään ollut pahempaa laatua ja että astia taas seiso i varmana paikallaan, laimiskan läiskä vain vieressään.

Se hyvä tästä myöhemmästä kommelluksesta kuitenkin oli, että emäntä sen aikana oli kerjennyt palaamaan järkiinsä. Puteli ei siis lentänytkään isännän otsakalloihin, niinkuin vaarassa oli ollut, vaan katosi, ja varsin livakasti takaisin kaapin komeroihin ja romun taakse: hullukos tässä vielä päällepäätteeksi rupeaisi särkemään syyttömiä astioita ihmisten järjettömiin pääkupuihin! Toimiinsa siis emäntä oli palannut, mutta kunniansa sai isäntä totisesti kuulla, ja pitikin saada, niin että kuului ja kuumotti, kun kaapin ovi vain oli läimäytetty kiinni ja ihminen taaskin suuhöngässä.

»Tuommoinen — tuommoinen — tuommoinenkin!» niiskutteli emäntä penkillä sillä aikaa, kunnes sai puuscutelluksi ilmaa tarpeeksi keuhkoihinsa. »Kroppaa miehellä kolme kyynärää ja viisi tuumaa varressansa, ja niistä joka ainoa tuuman neljännys sulaa silkkää laiskuutta! Sen vertaa tointa ei ole roiteissa, että saisi housunsa etunapit kiinni! Mutta kyllä ovat sormet syyhynä, kun on pahankuri tai koiranteko kurottuvilla! Kiipeää luillensa ja käy kurkkimassa kaapit ja nurkat hotkiaksensa kuolaiseen kitaansa lääkkeit ja elukan rohdot! Mitä sinä luulet itsestäsi? Viina on paremmassa paikassa lehmän kuonossa kuin sinun vuotavassa kurkussasi! Lehmä lypsää edes, mutta mitä hyvää sinusta on talossa? Täytät itselläsi vakun ja laatian nurkat mukuloillasi! Silmät päästäsi joutaisit hävetä, jos senverran ymmärtäisit!»

Löylyssä alkaa päänmarto punottaa, jos tukanhaiven on harvanlaista. Isäntäkin istui nyt ilmeisesti löylyssä ja hänenkin päänahkaⁿsa oli jo hieman kaljunvoittoista: ihmekös siis, että

vissii kuparinpuna a koi hnelläkin ruusutella aluksi niskoissa ja senjälkeen ihon kirpimillä pääläen paalteissa ja sotkuisten tupsutöyhtöjen juurilla. Sietihän sitä muijan marinoita, kun sai sängyssä kääntää selän päin, vetää vällyt korville ja kuor-sata nuottiin, ja kärsihän pärinät tyhjässä tuvassakin, kun eivät olleet hurinaa kuulemassa muut korvat kuin omain mukulain: mikäs padan poristessa ja eukon pälpättäessä, sehän niiden virkanakin on maailmassa! Mutta kiemaus kuitenkin, kun häristöän korvaan ja hierotaan lipeätä kuonoon kesken parasta ateriarauhaa ja täystusinan naimattoman korvaläven heristellessä persoja kuulimiaan kotomakuisille ja aviosiunauksellisille! Kimmasee lammaskin luontonsa ja kääntää sarvet päin, kun se ahdistetaan nurkkaan, seinän ja karakanhuitojan väliin, saati sitte neljättäkyynärää pitkä mies, joka lisäksi on Esa ja isäntä talossa ja pöytänsä takana palanpainamisissa ruokarukouksen jälkeen. Saattaahan sovinnon vuoksi ja katorauhan tähden antaa myötenkin joskus ja useinkin niissä asioissa, joista ei pidä väliä, jättää akkaväelle ne kirastamisen vallat, mihin niillä on kitaa ja viitsemistä ja luontoa, niellä kärsivällisyyden kristillisyydellä vaikka oma syntinen miesmittansa ja silputtu minänsä ruodottomaksi kuritettuna ja sanalipeässä pehmitettynä kun-niansa kurkusta alas, kunhan sai olla rauhassa aloillansa eikä tarvinnut luitansa vaivata, ja kunhan ripinruoskan viljelemisessä sitäpaitsi noudatettiin säällistä siivollisuutta ja avio-säädyn salaisuuksien kätkemistä eikä suolattu ihmistä ja lailista aviomiestä silmittömästi ja ylitarpeen kenen kuullen hyvänsä ja julkisesti, ja lisäksi ateriapöydässä, jossa ihminen on nälkäinen ja ravittavana, ja ruumis siis niinkuin sielukin arempi ja vastaanottavaisempi ja toimituksen pyhissä.

Erikoisesti pistikin ja ärsytti tällä hetkellä isäntää ja kaiveli häntä sydämeen kuin neulankärjellä se, että ilmeisestikin emän-

nän naseva saarna vaikutti erinomaisen virkistävästi pöytäseuraan ympärillä. Miten isäntä luimistelikin kulmainsa alta ja vilkuili sekä vierilleen Vileeniin että vastapäätänsä poikavikureihin pöydän toisella puolella taikka vakaisempaan Järveliiniin pöydän päässä, niin sen huomasi hän armottomasti ja korjasi apeaan mieleensä, että surkua hänen oli turhaa odottaa miltään kulmalta pöytää, vaan että pikemminkin oli virnaa ja vahingonilon höröä, jota ei edes koitettu salatakaan, luettavana kaikilla kasvoilla, toisilla, kuten tuoreet vastoinkäymisensä nyt jo näissä ratoissa tyyten unohtaneella Hosu-Kallella, korvapieliä myöten. Kun ihminen on sydämissään kolhittu luontokappale ja tuntee itsensä kynsityksi henkensä helläpaikoilta, niin miltään lääkkeen lepytykseltä ei silloin tunnu, vaan pikemminkin suolan kylvämiseltä avoimiin haavoihin peittelemätön nauru ja hirnuminen ympärillä, varsinkin, jos pienellä ajatuksen työllä ymmärtää, että hupi on yleinen ja yhteinen, ja että täydeltä lähimmäisen sydämetä ja yksitoikkoisen päivänmenon tervetulleena katkaisuna suodaan toisen ihmisen minälle ja suomittuihin omantunnon nahkoihin kaikki se mahdollinen kuri ja terveellinen sanaraipan karvastelu, millä sapekas ja naispuolinen kieli suinkin voi synnin kirppuja tämän toisen ihoista peitota. Mitä lystiä niillä oli olevinaanakaan, pärskivät ja tyrskivät kuin tyhmät ankat savirapakossa: Iso-Vileenikin, täysi ja omaikäinen mies nauraa holotti korvan juurissa, kukkurainen papulusikka koholla ilmassa ja leipäsaranat partavastan keskellä niin leveällään, että kaikki järeillä istuvat hammaslohkot voi laskea ikenissä.

»Mitäs pieliäsi repelet, mahtuu lusikka vähemmälläkin luukusta kulkemaan!» äyskähti isäntä ensin vierilleen ja Vileenille, ennenkuin kiukustui: verissä oli kuitenkin suuttumus nyt, kun kerta oli alku tehty, päässyt pinteistänsä, ja ennen-

kuin kukaan aavisti, kaikkein vähimmin Esa itse ja levollinen püimäkooli hänen edessään, oli isännän nyrkki pamahtanut pöytään semmoisella jymäyksellä, että viaton kooli, jolla ei ollut asian kanssa vähintäkään tekemistä, ensi säikäyksissään loikahti püimäisiltä tyveniltänsä korva kurossa tuuman korkeuksiin täräytetyiltä sijoiltansa kallistuakseen senjälkeen paikkoilleen palatessaan syrjilleen ja vuodattaakseen loput sisältöänsä laitojensa ylitse jo varhemmin tahrituille pöytäpinnoille. »Suu pilivinniin ja kieli järjen tikkiin, ämmä, tai tuleekin toinen elämä seileihin!» jyrähteli perheen pää nyt niin uhkaavalla sekä naamahahmolla että äänenkorotuksella emännälle, että paikka olisi alkanut tuntua totiselta kelle hyvänsä, ellei lätäkkö ja püimäjärvi pöydän lauteilla olisi nyrkin paukutellessa myöskin alkanut osoitella elonmerkkejä itsestään ja kimpautunut silmittömiltään räiskyttämään pärskettä ympärille, minkä ei hulisten juossut partailta alas sitä paikkaa valitsematta, mistä lori ja kenenkä housuille.

Vaikutus oli välitön, sillä jokaisen oli nyt tultava järkiinsä silmänräpäyksessä ja varjeltava itsensä, minkä kerkesi ja parhaiten taisi. Kalle, joka istui isäntää vastapäätä ja kohta ensimmäisistä nyrkinläiskytyksistä oli saanut silmäkasvot umpiinsa juoksevaa püimää, luuli vähintään olevansa merihädässä ja suinsilmin upimenessa veteliin sekä ulisi läkähtymäisillään kuin hukutettava koira, kunnes selkeni senverran, että turvautui siihen, mikä härkäkuskin kommelluksissakin oli ainoana lopullisena ja taattuna apuna, sekä kirosi niin karvaasti, että seinähirsiä värisytti niiden satavuotisissa honkaytimissä. Järvelin neuvokkaana ja nopeana, kuten ainakin kaikki viskeet kokenut ja meren heitot ja äkkijuonet oppinut merimies, joka sitäpaitsi pöydänpäässä istui niin loitolla tapaturmapaikoilta, ettei hänen parroilleen lentänyt kuin hajapirskeitä isännän pommituksilta

pöydän lätäkköihin, hän nouti hätäilemättä vain puulautasen edestänsä ja kylmäverisesti vartoomaan, koska saapuva piimäsuoni luikerruksiltaan juoksisi laidoilta kuin rännistä hänen valmiiseen kupposeensa. Tukalampi ja merimiesveret kovemmille koetuksille asettava oli sensijaan Vileenin asema aivan Esan vieressä. Hänkin oli saanut läiskäykset melkein yhtä suoriltansa ja tuoreiltansa tauluihinsa ja lavean partansa huomiin kuin Kallekin laihapartaisempaan vastapuolella pöytää ja sitäpaitsi oli piimä pöydällä kohta loroiltaan ja kuin intikseen lähtenyt noruille juuri hänen kureillensa pöytäpeilillä ja juoksi nyt kiusalla hänen nahkatuille housupolvillensa, jos hän sitte vältti vasemmalle, jossa Järvelin oli tiellä, tai kartti oikealle, jossa oli edessä Esa. Olihan Kalle vastapäätä pöydän toisella puolella kironnut voimallisesti, ja, kuten sanottu, niin että hirsijyräkät seinissä olivat värisseet honkaytimissään, kun hän viimeinkin oli läkähtymiltään päässyt hengenvetoihin ja äänenhinkaan, mutta härkärengin kurkkupillin heikkoja piiskutuksia merimiehen rintaröyhäysten täysäänen verroilla, tai kuin kuunkyrjän valju varjo tuliansa palavan auringon pallon vierillä aamutaivaan kumoilla oli kuitenkin Kallen väkilantaisinkin suunpurku sen sydänytimisen todistuksen verroilla, jota Vileenin leukapieli partaharjastensa paksuudelta nyt päästeli hänen kylkipalkeittensa voimilta tupaan, joka sentään oli vain nelinurkkainen puukyhä, lautalakineen niin matalalta, että mies tuskin viitsi syljenroiskausta yrittää pankon makuulta syömärien ylisiin, orsien taakse, eikä mikään semmoinen teltti, jossa merillä ja laivan kansilla on sekä lakea yllä että seinäntilaa ympärillä niin avaralti ja mittakaupalla sekä vasemman kääntymille että oikean kyynäspuolille ja lakinmyssyn yläpuolilla lisäksi, että mies uskaltaa manata väkevästikin ja kirota selviksi suun ja sydänmunaskuunsa suuntäysiltä tarvitsematta

jälestäkäsinkin kyyristellä niskojaan siinä pelossa, että rapningit alkaisivat varista taivaankansilta ja tähdenkahvaleet lohjeta sinisten pieliltä palasina ihmisen päihin. »Saastaisen piimälantaa!» puhisi Vileeni kuitenkin aluksi vain kesyjä karvaisia ennenkuin sai huulijouhensa sivellyiksi päällimmäisistä laasteista senverran, että ääni pääsi kulkemaan. Mutta senjälkeen, kun väylä oli selvä ja sulkuportit avatut saatiinkin kuulla yhdessä riimissä kuin saavin kaatamilta juottoruuhiin tai katekismusläksyn laskemilta hyvän lukijan huulimuistoilta lukuvuorotuvassa plattyskat ja niggerin kielet, spanjan sätinät ja ranskan ramariikat paljasta katkua ja tulikiven hajua, niinkuin hollantilainen kiroo, kun hän on suuttunut ja hyppelee kuffinsa kannella tasapolkkaa puukenkäanturoillaan tai niinkuin englantilainen kevittää sydäntänsä, kun leuka jänkkää ja mies on karvainen kamraatti Lontoon takakujilla! Senverran oli Vileenin puheessa ja kolmikymmenvuotisessa merikielessä suomeakin ja voimallista maaperkelettä, että hyvin ymmärsivät muutkin kuin kielitaitoinen Järvelin, että mies oli vihainen ja että, elleivät orret talossa syttyneet, niin se ei ollut Vileenin vika, vaan sen, että rikkinenkin sana lähtee kuitenkin samasta kuolaisesta ihmissuusta kuin sylkikin ja sammuu märkiin, ennenkuin krihasee valkeata ja tekee roimeita. »Pitää kääntää kitaluukkunsa väärinpuolin ja tyhjentää pohjapaskoja myöten sen vatsasäkin, jossa ihminen tallettaa hengenkropassaan pirun-aatamit rumiissansa!» valitti vaikeroitsi ja melkein hinkui Vileeni, kun puuska oli ohitse ja kieli taas alkoi liikkua järjen asioilla. »Voi sata hurskasta saatanaa, kuinka mieltä juljettaa ja sydänalaa äköttää, kun samoille rehellisille merimiehen naamakasvoille, joita Pohjanmeri on virutellut ja Atlantti pessyt suoloinensa, saa tyhmää läkähtynyttä piimää ja pelkkää kipistynyttä lehmänloroa!» inhosi Vileeni työtänsä, kun

siveli harjasi kämmeninensä partakarvojansa ja kasvojansa päällimmäisistä liioista ja piimänliemistä. »Sinäkin olet kakara ja läiskyttelet nyrkkeinesi pöydän pilloissa, niin että silmät ovat vaarassa ympärillä ja roiskumilla!» närkästyi hän uuden kerran Esalle ja nuhteli vakuutuksella ja todenperästä nyt kun kimmastus oli ohitse ja veri lauhtumassa sekä kasvotkin taas tolkuillaan ja hihan pieliin kuivatut. »Tunkaa sentään ihmisen sierainläpiin maapakan laasti, kun on tottunut imemään ihoihinsa merenhönkää, minkä läpät mahtuvat ja nahat saumoisiansa kestävät!» närähteli hän vielä muodon ja näön vuoksi marinan nuotteihin, mutta alkoi kuitenkin olla entisillään ja täyttää ähisevää Vileeniä vehooviltaan pöydän vieressä.

»Liisallakin emännän vaivat niin pöydässä kuin läteissäkin, kun porsaas kaatavat ruuhiansa ja pillaat ruokaa ruokottomasti, peuhotkoot sitte nelijalkaisina pahnoissa vai nökötelkööt kaksikonttisina lavitsoillansa ja kärsää pöydän ylitse killutellen!» lasketteli hän jo suteviakin merimiesleuoistansa ja jutteli myötäsyihin ja osaa-ottavia emännällekin ja naisihmiselle, niinkuin pitääkin ja hameväelle sopii ja niinkuin ne hempeiksensä tarvitsevat ja elämänlohdutuksiksensa kaipaavat vanhempinakin, koska heilläkin ovat touhanvaivansa ja ihmissydämensä, vaikka ovatkin jumalan luomilta heikkoja astioita ja rikkosaumaisii niin hengen menoilta kuin ruumiin paikoiltakin sekä pelkkiä maa-eläviä. »Sinä, Liisa, laahaat vuosiasi vain niinkuin me muutkin, vaikka seitsemän sijasta sinulla taitaa olla kahdeksan päivää viikossasi, ja ne kaikki hopun pesteissä ja kiuruun palkoilla!» lateli Vileeni siis jo perki lauhoja ja katseli emäntää ja hänen touhujaan, kun tämä jo täydessä toimessa hääri pöydän vieressä kurotellen milloin poika-Esan ja Fliku-Fetun välitse milloin taas Hosu-Kallen ja Vihtorin ohitse siirrelläkseen astioita pöydällä ja pyyhkiäkseen piimälätäköitä kuiviksi mil-

loin leipäkorin alta, milloin papuvadin tiloilta, milloin kaatuneen piimäkoolin nostamilta, milloin kenenkin lautasta puoleen työnnellen ja silakkakaukalon alustojakaan unohtamatta.

Emäntä ei nimittäin olisi ollut Ylistalon Liisa ja itseänsä, ellei hän kohta Esan vahingon huomattuaan ja piimäkoolin kaatumiset nähtyään olisi paikalla niellyt vihansa, lennon väessä ollut samassa penkiltä laattialla, yhdessä kyörissä jo uuninnurkassakin ja sieltä tuoksaukselta takaisin tiskirasu kädessään sekä pyrynä paikalla siellä, missä piimäkin loroina partaita hakemassa pöydän pielillä. Ei siinä sanaa haaskattu nipistetyiltä huulilta eikä kysytty, kenen pää kulloinkin sai kolhauksen knuppiinsa kyynäspäästä, kun oli oltava nopea nopeankin uhalla ja kerjettävä ketterämpänä ketteränkin tielle ja sutineen suille, missä kulloinkin oli piimänpuoroilla kielenkuro kulkemassa ja loronlirppa reunasyrjän närpeillä! Tottamar se kerkiää, joka ennättää, ja kohta olikin pöytä niin siivo ja putsattu taaskin pinnoiltansa, että syysuonet välkkyivät ja honka kiilteli kuin pestynä. »Hulluja olette ja nauriitomia naatteja järjenviljaltanne, kun saa kulkea suti kädessä jäljissänne laimiskoillanne pöydillä kuin tietämättömien mukulain ja kasvattamattomien koiranpenikkojen laattioilla!» toraili emäntä kuitenkin vielä ja piti suukopua näönkin ja säällisen manauksen muodonkin vuoksi, vaikka mieli olikin jo leppynyt ja touhun hosumisissa unohtanut tuoret vihastumisensa, sitäpaitsi täytyi jo ajatella uusia askareita ja tarhamenoja, koska väki tuvassa oli saanut ruokkonsa ja ruokansa eikä tiskejä vielä ollut kynsiin ja odottamassa. Kerkesi kun kiiruuta piti ja livisti, juoksemaan Kriimakselle ja poikivalle haudeämpärit eteen, ettei parka hätiinsä näänny! »Karja pysyy sentään siivona hinkaloissaan ja vartoo kytkeymässään, mutta teitä ja kaakkeja partoinenne ei hillä millään: seinillä killutte, jollette

hyppele kaapeissa!» tuikahti emäntä kuitenkin ja muistutti menneistä ennenkuin hynttäsi juoksuun ja varvasti laattialla uuninloukasta kohden.

Emäntä oli niin kerkeä kääntymisissään, että Vileenikin, jonka kieli ei kuitenkaan ollut myöskään mikään kankea palanen hänen suussaan, nyt kuitenkin myöhästyi viimeisissä sanomisissaan. »Ja Esakin sitte vielä sinun rasituksinasi talossa!» lausahti hän, kun tarha-ämpärit jo kolistelivat emännän käsissä uunimuurin edustoilla. Vileenissä istui nimittäin vielä edelleen harminäkää äskeisten püimärötösten ja parrantahriutumisten vuoksi, joita hän piti Esan vikoina, ja sitäpaitsi oli hänellä luonnossaan se viisauden natu, että hän ainakin kernaasti, kun sopi eikä siitä ollut hänelle vahinkoa, laski mielenkielistä sille, jolle ymmärrys sanoi hänelle olevan otollisinta puhella myötäkarvaan. Taisi tämän ohessa taaskin olla mielessä ja näräsanatanakana se ajatus kaivamassa, että itsekin, kun olisi asiat aikoinansa oikein järjestänyt, olisi Esan ja püimänläiskyttäjän sijasta voinut tällä haavaa itse istua äijänä ja isäntänä oman pöydän takana toimellisen eukon hoimissa tarvitsematta enää tässä ijässä rääkätä luitansa merillä ja vieraisissa palkoissa! »Ja Esakin sitte vielä sinun vaivoinasi ja rasituksinasi talossa!» oli Vileeni siis virkahtanut ja lääkinnyt kateuttansa sekä kostanut pyyhkimisen vaivojansa, kun parta kuitenkin oli kämmenensivellyllä ollut ruokottava püimän jäljiltä ja tahroilta.

Lieneekö sitte jo ovissa ämpäreitensä kolisteleva ja kohta porstuan puolille häviävä emäntä kuullutkaan koko sanaa ja vanhan meripojan lohdutuksia, jolla viisikymmenvuotisilla vapauksillaan oli varaa säälinurkuunkin vaimopuolen puolesta. Se ainakin on varmaa, että Esan korvaan sana leikkasi kuin veitsen terä, hän kun istui pakivieressä ja Vileenin rinnalla pöydän takana, ja näräys kun melko osaltansa oli tarkoitettu-

kin myös hänenkin kuultavikseen ja puhuttu häntä käsin käännetyllä kasvopielellä. »Söisit levossa ja viljelisit leukaasi edes lusikan käyttämisen ajan toimellisempiin kuin sanojen syljen tyhjäan kirnumiseen poskilihoissasi, niin saisivat muutkin ateriarauhan!» ärähtikin Esa närkästymisensä merkiksi vierelleen, mutta oli liika laiska kuitenkin veriltänsä ottaakseen asiata täydeltä todelta pohtimen päähän: kiljui sitäpaitsi nälkäkin äskeisistä hevosjahdeista vielä liika hampaavana suolissa, jotta ruumiin tarpeilta olisi toistaiseksi ollut lusikoimisen lomassa otollista ajan rakoa jutun jahnaamisiinkin ja leuan loukuttelemisiin turhissa ja tyhjän ilman hengen pureskelemisissä. Vain se kiivaus, millä lusikallinen lusikallisen jälkeen katosi katon alle, ja se armottomuus, jolla suhteellisesti syyttömät ja tunnottomiksi keitetyt papuherneet saivat murskansa työskentelevissä hampaissa ilmaisi, että miehessä kuitenkin sihisi suuttumusta melkein täysi se määrä, mikä kunnolla ja saumojen ratkeematta mahtui melskaamaan syllän ja viiden tuuman mitaisessa miesruhossa, ja että lykkyänsä pikemminkin kuin ansiotansa saivat pöydän ympärillä kiittää eräät tirsкуjat (silmänmulkaus papulusikan ylitse hipaisi tällä ajatuksella ensin Hosu-Kallen naurisnaamaa ja siitä Fliku-Fetun ketunkurisilta koko poikariviä omaan nulikkaan ja Esa-virniin saakka) tai muut pahan närän manкуjat ja talviset tupaviholaiset (nyt katsoi tämän lusikallisen hotkaamilta silmäin suola Vileeniin) saivat kiittää lykkyänsä enemmän kuin ansiotansa irvistäjät niinkuin hurisijatkin siitä, etteivät lutisseet itse luineen ja elviltään samojen leukavärkkien jauhattavina!

Enemmän kuin Esa-isännän luimistelu vaikutti kuitenkin mielialaan yleinen ja yhteinen nälkä, jonka tavallista pitemmäksi venynyt aterianväli oli itsekunkin kohdalta kehitelty siksi polttavaksi, että ensimmäinen jo tyhjennetty vadillinen

ei suinkaan ollut sitä sammuttanut, vaan päinvastoin viritelty ruokahalut täysille purevilleen, ja niinpä vallitsi nyt pöydän ympärillä pakostakin puhumaton ja pukahtamaton hiljaisuus, jota ei häirinnyt muu ääni kuin työskentelevien puulusikkain kiireinen kalahtelu uuden kerran nopeasti tyhjenevän kivi- vadin syrjiin, sekä se puhina, mikä syntyy, kun seitsemän miestä rehellisesti nälkäisinä ravitsevat itseänsä ja hoitavat maaruansa. Ainoastaan Järvelinillä oli niinpaljon hengen- malttia, että hän aterioimisen kestäessä ja yleisessä leukatak- sissa edelleen joskus tuolloin tällöin kurillisesti muisti puoli- silmällä vilkaista lusikkansa ohitse isäntäänsä ja säilyttää toi- sessa kuivanlahassa suupielessään ohutta naurun viirua, ikään- kuin olisi joku asia hänen mielestään vielä kesken ja lykätty suvikäräjiltä talvikäräjiin.

Järvelin erehtyi kuitenkin ja luuli muita itsensäkaltaisiksi ja semmoisiksi, jotka kimpuvat irvessä kynsin ja vaikka henki menisi sen köyden päässä, mihinkä kulloinkin ovat tarranneet kourinensa. Hän ei myöskään ottanut lukuun sitä, että mies ravittuna useasti on toisenluontoinen kuin nälkävatsaisena ja höllää sielunsa piukkojakin silloin kun uumahihnan solkiakin helpataan vyötäisryntäyksillä. Ei Esakaan siis, kun lusikka oli työskennellyt aikansa ja niinkauan, että maon lommot alkoivat täyttyä ja röyhäykset kurkussa ilmoittaa, että ruumis rupesi olemaan tyytyväinen eikä hernepapuja enää tarvittu, ollut niitä miehiä, jotka maallisen majan saatua säällisen osansa enää kaivelisivat turhissa ja tunnustelisivat sielunsa särkyhampaita ja niiden mahdollisia mujuja. Kun lusikka siis oli nuoltu siivoksi ja laskettu alassuiten pöydälle, mies pyyhkinyt partansa jouhet kuiviksi takakämmenellään, ja kumpikin kyynärpää laskettu levoilleen ja lapakalleen pöydän syrjän varaan, jonka kansilta piimäläiskätkin olivat siivotut, niin etteivät tahrineet hihan

suita ja paidan palttinoita, niin oli isäntä taas tanoissaan pöytänsä takana, menneet menneitä ja harmin kaunat, mitä niitä lienee pikkaisia ollutkin vaimoväen ja eukkoakan tavallisia marinoita ja Vileenin nalkutuksia, poikapenskojen tirsकुmisia ja järjettömiä naurunhöläyksiä, niellyt oaskatkuineen päivineen jäljettömästi kurkusta alas, koska ihmisellä kerta oli miehen kurkku, jossa oli laveutta ja väljän toroa sekä ruotoon että röyhtään! Joutilasta katselemista sentään tuntui kestävän ympärillä ja ties minkä odottamista, ikäänkuin olisi jotakin vielä kesken ja tapahtumisen vuorolla, ennenkuin viitsittiin liikkua ja selkää siirrellä pöydästä nousemista varten. Isäntäkin, vaikka hänellä olikin naamassansa kannettavana vain hänen oma Esan-nenänsä ja siis laiskanluontoinen käyrä, haisti kuitenkin asiankäryn, ja koska hänellä ei ollut nykyisissä täys-tyytymyksissään ja vatsansa rauhoissa hiiren kikankaan kokoista halua minkäänkaltaisiin riidan nuhinoihin ja jo unohdettujen pajunvitsojen ja jahnna-raipponen hautomisiin, alkoivat ajatukset hänen kulmaluittensa takana odottamattomasti ja, Esan totumuksista puheenollen, luonnottomalla vireydellä työskennellä ja nuustia kaikista mahdollisista pään nurkista sitä puheenaihetta ja vaaratonta jutunsäijettä, joka sopivasti olisi tarjolla ja lähellä ja käsin noukittavana, ja ohjaisi mielet viimeisistä ja niistä, joita nyt täydellä maolla ja ruumiin rauhassa ei enää viitsinyt ajatellakaan, saati suuta niiden tuhrimisiin viljellä, hämäisi mielet tarpeettomista mankumisista toimellisempiin ja asioihin taaskin. Käsivarret olivatkin jo kuin tähän tarpeeseen asetetut vakaasti ja kyynäspäätanassa lapakalleen pöydän reunaan vastaan ja kurkku röyhäisty valmiiksi aterian jäljiltä.

XVI.

»Sanoitko sinä, mitä puhelit, että Alastalon Herman ajattelee laiva-aluksen pykäämistä?» virkahtikin Esa samassa ja kiinnitti harmaanhariset silmänsä niin vereällä kiinteydellä pöydän päässä istuvaan Järveliniin, ikäänkuin olisi mikä äskeisin jutunhaka ollut tuoreiltansa lupsaan painettavana ja säppilenkin upiin. »Hjah, hullut rehkivät, eivätkä pitemmälle pääse kuin minäkään: omiin housuihinsa!» lisäsi hän arvelevasti ja jutun jatkoksi, koska Järvelinkään, joka kaiketi itse mielestään oli päivemmällä puhunut asian omasta puolestaan selväksi, ei kotvaan hetkeen virkannut mitään, vaan istui umpisuuna ja kurnutteli sylkeä kuivakiskoisten poskipieltensä peitoissa. »Vaikka mitäs minä heistä, pistelkөөt rahojansa vaikka aidan rakoon, en minä heidän myntärinsä ole!» jatkoi Esa, koska muutkaan eivät puhuneet, ja hiljaisuus olisi ruvennut tuntuamaan kiusalliselta korvissa, kun kerta itse oli alkanut. Ruokakin lämmitteli täydessä maarussa niin leppoviltaan, että itsestäänkin hyrähteli mieli mukaviin ja alkoi oijennella hengen jäseniä. »Sen minä kuitenkin sanon, että kun kala on kudulla, niin on Esa verkolla, ja kun kopeekat kierivät, niin on Esa noukkimassa!» kehasi hän jo, ja näki tulevaisia. »Vai rytisee Lahdenperän metsässä talvella, ja mies saa kovaa kouransa, jos on rojua hartioissa ja hevonen aisoissa ja kubiikilla? Jukoliste, saa

Alastalon Herman toisenkin kerran avata lahvinsa kitisevän oven ja niskakarvojansa raapien lukea pyöreänkovaä tämänkin pojan kämmeneen, ennenkuin on viimeinen nääväparta liikutettu Vaarniemestä varvimäkeen! Ylistalon Esa ei olekaan niin hullu, että koukkisi rahaa sieltä, missä sitä ei ole: pellon vaon pohjista tai laivan keulan vaahtopirskeistä, vaan hän ottaa rahan sieltä, mistä sitä lasketaan valmiina lahvista näppiin! Saapa pitäjäs nähdä ja muut laihat ja Hermanit, kuka kiskoo partasemman puun rekensä palhoille kuin Ylistalon puhkiva Esa, ja kenen aisoissa ryskää länkärüomia hevonen, joka koluuttaa jyvemmän korpiryökäleän varvimäkeä ylös kuin Ylistalon puskurinta Pläsi! Minä ja Pläsi ja Pläsi ja minä, toinen Ylistalon tuvasta ja toinen Ylistalon tallista, ja molemmat roimia, kun toinen on hevonen kavioiltansa ja toinen Esa kidaltansa, ja kummallakin virstanvenyvää, toisella roikanraikuvaa kurkusansa ja toisella vedonpinnettä selkäsuonissansa. Tulloon vaikka piru omine kavioineen iljanteelle ja sylkeköön vaikka kironsiunausta voiteiksi kaapapohjiinsa, niin sitä hirrenjörriä ja näävä-niskaa, joka laulaa jalaksilla, kun Pläsi polkee ja minä hihkasen, ei jumaliste liikuttaisi paikaltaan itse käry-äijäkään, vaikka hikoilisi kilvassa pintansa kaljuksi ja huiskisi vielä häntälorvinsakin karvattomaksi hankiin! Aijai tämänvartista poikaa ja minun karvaista Pläsiäni, huohottaapa mies tyytymystä rintapalkeittensa pohjilta, kun on näytetty, mitä miehen selkä jak-saa, kun se venyy ja punnaa, ja lepää reen palhoilla selkäväen ja koivukangen nostamana se, joka oli roteva jo mättään matalillakin ja kymmensyllän lojuillaan, mutta kyynärkyhmynä etureen kukuilla ja kumohirtenä ahdemäen koluilla entisen itsensä verroilla kuin kannunsarkka vaahtooviltaan tyhjän tuopinkorttelin rinnalla pöydällä tai kuin pitokakku puolikkaan pulskeillaan kannikan kuoren sijasta köyhän talon kyrsäkorissa,

ja ryskääseepä ruomissa ja rytisee rintaluissa, kun hevonen kiskoo, neljä kaapaa iskee kynsipotkoon ja mitä ensi jyskäys ei liikuta sen tempasee toinen ja matalampi, ja Pläsi näyttää, mitä hevoselukka saa toimeen, kun kaksi kinttuparia kiroo ja selkä sanoo saatanaa napistessaan: vaikka olisi syltä kyömynpaksua hirren tyvessä, ja virsta selänsalkoa varren jyrässä, niin paikoiltansa on kuorman lähdeittävä vaikka maan kitapihdeissä istuisi, kun Pläsi potkolta punnaa, anturat narahtavat lauluun ja tien niskoissa alkaa jyttää!» Henki oli siepannut kluuteista laiskan Esan, ja hän laski kehua leuoistansa kuin ison pitäjän pappi palkkapäivänensä. »Kelpaapas roikutella joutilasta koipea korpiparoonin nääväniskoilta, kun matka joutuu ja kuorma kulkee, levitellä roimaa rintaa kuin paljetta ilmojen pajan ja laskea ääntä laveasta kurkusta kuin meri karjaspäätä kieriviltä lautumiltaan, kun jää raikuu ja Pläsin kaviot kapsaa, jalas liukuen luistaa ja honka uuruten kumuu kolkuilla komean menon, heipä! kun hile helisee, urkuina urahtelevat virstaiset rannat ja taivaan pielet kertaavat kaikua loitoilla jäätyneitten äärten! Se on toista poikaa semmoinen, kuin hapantua talvi matalan tuvan nokisten orsien alla pahan ämmän mankuvan kielen riivilöitävänä!»

Tämä viimeinen sana pääsi Esan huulilta enemmän erehdyksen vahingolta ja rehellisestä sydämen kyllyydestä, kuin mistään järjellisestä kehumisesta ja miesmäisyyden tarpeesta, ja hän säpsähti itsekin heti paikalla kielensä varomattomuutta ja ajattelemtomia karkuliverryksiä, sekä varasti silmineen arasti ja niskakuurulta sivukarsaasti ja tottumuksiltaan uuninloukasta kohden ja sinne, missä emäntä tavallisesti hääräsi, kun hän oli tupa-askareissa. Kovaksi onneksi olikin Liisa kesken kirkkainta kiekkaa ja Esan paraita kukonlaulun komeljoita palannut tarhajuoksuiltaan tupaan ja touhasi nyt jo täydellä

höyryllä pata-arkun tiskeissä ja astiain pesuissa. Isännän varova katsomisen yritys uuninloukasta kohden kohtasikin siis kuin tilauksesta ja väijymiltään Liisan tuiman olkapään ohitse kaksi silmää kuin syyttävää tikun kärkeä, niin että kerskat olivat paikalla tukautettavat veristä kuin tuike tupakan poroista piipun perissä kirkkotanhualle tullessa, ja silmät korjattavat, minkä kerkesivät livistämään laen tietä ja muita viattomia pelkurin polkuja takaisin pöydän laupioihin ja honkasyiden laskemisiin sen mäntypinnoissa kuten tavallisestikin kotoripien uhatessa ja varmasti ratketessa. Paljoko niitä vuosisyitä oli yli sadan saumattomassa honkasessa, kun alkoi laskea langun sydämiltä uloskäsin, siitä ei Esa koskaan ollut päässyt lopullisesti selville, koska ne tihenivät reunoja kohden ja aina sekaantui luvussa, ennenkuin pääsi loppuun asti, niin monta kertaa kuin oli alkanutkin laskemisen ja niinpä oli nytkin täysi syy ja aihe yrittää taaskin ja päästä, piru vieköön, kertakin perille asiasta, koska varmasti kohta alkaisi taas soida korvissa niin kuin välittömästi alkoikin ja tihuvassa tahdissa.

Isäntä siis alkoi laskemisen ja emäntä pauhaamisen. »Vai tuommainen mies tienstiin ja rahdinajoon?» sätistiin pata-arkun tienoilta samanaikaisesti kuin puu-astiat pesukaukalossa tuimasti kalahtelivat käsissä ja valmiiksi pestyjä lautasia ladottiin kuivuulle astiakaapin nojoille. »Mitä sinä itsestäsi luuletkaan, luukaakki varreltasi ja leipäläpi suun paikoilta! Lähetä pöksysi kyytiin, mutta pysy itse kotona. Kunnialliset miehen housutkin panevat enemmän toimeen kuin sinä! Kotonurkatkin jo sinulle irvistelevät, saati ihmiset, ja vielä menisit itseäsi koko pitäjälle näyttelemään ja naurettavaksi!»

Emännän kieli oli nyt semmoisessa karussa, että sitä ei olisi hillinnyt ja sitonut liekkaan itse pääpapakaan, vaikka olisi tuokiassa ja karvamunteerissaan tuoksahtanut savutorvesta

laattialle ja siitä pata-arkulle emännän eteen huiskimaan häntä-lorviaan akkunalautaan. »Ja hoilaamista vailla vielä ja äänen pitämistä jäillä ja rahti-ajoissa! Yritäpäp päästää rämää ruostuneesta kurkustasi, niin minä opetan sinulle kuka riivilöi! Se nyt vielä puuttuisi, että alkaisit, vanha mies, ja viidenkymmenen vuoden synnit niskoissa, pitää elämää jumalan paljaan taivaan alla. Minä en kehtaisi semmoisen häpeän jälkeen näyttää silmiäni omille lehmilleenkään pihatossa, saati ihmisille kirkonpenkissä! Ja Pläsinkin vielä, meidän oman Pläsimme, viekoittelisit pierimään ja potkimaan, vaikka hevonen on siivo ja valakka, ja laupias kuin keritty lamma!»

Naisihmisen kieli on merkillinen kapine, se ei mene solmuun eikä sotkeudu, niinkuin muut rihmanläiskät ja latuskanpalaset vedossa, vaan päinvastoin, mitä vinhempi lento sen kärjessä, sitä kipeämpi kirpi sen letkassa. Äläkä ole niin hullu, että käyt kattia kynsiin tai muijaasi kielen kuolattimiin: semmoisista hillitsemisistä kummatkin vain yltyvät ja saat naarmun parin sijasta kymmenetkin karvastelevat ihoihisi! Isäntäkin, monessa lipeässä parkittu ja vanhaltaan viisas, veti nykyisissä vihoissakin vain korviansa kokoon, ja istui itseänsäkin hiljaisempänä pöydän takana, jottei tarpeettomasti ärsyttäisi ja kohentelisi huomiota ruumiilliseen itseensä ja läsnäoloonsa: syidenkin laskeminen männyn pinnassa oli jo kolmatta kertaa aloitettava alusta, koska pahimmassa kihassa sydän heikkouudessaan kuitenkin aina närkästyi senverran, että silmät varastivat ja luku sekaantui. Mutta kestäähän löylyn saunassakin, kun kärsii aikansa: sähiseväkin kiuas sylkee nimittäin kiukunsa joskus loppuun, kun odottaa. Vaikka eihän isännän asema todella mikään kadehdittava ollut ja mukava muitten katseltavana. Tuossa oli aterian jälkeen ja miesmukavissa toisten joukossa veri hieman riemastunut, koska oli vatsa ravittu

ja otollista kuulijaa ympärillä sekä oma partakin joutilas huiskeisiin. Helkkarissa, kuinka olikaan ollut rotevaa olla ja hellitellä leukaa siinä kuin uumahihnan piukkojakin, päästellä löysille sielun mojaaviakin siinä kuin ruumiskin oli hyvillään ja rehovillaan. Pitääkin aivan kuin parhailta ruokasiunauksilla saada nuuskaa, jopa pivon täysiltä avattuun kuonoonsa ja sielunsieraimiinsa! Ja mitä tekemistä oli Liisalla taaskin olevinaan tuvassa ja korvaläpineen uuninloukkaassa, koska parhailaan oli paukutellut ovissa ja tarhajuoksuilla: pitihän joskus sentään olla aika puhua asioistakin ja miesmäistä, ja mihinkäs ne semmoiset taas mahtuivat naisväen pieniin älykoppiin ja ahtaisiin mielenriitinkeihin. Raateli tuommoinen talonmeno jokärsivällisenkin miehen sielunsisukuntia, ja ihmetteli jo Esakin, oliko hänen sittenkin kivahdettava lopulta. Olisi edes hevosenkaakki tai katinluuska, niin nurputtelisi korviansa kahden puolen päätä ja osoittaisi kiukkuansa! kadehti Esa ja alkoi uudemmalta erältä männyn syyjuonien laskemisen pöydän pinnoissa. Voitettu mieliteko on aina vaaraton niinkuin nielty ja kurkusta alas painettu palanen aina tallessa ja poissa leukapielien vaivoilta ja enemmiltä pureksimisen töiltä! ajatteli Esa. On kaatosateessakin sittenkin viisaampaa ja ruumiin ololle otollisempaa pysyä pahimmat ryöpyt visusti ja jäsenen hievahtamatta seinän nojoilla ladon suojissa, koska selkä silloin kuitenkin säilyy kuivana ja kukaties niskakin, mitä valuja räystäs loroiltaan sylkeekin kastuviin osiin ruumista ja vaatekertaa! Täten tuumi ainakin Esa, joka oli saavuttanut kokemuksen tottumusta erilaisissa kotosäissä.

Järvelin sensijaan, joka oli vanhapoika ja vaimoton, ja sitäpaitsi enimmäen ikänsä elänyt merillä, alkoi menettää kärkeisvällisyytensä. Se oli järjellistä ja kuului virkaan niinkuin vahdinvähtiinkin, että meri oli pahakitainen ja muljasi, kun

ilma puhalsi, sillä siellähän olivat kaikki kantit seinättömät ja joka kulmalta voi porottaa, minkä milläkin nord-nord-ostilla vain oli äkää keuhkopalkeissa ja taivaanalaa puhdin ottamisiin! Mutta se, että haminoissa ja tuvanseinien sisäpuolilla alkoi talvikorttereissakin vinkua ja vihellellä korvissa vilhiämmin, kuin ikinä pingottuneidenkaan taklinkikäysien kiristetyiltä kieliltä, ja että äänenpitäjänä ja poskipakarointen puuskuttelijana ei täällä ollut mikään veto ja ilmantempo taivaan pielten rakkopuhkoilta ja repeämiltä, vaan tavallinen vaimoihminen hameissansa ja astiain pesuissa uuninnurkassa, se ei ollut merijärjestystä ja se alkoi syödä sisua. Harmitti sekä isäntä että emäntä jo mieskunniankin puolesta että muutenkin. Semmoista härinää talossa, ettei edes ruokaansa saanut rauhassa sulatella! Järvelin hotaisikin, ennenkuin mitään sanoi, kämmenellään tyhjään ilmaan, ikäänkuin äkäistä itikkaparvea torjuakseen luotaan ja silmiensä lähellä surisemasta.

»Pidä muijasi suu vähemmällä, niin että miehetkin tässä saavat sananvuoron!» ärähti hän lähimmät näränsä turvallisemmalle taholle eli Esalle, vaikka ymmärsikin, että tämä hänen hälväisemättänsäkin oli hierottavana kuin sukka vanutuslaudalla. Kun Järvelin täten oli saanut yskäistyksi itsensä ääneen sekä samalla hiukan puhdistanut sappeansakin, oli hänestä väylä selvä järkijuttuihinkin taas tuvassa ja aika vastata Esan taannoisiin kysymyksiin ja ihmettelemisiin Alastalon kapteenin laivapykäyksistä. Oli sitäpaitse teossa ja sanannuotan laskemisessa osoitettava, että salakat tiedetään salakoiksi ja jätetään salakan pyräyksilleen lahnankudun aikana, ja että naisten hyrinät, vaikka äkäisiäkin, ovat jaarituksia ja jätetään jaarituksikseen akkaväen nurkille tupaa ja kuin selän taakse silloin kun miesleuoille tulee työtä ja asioita aletaan jauhata. »Se sinun pitäisi kysymättäkin tietää, että kun minä olen sano-

nut, että Alastalo hankkii varvia ja parkinpykäystä talveksi, niin minä olen sen sanonut!» närähti Järvelin siis ja antoi Esalle asianomaisen muistutuksen siitä, että tämä oli viljellyt suutansa kutakuinkin tarpeettomiin kyselemisiin, mutta ohjaten samalla jutun hamaa vielä varmemmasti niille urille ja toimen veistoihin, joihin isäntä pinteissään ja läksytystensä ahdingossa oli tullut antaneeksi vihjeen, ja joilta varhemmin oli ateriapuuhien sekä muiden hevosjaakien vuoksi eksytty, mutta jotka vielä olivat kesken ja tyyten puoli-puhutut.

Järvelinin sana oli aikanansa sanottu ja vaikutti silmänröpäyksessä niinkuin luotipainojen nosto takaisin nyöreillensä vetonsa loppuun käyneessä kellossa. Pojat pöydän edessä, jotka hekin jo olivat aikoja sitte lopettaneet aterioimisensa ja enää vain lystäilleet Esan osaksi tulleista löylysaunoista, unohtivat paikalla virnistelynsä ja istuivat nyt etupenkillä kuin kynttilät odottaen, mitä enemmän piti kuuluman. Iso-Vileeninkin hartioissa pöydän takana Esan vieressä nykähteli jo henki merkkinä siitä, ettei kauan tarvinnut vartoa ennenkuin hänenkin partansa taas olisi huiskeilla. Porina uuninloukkaassakin oli asettunut semmoiseksi matalaksi mutinaksi, ettei siitäkään enää ollut häiriötä ja että senpuolesta kyllä voitiin tuvassa taas ruveta levossa keskustelemaan järkipuheitakin. Järvelinkin oli nyt perillä siitä, että vire oli tämmössä pöydän ympärillä, ja että hänen hypistelemisiään ei ensi hätään enää tarvittu nyöreihin, jotta rattaat alkaisivat toimia värkeissä. Enempiä odotellessaan ja toisten sanavuoroja vartoessaan haki hän valmiiksi puhdistetun piippunsa esille taskustaan sekä toisesta housuntaskustaan nahkaisen tupakkamassin ladatakseen levossa muonaa pesään leukansa vedoiksi aterian päälle.

Vileeni tietysti oli jo äänessä. »No, totinen tosi ja kymmenen emävalhetta Turkin ja pääpaavin sakramenttikatkismuk-

nessa, jos sinun juttusi on poikiva lammas ja sillä hännissä penikkaa jos vohlaakin karitsankarjaksi ja toimenhuiskeiksi kevääksi, niin kiljuupa, jumalauta, kirves ensi talvena Vileeninkin kourissa varvimäessä, ja kämmen kuluu kiiltäväksi pohjiltaan, kun rahan metallia noukitaan palkaksi viikkolikviidisäkin ja langataan köytenä taskuun!» laski rojotteli hän, Vileeni, täydeltä merimieslerviltänsä ja pyyhki työnteli kehäkämmenellä paksua punaisenruskeata partaluutaansa puolemmas ja sivuille suuluukuilta ja jutun tieltä. »Pitääpä lainata Liisalta neulaa ja lankaa, että saa paikata housuntaskunsa pitäviksi ja pohjat tiiveiksi, niin etteivät tipu kolikot saman sojon trompun lahkeista alas, kun niitä sulloo taskun suun mahtumilta sisään!» ylvästeli hän pöydän takana hartioita miesmäisesti levitellen ja ruhonsa rehevää muutenkin kohennellen.

Meina oli nyt nousukurilla pöydän ympärillä. Isäntäkin oli virkistynyt veriänsä myöten, kun sai nakata ikävät korvistansa ja nurkkiin, sekä palata partamiehen juttuihin ja rotevanmakuisiin. Oli muutenkin mukavaa aterian niskaan ja levon rauhoissa löysätä suusta luonnollisia ja leuanmukaisia.

»Älä sure ja neulavehkeitä murehdi!» rauhoitteli Esa siis Vileenin huolia. »Kurkun torvissa on sinulla vielä vuotavampi läpi kuin taskun pohjissa, eikä sitä reikää ompelemiset korjaa!» hehetti hän, siirtäen käsivartensa isäntämiehen tanaan turvallisesti lapakoilleen pöydän kansille, sekä muutenkin omiin nahkoihinsa ja hyvänoloihinsa palaten. »Pistä sinä samaan taltteen uudet kolikot, mihin entisetkin tienstit ovat juosseet, niin omiasi ovat ja hyviksesi tulevat, ja neulat saavat jäädä paikoil-lensa naisväen kielenkärkiin!» — Tätä viimeistä myrkkyä ei Esakaan ihmisheikkoudessaan ollut malttanut jättää sanomatta, koska verissä sentään hiukka edelleen kyräili, ja koska sana syljen mukana ilman vaivaa kielen päähän juoksi. Rohkenipa

hän varastaa pienen vilkauksen kaltaisenkin uunipuolille tupaa, mutta jänisti mieltä kuitenkin senverran, ettei perille asti katsunut, vaan korjasi puolitieltä silmänsä takaisin vaarallisilta retkiltä ja palasi takaisin turvallisempaan pöytäpiiriin, jonka kehissä kuitenkin tiesi kohtaavansa pelkkää naurun hörää rehottelemassa kaikilla kasvoilla. Varomattomuus ei tällä erällä johtanutkaan mihinkään pahempiin seurauksiin, sillä Liisalla oli parastikään täysi työ Oskun hyssyttelemisissä peräsängyn vieressä, jonne oli ollut juostava kesken askareiden, kun poika oli ollut heräämässä: Esan nölhäyksen Liisa kyllä oli kuullut ja ymmärtänyt, mutta sitä ei nyt saanut noukkia korvaan ja nostaa tyhmän puheista keräjiä, koska kakara oli nukutettava taaskin, että sai tiskit käsistään ja pääsi tarhaan! Esan pieni kapinayritys jäi siis tällä kerralla ansaittua rangaistusta vaille ja mies naarmuttomin hengen nahoin taas mukavilleen ja ehona poikana seuraan ja naurunpitoon.

Vileeni nimittäin oli vellavillaan ja paisutteli puolestaan Esan äskeisiä tunnustamisia ja salakehun leukomisia: tottamaaka ihminen siitä on hyvillään ja myötäkarvaan silitetty, kun miehestä puhutaan mojoovasti! »No, sitä mieltä minäkin olen ollut koko lyhyen ja viattoman ikäni!» rehenteli hän ja levitteli täydellä toimella Esan miesmäisyyksiä, »sitä mieltä koko viattoman ikäni, että miehen kurkku on kolikolle, olkoon se hopeanväarti tai kullanpitoinen, kunniallisempi toronlora ja kaatosäkki kuin paha sukanvarsi arkunpohjissa!» Iso-Vileeni siirrähteli hänkin itseään mukavasti pöydän takana, levitteli hänkin kyynäspäitään lapakoilleen pöydän pintaan hartiasta hartiaan isäntään, ja oli itseänsäkin muhompia. Olipa luonnikasta tässä ravitulla vatsalla ja otollisen kuulijakunnan keskellä laskea voitavia pielistänsä ja puhista kuin isäntämies ikään peräpenkkinsä lavitsoilta. Leiviskän kalaksi kutuvesillä

ja täyslahnaksi purston potkauksilta olisi itsensä tuntenut, ellei olisi istunut pakivieressä, kyynäspään nyhillä ainainen Järvelin, lommonpistos sielun kylkiin ja suolasilakan maku hengen hampaisiin, kun vain näkikin likeltä ja silmäin pitelemältä poskiparakraafeihin ja kuivanpieliin. Nytkin juuri oli pitänyt kesken parasta paasaa ja paisuvinta jutun puhtia pirahtaa suuhun röyhtää ja puhella kipistyneistä sukanvarsista arkunpohjissa pelkiltä näkemisen harmeilta ja katkuilta lähimmäisen vuoksi! Harmittava mies koko näkyvältä naamapuoleltaan ja muultakin ihmisaatamilta! Säästää palkkansakin merillä niin tarkkaan ja kopekkaa myöten, että kotohaminassa ja poismönsträtessä kokoo pöydältä ja korjaa talteensa täyden palkkansa ja koko suvisen tienstinsä rixsin lyhentämättömänä, sulloo taskuunsa kouranpivon läjät rahan läämää ja setelin tukkua niin että vierestä katsellessa vierastakin hävettää ja minua visukintun puolesta. Niin saita ja harmittavan tarkka sisuvärkiensäkin ja sielunratastensa viljelemisessä, että raskitsikos edes naurun hilvaa tuhlata nirsoihin suupieliinsä, vaikka toinen tässä ja lähimmäinen vieressä rojottaa parastansa korvanjuurissa ja päästelee mojuuvia kitalaestaan kuin Aaronin ravituista vatsaista ja rovestin hylleistä hönkäistyjä! Mitä oli nytkin ajattelevinaan kyynäspään nyhimillä tuossa silmät päässä harmaina ja terävinä kuin pienet sirunpalaset, suun huulipaikat piukassa kuin kirkonpenkin virsikirjan lukkoon painettu haka ja peukalon pohja hiertämässä etusormen laihaa päätä vastaan, ikäänkuin mies nytkin ja ruokansa päälle ajattelisi pelkkää syntiä ja rahanmammonaa ja laskisi jokaiselta sormen silahdukselta aina uutta setelinlehteä jo käännetyn setelin niskaan tukkupinkaksi kämmenpohjaan. Vileeninkin silmät tiukistuivat ja hän alkoi paheksua. Näytän minä, että tuvassa on sekin ja semmoinen mies, joka sanoo todet päin pläsiä kelle hyvänsä

ja härnää vaikka Järveliniä! Ei sahankaan terähammas pahempaa tee kuin puree lihaan, jos likelle pistää sormensa! rohkaisi hän luontoansa ja karaisi, sekä vilkaisi ympärilleen pöydässä, ennenkuin alkoi ja käänsi silmänsä Järveliniin.

»Sinäkin Järvelin, kuiva kuin kiiskisen selkäpiikki ja laiha kuin talvijäniksen koipikinttu, olisitpa sinäkin virutellut kurkuasi niinkuin minä, niin olisikin miehenmäskiä kylkiluittesi ympärillä, eivätkä kantit semmoiset, että ilmakein tulee saahaavoille, kun joutuu likelle syrjäisi!» aloitti hän ja nakkasi haasteen sekä levitti käsivarsiansa tilaa entistänsäkin laveammille pöydän pinnoilla. »Niin saita mies, ettei ole raskinut kasvattaa partaakaan itselleen kuin luhun hiirenhännän laihaan leukapähänsä!» vetosi hän ympärillekin ja pöytäseuraan sekä tuiskautti kädenharalta omaa punanruskeaa leukaluutansa miesmallin näyttämiseksi niille, jotka ehkä eivät muuten ymmärtäneet. »Partakin tarvitsee kosteutta, ja sisäpuolista virkistämistä, jotta se kasvaa rojottaa täyttä pensasta miehen leuassa!» selitti hän ja oli täyttä Gideonian pöydän takana. »Semmoista se on, kun on nirso eikä höystä ruumiinmehujansa haminoissa niinkuin miesisäntä maasarkoja pellollansa: tunkio on vasta levitettyinä väkeä vainiossa, ja raha vasta juotuna nestettä miehessä! En minä sinua surkuttele, sillä sinä olet ollut kipistynyt palanen jo kapaloissa potkiessasi, mutta haitkea puree minun sydäntäni rahojen puolesta, jotka syyttänsä ovat joutuneet sinun käsiisi, sillä ne ovat myntätyt kieriväisiksi ja kirikkaiksi, mutta sinä räökkäät jumalan luomaa metallia kasoihin ja homeeseen! Minä en puhu evankeliumia nyt, vaan minä saarnaan lakia, ja se sanoo selvällä suomella, ettet sinä lopulta kuitenkaan muuta säästöön korjaa, kuin nenäluusi pystyn torkoilille kirkkomaan kuopassa!»

Iso-Vileeni oli tyytyväinen juttunsa juonikkaaseen juok-

suun sekä niihin pieniin naurunpirahduksiin, jotka pöydän ympäriltä ja poikain puolelta palkitsivat voitavien päästöjä niiden mojaavimmilla kohdilla: oli hänellä leuka vielä entisillä saranoillaan ja vanhoissa voiteissaan! Hän miesmäistyi menestyksensä yllyttämänä niin, että kurotti Järvelinin puoleisen käsivartensa tätä kohden ja taputteli läiskytteli tiivistä naapuriansa alentuvasti olkapään verkoihin. »Rippikoulu-
liinalla minä taisin olla viimeinen poikain puolella ja sinä seitsemäs yläpäästä, mutta kyllä sinä itsekin ymmärrät, että minun mahavyöni nykyään kiristää toista vertaa runtavampaa merimiestä kuin sinun!» Vileeni vilkaisi vetoovasti ympärilleen, ja korjasi taaskin palkaksensa räjähtävän naurun räiskäyksen niiltä, jotka olivat tarpeeksi tyhmiä tai tietämättömiä irvistelläkseen silloinkin, kun liika puheenpito meni liikoihin.

XVII.

Ei Järvelinin hahmo kuitenkaan ollut koko herjan kestässä muuttunut paljoakaan, ohuet huulet vain olivat nipistyneet senverran entistänsäkin piukemmin piipun suupalan ympärille, että väri niiden kapeassa ja jokaiselta Vileenin sanalta yhä kapenevassa rihmassa vähitellen vaihtui vivahte vivahteelta kalpeanvaarallisemmaksi. Vileenin vaiettuakaan ja tämän itsensäkin hieman säpsähdettyä omaa kurottelevaa kätensä Järvelinin olkapäällä, ei Järvelin virkannut luotua sanaa, nykäytti vain senverran hartiatansa, että Vileenin jo itseltänsäkin uskoissansa heikontunut koura varisi julkeuksiltansa olkapäällä ja retkahti otteeltansa nolosti pöydän kanteen. Järvelinillä olivat semmoiset silmät, että ne äkkipaikassa ja esimerkiksi semmoisessa, kun merillä on puuskupää niskoissa, ja köysi kädessä on varrottava löysääkö tuukinpultaanin riepuna ilman piiskaamille, vai pelastaako henkensä ja aluksen lastun paremmin, kun entistäkin pirumpana kiskoo kimpuu nuorassa ja naakelin kitisemillä niin, että hampun sielu laulaa jokaisessa kiristyvässä säikeessään ja oman nahkan uskoisi pingan punnauksessa kääntyvän nurjille puolillensa hartiakiskomilla, semmoiset, että ne, silmät nimittäin, hänellä tärkissä paikassa ja sellaisissa, missä ihmisen sielu ja ruumiin henki vaappuu vatupassin kielellä, että ne tällaisissa asian nikamissa kiristyi-

vät kärkikohdiltansa naskalinteriksi ja vielä harmaammin pistäviksi. Pöydässä istujointa ja järjettömästi nauraa holottavia kohtasikin nyt jokaista vuoroltansa katseensiraus Järvelinin silmälautojen raoitse, siraus kuin sahapampaan puraus tai piiskanletkan makea siemaus, mutta sama katse pudotti myöskin saman menon itseksinkin yhtänopeasti tutkaimeltaan kuin hän oli nopeasti noukittukin kärkeen, pudotti kelvottomana ja miehen vastauksen ansaitsemattomana ikäänkuin papujen pohtija vierittimensä syrjiltä raiskat ja roskalohkot hyödyttöminä maahan.

Pöydässä vallitsikin, kun silmä oli kiertänyt kehänsä piirissä ensin poikain rivitse etupenkillä ja siitä isäntään takapenkillä sekä aivan ummistuen jättänyt Vileenin olemattomiin ja katsomattomaksi mieheksi vieressä, — vallitsikin, kuten sanoin äskeisiin nauruntyrskäyksiin verrattuna koko lailla sammutettu ja kylmäselkäinen mieli-ala, melkein kuin pitotuvassa jälkipäivänä, kun arki on palannut taloon takaisin ja eletään omin väein taas. Vain Fliku-Fetun huudittomissa ja Hosu-Kallen verkkaanhitaisissa kasvoissa saattoi vielä havaita pientä virnan jätettä naamapielissä, mutta sekin sammui kuin viimeinen puhallettu kynttilä joulukirkon penkkilaudoilla, kun Järvelin samassa ja sanantavuuta katsomisensa jälkeen tuhlaamatta kimmahti pöydän päällä pystyyn kuin saranavietereillään omaalkuisesti aukinapsahtava linkkuveitsi. Silmäystäkään ei tämän jälkeen enää haaskattu muihin, vaan Järvelinin selkäpuolta saivat katsella pöydässä muut, minkä ihmetellä älyisivät, kun kuiva mies niksavin askelin käveli sivupenkin eteen sekä sekunnin empimättä otti kovan merimiesknallinsa seinäkoukusta ja pisti taattihatuksi päähänsä. Ei nyt puhuttu pöydässä enempää kuin penkin edessäkään mitään, niin että oli hyvä aika ja joutilas tila katsella, mitä enempiä tapahtui, kun Järvelin

riisui yltänsä ruskean nahkatakkinsa ja ripusti sen arkisilleen seinään sekä haki housuntaskustaan nahkarihmaan pujotetun avaimen. Nyt ymmärrettiin jo, että Järvelinillä oli asiaa siniseksi maalatulle merimieskirstulleen ovennurkka-sänkyjen päätypäässä, ja sinne hän jo kävelikin kukaties vielä niksavammin askelin ja päättävämmin sekä hartiaheitoin että selkärikin nostoin kuin äsken pöydästä lähtiessänsä. Lukko kirah-tikin kistussa auki kahden ripeän väännön jälkeen, kansi ponnahti puolavoimilleen, liika piukkaan kun kistu oli sullottu tavaraa täyteen, ja sunnuntaisella kirkkomatkalla viimeksi käytetty englanninverkainen taattitakki pullotti laskoksiinsa taitettuna ylimpänä muun tavarankaman ja vaatehyvyyden päällä. Järvelin nosti paksulautaisen tasakannen huolellisesti ja toimella sängyn päädyn nojoon sekä kirvotti senjälkeen takkinsa esiin ja huiskautti liepeet suoriksi sekä silitti vielä kämmenelläänkin pahimpia laskohierteitä verassa taitteiltansa.

Aikaa ja hyvästikin, kuten sanottu, olisi nyt ollut niin Vileenillä kuin muillakin aprikoida asiat ja Järvelinin hommas-telut perille asti sillä aikaa, kun tämä nyt nouti kistunsa päätylaatikosta lakeeripäällisen vaateharjan ja käveli tuvan ovelle harjatakseen porstuan puolelle nöyhtät ja roskan pehkut takinkauluksen sameteilta ja muilta jakun verkapaikoilta, aikaa olisi ollut, kuten sanoin, kyllältikin ja hyvästi, sillä toimitus suoritettiin samalla tarkkuudella ja perusteellisuudella kuin aina Järvelinin hankkiutuessa puurista maapakalle ja haminalysteihin, mutta mitäs ajasta, vaikka sitä olisi ollut kahden kestikievarin holli, kun ei järki pirun konstillakaan päässyt ymmärryksen lankojen alkupäähän kiinni sormennäpilläkään. Esa, isä-Esa jo kaiveli takkuisia niskakarvojansa pöydän takana, kun pää syyttänsä joutui niin koviin ajatuksen-järjen ponnaistuksiin, poika-Esa kyllästyi ja äkästyi turhiin tirkistelemi-

siin, niin että nousi närkästyneenä koko pöydästä ja kaskoteli itsensä koko mittaansa, kävelläkseen senjälkeen laattiata ovisänkyjen eteen ja nakataksensa itsensä keskisänkyyn pitkäkseen sekä kääntääkseen selkensä pelille, joka ei häntä liikuttanut. Hosu-Kalle niinkuin Meri-Vihtorikin, joilla oli sekä hartauden viitsimistä että yksinkertaisuuden itsepintaisuutta enemmän, olivat niin ymmillänsä, jotta suu oli silmänpyöreiden ohella täytynyt kummallakin avata kolmanneksi sanattomaksi ällistyksen luukuksi ihmettelevään naamaan, kun Fliku-Fetu sensijaan pysyi ainaisillaan ja ainoana tuvassa vikuroi jotain puheenkertaakin sekä paadutti itsensä jopa jutunveistollekin ja pilanselityksiin: »Flikastamaankos ja lauantai-ehtoo-reisuille Järvelin itseänsä hankkii keskellä arkiviikkoa ja päivä-aterian päälle, koska talon kirputkin harjataan jakusta pors-tuaan!» pauhasi hän ja oli julkea, koskei ymmärrys älytöntä parempaankaan suunpitoon opeta.

Ei tämä kuitenkaan Järveliniä häirinnyt: tyhmyys jää tyhmän omaksi, ja herja häpeänsä muistoksi omien sanojensa roikuille ilmaan, ellei sitä vastaamisen yrityksillä nosta omille niskoillensa! Järvelin pysyi siis kylmäverisenä ja säilytti suunsa napitettuna, sekä pujotti takkinsa ylleen, kun se oli harjattu: liiviä ei tällaisenä arkipäivänä, jolloin ei ollut kirkkomatkasta kysymys, tarvinnutkaan muuttaa, koska pyhäjakku jo sinänsä hartioilla riitti ilmoittamaan, että puetus oli juhlalliseksi tarkoitettu, ja että tällaisissa hankkinoissa ei tultu, minkä tuvan ovi sitten avattiinkin, taloon pelkästään istumista ja sivupenkin kuluttamista varten sekä harmittomien tupakkapakinoiden pitoon ja haikutarinoihin, vaan asiatoimituksiin ja tositarkoituksiin. Samasta syystä ei ollut välttämätöntä tällä erällä vaihtaa joka-aikaisia kotosarkahousujakaan englanninverkaisiin pitopöksyihin, koska hatunknalli päässä ja sametin sininen kiihto

harjatun pyhänutun niskuksissa yllinkyllin ilmaisi tamineet ja sonnustukset juhlallisiksi ja merimiehen arvoisiksi näin keskellä viikon selkää ja maapakan arkipäivää.

Järvelin alkoikin nyt olla valmis varustautumisissaan, vain kello vielä oli käytävä noutamassa sivuseinältä ja järjestettävä etutaskuun, vitjat ja hopeaperät sopivasti killutettuina riippumaan ja roikkumaan koukustansa ja napinreiästä kiilumilleen ja heilumilleen nutun vasemmilla etuliepeillä. Nyt ei ollutkaan enää muuta jäljellä, kuin palata kistun luokse ja kumartua kopeloimaan sen pohjissa, syvälle vaatepinkkojen alle, josta jonkun ajan kestäneen tuhtauksen jälkeen vedettiin esille tukeva ja kiiltävänahkainen raha-lompakko. Lompakkoa ei kuitenkaan suoraltaan lykätty povitaskuun, vaan avattiin se niin, että punavuorinen sisus pullotti jokaisen nähtävänä täytenään tungettua setelipinkkaa, tukevampaa, kuin ensin uskoi silmineen, vaikka näki. Tämän setelipinkan, huolellisesti ladotun ja tapuloidun, veti Järvelin nyt julki lompakon lokero-taskusta, joka kiilui kiiltonahaltaan kuin helvetinpuna, sekä kostutti vapaan peukalonsa kämmenpuolta kielensä päähän alkaaksensa laskemisen. Vileenin huimasi silmiä, niin että hän sekosi kohta alussa luvusta, eikä edes Vihtori, joka kuitenkin kunnioitti rahaa ja itsekin oli säästänyt puolet ensimmäisestä suvipalkastansa, jaksanut laskea loppuun asti, kun Järvelin, nyt jo aivan yleisen ja hiiskumattoman hiljaisuuden vallitessa tuvassa, verkaksiltaan ja itsekin työtänsä kunnioittaen seteli seteliltä laski tukkoa kourassansa aina tuontuostakin lehtien kääntämiltä kostuttaen uudelleen peukalonpäättänsä suusansa. Tottahan tarkka työ viimein oli lopussa, määrä havaittu oikeaksi, tukku taas koottu ja melkein hellävaroen silitetty huolelliseen pinkkaansa sekä lykätty visusti pitelevillä sormilla takaisin punanpalaviin koteloihinsa ja kompeisiinsa, häviten

ihme kuin ihmeeltä taaskin kaikkien näkyviltä. Järvelinin tämä työ oli nyt lopussa, lompakko sulettiin ja solahti saman tien povitaskun kuin vasiten avaroiksi varattuihin upiin, takki vain enää napitettiin tarkasti ja tiukantäiviästi kiinni etu-avoimiltaan, ja mies oli sekä munteerilta että munteerinvuoraukselta valmis vaikka maaherran supliikeille. Kistun kansi enää vain läimäytettiin kiinni ja avain lukossa väännettiin pari kiinteätä kertaansa ympäri holkissa, ennenkuin se upotettiin vasemmanpuoleiseen housutaskuun — vasemmanpuoleiseen, sillä oikeanpuoleisessa ja nahkavuorisessa säilyttää meritimperi aina kamaa ja pikkukapistusta työntarpeiksi mastoissa äkin varalta kynsiin silloin kun oikean käden pitää olla neuvoiltansa nopean rikissä. Kun vielä oli silmän varmentamalta ja käden kohentamalta tarkistettu, että kansi istui lukossa ja säppi hievahtamattomana, ei enää enempiä esivalmistuksia ollutkaan jäljellä ja saattoi tarkkakin ja tärkeässä paikassa jokaisen tekonsa toimen päähän asti suorittava mies ajatella lähtemistä. Ihmeellisempi asia ei tämä lähteminen, kun se kerta tapahtui, ollutkaan — kistun edustoilta ovisänkyjen päädyssä oli matkaa porstuan oville nimittäin vain ehkä pari kolme täysmiehen askeletta — eikä Järvelin sitä erinomaisemmilla juhlallisuuksilla pyrkinyt suorittamaan, astelihan vain pari jalansiirtämäänsä, niinkuin tavallisestikin saranoillaan niksahdellen, ovelle sekä katosi selän kääntämättä ja taakseen katsomatta näkyvistä porstuan puolelle: ovi vain sulkeutui hänen takanaan pihtieliensä umpiin ja linkku napsahti kuivasti salpaan.

Isonen ei siis Järvelinin lähtö suinkaan ollut tuvasta, mutta kyllä oli merkillistä humausta kuitenkin korvissa kaikilla ja pieni aika tarvittiin, ennenkuin kukaan oli äänessä. Poika-Esakin oli taas pystyssä pitkiltään keskisängyssä ja kiepaissut koipensa sängyn laidan roikuille. »Mihin hemmetissä se nyt

meni ja käveli?» ällisteli hän silmäsiiriltä sekä loikahti sängyn reunalta alas ja saman tien ja lankkujen lonkkumilta harpaten pata-arkun edustoille uuninnurkassa, jossa jo emäntäkin ja Milja naisihmisen uteliaisuuksissaan parhaansa mukaan ja kurkukujansa kurotellen kurkistelivat akkunassa nähdäkseen ruudusta, mitä ilmoja Järvelin taatissaan ja tamineissaan alkaisi haistella porstuapaadella ja minkä kurin hänen nenänpiikkinsä ottaisi, kun hän lähtisi liikkeelle ja häälymään. Pöydänkin ympärillä oli nyt jo liikettä ja kuhinaa, pojat etupenkillä olivat ryntäykseltä pystyssä ja melkein Poika-Esan kantapäillä, kun tämä kerkesi akkunan hamuille, isäntäkin pujotti tiensä pöydän takaa esille ketteränä kuin syöstävä ollaksensa ajoissa paikalla ja akkunassa, ja Vileeni, joka oli perimmällä ja jolla lisäksi oli nurkkakaapin kulma tiellään vältettävänä, puhisi kuin valas ja Voipaalan emännän silppu-Polle aisoissa ja kirkkolahden kilpakirmoissa, kun olisi nyt ollut lihavankin ja yltäruumiisen oltava pöytäromun ja kolisevan mööpelin takaakin konteillansa ja laattian harpoilla siinä sivanuussa ja samassa rysäyksessä kuin nuoremmatkin ja laihavatsaiset, suoriltansa ja istuinpaka-roiltansa perille ja näkemisen juomaruuhille varvastrampissa törmäävät. Taas oli uuniakkunassa tungos, kuten taannoin hevosjahdin loppuvaiheissa, ja pahempikin kuin silloin, koska nyt oli koko talonväki, vaimoihmisetkin mukana, yhteisessä rykelmässä, Vileenikin kun nimittäin, vaikka viimeisenä, ja jonkun aikaa vielä takimmaisena, jo ähisi joukossa ja paineli hartiaväellä itselleen tietä ja näkemisen rakoa siellä, missä miesvoima ja kyynärpääurakka väylää jaksoi avata.

Eihän akkunasta äkkäävimmälekään aluksi muuta nähtävää ollut kuin harmaa kallion lieve sitä vietettä, jolla Ylistalon mäki kallistui Alastaloa kohden. Eikä senkään jälkeen kummempia ilmestynyt näkyville ja porstuapaaden ilmannuusteille

kuin samainen kuivakoipi Järvelin, jota viikon ijät tänä syksynä ja talven selät menneinä vuosina oli yllinkylliksensä ja tarvetta enemmänkin saanut katsella, töyttikö köpitteli hän sitte kinttuineen permannoilla ja takkapaaden äärillä piipunperkuuissaan ja kopisteluissaan, vai säästikö leukaa ja vielä visumpaa sanaa penkinpielillä jalkovartta heilutellen ja sen sylkäisten piipunimausten väliltä mojauksia eteensä, minkä suun varoja maapakoilla ja vierasten laattioille tuhlata raskitsi, vai lepäsikö vielä viisaampana ja selkäänsäkin säälivänä saman penkin pitkuville oijennettuna ja kortteerattuja merimiesjäseniänsä talvikorjuissa ja maakonnuissa vaalitellen. Järvelin siis, niuva ja niksava mies niin jäsensaranoiltaan kuin järkensäkin taiteilta, nyt seiso i kenen hyvänsä nähtävänä, joka akkunasta katseli, pyhäjakussaan Ylistalon porstuapaadella, sekä haisteli, niinkuin merimies aina ulkoilmaan tullessaan ja ennenkuin enempiä kävelee, tuulen makua sieraimiinsa. »Syd-syd-west ja vinövetokulmaan nenän piikissä oikealle kurille, kun lähtee kryssikurssissa tarkasti päin Alastalon kuistinovea!» päätteli Vileeni uuninakkunassa ja mielessänsä nopeasti Järvelinin puolesta ja mukana, kun ensin oli pikasilmäyksellä kysynyt neuvoa Alastalon leijaviiriltä rantamakasiinin päädyssä ja varmentanut asian Siwiän takamaston tuulikoiran torkotuksesta lahdella. Samat seikat oli Järvelinkin ilmeisesti, vaikka sikäli tarkemmin, kun tuuli huljutteli omilla kasvoihoilla, eikä tarvinnut ruudun takaa päätellä, huomioinut, koska hän enempiä aikoja ilmojen tarkastelemisiin ja tuulten nuustimisiin tuhlaamatta melkein askelenkaan viivähtämättä samaa menoa j o oli astumassa paadelta ja etenemässä pihatietä alas.

Kun merimies on jotain päättänyt ja naakelinappula, jonka luokse on mentävä, on selvä, niin käveleminen käy siimalta kansitäkillä. Järvelinkin, kun nyt oltiin liikkeellä ja astuttiin

alamäkeä, niin näki jo, ja ymmärsivät kaikki toisiltaan kysymättäkin akkunassa, että hän tiesi, minne hän oli menossa! Keinahdelevin merimiesaskelin siinä liikuttiin, polvinivel nytkähti päättävästi joka astumalta, niska oli nakattu pystytämisiin ja selkäriki työskenteli kuin täysriggari pyyhkimilään! Se, joka akkunassa ei toiselta askeleelta vielä ehkä huomannut, ymmärsi jo kolmannen puhdilta, minne käsin matka painoi ja arvasi ilman ennustelemisia odottaa, että pian, jollei jo nopeamminkin, riisutaan Miljan nyörit ja sukkarihat Alastalon pihaveräjän korvilta ja tauruilta.

Esan ja isännänkin päässä ja järjen ullakoilla oli jo kynttilä syttynyt. »Se menee lompakkoineen Alastaloon ja kävelee sinne!» julisti hän julki ja pamautti tiedon, joka oli silmäseltä asia — Järvelin oli jo avannut veräjän auki ja asteli päättävän näköisenä ja joka jalanvaihtamalta olkahartioita ratkaisevasti nyskäytellen suoraa menoa pihamaata Alastalon kuistin ovea kohden ja rappusten eteen.

»Ja taattiovesta sisään!» varmensi Vileenikin, jaksamatta enää ällistyäkään, uuden merkillisen asian, kun Järvelin, ensin pysähdyttyään kuistin edustalle ja pyyhittyään jalkansa, korkopuolet niinkuin saappaankärjetkin huolellisesti eilisiltänsä vielä vehmaaseen kuusenhavutukkuun porstuakiven edessä, arvokkaasti laski kämmenensä salin puoleisen kuistinoven tukevalle ja kiiltelevälle messinkikahvalle sekä senjälkeen hetkeäkään hämmentelemättä napsautti lukon auki ja katosi samassa koko tiiviine persoonoineen oven taakse, joka sulkeutui hänen jälkeensä entisille vilkkumilleen ja välkkymilleen pitoisten pintojensa maalatuissa lautapielissä ja värikkäiden ruutujensa kellanhekumoissa ja punanhemoissa.

XVIII.

»Poikava poika!» pääsi Vileenin rehellisestä kurkusta vilpittön tunnustus. »Perhanan poika! menee kuin Elia käreissä taivaisiin ja suoraan salin ovesta sisään!» Iso-Vileeni oli haltioissaan, muisti raamatun läksynsäkin oikein, sekä tuuppi ja tyrkki toisten selkien takana, niin että alkoi olla vaarallista muilla akkunan ahtimuksissa, survoi polvineen ja teki liikuntoja kuin olisi itse uljaillansa ja parastaikaa astelemassa timperin takana ja Järvelinin jäljissä Alastalon tampusuuren kautta Alastalon saliin. »Läjäytetäänkin lompakko Alastalon papan nokan eteen niin pullevaltaan pöytään kuin olisi Langholman lavea itse taskujansa kirvottelemassa salissa!» ylvästeli Vileeni ja maisteli hengessänsä, miltä tuntuisi nahoissa ja olkaluissa, kun kerta olisi komea isosissakin. »Onkos timperi tullut hulluksi?» palasi kuitenkin järki yht'äkkiä hänen mieleensä, kun hän haritti muitten ylitse Alastalon kuistin suljettuun taatti-oveen, ja ajatteli, mitä sen sisäpuolella senjälkeen tapahtuisi, kun tampusuurissa tulisi Järveliniä vastaan salin puolelta Mattsson itse ja kapteeni. Hän muisti kokemuksesta, ja tunsu silmänpäpöyksessä luissansa, mikä selvä ero oli asioissa ja suunpidossa, mojasiko rojoiltansa ja täyssaranaiselta lerviltä kansissa ja miesten keskellä rehellisiänsä ja kidanmakuisia niinkuin kulloinkin jumotti hampaanjuurissa ja niinkuin itsestänsä arvasi korva-

lävet ympärillä persoiksi karsaan nuoteille jutuissa, vai seisoiko siivona ja lakinreuhka kouraan pyyhittynä kajuutan ovensuissa ja kapteenin pakeilla noikkimassa sille, mitä äijä puhisi ja pitämässä järjenpeukaloa visusti sydämenputelin suilla, jottei sisu röyhäisisi keskenaikojansa ja potkaisisi piruja hammastarhoista juuri parhaiksi, kun parta oli silitetty laupiaaksi ja mielen karva oli sängetön! En minä sittenkään tällä haavaa, vaikka olisi vuoria povitaskussa paksultikin, mielelläni Järvelinin housuissa astelisi! tuumi Vileeni ja tunsi heikkouden hikeä jäsenillään, kun ajatteli, että hän itse olisi Järvelinin sijasta äsken avannut Alastalon taattikuistin oven ja nyt seisoisi, vaikkapa luvallisissakin toimissa, kapteenin edessä ja häkeltelisi asiatansa esiin. Luonto ottaa voiton järjestä, ja vaikka minä olen poika sakin keskellä ja joukkoa takanani, sekä minun lervini lääniä yksimielisessä hulinassa, niin minun kinttuni eivät kestä nilkoillansa kahdenkeskisissä seisomisissa silmämunasta silmämunaan tirkistellessä, ja mitatessa, kumpi kahdesta ensimmäisenä alkaa läpytellä lautaa valkuaistensa ylitse! Vileenillä alkoi mielessä napista melkein kuin kapinankaltaista ja osattomuuden nurinaa sitä vastaan, että ruhon ryntävyydetkään eivät elämässä aina auta miestä seisomaan tukevana tiukassa paikassa. Minä ryömin kernaasti myttyyn sen peukalon alle, jonka kynnen minä tiedän leveämmäksi kuin omani! tunnusti hän hetken heikkoudessa ja tunsi nielevänsä kuin akanankaunojen tutkaimia hengenkurkuissaan. Alastalon sentään kärsi ja hänen peukalon kyntensä, koska hän oli äijä ja kajuutan puolella puurissa, sekä koska hänen kyntensä selvästi oli jo fasuunaltakin leveä, mutta se pisti luonnon tikuille ja nöyryytti ihmistä, että Järvelininkin kaltaisessa kituperäksen kiiskisessä ja monivuotisessa kansikamraatissa piti olla ruodon varustusta ja pysytyntytkää niin tihuvasti harillansa niskoissa, että oli arveltava

leveäpeukaloisenkin ennenkuin sitä piikkiotusta rupesi kyn-
tensä alle painamaan, ja että pahus meni uimaan ja kutu-
paikoille kuin omiin parviinsa lahnojenkin molskille ja jouk-
koon ja isopyrstöisten peleihin! — Iso-Vileenillä oli todelta
paha ja karvasta messingin makua suussansa nieltävänä, kun
hän toisten takana selviessään ja muitten ylitse kurotellessaan
ruudusta selvästi seurasi Järvelinin häviämistä Alastalon kuis-
tin ovesta, sekä karsaudella, joka oli ihailua, ja ihmettelyllä,
joka oli kateuden kunnioitusta, ajatuksissansa paikalla ymmärsi,
millä isoilla asioilla Järvelin nyt oli. Olenkos minä mikään
lehmänkasa, joka on muhkea yltä ja kakku kedolla, mutta
tallattuna laiskan läjä jaloissa ja läiskän lättä anturan alla,
kun Järvelin on piru ja pippura, pillerin papu kooltansa
ja kuivan krämppykkä kuoreltansa, mutta suussa ja purtuna
kuin veitsi viikatteena kielen kyljessä ja talo tulimmaisena
palamassa poskipielissä! kadehti kiemahteli Vileenin sisuksissa
ja hän käänsi närkästyksissään sielunsa sisäkompeita nurin kuin
vantusta, tarkastellakseen itseänsä ja sielunlankojansa nurjalta
puoleltakin.

Isäntä-Esalla ei tämän sijasta ollut minkäänlaisia keräjän-
pitoja itsensä kanssa, kun hän yhä siristyvämmillä silmillä ja
virkistyvämmillä verillä seurasi Vileenin vieriltä samaa, mitä
Vileenikin katseli ja sydämensä karvaudeksi huomasi. Esahan
oli ollut miesikänsä ja elämänsä selän kotonansa ja talossansa
laiskana ja isännän pankoilla omien orsien alla, ja kuin pässi
ainoana patruunana siinä karsinassa, missä ei ole muita kuin
oinaita ja uuhilampaita ympärillä, eikä siis ollut omissa nahois-
sansa ja sarviensa juuriytimissä koskaan kokenut sitä, että
sakara voi olla eri kovaa eri kalloissa ja luunlaji puskevampaa
toisessa kuin toisessa, sekä oppinut sitä, että ryskäyksissä ja
voimannujakoissa ei runtele voitettun otsaluuta niin julmana

voittajan sarvi kuin raatelee hänen ylpeytensä sisukuntia kateuden armoton hammas kestetyin hävinnön ja kintuissa koetun taka-askelmarssin vuoksi! Tyhmän tietämättömyytensä viat-
tomuuksissa siis, ja unennäössäkään, saati meripalveluksessa ja puuripraktiikassa koskaan ja ikinä niskojaan taitetuiksi koke-
mattomana miehenä, oli Esa nyt akkunassa pelkiltään piris-
tynyt ja kaikilta hengen karvoiltaan nousukärjille virkistytvä
mies, sekä seurasi Järvelinin menemisiä niin sydämiltään fris-
kattuna, ikäänkuin olisi itse juur'ikään nakannut ja varistellut
arkiset ja muut härkäviikon aikaiset hartioiltansa ja kävelisi
Järvelinin sijasta itse omissa pöksyissängsä konkeilla ja julki-
silla miestekoihin ja rotevan ryhtymisiin. »Perhana soikoon!
vaikka knuppini annan minä pantiksi siitä, että Järvelin nyt
meni Alastalon kapteenin puheille!» riemahti hän ja julisti
totuutta kuin Daniel ja vanhan testamentin profeetta. »Suo-
raan kuistista ja salin ovesta sisään niinkuin itse Langholma!»
ylvästeli ja levitteli hän, ikäänkuin olisi itse ollut vähintään
kannoilla ja Järvelinin jalaksilla.

»Juuri tuommoista ja tuonkaltaista minä olen Järveliniltä
aina odottanutkin!» kehui hän ja valehteli rohkeasti, kun hie-
man oli kerjennyt hengittämään sekä selviämään ensi tyrmis-
tyksistään. »Peijakkaan poika, tiivis kuin tynnyrin tappi ja
visu kuin vuoden vanha juusto!» Esa oli hellennyt vallan
suulaaksi, ja leuka, laiska sekin, niinkuin kaikki muukin mie-
hessä tavallisesti, oli nyt semmoisessa lennontaksissa, että silmiä
sokaisi katsojalla, jos alkoi partaa tarkata nyän päässä sen
ajan kuin sätistiin ja sylki sähisi. »Uskokaa minua, minä olen
pitänyt poikaa silmällä ja hänen meininkejängsä, ja minä hais-
tankin asiat kauempaa kuin luullaankaan: Järvelin onkin sem-
moisesta puusta veistetty mies, joka ajattelee itsestään parem-
paa kalua! Me muut ajattelempa asioita lähimpään ateriaan

ja seuraavaan lusikannuolemiseen saakka, mutta Järvelin sihtaa elämän kantteja hollilta ja vuoskaupalla. Ei sitä eletäkään puolet elämästä kitupiikkinä ja setelinlehtiä setelinlehden niskaan turhanpäiten latoen, ellei ole miehellä jotakin tähtäimillä. Ja minkä Järvelinin kaltainen kerta on istuttanut nuppiinsa, sen hän pistää toteen, vaikka vesi palaisi! Näittekös ja katse-littekos pojan lompakkoa? Semmoinen taskussansa tietää mies, mitä hän painaa, ja kävelee niska nökönä vaikka maaherran tampuurin ovesta sisään! Jollei Järvelin nyt mennyt Alastaloon kysymään itselleen laivanosaa, niin minä en ole Ylistalon Esa!»

Esa oli ylpeä, hän katseli ympärilleen piirissä kuin tarhalla aidan riu'ulle kiepahtanut ja kiekkan kurkustansa laskenut kukko. Hän pyristeli kurkkuansa vieläkin ja pöyhisteli kaulahöyheniä niskoissansa, sillä virsi oli niin komea, että kiekkaa sopi jatkaa. »Ja saattepas kohta nähdä ja talipölkösinä katsella, kun Kitulan laiha Joel astelee kuistin ovesta takaisin laivaretarina ja Alastalon papan paksu sikaari korsteenina suupielessä! Täyttääpä kuivakoipinenkin mies avarankin oven suun, kun kävelee laveasti ja tietää liiveissänsä vuoden päästä astelevansa konstina pitäjän parhaimmassa laivassa ja silahuttavansa anturaa niinkuin korkopohjan läiskävääkin kannen kaikuviin, jonka joka kolmaskymmenes toinen lankku on miehen omaa paukuteltavaa!»

Esa viuhutti kämmenharalta laihaa partaansa leukansa päässä! »Siinä sen kuulitte nyt, niin että paukahti!» yltyi hän ja kehui. »Asia on nyt niinkuin naulassa: ensi talvena on varvimäki pitäjässä kirjavana, ja jollei tulevana suvena keiku lahdella ja akkunan edessä tuossa alus, jolla on parkkilaivan riki ja kolmen maston topit, niin saatte keritä lammas-saksilla minun partani! Järvelinin minä tunnen ja Järvelinin

Joel ei lykkääkään lusikkaa vatiin, ellei vadissa ole lientä ja liemessä lihanpalaa uimassa!»

Ajatuksen nuotta oli nyt peräksiänsä myöten kunnialla soudettu rantaan, ja isäntä saattoi kuljetella silmää ympärilleen, kuin olisivat omat toimet kerskatut ja se mies vähintään syötäväksi ja suupalan veroisena hammasrivin purtavaksi kypsä, joka nyt hiiskuisi tavun puolikastakaan äänen mukauksellakaan selvän asian sekottimiksi. Sopikin yrittää tyhjäta parta- ja täysmiehen sana, jos kellä oli ällin puutetta ja hengen kynsissä syhyi syyttömästi!

Tuvassa ei kuitenkaan tovin mittaan hiiskaistu halaistua sanaa. Asia oli päivänselvä sellaisena kuin isäntä sen oli esittänyt, ja Alastalon salin kuistin ovi pysyi suljettuna senjälkeen kuin Järvelin oli sen taakse hävinnyt. Mitäs siinä siis oli inttämisiä ja jokainen olikin senvuoksi jäänyt vaiteliaasti keskustelemaan omien ajatustensa kanssa, piiput vain rätsivät vähästä hampaissa niillä, joilla ne olivat sytytetyt. Emäntä vain, jolla ei ollut aikaa olla jouten ja joka tottumattomana pelkkään ajatusten kehräämiseen, ymmärsi ettei akkunassa enää ollut muuta tekemistä kuin tirkistämistä, oli irjennyt joukosta sekä palannut askareihinsa ja kalisteli jo astioita lieden vieressä ja hyllyn edustoilla täydellä höyryllä.

Iso-Vileeni vain, joka oli tottumaton näin pitkiin vaikeneisiin odottelemisissakaan, ja jolla sitäpaitsi järki ei juossut, jollei hän saanut puhua, alkoi tuntea tilansa levottomaksi. Hän liikahtelikin pian, koska sentään oli suutakin viljeltävä, ja puhuttava, jollei muuta, niin toista, ja siinä ohessa jotain sanottavakin.

»Saattaa laita noin olla niinkuin sinä sanot ja miksei olisi, koskas kerran puhut!» alkoi hän muun paremman puheenkerran puuttuessa myönnytteläkin ja mymähdellä yksi-

kantaisia parrastansa. »Hyvinkin saattaa niillä meininkinsä olla, koska ovat joutilaina ja makaavat talvilaiskoina!» jatkoi hän jo juoksevammin ja alkoi alkukankeuksilta päästä vetoon ja vireisiin. »Vissi asia se on, kuin aamen kirkossa saarnan niskaan, että ne nyt kyöräävät asioissaan kuin teeret naimisisaan keväillä, ja parkin ne talvella rakentavat, sen minä uskon kuin katekismuksen läksyn!» läjäytti hän jo täydeltä parraltaan, sekä oli hänkin taas yhtä vakuuttava mies joukossa kuin koskaan Esa. Vileenin koura haraskeli kuitenkin edelleen par-taa hänen leuassaan vissillä arvelevaisuudella.

»Vaikka se minun mieltäni tässä asiassa tuppaa painamaan penkin alle ja apeuden pottuun, että Järvelinin kitupiikki nyt siis kukaties jättää timperin kapistuksensa maihin ja siirtää kistunsa puurissa kansin puolelta konstin koppiin ja kajuutan pakoilte. Kun on kymmenenkin merivuotta riidellyt saman miehen kanssa saman kansin seinien sisäpuolella ja potkinut anturapohjiin samaa rytisevää jalkolautaa makuukoijun päässä samat kymmenen vuotta leuka-ummikon kanssa, niin totisesti on kuin nielisi kiveä kurkusta alas ja pihisisi tervattukin sydämenvisa haikean katkua pinnoistansa, kun toinen vanhoilla päivillään rupeaa huikentelemaan ja siirtyy joukosta ja omasta sakista peräherrojen puolelle. Kun hyvä kaveri tippuu raa'an nokasta mereen ja jää sille tielleen Atlanttiin, niin on ero kaunis, sillä silloin siirtää lakkinsa kunnioittavasti päästään pivoon ja pusertaa peukalollaan vedenkarpalon silmänurkastaan kiitokseksi entisistä, mutta jos samasta miehestä sensijaan paisuu isonen, ja kojutoveri keikkuu joukosta ja painaa itsensä kajuutan kiiltävän lasioven sisäpuolille, niin silloin puree tikku kansimiehen sydänlihaan ja alkavat muistossa mojitella vanhatkin myrkyt! Kun vieras konsti tiuskii kannella, vaikka penikka olisi tuorekorvainen pojanpentelekin vielä, niin ravis-

taa mies korviansa, pistää vahvemman mällin suuhunsa ja kestää kiljumiset, vaikka sielun sisukunta kirookin, mutta jos korvanjuurissa rupeaa härisemään oma mies, jonka äänen karvat tuntee entisiltään ja leukavertaisilta ajoilta, niin jukoliste, jollei laupiaskin ala tuntea itseänsä leviitaksi, ja tee mieli antaa Ahasverukselle ja ijänkaiken mankujalle päin taulua niin että timperi saa hakea hampaitansa kurkustansa! Rakentakoot parkkinsa, niinkuin kait rakentavatkin, ja paseerailkoon Järvelin konstikukkona puolitäkillään, niinkuin kait paseeraileekin kih-taa aikoinaan, mutta siitä minä olen Vileeni, että minun puu-kenkäni eivät tule paukkumaan sen laivan kansitäkeillä, jota Järvelinin laihat vinkkelitikut mittaavat konstina!»

Vileeni oli puhunut sielunsa niin karvaiseksi, että parranharukset tärisivät ja törröttivät jo poskillakin, eivätkä yksin leuassa enää, ja että äänikin jo alkoi olla kuin verilihalla, eikä yksin sydämen kukkaro enää rinnan säkissä. Poikain joukosta, jotka jo olivat siirtyneet penkeille istumaan — eihän akkunoissa roikkumisista ja laseissa killumisista enää paljoja apuja ollut, kun Järvelin jo aikoja sitte oli hävinnyt näkyviltä ja Alastalon kuistin ovi pysyi suljettuna hänen jäljiltänsä — poikain joukosta alkoikin siis kuulua jo naurun tirskahtuksia Vileenin vuodatuksiin, joku joukosta jo kirkasteli kurkkuan-sakin.

»Mitäs Vileeni turhia suree!» lohduutti poika-Esa ensimmäisenä naurunirviltänsä Vileenille, joka myöskin niinkuin isäntäkin, oli jättämässä uuninakkunan, joka nyt jäi aivan tyhjillensä, koska Miljakin jo varhemmin oli palannut askareihin ja emäntää auttamaan astiainpesuissa ja ruokapöydän tyhjentämisissä. »Kokin posti parkissa on täyttämättä vielä ja kokkikin saa kipata kajuutan ovissa!» leukoi poika-Esa edelleen viisaita neuvojansa Vileenille sillä aikaa kuin tämä ja

isäntä hakivat vanhat paikkansa tuvassa, toinen etupenkin pankoilla selkä päin pöytää nojattuna, ja toinen vakunsa pohjissa hajareisiratsain keskilaattioilla, kuitenkin istuvillaan ja selkäpystyillä pysyen, koska oli verissä sirkeyttä vielä äskeisiltään ja paremman odotuksia edessä: eihän Järvelin kait kauan ja maailman aikoja matkoillansa viipynyt näin arkipäivinä sekä säädyt ja parempansa ymmärtävänä miehenä!

Penkiltä jamattiin kuitenkin edelleen, sillä virsi oli vielä kesken, vaikkei sillä ollut kiiru. »Alastalon papa on tarkka mies, kyllä hän kokiksi semmoisen pojan ottaa, jolla on vispilävihtakin valmiina omasta takaa leuan päässä, niin ettei tarvitse haminasta hernepadan hämmentimiä ostaa!» veisteli siis poika-Esa edelleen, koska lastua lähti veitsen juoksuttamalta ja naurun läiskään vierillä oli viskeltävä virikettä liekinruuaksi lisään.

Vileeni ei kuitenkaan ollut huomaavinaanakaan poika-Esan vänkäämisiä. Murahtihan vain sivuvinoon penkiltänsä, puolkantilta poikaa päin pienen vihauksen, koska kuitenkin oli suulattava penikkaa, jottei naamakarvaton ylettömiä alkaisi itsestensä luulotella. »Särjen huulilävestä lähtisi vielä pehmeämpiä, jos vaivaisella olisi ääntä kiduksissa!» osviittasi hän siis, minkä arvoisina piti kakaran lervaamisia. Sai kansissakin ja vapaavahdissa joskus välistä purra häyhäistä vieripuolilleen, jotta jättivät rauhaan ihmisen eivätkä härnisseet silloin kun oli harmia, ja tahtoi jutella kahden kesken ajatustensa kanssa.

Nakutti nimittäin sittenkin sydänhinkalon seinissä pahemmin kuin itsellensäkään viitsi tunnustaa koko Järvelinin komelja ja ihmisten juokseminen, omakin hopakoiminen akkunoissa tyhjän taitse ja toisten jaloittelemisia katsellakseen. Olisi Järvelin äsken kävellyt Alastalon kuistin edustan

sijasta makkikoijun oville mäellä, niinkuin hyvinkin olisi saat-
 tanut tapahtua, niin kauniin nenin me olisimme koko talon
 väki killuneet ruudussa ja saaneet jälestäkäsin jokainen hiivata
 itsemme takasprööttikurssissa ja hissuksissa akkunasta sillä tai-
 dolla, mikä häntäpuolissa ihmisellä kullakin on! suomi suolasi
 Vileeni mieltänsä ja voiteli apeuden rohtoja karvasteleville
 sielunpaikoilleen. Isokos tapaus tuo on olevinaan, jos joku
 pukee pyhäjakkunsa arkipäivänä ylleen ja lähtee tuvasta ja
 vaikkapa naapurin kuisteille! koetti Vileeni päästä vaivasta
 sekä sammuttaa koko ajatuksen kärpäsen mielestään niinkuin
 tukahuttaa tulen tuikun kynttilän kärjestä etusormen ja peu-
 kalon näppiin ennenkuin vetää vällyt korvilleen ja alkaa kuor-
 sata. Tutkaimen palanen koko Järvelin, kun pilaa koko päi-
 vän ja järjestyksen, niin että onkos edes pitkäkseen oijentanut
 jäseniänsä, niinkuin ruumis vaatisi ja aterian jälkeen mako-
 kāskee! äkäili Vileeni, joka alkoi huomata yhä enemmän har-
 mia ja kiusanpiikkiä asiassa. Eihän oikeastaan kylkiä kyllä
 nyt raukaissut, päinvastoin pisteli jäsenissä kuin neulankärkinä
 pinteelenmoinen halu kiepahtaa seisovilleenkin taas ja kävellä
 uuninakkunaan uudemman kerran kurkistelemaan varmem-
 maksi, kauankos kiiskinen todella ajatteli pysyä närpeillensä
 ja eikös Järvelin enää tämän ajanlaskun aikana malttaisikaan
 jättää Egyptin patoja ja jutunpopsimisia Alastalon Goseneissa
 ja lupausten laitumilla! Kunnia kulki kuitenkin sydämen
 mielitekojen edellä, ja Vileeni kukistikin siis kaikki kiusaukset
 mielestänsä sekä kellisti itsensä kuin kellistikin kyljelleen pit-
 käkseen etupenkin pankoille pöydän edessä. Ellei muunkaan
 vuoksi, niin senkin tähden, että ymmärtäisivät ympärillä
 muut, jotka istuivat, ikäänkuin ei juuri olisi ateriata syöty
 ja ruumis tarvinnut lepoansa, kaikki pystyssä ja ilmivarppeil-
 lansa penkeillä ikäänkuin kukonpojat sirkeillensä aamuorsilla,

ymmärtäisivät esimerkistä, koska oli oltava vaiti synagogassa ja annettava niiden nukkua, joita nukutti.

Vileeni siis kellisti itsensä pitkäksensä pöytäpenkillä ja sonnustautui korvallisillensa, ikäänkuin nyt olisi ollut urhoolisiakin hirsiiä ja tavallisen arkilevon ja ruokahuokauksen jyräniskoja syltäkaupalla kiskottavina unimäen ahteissa ja tuvan tanterilla. Siinä oli kuitenkin mutka, ja pahempi mutka, kuin olisi uskonutkaan matkassa, sillä pintelettäkin pihisivät ajatukset edelleen päässä, ikäänkuin olisi aivokoppa sisäpuoliltansa ollut kuin kusilaispesä, jota joku kuriksensa kepinkräkillä pöyhi. Pahan hengen Järvelin, tottakos siitä nyt toden teolla piti tulla laivaretari, vaikei ollut sen parempi alkuansa kuin Kitulan Joel, ja vuotta nuorempikin vielä kuin minä itse. Muistan minä hyvin, kuinka kakara vielä oli väty, ja piti kyynärän tumpin koltussansakin ja paljaspepuisena kiiriskellä kinoksissa ja kelkkamäessä aikamiehenä siellä missä paremmatkin luukkuhousuiset niinkuin minä, saimme pinnistää koko miessisun, ettei vetistänyt silmissä, kun pakkaneen pureskeli kynnenpäissä ja vantuspusseissa kuin sudenpenikka, ja korvanlehdissä nipisteli kuin unilukkarin peukalopihti a-sanaläksyissä lukuvuoroilla! Tottamaaka minä senverran ymmärrän, että tiedän kaikista varsoista aikansa kasvavan kaakkeja, mutta pitääkö kääntymättömin ja nukkansa nurjia näyttämättömin sydänkukkaroin kärsiä sitä, että se, jolta silloin vielä killui varsankontti ruokkoomattomana nenästä, kun jo itse ymmärsi siivota omat nokan alustansa, että semmoinen nyt kävelee niska kekona ja polvet nytkähdellen taattitamineissa ja lom-pakkotaskuisena parkin osille ja protokollille isosten saleihin ja totipraakkeihin keskellä kirkasta päivää ja jumalan arkea, sillä aikaa kun minä ja vanhempi ja vatsoiltani isompi kääntelen joutilasta kylkeä laiskoilla lavitsoilla ja härisen köyhyyt-

täni ja juotuja rahojani kuin kulkukoira luutonta ateriaansa ja kypäliensä turhaa jahtia! Vileeni käännähtikin todella penkillä sekä koetti, oliko harmi pienempi, kun oli selkinensä päin muuta tupaa ja tyhmiä odottamisen kokottajia, mahdollisesti saisi unenkin silmiinsä!

Turha oli tämä viimeinen toivo kuitenkin, sillä eikös kohta paukkunutkin taas laattioilla, kun joku käveli longutteli lankuilla, niin että niskahirret tutisivat tuvassa: — tietysti, sen arvasi katsomattakin ja päätä kääntämättäkin pelkältä tuntumilta omissa kylkipinnoissa penkin laudalla! — tietysti Esa ja lorvin makkara isännäksi, joka ei malttanut luissansa ja vakunpohjissa, vaan piti etanan laiskoiltansakin ja lepotiiman uhaltakin sekä ruumistansa räkäten kiivetä töppösille ja hii-vata uuninakkunan kurkkeille näkemään, jos oli knäökkä naakkana tiellä ja Järvelin patruunana paseerilla kotoveräjiä päin! Nuku tämmöisessä trafiikissa, kun väki juoksee talossa kuin sianlahdissa! nylki Vileenin sisuksia harmin kiukku, mutta nykäsi samassa omissa jäsenissäkin halu kuin sielun syhelmä kiepahtaa itsekin pystyyn ja jaloilleen ja kävellä katsomaan, sillä ajathan ja olonviikot tässä jo olivat kuluneet, eikä suinkaan Järvelin miksikään kirkontanhuan vaivaistukiksi ja ijan-kaiken kokottajaksi ajatellut Alastaloon jäädä. Halu oli sentään voitettava ja nieltävä nahkoineen päivineen, sillä lähtikös tässä Järvelinin tähden lirputtelemaan ja laattioita lonkuttelemaan niinkuin muut ja pian jo kaikkikin tuvassa: eikös ollut isännän lisäksi jo joku toinenkin anturoilla ja uuninakkunassa: arvatenkin Vihtori, jolla selvästi oli Järvelinin vikoja ja säästämisen natuja verenluonnossa, ja joka nyt siis oli närpeillensä ja hengentekemisissä siitä, kuinka matka lykästi sille, joka vanhempana merimiehenä oli ollut visukinttu ennen häntä!

Se tyydytys Vileenillä kuitenkin oli kidutuspenkillänsä, että sai mielensä lääkityksiksi kuunnella, kuinka kumpikin, sekä Esa että Vihtori, aikansa akkunassa roikuttuaan, saivat tyhjin toimin palata lonkutella takaisin paikoilleen tuvassa, toinen vakuun, toinen sivupenkille istumaan. Luulittekos, että Järvelin on niitä miehiä, jotka palaavat saman ajanlaskun aikana kuin ovat lähteneet, silloin kun on rahojen hellittämisestä kysymys, vaikkapa vain parkin osan ostoihinkin! pititteli Vileeni sydämissään turhilta tähyistämisiltä palaavia, mutta sai kuitenkin koota koko voimansa sielunhartiain väeltä puskuun, jotta itse pysyi säären sätkymättä paikoillansa pankolla eikä ennen aikojansa alkanut käännellä itseänsä taas ja kasvo- puoliansa tupaan päin. Vaikka uni olikin virstan päässä silmistä, niin kunnian vuoksikin oli nyt nimittäin oltava, niinkuin nukuttaisiin ja sikeästi, eikä tiedettäisi selän hievahtamaltakaan tämän maailmallista enempää tuvan kuhinoista ja odottelemisista, kuin Järvelinin retkistäkään ja hitaan kiiruista Alastalossa.

Ihminen päättää, sanotaan, mutta kukas kuitenkin säättää? Vissi Vileenin meininki oli, ja varmastikaan ei hänen selkähartiensa olisi tällä hetkellä vaaksanvertaakaan vävähtänyt, vaikka itse Järvelin olisi parastikään kolistellut porstuassa ja avannut tuvan ovea itselleen. Mutta kuinkas kävikään, kun yht'äkkiä pisti sydämessä kuin ampiaisen piikki ja piti niine hyvineen pyörähtää penkillä ja kiepahtaa istualleen. Väistämätönhän asia se oli, ei siinä auttanut kuorsauskaan, että Järvelin tuossa paikassa oli palaava matkaltansa, ja missäs silloin oltiin? Semmoista tuvassa kuin tarhoilla huhtikuun keväillä ja kattien kiima-aikoina, mankunaa joka nurkassa niinkuin kitinää Kurjalan puustellin rasvaamattomissa kärryn akseleissa, tämä pajaa Järvelinistä ja parkista ja tuo paukut-

taa parkista ja Järvelinistä niin, ettet korviasi säästäisi verilihoilta, vaikka pääsi kaivaisit kymmenen polstarin peittoon! Pystyssä siis Vileeni nyt istui penkillä, mitä oli pääteltykin parempia makuillaan, ja virkkukin hän oli silmänräpäyksessä sydämenharuksiltaan niinkuin ahven selkäpiukeiltänsä märjän upista teljun kuiville nakattuna!

»Jo minun liivini olisivat napitetut huonompia ryntäitä kiristämään, kuin minun ihrani ovat!« alkoi hän riidan haasteet ja kapinan uhkat jo tarpeeksi aikaisin, jottei myöhästyi, jos kumminkin oli lähituokiossa sivallettava suuvoimalla. »Jo!« sanoi hän ja vahvisti, sekä löysäsi pari nappia pingoiltansa liivin etusilla, jotta aterioidulla papuruualla olisi väljempi tila oleskella vatsossa, vaikka vähän tässä puuskuttelisikin ja näyttäisi, että veri potkaisee runtevissakin oltavissa! »Jo, sanon, napisisivat tietämättömät luunapitkin harminkiukkua minun liiveissäni, jos minä nielisin kunniani ja lainaisin merimiehen ruhoni työntäksiin ja hienvääntöön maapakoilla ja ihmisten varvimäissä!« tulkitsi ja kevensi hän, Vileeni, penkiltä ja koko suultansa hieman ällistyneelle seurakunnalle tuvassa äkkipaisuutta sydämenkatkuansa. — »Tottamaaka kestää Ylistalon penkki vielä tämänkin talven miehen ja meripojan kyljen kääntelemiset, niin ettei tarvitse juosta lirputella kuin vatsansa pudottanut jänis nälkäjuoksussa metsissä ja lumikinoksissa mokomien konstiherrojen ja muiden Järvelinien kuuttoja veistelemässä!«

Siinä nyt tuli asia sanotuksi! Vaikka huojensikos sekään mieltä? Auttamattomasti oli karsas palanen kurkussa nieltävänä ja sisukunnissa juonitteli pahemmin kuin viitsi itsensäkään rehellisesti tunnustaa. Kun ajatteli asian alastomasti ja niinkuin se oli, niin olisikos mitään ja vähintäkään vastaan, että itse tällä haavaa istuisi Järvelinin ja kitupiikin sijasta

Alastalon salin ovipielituolilla ja puhelisi toimellisia ja meriasioita parrasta partaan kapteenin ja keinutuolissa keikuttelevan Alastalon Mattssonin kanssa? Mukavaahan siellä olisi isosena istuskella, hivellä hyvillään lompakkopuolta jakussaan ja laskea luontevia suustaan, kun sopi ja suuta höysti. Lähtee sitä tästä lervinläänistä puhetta, ja rotevaakin, kun tarvitaan! — Vileenin mielipaha alkoi sulaa sydänjuurissa, kun ajatukset alkoivat lämmetä ja hän näki itsensä Järvelinin sijasta muurinnurkkatuolilla Alastalon salissa: jalka siirtyi huomauttamatta toisen polven nokalle keikuttelemaan huolettomiansa, kasvoille levisi myhää ja kämmen siveli komeasti partaa, maton sarkaakin edessä niin virstakaupalla, ettei sylkeä juljennut taatteihin, vaikka kihosi mukavan herua hampaisiin.

»Järvelinkin istua nököttämässä naakan kykyillään Alastalon salissa!» hörähti Vileenin leukapielistä yht'äkkiä äänisanaakin ja hän nauraa nykähti vähättelevästi. »Sitäkin lystiä kelpaisi olla sekä näkemässä että kuulemassa, kun varis visertää ja Järvelinin leukapieli hellittelee juttua: puhuu tuuman, vaikenee virstan ja kirnuu väliajat sylkeä ikenissään!» Vileeni oli nyt jo täysillä laistoillaan ja puhe laveata niinkuin mieskin pakaroillaan. »Toisen mamman poika siellä pitäisi istua Alastalon papan kanssa naamatuksin, niin kuultaisiin! Alastalon papan suvärkki ei olekaan ruosteessa, sen tietää koko pitäjä, mutta saattaisi olla voidetta eräissä muissakin leukapielissä, kun istuttaisiin tasamiehinä ja neljin silmin partapensaasta partapensaaseen äijän kanssa sekä koetettaisiin sarnoita, kuinka kääntyvät! On Vileeni ennenkin puuron suustaan niellyt, kun puheen paikka on tullut ja kielelle ovat tarpeen väljät väylät, ja onpas läppä vieläkin löysillänsä tämän ikenärvivin takana, jos niinkuin mäikää kysytään ja äänenmöjää leukapielten kankumilta. Jukoliste!» sanoi Iso-Vileeni ja syl-

käsi pontevasti sekä oli taaskin isoprofeetta ja Daniel penkillä ja seurakunnassa.

Laimiska lensi, niinkuin tarkoitettukin oli ja niinkuin entuudeltaan ja monilta entisiltä mojuuksilta hyvin tiedettiin, komeassa ja kauniissa kaaressa tiensä penkkituolilta kulmaviistoon keskituvan poikitse ja vakussa keikuttelevan isännän ylitse takan aukkoa kohden sekä läiskähti osuvasti ja kuin maaliin ammuttuna suoraan totonperän tuiskahtaviin tuhkiin, mutta muhkea sana sensijaan katkesi lennoltaan puolitiehen ja putosi nousuiltansa kuin rampa sammakko hypyn yrityksiltä latuskoilleen maahan, sillä juuri kuin se parahiksi oli hellennyt hampaista ja kajasi jo ilmoissa, alkoi porstuan puolelta kuulua askelten kolinaa ja samassa oli jo itse Järvelin omassa visussa persoonassaan pihtipielissä ja sulkemassa huolellisesti ja totutulla tarkalla tavallaan oven pientä takanaan! Muista puhumatta oli itse Vileenikin Järvelinin ilmestyessä kynnykselle silmänräpäyksessä ja pienintä muiston haikua myöten unohtanut, ettei tuvassa ollut viimeiseen puoleen tuntiin laukaistu ainoatakaan sanaa, ainakaan sellaista, jonka mojuuttamiseen olisi tarvittu leukamanttaalia ja hänen leipäläpensä veroista julistajaa. Niin oli nykyisissä vaiheissa ja tapausten saranatappien tuoreimmilla kääntymillä unohdettu tuvassa kaikki äskeiset ja viimeisimmät, että jopa olisi Vileenin uljas syljenläiskäkin kuin mikä muukin tavallinen ikenien truiskaus saanut tupsahtaa lennoiltaan aivan nolona ja neninpäin tuhkiin ja pesän poroihin, ellei sen vaiheita kuitenkin olisi penkin pankoilla seurailut Hosu-Kalle, joka pelkkänä maamyyränä oli hitaampi muita järjenjuoksultaan, ja joka senvuoksi pysyi vielä entisissä silloinkin kun muilla jo oli uutta ja nykyistä huomaamista.

Tuvassa siis vaiettiin nyt yksimielisesti ja tarkattiin yhteisessä hiljaisuudessa, kuinka Järvelin, suljettuaan ensin, kuten

sanottu, oven huolellisesti kiinni takanaan, nyt verkkaan ja silmäyksen kaltaistakaan ympärilleen lainaamatta käveli ovelta kistunsa eteen, avoi kannen sekä haki povitaskustaan lompakon, joka oli äskeisiltään silminnähtävästi ja jokaisen selvästi havaitsemalta huomattavasti laihempi. Lompakkoa ei kuitenkaan kohta, niinkuin aluksi ilmeisesti oli ollut tarkoitus, upotettu vaatekertojen ja muun tavaran alle kistun pohjille, vaan sitä hypisteltiin hiukan käsissä ja noudettiin hetken arvelemisen jälkeen sen sisuksista esille paperi, huolellisesti laskotettu ja kokoon taitettu. Tämä paperi selvitettiin auki, siinä vilahteli kirjoitusta ja kirjoituksen alla paistoi punaisena ja juhlallisena suuri lakkasinetin läikkä. Hommiensa ohessa oli Järvelin kulmiensa kohottamilta vilkaissut, kumpi sivuseinä-akkunoista oli valoisampi sekä käveli senjälkeen peremmän, pöydän äärisen akkunan eteen, käänsi aukosilleen kirvoitetun paperin kirjoitetun puolen sopivasti valoa päin sekä aloitti työn, joka oli lukemista. Tietenkin hän asiatarkkana ja visunenäisenä miehenä oli jo salissa ja Alastalossa kohta kahdenkeskisesti tapahtuneen etumaksun jälkeen ja paperin saatuaan tarkastanut kuittaukset niinkuin sinetitkin oikeiksi ja laillisiksi, mutta oli kuitenkin selvintä vielä kerran ja omassa rauhassa lukea koko präntti, jotta tiesi, mitä pisti talteen.

Eihän Järvelinin vielä tarvinnut silmäsenkoja käyttää, eikä semmoisia hänellä vielä ollutkaan, mutta aikansa ja järjestelmissensä sentään tarvitsi, ennenkuin paperi oli sillä sopivalla välimatkalla, jolta silmä otollisimmin ja tarkimmin noukki hieman epätotut harukat ja kirjainten kirput kärkiinsä. Lukemisen vaiva oli sentään koko hidasta, ja Vileenikin, jolla nykyisissä vaiheissa kuitenkin kukaties oli hieman kärsimättömyyden vikaa verissänsä, kerkesi jo ajattelemaan ijankaikkisuuttakin, ja noitumaan ajan tervan verkkaista tippumista,

ennenkuin paperi oli loppuun tavattu, ja sai ruveta odottamaan, mitä nyt alkaisi kuulua. Ei kuulunut kuitenkaan enempää kuin tähänkään asti, ellei kuulumiseksi käsitä sitä pientä ritinää, joka syntyi siitä, kun Järvelin lukemisensa lopetettuaan taittoi paperin entisiin laskoksiinsa sekä lykkäsi sen takaisin lompakkonsa nahkaoltaviin. Sanottavasti ei katkaissut tuvan hiljaisuutta sekään, kun Järvelin nyt edelleen mitään virkkaamatta käveli takaisin kistulleen, sijoitti lompakkonsa takaisin paikoilleen alimmaksi kistun pohjille sekä riisui yltään sinisen tohvelinukkaisen pyhätakkinsa ja taitti sen laskoksiinsa sekä sovitti päällimmäiseksi kistuun. Senjälkeen ei tapahtunut muuta kuin että kistun kansi suljettiin, avain kierautettiin lukossa kaksi kertaansa, koetettiin kantta nostamalla, oliko lukko varmasti riipaissut säppiin, sekä solautettiin lopuksi avain vasempaan housuntaskuun ja noudettiin piippu oikeasta.

Miehen matka oli nyt sivupenkin edustoille vanhalle Järvelinin paikalle keskipenkillä, jonka kaikki olivat tottumiltaan jättäneet tyhjäksi. Tällä haavalla ei ollut tuvassa kukaan niin tyhmän holo suustaan, että olisi hiiskaissut halaistua sanaa, ei edes Iso-Vileeni, sillä aikaa kun Järvelin nyt tyvenissä askareissaan otti seinäkoukusta alas nahkaisen arkijakkunsa ja puki sen ylleen sekä haki sen taskujen komeroista esiin tupakkakukkaron, nahkamassin, joka hänellä jo oli Amerikan matkoilta ja Kalifornian reisuilta saakka, sekä aloitti omilta levoiltansa ja muitten vaietessa piippunsa tiiviinverkkaiset ja mietiskeliään tarkat lataustoimitukset. Muitten vaietessa, sanon, sillä se tiettiin hyvästi tuvassa, ja siitä lienee jo varhemmin mainittukin, että Järvelinistä kysymyksen ollen oli tämmöisissä tapauksissa ennenaikainen kyseleminen ja hätiköimisen kärttäminen varomatonta jopa vaarallistakin, ja että jos vält-

tämättä tahtoi hänen suunsa lukkoon ja tiedon saranat hänen leukapielissänsä umpipuiksi vaikkapa vuorokausikaupalla, niin otollisin keino siihen oli ajaton ahdistaminen silloin, kun hän oli vaiti. Kuinka siis uteliaisuus nyt nykikin karvoissa ja kuinka väkevästi tiedon halu venyttelikin hengen tupsuissa, niin nyt oli kuitenkin itsekunkin ymmärrettävä pysyä viisaana, säilytettävä silmä niinkuin suukin visusti paimennettuna sekä vahdittava, niinkuin täysmiehellä ja arjenselässä ei muuta laiskantekemistä olisikaan maailmassa ja tuvassa, piipun savun kuheria ilmoissa oman korahtelevan piipun nysän yllä. Hyvässä rauhassa siis ja seitsemän piipun pesän yht'aikaa ja valppaasti poristessa ympärillä ja hellitellessä pehkuistaan sinistä haikua kiemurtelemaan lakea ja orsiparsia kohden, sai Järvelin häiritsemättömänä hommastella asioissaan, kunnes hänelläkin oli sytytetty piippu hampaissaan ja hänkin arveluihinsa vajonneena istumassa sivupenkin keskivaiheilla seinää myöten käännetyn käyräsangan ja hankoraudan kohdalla. 'Ties' olisiko häneltä nytkään lähtenyt kotvaan aikaan sanaa suusta enempä kuin äänenhuokausta satavuotisesta saumanraosta honkaseinässä hänen päänsä yläpuolella, ellei Iso-Vileeni lopultakin ja viimeisiinsä kestäneenä olisi kadottanut malttiansa.

»Etkös sinä sikaariakaan saanut hampaisiisi?» kysäsi hän, kun ei muu apu enää auttanut, ja jotain oli sanottava, ennenkuin saumat ratkesivat. Piippunsakin hän oli pyyhkäissyt pois leukapielistänsä, että oli pois tieltä, kun hän kysyi, niin tekemisissään hän oli ja jännittynyt.

Järvelin vilautti kulmainsa alta halveksuvan katseen Vileeniin, ennenkuin mitään sanoi. »Ei sikaareja arkipäivisin polteta!» näsäytti hän ja oijensi toisen tyhmyyttä sekä kaivoi liivintaskustaan esiin pitkän ja tukevan sikaarinlonkareen, jonka hän kuitenkin kohta yhtä tummana ja ruskeanväkevänä vajotti

taskun piiloihin takaisin. — Tämä sana oli kuitenkin hellittänyt Järvelinin kielenkantimet.

»Niinkuin varhemmin jo sanottu ja niinkuin selväkin on, niin ensi talvena rakennetaan parkki pitäjään!» lausahti hän ja oli tyven ja leukatasainen, ikäänkuin koukkujen kokija, joka tämän hauen kiskottuaan sormii seuraavaa siimaa ja puhelee nyskijälle: nyt on sinun vuorosi! »Minä ja Alastalo juttelimme, ja se on vissi ja sovittu asia», vahvisti hän tietonsa. »Paperitkin ovat asiassa valmiit!» lisäsi hän kylmäkiskoisen sanan, mutta silmä varasti kasvoissa kuitenkin lukittuun kistuun ovisänkyjen edessä.

Asia oli nyt sanottu, ja niin lopuilleen, kuin se Järvelinin suusta näillä rupeamilla lähtikin: jokainen sai nyt ajatella omiansa ja mitä ymmärsi.

XIX.

Tietysti oli Vileeni tässä taannoin ja verrattain tuoreeltakin vielä ollut hieman nurpupäällä, puhellutkin ehkä jotain ja päästellyt suunpielistänsä sydämen röyhäyksiä, niinkuin niitä nousee ihmisen verisakeoista. Mutta jaksaa ihminen elämänikänsä kulkea lotkohäntäisenä ja mankua almanakanajat haikeoitansa tyhjiin ilmoihin, niinkuin maaliskuinen kolkasti rakkauden surujansa yönseleihin! »Juutasta sinua ja kymmenen muuta profettaa lisäksi!» läjäyttikin Iso-Vileeni huojennuksiksensa kohta, kun huomasi, että tuuli oli kääntynyt, Järvelin puhunut ja toisellakin ihmisellä se lupa taas ja ilman rako, että uskalsi avata suunsa ja päästää löysät maostansa, ennenkuin läkähtyi omiin nahkoihinsa. »Etpäs, vietävä, vaan itse ajattele itsestäsi laivaretaria?» kävi hän jo asioita rinnuksiinkin ja oli hämmentelemätön poika laistoilla, kun kerta sanoihin asti oli päässyt: parta tuiskahteli aijällä kuin oriin harja tuulessa ja kämmen hierasi kehuvasti kämmenpohjia toisessa kädessä. »Meidän puurin pojat ovatkin semmoisia miehiä, jotka astelevat peräkanaa kansista suoraan kajuutan puolille niinkuin pulpunhelmet kallistetusta pikarinlasista kurkun huiluun!» ylvästeli Vileeni, ja rehenteli ruhoa seurakunnassa ikäänkuin olisi hän jo vähintään itse tepastelemassa uuden parkin komentosillalla. »No sitä hemmettiä ja pirunhurskautta

minä olen jokapaikassa saarnannut, ettei Järveliniä timperin kroppana hautaan kanneta! Kuulitte jokainen äskenkin omilla selvillä korvillanne, kuinka minä juuri pääsin takomasta vastahakoisiin kalloihinne, että Järvelinin perhanasta vielä tulee konsti, jollei minun partani pehuja päästele!» — Iso-Vileenin rehelliset silmät siirtyivät miehestä mieheen ja vetosivat todistajiin, hän läjäytti kämmentäkin ja takoi polveansa mies-sanojen vahvistukseksi. »Sinäkin, Esa, kuulit!» haasti hän oikein miestodistajan sanoilleen, kun huomasi isännän siirtäneen piipun suupielestään ja nauraa myhähtelevän viisaita mukavalle jutun juonitukselle.

»Kuulin minä, kuulin minä, en minä kuuro ole!» myönnytteli isäntä sopuisasti ja sanojansa imeskellen. »Sama virsi, vaikka uusi nuotti! Taisit luvata, ellen väärin muista, siirtää puukenkäsi paukkumasta sen laivan kansilankuilta, joita Järvelin vinkkelikinttuineen joskus konstina mittaa, ja taisit sanoa kuorsaavasi tuvan penkeillä sen ajan, kun hullut raken-televat parkkeja pitäjässä muille Järvelineille! Mutta mitä minä paljoa muistan sinun pitkistä puheistasi?» lisäsi Esa teko-hurskaasti, vaikka häneltä samassa räiskähti nauru niin täydeltä kurkulta, että piippu olisi lentänyt pyrskäyksen mukana hyvät huipat ilmassa, ellei se olisi jo varhemmin ollut siirretty käteen.

»Kyllä minä sinun hammaslukusi tunnen tarvitsematta laskea sitä koko tarhalta ja kahdelta riviltä!» närkästyi Vileeni aluksi, ja tärskähti vähän, mutta asettui nopeasti. »No, tuo on nyt niin sakea vale, että seiväs pysyisi kasan keskellä seisomassa!» torjui hän kuitenkin näön ja kunnian vuoksi, mutta sivaisi samassa partaansa ja naurahti puolella suulla. »Kukas niitä sanojansa ijätkaiket muistaa ja pankkikirjoja pitää pas-koista!» pyyhkäisi hän kuitenkin, samassa kuin partajouhiansa,

koko juttua puoleen. »Mutta sen minä sanon suoraan ja rehellisesti ja muistakaa se Vileenin sanaksi: tiiviimpää konstia kuin Järvelin saatte pitäjästä hakea! Sen minä tiedän, joka olen kymmenen vuotta potkinut saman kojun lautaa anturasta anturaan hänen kanssaan ja hakenut liemikuppini samasta kapiisin luukusta kuin hänkin!» — Iso-Vileeni oli köleillä taaskin ja levitteli rehtiä merimiehen käsivarsiparia ilmoihin vahvistukseksi siitä, että tosi sana on tosi, vaikka sen omasta suustansakin läjäyttää.

»Hae vettä seulan pohjilta tai järkeä sinun sanoistasi, niin saman saaliin saat: pivon täyden tyhjää!» ärähti Järvelin kuivanniuvasti piipunvetojen väliltä. Häntä suututti vielä enemmän kuin harmitti tuommoinen turhanaikainen kopelointi ja ennakoimisen syyhy asioihin, jotka vielä eivät olleet valmiita. »Mene sinä konstiksi vaikka voipyttyyn ja ketarat pystyssä, mutta jätä torkkimatta minun taikinani!» Järvelin oli tosissansa karvainen ja silmä vilahti vihaisesti ja kellanvaarallisesti Vileeniin.

Mutta Iso-Vileeni oli ennenkin ollut ruorissa, ja tiesi, että kuutto on silloin käännettävä, kun keula alkaa rapista rantakiviin. »No jukolavita!» läjähyttikin Vileeni reilua kämmentä rehellisiin polvireisiinsä, ja oli vakuuttava mies uusilla puheenkursseilla. Hulluhan se, joka ei tienraitilla puoleen taittaisi, kun napit alkavat rahista vastaantulijan ja tuimemman rintapielissä, ja mieletön se, joka ei sormennäppejensä silloin liekistä vedä, kun valkea alkaa porotella kynnenpäissä! Mistäs silloin puhutaan, kun sovussa tahdotaan pysyä, jollei niistä asioista, joista ollaan yhtä mieltä? »Jukolavita!» vahvisti Vileeni siis vieläkin sanaansa sekä pöyhi partaansa niille suostuvan suortumille, joilta löyhytään myötäkarvaa myötäisissä. Miksei hän olisi hengessä, koska tuuli viipotti puhtaavaa ja koskas hän

oli vannonut, ettei hän olisi poikaa siinä kuin muutkin mannia! »Jukolavita! sanon vieläkin ja kolmannen vahvemman kerran, jollei tässä mies virkistyy liiveissäänsä ja hihkaise hartia-luitansa laveammille, kun tietää maapakallakin kohta saavansa nuustia tervanhajua kuonoonsa taaskin ja parkin seinän nousevan, minkä mies heiluu, piki pihisee ja mäki mäikää!» Jo oli Vileeni, jollei profeetta niin ainakin leviitta ja miehistä harjallisimpia.

Julistamisen jälkeen hän alkoi jo selitelläkin, jotta ymmärtäisivät hidasperisemmätkin hänellä olevan hengen tupsuissa ja mielen nousu-anturoilla. »Kun meri on hautunut», alkoi hän kuvissa sekä esimerkkien kaarilta ja luovien kaarestuksilta tulkita, kuinka kevitä hänellä sydäneloissa ja verensylki karsi-noissansa viskeli vaahtopäitä. »Kun meri puurin vieressä ja laitahangan takana on viikkokaupalla hautunut laiskana ja lakanannahkana ympärillä, purjeet roikkuneet unisina ja pul-taani lommoillansa mastojen ryntäillä ja kokkipojan kaatama likapytsyn sisältö kellunut tuntikausia saman naakelin kohdalla ylähangan laipeilla, niin virkistääpä totisesti merimiehen pikistynyttä sisukuntaa ja vetelee sydämissä äänikertoja kuin harmonikka laveimmilleen ja kaikille äänen rämyilleen kiskaistuna, kun viimeinkin viikkoisen paaston jälkeen nokkaan hajahtaa tuulen henki, taklinkeissa alkaa elämä ja raakapurje taaskin nostaa ja pullistaa mahaansa. Heipä, kun toppien kärjet silloin hiemasen liikahtavat kraapasevat pilven riepujen sihteillä, laiva hengähtää huoahtaa kuin äskeinen kuorsaaja ja unihirsien kiskoja ensimmäisillä kaskotuksen havahtumillaan, ja keula virkoo norpultaan ja nukkumiltaan ja lähtee taaskin lykkimilleen sekä alkaa vanhat lystinsä ja sylkemisen kurinsa kokon kuherilla, niin jukoliste, jolleipä silloin kevitä merimiehen kantapäätä, läimäytä pikikoura kämmenkänsää kaiku-

vaan kämmenpohjaan ja huuda hihkaise lystin raikua karvaisen rintansa täysistä palkeista! Uutta tupakanpehkua ainakin painaa piippunsa pesiin, kävelee keikuttelee ylähangalle nuustimaan, miltäs haisee taas sieraimissa tuorekin ilma, painuupa ryntäisilleen parraspuutakin vastaan ja katselee, kuinka kokin perunahirut hiljaksiltaan ja vastaväkisesti siirtyvät sakkaavat vanavesiin, samalla kuin meren varsa ja hirnaharja untumiltaan virvoten ensimmäisillä kaapannostoillaan koettelee aluksen kyljillä, vieläkös tervalankulla on vanha roiskauttamisen taitonsa, kun itse yrittää! Lykkääpä lakinreuhkaansakin taammas takaraivoilla, jotta tuulenpoika pääsee paremmin penkoomilleen ja liehdon leikeille harjaskarvoissa ja tukanpensaissa, sekä hakee joutilaine silmineen lokitkin, jotka toppien yläpuolella ja ilmojen viskeillä vilkahdellen kirastelevat kiukuansa siitä, kun taas näkyi heilläkin olevan edesssä entinen työläs lentotaksi ja ruuan edestä laahaaminen mukana siellä, missä joutilailtansakin ja levossa olisi sopinut meren lekoilta näppiä nokkaansa sitä, mitä vatsaan kuului! Jukoliste! sanon vieläkin vereksen kerran, jollei Iso-Vileenin sisuksissa hypähtele lysti, ja ilo karaa paksuun tukkaharjaan, kun laiska ilma alkaa laulaa ja tuuli taas paisuttelee poskipäitä, jotka jo pelkäsi iänikuisesti jääneen lontoillensa! Iso-Vileeni onkin ensimmäinen mies, kun alkaa elämä taklingeissa ja loksuneet purjeet taas läiskäyttävät pultaaniansa levälleen! Hiit-hemmettiin laiskuus luista ja uninen penkinmittaaminen selästä, jos paukkuu kirves ja nakuttaa taltta ensi talvena varvimäessä, ja kolikkoa kierii hikisen miehen taskuun joka lauantai, minkä taskun suuta pitää leveänä! Tästä syntyykin toinen elämä, pojat, kun varvimäki raikuu tammisen talven kuin urut Isonpitäjän kirkossa, ja miesten rintapalkeet liehtovat pilveä pakaseen kuin paksua köyttä! Nyt haetaankin kistusta nahka-

pöksyt ja nahkaliivi, ja näytetään, kuinka merimiehen selkä heiluu, kun mitanvartta kerta liikutellaan maissakin ja maapakalla!»

Iso-Vileeni puhui komeita ja tunsi itsensä sitä poikavamaksi, mitä muhkeampaa suu hellitti. »Jo minä olisinkin toisen mamman poika kuin minä olen, jollei Iso-Vileeni kiepu ylimpänä touvin päässä silloin, kun ankkuria letataan koto lahden savesta ja kolmimastolaivan keulapiikki alkaa kurkotella kärkeensä sinne käsin, josta on rakoa haminan suusta väljemmille ja josta merikartan tieto ja kapteenin nenän haju sanoo aikansa, kun almanakan kuukaudet on kynnetty vetelän peltoja, nousevan maata ja möljärantoja, joilta piikaset pyykeiltänsä tirkistävät tulijaa Espanjan mantelisilmillä!» Kieltämättä hellitti Vileeni miesrintaisia parroistansa, kun luuta nyt punanruskeana huiski ja tupa seurakuntana kuunteli.

Kun voita levitetään kakun viipaleelle paksult ja läämäkaupalla ja niin että silmäkin mittaa palasen maistuvaksi vehnäseksi, niin alkaa ravittukin vatsa uskoa suunsa näkevän nälkää ja tuntea haukkaamisen kutia ikenissään, ja kun oikein mojaaviltaan ja täydeltä suun sarvelta mäjätään muhkean uhkua korviin, minkä kehua sulloomilta kuuloläpiin mahtuu, niin alkaa laiskakin veri virkistyä ja paatumukset sulata sellaisenkin lahnan suomuilta, joka ei vuosimuistoihin enää ole purston loiskille viskautunut ja viilettämien liukuille viitsinyt! Esakin vakussa, itse isäntä, oli Vileenin voimallisista alkanut tuntea potraa pitkissä jäsenpiipuissaan: vaku jo rytisi hänen allaan, kun hän oijenteli sääriänsä ja henki näytti olevan tukassa. »Roima juttu ja roimasta suusta laskettu!» päästeli hän vakun pohjilta ja kehui koko miesväeltään Vileeniä. Niin mukava kiemaus oli mennyt veriin, ettei enää malttanut pysyä aloillaan vakussakaan, vaan oli loikahdettava pystyyn, kirvo-

tettava mies koko mitassaan piipuilleen ja laattioille ja kaskotel-tavakin niin perinpohjaisesti laiskuus ruumiista, että selkää ravistutti ja lakea kohti kurotetut pitkät käsivarret hipoivat orsiin.

»Heipä hoi!» ratkesi häneltäkin riuskaasta rinnasta, kun menot olivat suoritettut ja mies jäsenillään ja kyynärillään tuvassa. Pitihän rehennellä levitellä rintaa ja kylkipalkeita, koska sitäkin korinkoppaa oli miehelle annettu! Seurakunta-koskaan semmoinen kirkkokarja olisi, joka penkeiltänsä suu tupessa antaisi kanttorin yksin parviltansa ja hikiprässissä kiskoa virren rankaa ja »suvan suloisuutta» koko hirreltä ja viidettä-kymmenen värssyn virstalta, itse unisiltaan ja kolminaisuuden helteissä äänen pihauksellakaan ja huulen hyrinälläkään auttamatta äijää urakassa, ja määkäkansankos vertaisia edes kar-sina-aitauksissa me olisimme, ellei tuvassa nyt ainoakaan oinas ja sarviuuke häällyttäisi turvan hölppää ja määkäisivi virteen, kun pässi on päästänyt äänen ja Vileeni avannut veisuun! »Tuleekos tässä siis talveksi tosissa toista rapinaa kylään ja kysytään, kellä pojalla on roimaa luissa ja roikaa säästettynä selkjäjäsenissä ja muussa ruumiissa!» hihkaisi hän ensi virkistymikseen ja Vileenin nuotteihin siepaten koko ääneltä ja rintarekisteriltä, sekä oli taaskin entisillä liirumeillansa ja niillä ajatuksen jenkoilla, joilta oli varhemminkin päivällä veivannut virsiä. »Voi armias tätäkin poikaa ja mamman lasta! Minä olenkin mies, joka osaan levätä ja levätä rehellisesti, kun päivän niskaa vain riittää ja penkki rytisemättä kestää ruhon alla! En minä menekään turhanpäiten torkkumaan lapion varteen, koska lavitsa on mukavampi paikka miehen ryhän levätellä, enkä sotku säärineni pellon savessa, koska on luonnikkaampaa oijennella niitä joutilaina rahin pankoilla. Mutta turkanen kuitenkin, kun on levätelty kylkeä kuukausimitalla

ja voimaa on saonnut selkään enemmän kuin mahtuu pieneen maaherran lääniin, niin herra jestas! virkistääpä miehen sisukuntaa ja riipasee mielenverriä tukanjuurta myöten, kun joskus sattuu sihteihin semmoistakin ja hyppii sen mehoinen metso oksilla, että mies viütsii kysyä jäseniltänsä, lähdetäänkö mekin mukaan ja loikahdetaan töppösille niin että tanner tärisee! Voi herran kiusus sitä voimaa, mikä kyhöö näissä käsivarsissa ja tämän pojan pitkässä selässä. Loiskis, hyppäänkös tasatämmiä anturoillani silkkaan laattiaan, niin että pää kolistelee orsia? Lykätkääpä koetteeksi touvin pää tähän kápälään, tämän peukalon ja näiden näppien pihtiin, ja hakekaa pitäjstä parempikin mies, koko manttaalin mies väkipaikoilta voimaryhillä, ja pankaa mies kieppumaan touvin toiseen päähän, niin haaluvei ja ryskis! kyllä minä tämmään, ja tämmäänkin kouralla ja hartiaväellä, niin että jo pitää olla piukat ketarat nilkoissa sillä pojalla, joka kestää, kun Esa ryskää! Voi armias minun luitani, minä en säästä hartiata silloin, kun miestä tarvitaan, ja tämän pojan selkä venyy, kun voimaa kysytään. Pistäkööt papat ryskimään pitäjän metsissä ja kumahdelkoon salo, kun satavuotiset tervaskyljet kellistyvät kannoiltansa, Ylistalon Esa ei sitä peliä peljästy, eikä Ylistalon Pläsikään hirren jytäkää maassa, vaikka olisi niskaa jöllillä kyynäränmitta tyvissä! Kuhiskoon miestä ja huhkikoon hevosta Lahdenperän metsissä tihuvamminkin kuin sakoja rikkaan talon pitopadassa, niin katsotaanpas, kuka on poika pitäjässä latomaan kuormaa ja kulla pojalla on hevonen aisoissa kiskomaan kuormaa! Pahinkin tyvi nousee maasta, kun on selkä miehellä sitkeä nostamaan, ja jykeväänkin järäkkä lähtee liikkeelle anturoilla, kun on kinttu hevosella kiskaseva kaapasemaan! Ylistalon Esa onkin semmoinen vesa, että sillä on käsivarren mittaa yltämään pahemmankin pahkaniskan ryntäille ympäriltään ja potkoa polvessa niinkuin

sisua selässä siirtämään komeaakin kolasalkoa ristipainissa hivuhiljaa ja väkivankää hankiummilta etureen palhoille, ja Ylistalon Pläsi on aisoissa semmoinen sirkku, että sillä on rintaa leviämään ja kaviokynttä kaapasemaan, kun on paineltava hevosen ruho etunojaan ja sisulla siellä, missä voima tarvitsee apua, ryskäistävä liikkeelle semmoinenkin kölli, jonka honkaisuilla niskoilla kehtaa pitkäjäsenisempikin mies istua sääriänsä roikuttamassa ilman että saapasvarpaat harivat maassa! Voi Jaakopin tikapuut ja Taavetin tanssi, tässä on mies ja tallissa hevonen, ja siirtyypä hirrenjykärää varvimäkeen kuin syntisten pinoa viimeiselle tuomiolle, kun tämä pari huhkii, selkä ui miehellä hiessä ja rinnan palje hevosella puhkuu! Herran pojat, tästä tulee talvi kuin taivaan enkeleille, ja kelpaapa köristellä kuormallansa, roikutella joutilasta koipea karvaisella männyn tyvellä ja raikutella avarasta kurkusta, kun antura laulaa alla, matka joutuu ja rahaa sakoo kukkaraan kuin mätiä kutulahnan mahoon! Hullu rehkiköön vainioillaan, josta saa vain savea tallukkoihinsa, koska tien tanterilla on talven terästäkin kiljumaan jalasten alla ja ilmojen tiloissa taivaan helisevää kaiuteltavana sille, joka hoilaa! Viitsiipä mies häälyäkin ja pyyhkiä hihansuulla hikikarpalon otsalta, kun joka puskemalta heltii penninkää ja jokainen jalanmitta kymmensylyparrussa koluuttaa rahaa kukkaraan, niin että hirsi hurisee honkasissa jäsenissään! Kova on vissiä näpissä, kun sitä selvänä kämmenelle lasketaan, ja köyhän sopii ottaa, kun rikas maksaa ja kirkasta luetaan pivoon! Kun kellistääkin tämä poika keväästi tämänmittaisen vartensa kototuvan penkeille taaskin, niin kolikkoa pitää olla sullottuna housuntaskuihin niin läämästi, ettei mies sovi mukavasti lojumaan kummallakaan kyljellään, vaan saa kullottaa seljillensä pankolla nenänpiikki päin lakea ja varpusia kuin Jaakoppi taivaan tikapuitten juurilla!»

Isäntää muhkeutti mahdottomasti. Oli mukavaa tällä lailla olla vaihteeksi roimaakin miestä ja jymäyttää suusta komeutta kuin kerjäläinen röyhäystä kurkusta voipaan talon ateriapöydässä. Hän oli ylvästelyissään istua rojahtanut pöytäpenkille niin että penkin jalat nasahtelivat alla ja haritteli pitkiä sääriään pulskasti puolilaattioihin. Oma penkki ja oma laattia: miksei jysäyttäisi ja miksei oijentelisi, koska oli painoa istuinmajoissa ja haaranmittaa potkovarsissa! Hyvä meripoi- kienkin ympärillä oppimikseen kuulla ja älytäkseen nähdä, että osataan sitä olla isänniksikin, vaikka joutessa joskus selkääkin levähdellään ja vaku runkkaa. Vaahtoo sitä kaljakin tuopissa, kun on mallasta sakona, ja kihoo kurssi maamiehenkin otsaluun takana, kun on käypää sisuksissa ja voiman rojua luissa!

Meni silmä harjan alta ja heiton huiskeilta naisväen nurkkiinkin ja uuninloukkaaseen, ja piti yltyä miesmäiseksi sinnekin käsin. »Heipä Liisa, saranat liukkaiksi sinäkin, hyppysyt hyörimään ja kintut viskaamaan, tiinu taikinaan ja purtilo penkille: meillä istuu tuvassa miestä talvella kuin köyttä, miestä, jolla on kukkarossa kierivää ja mahassa kiljuva nälkä! Jos on kyrsää orressa talossa ja kystä sinulla padassa, niin lanttia pudistat kuin täitä kerjäläisen paidasta!»

Emäntä ei ollut lainannut korviaan kuin puoliksi miesten puheille. Muutakin touhua kuin turhien turinoiden kuuntelemista! Olivathan astiat jo tosin pinotut pata-arkulle kuivumaan ja valumaan, ja mukula kiepaistu sängyn päältä kirisemästä, hotaistu vähän kuivaa vaivaisen ympärille ja lykätty kiireessä käsistä laattialle mossokuppi ja kahvinsotko vieressä, että oli paralla jotain popsittavaa ja leivänsekaa poskiinsa, mutta pata oli vielä viruttamatta, hiruämpäri kukkurallaan nurkassa sioille viemättä, navetossakin olisi juostava lykkäämässä ruokotupot lehmien eteen, kiirettä oli juostavana yhdentoistakin var-

paan saati kymmenen varalta, kirnuminenkin oli jäänyt alkamatta, kun koko edellä puolisen oli saanut juosta pelloilla ja hevosjaakissa, lammashakokin oli hakematta ja vasikat juottamatta, parasta kun piti hameen helmat lennossa, ajatukset riimoilla ja sormet sukkuloina: korvatkin, kiusankappaleet, ihmisellä kahdenpuolen päätä, niin että kuulee tarpeettomasti semmoita, mikä ei ole mistään kotoisin, ja sekottaa ajatukset päässään sotkuun, niinkuin hameet sääriin sadeilmalla, kun olisi juostava! Esakin, nahjus, mitä taas hömisi hampaistaan, kun ei aikaansa muuten saa kulumaan? Penkkiparooni ja vakukaakki, kieli läppää vapaajaakon ja laiskaherran suussa kuin kello hollihevosen aisan varressa, mutta pääsisikö köntys työhön ja heltäisikö takapuoli penkistä, vaikka sieppaisi leipälapion käsiinsä ja kävisi taputtamassa tomut ja laiskankivut selkäsivuilta? Hevosten silppukin leikkaamatta, vaikka Pläsistä puhelee!

»Mitä päriset?» ampuikin uuninnurkasta tyly kysymys kuin armoton vasamannuoli isännän parhaisiin evankeliumeihin. »Pidät elämää tuvassa kuin elukanmarakatti markkinaherran soittotoosalla!» toruttiin alkutahdiksi. »Vai tiinu taikinaan? Ovatkos jauhot käytetyt? Tyhjästäkös sinä luulet leivottavan? Mene itse purtiloon, niin kyllä sotkutaan! Vai minunko vielä pitäisi olla myllärinkin viroissa talossa? Häh? Onkos eilinen pannahäkki jo siirtynyt riihiladon oven edestä tallinvajaan? Sika-ämpäriin sankakin poikki, pari viikkoa saanut turhaan mankua, että sekin paikattaisiin: ovatkos talon maista paju-vitsatkin lopussa?» Emännän kieli suomi siimana ja isännän niskoissa kihisi hengen mielessä taaskin niin suopaa kuin saippuaakin. »Saisit itse rimputella täyttä sakoämpäriä kahdesta tyngästä minkä osaat, lätin karsinoille, niin että siollakin olisi talossa nauramista, kun isäntä ähki!»

Yrittelihän isäntä sadekuuron ja kurin rakeiden rapistessa näytellä huoletonta miestä, naurahteli sivuilleen ja ympärillä olijoiden ymmärtävään myötätuntoon vedoten vuoroin kummallakin suupielellään, nykäsi olkapäättäkin hieman, ikäänkuin pahimmat roiskeet niskoiltansa karistellakseen, mutta nauru jäi vähän vinovetoiseksi, koska suu jaksoi kerraltaan venyä vain toiselta suupieleltään, ja olkapään nykäyksetkin olivat semmoisia, etteivät ne varistelleet hartioilta liikoja valuja, vaan pikemminkin toivat märänvilut likemmälle ihontuntoja. Äskeinen innon pihaus ja hyvän mielen mukavuus alkoi auttamattomasti saada lommoa ja silmänsä varasti itsensä sivuvilkumisia vältellen väkisinkin nenäortta myöten laattiata kohden: pitkä se orsi olikin ja matkaa mahdottomasti ennenkuin silmä harhailemiltaan viimein taaskin sai turvallisen kiinnekohdan nystyräisessä oksakuhmussa kuluneen permantopalkin pinnalla oman jalkaterän vieressä. Monta luutaa tuotakin palkkia hieronut ja sivellyt ja monta koronkantaa syönyt puunsyytä, ennenkuin pahka ja oksankuhmu on koluutunut noin korkeaksi ja kiiltävän siloille! tuumi hän muutakin ajatellakseen sillä aikaa kuin pahin poru kesti. Taas tuli mieleen, niinkuin kerran entiseltikin päivällä, räystään juoksu ja oma joutuminen pahimpaan valuun. Parasta pitää niskaa visusti, kun on sattunut loroon, niin juoksee vesi liepeitä myöten, eikä löydä nutun kauluksen alle ja kylmää ihoissa! ajatteli hän nytkin Esan viisauksiansa, kun emännän paasaus yhä kuului jatkuvan, sekä siirteli ajan kuluksi ja hetkenkohdan välttämiseksi joutilasta silmää laveammillekin laattian tarkastuksissa. Kulunut sekin pahus alkoi jo totisesti olla ja aikansa palvellut, oksakyhmyä mulkoili vierivieressä epätasaisella pinnalla kuin nystyrää kihdin runteleman jalan nivelissä, joku lankku lonkahtelikin raskaamman astujan alla, ja saumapaikat irvistelivät viottunein reunoin silmään

puolituumaisina vaikka liankittaamina rakoina. Joutaisihan mokoman purkaakin ja salvoa uuden sijaan, myönnytteli isäntä omille ajatuksilleen, mietteissänsä siinä mittaillessaan lankkuja. Järäkkää siinä isäukossakin aikanansa, kun tuommoisista jur-reista on veistellyt laattiansa, tyvipäästä varmastikin hyvän kyynäränsä mittaavia leveydeltä! Esan suupieliin levisi pieni naurun vire. Olivat jo unohdetut torat uuninloukkaastakin ja muistui mieleen aika, jolloin omat sääripiiput vielä olivat olleet niin lyhyet, eivät paljoa paremmat kuin Oskun nykyään tuolla laattialla, niin että sai kurottaa harittimiaan, minkä tumpeissa oli haaraa, kun yritti miesaskeleella loikata yhdellä harppauksella täyden lankun leveyden ylitse. Kyllä ne minun ikäni vielä lonkata kestävät! rauhoitti hän kuitenkin mielensä ja hyrähti omia aikojansa, sekä sylkäsi läiskäyksen riisteiseksi kuluneeseen palkin pintaan jalkansa vieressä. Liisahan siellä edelleen kuului sojottavan kuin hyttynen loppumatonta surinaansa. Isäntä sylkäsi toisellekin sivulleen.

»Naureskeletkin vielä!» kimahteli emännän ääni entistä kireämpänä. »Häpeäisit housut jaloistasi! Mies kuin lortti laarin alla! Saa ihminen pauhata kitalakensa verilihalle, eikä mitään apua!» lisäsi hän epätoivoansa huohtaen. »Höpisitkö sinä, että olisi pantava taikina juurelle?» kysäsi hän muun toransa keskeen. Äskeinen korvan kuulema oli alkanut orastaa mielessä ja emännän silmät vaihtoivat virettä. »Vai leivänkärkkyjöitäkö talvella ovissa juoksemaan?» kivahti hän vielä vanhoilla nuoteillaan, vaikka jo selvästi lauhtuneemmissa, ja pikemminkin muodon vuoksi kuin täystoran tarkoituksissa kimeissä äänikerroissa. »Ikäänkuin ei tässä olisi talossa jo ennaltaankin kuin hollituvassa ja laiskaa miessorkkaa oijentelemassa penkkien edustoilla niin, että kissa saa laattialla katsella sijaa pussikoilleen, kun paralla on asiaa peränurkasta ovelle ja tar-

peilleen mäelle! Itsekös sinä leipomaan ajattelet ruveta, kun niin isoa ääntä pidät tiinuista ja taikinanjuurista!» kysäistiin samassa isännältä, ettei tämä unohtaisi, kenen korvat nyt oikeastaan ansaitsivat kuumottamiset, jos kerkiäisi ihminen kaikki toimittamaan, niinkuin sydän käskee. »Onkos niillä rahaakaan, reikätaskuilla, millä maksavat?» palasivat ajatukset kuitenkin takaisin toimellisempiin. »Kannikkaa ei meidän laesta taiteta, jollei lueta kovaa kouraan! Sen minä sanon, jotta tiedetään!» Liisa oli tuima taas. »Saa ihminen juosta lihat elämän ikänsä kieli lerpallaan ja kintut lennossa, eikä kopeekan kierivää käteen sen vertaa, että edes vaivaisen kahvifientelin saisi! Tuleeko niitä paljokin? Piimääkin ne taitavat ostaa?»

XX.

Torahan juoksi emännän kieleltä entisiltä rihmoiltaan ja vanhaa läksyänsä, mutta toimekkaat silmät mittailivat jo lakea ja virkut ajatukset olivat ilmeisessä toimen lennossa. — Kolme isoa taikinaa vartaisiin, niin laki on täynnä! jupisi hän, ja sormet laskivat toisen käden nystyröihin. Tänään taikina juurilleen, niin maanantaina leivotaan, tulavana perjantaina on toinen taikina valmis ja kipistynyt ja kahden viikon takaa ensimmäinen laentäysi kyrsää kuivumassa! »Milja, tiinu on kammiossa, juokse tuomaan tiinu tupaan!» Emännällä oli sotasuunnitelma selvänä, ripeät sormet solmivat jo huivia leuan alle, silmät hakivat seinältä aitan avainta. »Jokos jauhot ovat käytetyt, Esa?» muistettiin kuitenkin vielä Esaakin aivan tarpeettomalla ja vielä hyödyttömämmällä kysymyksen sivalluksella! »Enkö ole mankunut ja joka jumalan päivä koko syksyn sivun manannut: pistä mylly käymään, Esa! jauhot ovat lopussa, Esa! hyvä myllytuuli tänään, Esa! onkos kappakaan käytetty, Esa! kuolevat hiiretkin nälkiinsä meidän jauholaarissa, Esa!» Emännällä oli jo esiliinakin sonnustettu ja hame kieraistu työnpuhtiin ja aitan avain kädessä. »Milja, kun tuot tiinun, niin ota kammion orrelta säkkikin, juostaan aitassa, saamme me yhdessä säkin myllyn sillalle, kun sinä kiskot ylhäältä suupuolesta ja minä lykkään alhaalta peräpuolesta: ei

miesväestä, vaikka sitä ihmislajia istuisi penkeillä kahdessa tapulissa toistensa päällä, kuitenkin apua ole!» Emäntä hääri jo uuninnurkassa sikoämpäriin kimpussa. »Kippaan kaatamassa saman tien hirutkin sioille!» puheli hän, ihmeeltä ja selittämättömällä taidolla sapuloiden katkenneet sanganpäät kantopitäviksi kouraansa. »Kun livistää, niin kerkiää, ja kun pistää joutua, niin ennättää!» hoki hän omia ajatuksiansa, juosta holkäten ovelle, niin että nopeat kantapäät vilahtelivat kintuissa, iso aitan avain huitoi vapaassa kädessä, kun toinen holhoi ämpäriä ja piti piukassa sangan päitä. »Katso sinä kakaraa ja pistä kuivaa ylle, sillä aikaa kun me Miljan kanssa panemme portit armeihin ja käännämme myllyn tuuleen, niin on sinustakin joku apu!» räiskähti vielä isännälle toran tärskettä silmäin täyttimiksi naamoihin ennenkuin ovi mäikähti kiirehtivän emännän takana kiinni.

Miljakin oli kerjennyt emännän jäljistä ulos ja hävinnyt ovista, ja tupaan jäänyt jällele vissi hiljaisuus, kun ensin kumina seinähongissa oli tauonnut viimeisiltä oven humahtamilta. Seitsemän miehen seitsemän silmäparia tirkisteli mietteissäänsä laatian rakoja permannossa. Kulki auttamattomana itsekunkin seljässä kiusaava tunto, ikäänkuin olisi tässä lähdeittävä liikkeelle jonkun, vaikka mieluummin vartoi, että joku toinen kerkesi ennen, ennenkuin itse tuli häälyneeksi. Ei ollut ateriasakaan vielä niin järin pitkää aikaa, että mielellään jatkoi istumistakin ja neuvotteli ruumiinsa kanssa, ennenkuin nousi jaloilleen.

»Riuskas muori!» tunnusti Iso-Vileeni rehdisti ja rehellisesti, jotta omatunto edes olisi puhdas, vaikka jatkoikin istumista. Silmät sentään heikkouksiltaan käväisivät akkunassa. Taisipa todella olla vetoa ilmassa myllytuuliksi asti, koska pihlavan latvat näkyivät häälyvän kellarin päädyssä! huomasi hän.

Viitsisi liikuttaa itseänsä tästä, niin lähtisi kävelemään ja menisi avaamaan myllyn haa'astansa, mikseipä tekisi, jos viitsisi! tuumaili hän, mutta pysyi istumassa. Joutilas ajatuksen pyräyskin tukahtui kuitenkin kohta alkuunsa: oli liika mukavaa istua tässä kyynärpäät lojoillaan ja lapakoillaan polvia vastaan, vedellä rauhassa haikua piipusta ja lepuutella pitkää selän lotkoa, minkä sitä oli ihmiselle annettu. Hiivatin hipoova tunto ruumiissa, kun ajattelee, että saisi painua liikkeellekin, ja painuisikin, jos viitsisi ja täytyisi, eikä sitte tarvitsekaan häälyä, vaan saa istua paikallaan ja antaa luiden rojottaa. Vileeni sylkäsi vakuuttavan läiskän saappaansa viereen laattiaan: raukaksi selkää ja ajatusta niin vietävän somasti. Jottei kiusaus kuitenkaan myöhemminkään voittaisi, oikaisihe hän pitkäkseen ja asettui selälleen pöytäpenkille.

Järvelinin tiiviit silmät olivat myös olleet toimessa ja vilkaisseet piipun ylitse ensin isäntään ja isästä poika-Esaan. Talon toimet kuuluvat talon miehille, eikä toisten toimituksiin sovi vieraan sorkkia näppejensä. Järvelin painoi peukalonpäällään tupakannöyhdyt tiukemmille piipunpesänsä suissa, kiristi silmänsäkin ja suupielensä tiiviimmille kurtuille sekä näpäytti päättävästi ajatuksensakin lukkoon ja linkkuun. Syntyy sotkua omissa naakeleissa, jos juoksentelee toisten naakeleilla heidän nuoriansa selvittelemässä! päätteli hän ja oli itsellinen penkillä.

Isäntä oli häälynnyt senverran, että nyt seisoi perä-akunassa ja kurkisteli ulos. Hänkin tarkasteli pihlavan latvoja kellarin päädyssä. Taitaisipa pahustakin ilmassa olla henkeä senverran, että armit pyörisivät, kun kävisi päästämässä hakanäpit auki! arveli hän ja kynsäsi niskatukkaansa. Portitkin ovat päällä valmiina, näkyvät unohtuneen viime kerralta, pojan ruokotonkaan ei ole käynyt niitä korjaamassa, vaikka kerran taisin viime viikolla käskeäkin! harmitteli hän tyytyväi-

sen sekaisesti. Ei muuta tarvitsisi, kuin kääntää tuuleen ja hellittää haka! arveli hän ja kaskotteli selkäänsä. Vaikka saa vaimoväkikin sen liikkeelle saman tien, kun muutenkin juoksevat jyväsäkin aitasta myllyn ylisille! torjui hän kuitenkin luotaan päälle tuppaavan ajatuksen, joka olisi velvoittanut liikkeelle ja joka oli silkaltaan epämieluisin. Mutta ties naapukoista, ylettyivätkö koko toimeen: häntäpuomin pahuskin kun torkotti niin korkealla ilmassa, että itsekin sai kurottaa kaikkensa, kun oli mylly käännettävä? »Juokseppas sinä, poika, nuorimmiksesi mäelle, ja lykkää mylly vaimoväelle tuuleen!» yritti isä-Esa pelastusta tukalistaan ja tokaisi koetteeksi käskyn taakseen poika-Esalle tupaan.

Vastauksen olisi saattanut arvatakin. »Ohoo, vai maajussi meripoikaa komentelemaan!» kuului penkiltä kuin paukaus poskille kämmenen läjäyksen jälkeen korville. »Sika tonkikoon lätissä, mutta hevonen hirnuu tallissa!» julistettiin viisauttakin ja puhuttiin esikuvissa. »Tules, Fetu, tänne, niin aletaan torakka! Merimies onkin herra maakamaralla ja kävelee raitteilla kädet housuntaskuissa, kun maamies myyrää ja puskee savissa!» kehui hän ja läjäytti taskusta vedetyn korttipakan penkille. Saipa isä oijennustakin vielä pojaltaan. »Sopii pitää omat nappulat liikkeellä, niin ei tarvitse viljellä laiskaa suvärkkiä turhiin komennuksiin!»

Sen sieltä sai kuulla! Muu ei kait tässä ollut edessä kuin hakea lakkinsa kouraan ja korvallisille ja lähteä töpistelemään ovea kohden ja porstuoihin. Ei isäntä sentään kohta itseänsä matkoja käsin vääntänyt, vaan saatuaan lakin kunnolleen ja kumoilleen harjaksilleen ja hiustensa peitoiksi asettui hän vielä lapakoilleen kummankin kämmenensä varaan akkunan jalkolaudan nojoille: olihan sentään varmuudeksi tarkasteltava, oliko ilma oikein tosiksensa tuulikyljellä nyt eikä pelannut vain pilo-

jansa pihlavissa ja narrannut miestä suottansa ja turhanpäiten porstuasilloille ja tuulenhännän nuusteille. Näes perhanaa, kuinka Alastalon myllynsiivet huitoivat uskosti, niin kiersivät hyrrältä kaikki neljä kuin olisivat toisiansa takaa ajaneet ja jälestähuiskijan välttämättä ennätettävä samassa täpärässä edeltäviuhkijansa tiloille! Taitaa tuulla paremminkin ulkona kuin tuvassa ymmärsi: pihlavat kellarin päädyssä olivatkin varjossa ja mäen suojissa ja minkä tuuli niiden latvoja turjuteli, niin olivat ne tukistelut vain karkupuuskien löysiä pusahteluja, kun ilmassa muualla oli tosiveto! Kyllä siinä myllyssä tratti tärisee, joka nyt on siivillä, ja toro syöksee jauhoa suistansa niin lämmälti, että yhdeltä sylkäsemältä saa kämmeniinsä pivontäyden hienonlämmintä pideltäväksi, jos lykkää kouransa alle! arvosteli Esa kohta paikalla, kun silmä oli siepannut ja tieto tunnustanut todeksi hopun kiiruut ja viuhkimisen vehkeet Alastalon myllyn armeissa. Varvijauhojakosnekin ahneet jo myllyttävät tommoisella kierulla? tunki kysymys kuin tikku sydämenjärkiin. Turkasen pöhömaha! rahaa sullottuna piironkeihin niin, että lahvin luukut irvistävät, ja kynsi sittenkin koukussa joka kurille, että saisi korjatuksi kilingin lisään, missä vain penningin kiliä on kierimässä! Ähää! vai kyrsän maksuna pitäisi mahtavan pulittaa köyhältä takaisin jokainen kolikon ohukainen, joka on hellitetty hyppystä? Vielä on Ylistalonkin laarin pohjilla kappaan mahtuvaa ja säkkiin sullottavaa! Katsotaanpas, katsotaanpas, eikö lammasta osata keritä Ylistalossakin, kun laumaa villaniskaisena tulla tuppaa karsinaan, minkä veräjässä on avoimen lonkoa!

Isännälle oli tullut odottamaton kiiru, lakinreuhka painettiin touhulla piukemmin päähän, housut hilattiin kiskaisemalla ylemmäs uumille, ja mies olisi ollut valmis kimpasemaan pors-tuan tietä pihoille, ellei silmä vielä olisi vilaisnut ulos akku-

nasta. Emäntä ja Milja siellä kompuroivat vaivalla ja kiviin kompastellen jyrkkää myllymäkeä ylös, kumpikin retuuttaen jyväpussia, joka roikkui kurkku pitkänä ja pahasti puolelta toiselle heilahdellen puoliselissä. »Pussin pohjissa jyviä se hypypsellinen, ettei kukko edestänsä näkisi maassa, vaikka päättänsä kahden puolen kallistelisi, ja roipottavat sittenkin vähissä hengissä kuin kissa omaksensa luulemaa koiranpentua!» arvosteli Esa ja tuhautti vähättelevästi neniinsä. »Mikseivät ole nostaneet säkkejä kunnolla selkäänsä edes, tukevasti niskaryhille, niin olisi helpompi kantaa, eikä näyttäisi vilhiältä silmään ja räökkäisi sydäntä katsellessakin!» harmitteli hän asiantuntemuksella. »Vaimoihmisten toimitukset ovat aina vaimoihmisten toimituksia, ja säkinkin he luulevat lortiksi, jota roikotetaan mäellä kuin olisi penikan jälkiä tunkiolle kannettavana!» Isäntä naurahti paheksuvasti, kiristi mahavyötänsä reikää tiukemmalle ja lähti saapastamaan porstuan ovelle. »Itse pitää liikkeelle lähteä, jos jotain tahtoo toimeen talossa!» marisi hän, vaikka miehuutta jo nykähtelikin selässä sen, että askeleinkin tuli puhtia. »Vielä on säkkejä enemmänkin Ylistalossa, ja ryhää myöskin talossa parempienkin pussien keikuttelemisiin mylly-mäissä!» alkoi puhe jo nostella höyheniäkin. Isännän meno olikin nyt poikaa, kun hän jalkavasti asteli lonkkuvilla lankuilla, askeleen mitta piteni ja jalan nousu vinheni jokaiselta säären siirtämältä ja ovella oli juokseminen jo harppaa. Näytetään Alastalolle, että on riihen pehua tyhjennetty Ylistalonkin aitan laareihin! kahahteli verissä. Vai luuli, perhana, saavansa yksin korjata koko tienstin! Nuolkoon näpejänsä: Ylistalon Esa on ennenkin haistanut kutukalan tulon, ja tietää nytkin pistää nuottansa sinne, missä säynäs sakeimpana potki! Tulkoon nälkäistä miestä vaikka seitsemän pitäjän rajan takaa, Ylistalon tuvan laessa pitää talveksi olla kyr-

sää niin paljo kuin orret sovulla kestävät ja emännällä työtä, kun pyyhkii pöydän kulmalta lanttia esiliinansa helmaan! »Hei pojat!» räikähti vielä ovelta tupaan ennenkuin linkku napahti. »Rynkäiskäöpäs taka-akkunaan katsomaan, niin saatte kohta nähdä, miltä täyssäkki näyttää täysmiehen selässä! Polskaa tämän pojat nappulat pistävät, kun lykätään ravissa myllymäkeä ylös, kolmekymmentä kappaa niskoilla, ja ylisille tullessa hihkaistaan! Passaa tulla kilpasille, ketä lystää!» Ovi rämähti kiinni roiman miehen takana, ja porstuan palkit lonkahtivat vain pari kertaa, kun mies jo kaapaisi mäellä.

Isännän lähtö tuvasta oli kieltämättä komea, ja tuvassa vallitsi oven paukahtamisen jälkeen tuokion hiljaisuus: itse kukin ajatteli omia ajatuksiansa. Poika-Esankin silmät — hän oli sittenkin isänsä poika ja verissä huiskaisi joskus odottamattomasti — olivat alkaneet salavihkaa vilkuilla lakinlättää vieressä penkillä: olisiko lykättävä hänenkin resu päähänsä ja lähdettävä reisillensä? »Mikäs äijään meni, pistikö paarma häntiin, kun noin liukkaasti liikkeelle pääsi?» yritti hän virnistellä omia ajatuksiansakin torjuakseen, mutta jäi nauramaan yksin, vain Hosu-Kallelta pääsi lyhyt höläys, jonka hänkin kuitenkin kohta kätki yskään ja hämäsi kuuluvilta, koska ymmärsi nauramisen nykyoloissa tyhmäksi.

»Esa on laiska kuin raato ja häälymätön etana silloin kun sillä kyljellä maataan eikä viitsitä, mutta piru ja pentele varpaillansa silloin kun veri vilpastuu ja mies on pystyssä!» — Tunnustus hellitettiin Järvelinin vakaista leukapielistä ja kai voi tämän vuoksi itsensä tuvassa jokaisen korvaan, jolla oli järkeä ajatella sitä, mitä kuuli. Sanaa vahvistettiin vielä, kun oli tuokio tirkistetty puhisevaan piipunpesään ja koottu mieltä vielä vakaammin nykytärkeisiin ja asioiden nirkkokärkiin. »Minä saumaan huomispäivänä uutta nahkaa housun-

polviini ja käyn sepällä terästämässä kirveeni ja muut työkaluni: Alastalon vajassa on pian, pelkään minä, timperin työtä sille, jonka kynsistä äijä tietää lähtevän sorvinveroista silloin, kun tarvitaan hienonvuolletta niihin pitseihin ja kruusun korennuksiin, joiden koivuisilta on oltava valmiina ja koukeroillensa veistettyinä vajan ylisillä, kun keväästi alus ehona ja kolmimastoisena keikkuu lahdella ja takapeilin kenot ja keulaposkien kurot odottavat koruansa ja kirjattua vaate-tustansa!» Järvelin oli kerrakseen vertynyt melkein puhe-liaaksi. »Kun Esa joskus varistaa laiskuuden luistaan, niin silloin sopii muidenkin heristellä korviansa ja ajatella, olisiko otollista liikkua itsenkin! Poika- ja mukulavuosilta muistan, että oli paras keväillä kunkin kylässä hakea haavinsa ja hypätä pöksyihinsä vaikka yösydännä, kun tuli tieto, että Ylistalon Esa oli jaloillansa ja varsisaappaissa harppaamassa varsiojan suihin Salmen rannalla: kalan hän oli haistanut vaikka unil-tansa ja kuorsaustensa raosta ja vastassa hän oli vahdissa, kun säynäs oli nousemassa ja sammalselkää pulisemassa ojan vanassa niin sakealti, että paikkaa sai hakea, mihin rakoon tunki haavinsa lapaal!» Järvelin vaikenä ikäänkuin itsekin ihme-tellen, kuinka kehu juoksi keveästi, kun kerta lainasi leukaansa siihenkin toimeen ja päästi saranat liikkeelle.

Iso-Vileenin suokin oli taas syljillä, tottakait, missäs harakka, jollei siellä, missä räkätetään, ja missäs Vileeni, jollei siellä, missä poskiluulla oli jauhamista! Liika kauankinhan puhelias mies oli vaiennut näillä nykyisillä nousuvesillä ja tapausten täpäriellä ja liika elävästi tuli mieleen samanen Esa samoissa kalanpyyntivähdeissä, jotta enää olisi halkeematta pysynyt sananvuoron kokottajana. Ei muuta siis tarvittu, kuin että Järvelin vaikenä, niin Vileeni oli jo vauhdissa, ja vahtia vaihdettu partakeräjillä. »Molskii siellä, koko Esa, jää-

kylmässä vedessä, kuin hylkeeksi syntynyt, ja horkkii kyöpeli ja kyömynokka, ympärilleen yöpimeässä kurkku pitkänä kuin kuikalla, vaikka muuten ymmärtääkin pysyä visusti vällyissä ja lämpimissä kuin porsas pahnoissa ja pitää niskaansa säästössä hartioittensa välissä kuin saita penninkiänsä kukkarossa! Eikä raato väsykään, vaikka muuten säästää luitansa, niin että kateeksi pistää vähäväkisemmän ja talottoman, vaan huhkii kuin hullu yhteen rupeamaan: yön selkä kuluu, hämärän verkko harvenee, aamukin sarastaa, suurustunti menee, aurinko kiipee tikkaitansa, yhä heiluu Esa hartiaväellä, pitkä selkä nousee ja laskee, painuu ja punnaa, haavi mätkää paiskelevaa vonkaletta rannan kuiville! Kun puolipäivissä viimein haavi alkaa haukata tyhjiä ja pelkkää veden kulaa siilautuu silmien pohjitse, oikenee viimeinkin kalamiehen selkä ja kämmen pyyhkäsee ensi kerran palavan helmiä tippuvalta otsalta! »Jokos pahukset loppuivat?» kuuluu äkeä kysymys, haavi lentää uuden turhan kulauksen jälkeen roimasta kädestä loitoille rannalla ja mies rämpiä heiluvien askelin ojan vetelistä äyräspartaan suolakkasängille, vesi loksuen virtoina saapasvarsien suista. »Korjatkaa totkut ja jakakaa koreihin!» virkkaa mittansa varsilta ja kyynäränkorkuista säynäsläjää saappaankärjellään osoitellen, »minä menen maata!» lisää sanan sekä kääntää keikkinsä ja lähtee taakseen katsomatta saapastamaan rantamäkeä ylös takin verka paatuneena pitkään märkään selkään ja saapasvarret likoina reisillä kirnuen lotisevia vesiänsä säärissä. Kahvipunssi kiduksiin ja vällyt korville, kun äijä tämän jälkeen pääsee kotiin ja kiipee koijuun, kirvotettuaan ensin jäseniltänsä roitit niin yltämärkinä, että Liisakin siunaa, kun ripustaa pyykkää orsille ja jokainen langan saivar tihkuu ja tippuu laimiskoittain vettä! Makaakin tämän taksinsa jälkeen viikon päivät umpiinsa penkillä tai sängyn sikeissä kuin por-

sas, niin että tuskin senvertaa liikkua viitsii, että vääntää itsensä kyljen hautumilta pöytään ja aterialle! Ruppeukset sillä raadolla ovat näpeissä, sen minä tunnustan, vaikka mies muuten jaksaa olla niin laiska, että haisee! Ja hienot hajakarvatkin sillä vietävällä ovat sieraimissa, sekin täytyy sanoa, vaikkei tee mieli uskoa! Nenä sillä on valveilla nukkuessakin niinkuin kuonoansa pussikkain välissä pitävällä koiralla, ja säynään nousut niinkuin muutkin rahakudut haistaa se ilmasta nuustiinsa niin hienosti kuin pappilan mamselli nenännyp-pyynsä kiroomisen käryt aikamiehen puheissa!» Vileeni oli vaiennut ja jäänyt itsekkin oikein pakimietteisensä saarnansa jälkeen. »Taitaapas totisesti tulla souvia talveksi ja kuhinaa kylään, koska Esakin pääsi liikkeelle!» arveli hän tuokion tuumittuaan ja painettuaan piippua pitelevää kyynäspäätä polveen.

Tuvassa ei virkattu Vileenin sanoihin mitään. Itsekukin ajatteli tukkansa alla asioita ja selvitteli tunnusmerkkejä. Poikakin, Esan taimi ja äskeinen rivosuu, oli sivaltanut lakin penkiltä päähänsä ja livahtanut nätisti ovesta ulos. Olikos pojan-kimpaankin niinkuin isäänkin mennyt toimeliaisuuden piru ja äkkipää? Kun Esatkin kerta alkavat liikutella jäseniänsä, niin jokos silloin on muillakin pian tosi edessä, ja selkään rytistävä riitingeissä niillä, joilla ei järki hatuissa hikoile? Tuleekos talvesta sittenkin semmoinen aika, että häälytään pitäjässä ja varistetaan laiskuudet merimiehenkin luista ja kangistuneista selistä, vaikka hanget nukkuvatkin metsissä ja merillä makaa jää ilman rantojen ääriin?

AURINKOTYTIN TANSSI

eli

*Rauballinen tuvansoppi, jossa ei tiedetä laivoista ja parkeista
ja muista maailman ja pitäjän suurista asioista mitään,
mutta jossa kissa nuokkuu, lestit buikentelevat ja
Soleniuksen hiustukot puhelevat muinaisia.*

I.

Kelassa on napansa, joka tyvenesti ja turvallisesti kierii alallaan, kuinka kirjavaa vilskettä kehä sen ympärillä lentääkin menoansa. Alastalon hyörivässä tuvassa oli vanha Solenius tänä kiireenä syksynä tämmöisenä tyvenenä napana. Saivat läiskytellä leivinpöytänsä takana, minkä vikkelät kämmenet kerkesivät takomaan, sai ovi paukkua paukkumasta päästyäkin ja laattia tömistä tömisemästä lakattuaankin, kun lappasi tupaan ja lappasi tuvasta outoa ja talon väkeä, sai kuhista koko avara tupa juoksemisen ja toimittamisen, puhumisen ja pauhaamisen myllynä, vanha Solenius istui hievahtamatta pukiltaan ovenpuolisen sivuakkunan edessä, kumara selkä tupaan päin ja kädet määrääjoin levittymässä kahden puolen tikistämässä pikilankavetoa piukkaan. Eihän Solenius itsessään mikään maailman napamiehiä ollut, ei sinne päinkään, hiljaisin mies, nöyrä ja lakea kuin lammas ja hurskas kuin märehä lehmä, suutari hän vain olikin. Mutta kun muut hohkivat kuin hullut ympärillä, juoksivat ja hätiköivät ikäänkuin maailma olisi saatava valmiiksi huomispäivänä, niin oli mukavaa, kun oli tuvassa semmoinenkin nurkka, jonne ei kiireellä ollut mitään asiaa. Pieni loukashan se vain oli suuressa tuvassa, kaita kulmaus ovisänkyjen kupeella ja etumaisen sivuakkunan

edessä, lisäksi varsin ahdas nurkka semmoisena päivänä kuin tänäänkin taas, jolloin taaskin oli talossa leivinpäivä, ja leipälaudat pinotut korkeaksi tapuliksi keskilaattialle. Mutta rauha mahtuu ahtaaseenkin ja missä Solenius oli, siellä oli rauha. Oikeastaanhan heitä olikin kolme vakinaista kyykkijää siellä leipälautapinon takana, jotka käänsivät selkää tai ummistivat silmää ja korvaa juoksulle ja tohisemiselle muussa tuvassa. Ensinnäkin tietenkin Solenius itse kyyrysillessään pukillaan matalan verstaспенkin edessä, suu supattavasti myhällään ja riipuva alahuuli hyväntahtoisesti hörpähtämässä joka kerta kun naskalin terä saumavedon kiristämisen jälkeen suoritti uuden säädetyn matkansa saippuapalaseen verstaспöydällä ja senjälkeen lävisti uuden väylän odottaville jouhen kärjille, jotka taaskin pujotettiin reikään ja tiukistettiin kahtapuolta vetämällä piukkaan.

Toisena uskollisena oli seurassa liinatukkainen Viikka, jolla oli matala jakkaransa aivan Soleniuksen vieressä verstaспöydän rinnalla penkin edessä. Heti ensimmäisenä päivänä kun Solenius oli tullut taloon ja saanut pöytänsä paikoilleen ja kapistuksensa levitetyksi, oli pikku Viikka päättävästi siirtänyt taloutensa kuistin seinän päivänpuoleiselta kupeelta tupaan Soleniuksen verstaспöydän viereen, rakentanut kotostupahyllyt penkin jalan varaan, järjestänyt lehmätarhan taaemmaksi penkin alle nahkakääreiden viereen, ja varustanut itselleen kammionvajasta leveän kattopäreen, että oli hänelläkin polvilauta jakkaransa varassa nojallaan odottamassa, kuten Soleniuksellakin istuinpukin päätä vastaan. Pieni, totinen poski holhoovan pivon varassa istui hän siinä nytkin paikallaan jakkarallaan, silmää tuskin malttoi rävähtää, kun katseli naskalin jännittävää toimitusta: sujahti saippuaan, pujahti nahkaan, löysi aina oikean paikan. Oliko sillä kärjes-

sään silmä, kun se aina osasi juuri siihen, mistä jouhen oli livahdettava sisään?

Kolmas ja nauttivin hiljaisessa seurassa oli harmaankirjava kissa, joka pehmoiset käpälät sirossa sykkyrässä valkoisen rinnan alla ja raskas luomi uneliaasti painumassa vuoroin toisen, vuoroin toisen keltaisena vilahtavan kapean silmäviirun peitoksi torkkui akkunalaudalla verstaaspöydän yläpuolella. Hyvä oli kissan tässä olla, tallin harjan yli kurkottava aurinkokin ylettyi jo hivelemään nukuttavalla kädelään päälakea ja norkkuvaa korvalehteä, varastipa joku lämmittävän hyvä säde itsensä jo selän pehmeälle turkkiuntuvallekin, niin että aivan raukaksi mukavasti jäseniä. Mutta olipa parka saanut kokeakin yhtä mun toista, ennenkuin orpouudessaan oli keksinyt Soleniuksen nurkan ja hyvän sovun hierojaisiksi kyhnytettyään ensin kylkeään Soleniuksen saapasvarteen oli loikahtanut verstaaspöydälle ja siitä tassutellen puukkojen ja naskalien terien lomitse livahdanut tähän akkunalaudalle. — Tulleet hulluiksi kaikki tyyni tuvassa! ajatteli kissa vieläkin apeana valveilla pysyvällä aivojensa nurkalla silmä senverran varppeillaan, että viitsi seurata Soleniuksen naskalin terän ärsyttävää sujahdusta nahkaan: aivan kuin hiiri vilahtaisi koloonsa! — Saikos enää rauhassa torkkua paikallaan takan reunallakaan, jossa padan alla räiskyvä pieni valkean tuike suloisesti lämmitti kylkeä? Älä luulekaan! Siinä on Manta makkarakaukaloineen: Laitatkos itsesi puoleen, että saa kaukalon käsistään! Kovalla laattialla itsensä tapasi kaikilla neljällä pussikallaan. Mutta pääsikö sillä? Kun oli unenpöpperöstä selvittyään hetkisen haukotellut harmiaan laattialla ja pudistanut pettymyksen selästään, niin loikkasi luonnollisesti peräpenkille, missä emännän villainen tarhasaali tavallisella paikallaan seinäsängyn päädyn edessä mukavan

lämpimänä kutsui lepäämään. Penkillekin olivat pistelleet leipiään niin että käpälänsä tuskin vältti niitä sotkumasta! Sait siinä saalilla jonkun kerran kierrettyäsi katsotuksi itsellesi hyvän, pehmeän sijapaikan, kierrät itsesi sykkyrään, pääset hyvään kerään, pyyhkäset pussikan pohjalla silmät puhtaiksi ja olet juuri, sieraimet pussikkain turvissa saapamaisillasi makean unen päästä kiinni, niin laattialta löydät itsesi taaskin Siviän kyynärpään kovakouraisesti tyrkkäämänä! Tiellä mukamas taaskin! Juuri siihen paikkaan piti mokomien taas sovittaa leipä: saali tuolin karmille ja leipä sijalle! niin kismitti, että meni toinen korvanlehti mieliapeasta luimuun: eikös kissallakaan enää ollut tuvassa tilaa! Täytyi nielaista ja koettaa sovinnon kauppaa edes: Sandran saapasvarsi vilahteli silmien edessä leivinpöydän vieressä viekotellen pieneen ystävällisyyden yritykseen. Tassutti kohden, hiipi hyvää hyvyttään kylkensä kovaa nahkavartta vastaan, kehräsikin hiukan hellyyden hakemisessaan ja sojotti häntänsä pystyyn. Saiko silyksen kaipaavaan selkäkouruunsa? Mitä vielä! Potkun sai kylkensä, niin että lensi koppina kyynärän ilmassa! — Pahankurjen katti, kun tuppaa itsensä kontteihin juuri kun ihmisen pitäisi juosta leipä laudalle, vähällä etten lentänyt nenilleni leipineni päivineni, raatokin! kiljahteli vielä jälissäkin korvissa tyly manaus, kun hädin tuskin kerkesi korjaamaan rääkätyt luunsa kompastelevan Sandran jaloista. Kissaparkaa karmasi turvallisella sijallaankin vielä mieliharmi kestämistään kovista niin, että varpahti tuokioksi täysin valveille ja naukahti pahasti, mutta auringon lämmin käsi painoi jo liian hellänä pääläella, jotta raskas silmäluomi olisi jaksanut pysyvästi jäädä auki, ne torkahtivat lopullisesti umpeen kumpikin, kolhittu sydän unohti orpoutensa ja vaelteli kevyenä unien suloisilla mailla, jossa ei ollut mitään tietoa tylyn tuvan hoppuisesta kohinasta ja sydä-

mettömien ihmisten hyöriävästä kiireestä, lakea laattia vain levisi pyhäisen rauhan maailmana ympärillä, leppoisa käsi silitteli suostuttelevasti lämmintä selkää ja pehmeät pussikat pitelivät makeata hiirtä välissään, hiiren pitkä, naskalin suippo hännän pää vilahteli viekottavana ja kutkuttavana.

Rauha vallitsi hiljaisessa nurkassa, kissa nukkui akkunalaudalla, Viikkan pieni, totinen poski vaipui syvemmä kämmenen varaan, Soleniuksen naskali askarsi ja tikki tikin jälkeen kiristyi piukaksi pikilankasaumaksi, loitolta kuin toisesta maailmasta kuului leipälautapinon takaa tuvan muu kohina, leipomisen levoton läiskytys, puheen kiireisä sorina, askelten juokseva kopina, ovikin paukahti silloin tällöin, joku tuoksahti tupaan, toiset askelet loittonivat kiireisesti porstuassa.

— Onko taivaan tuvassakin suutari? kysähti Viikka katsoimisensa viileistä syvyyksistä ja siirsi viihtymyksen täydet tuoreet silmänsä muodostuvasta pikilankasaumasta Soleniuksen hörpähteleviin huuliin. Aurinkokin oli jo livahtanut kissan selän ylitse ja kurkisteli keltaisena rakona penkille, harmaansininen tomu pälveili kullanhohtavassa ilmapilarissa. Pienen sydämen oli ylen hyvä olla.

Työ vajosi Soleniuksen käsissä hetkeksi polvilaudalle ja lauha silmä välähti iloisesti nenänvarrella lepäävien paksujen messinkisankojen ylitse pikkutyttöön verastaspöydän kupeella. Tämmöiset asiat tunsi vanha Solenius kuin viisi sormeaan, sillä joka sunnuntaipäivä, ellei hän istunut kirkossa, kyykki hän päivät pitkät uskollisesti tuvan pöydän takana siinä talossa, missä kulloinkin oli työssä ja käänteli ja sormieli raamatun tukevia lehtiä, tavaten paikan sieltä, paikan täältä, pikinen etusormen pää verkkaasti kyntäen rivin vaolta rivin vaolle. Kyllä Solenius nämä seikat tunsi pilkulleen. Olihan viikon kuutena arkena aikaa yllin kyllin aprikoida pukillaan asiat

puhki ja poikki, ja saumaa kiristellessä ja anturaa naputellessa asetella tiedot tolkulleen. — Taivaan tuvassa istuu enkeli Gabriel suutarina, sillä hän on enkeleistä ensimmäinen! opetti Solenius nytkin selvän asian. Hän harkitsi itsekin asiaa seikka-peräisemmin ja perusteli vielä tietoaan: — Häntä sanotaankin arkkienkeliksi, koska hän arkipäivät istuu pukillaan ja sabattina veisaa! — Soleniuksen vanhoihin tihruisiin silmiin lensi lempeä valaistus. — Hän istuu lasisella pukilla hopeaisen verstaspöydän edessä ja naputtaa kultaisella polvilaudalla paistavat pieksut niille lapsille, jotka Jumala hakee pieninä enkeleikseen taivaan kiiltävään taloon! Mutta hän osaakin taivuttaa nahan sileästi vääristetyille lestimille, eikä tee kolosaapasta pikisaumarinnuksin, niinkuin minä, lopetti Solenius nöyrästi selityksensä ja varustautui nostamaan taaskin työn käteensä.

Tämä viimeinen huomautus ei ollut vailla pientä katkeruuden ottaa, ja kukaties se oli lausuttu hieman korotetulla äänelläkin muidenkin kuin Viikkon kuultaviksi tuvassa. Aina-kin varasti Soleniuksen silmä pienen vilkauksen olan ylitse leipälautapinon lomitse peräpöytäan, jossa leipomisen tohina entisellä kiiivaudellaan jatkui. Tunsihan Solenius itsekin taitonsa vajavaisuudet, tunsii hyvinkin: ei hän pystynyt väärän lestin jalkinetta tekemään, siinä oli joku mutka nahan naputtamisessa ja pehmittämisessä, johon peukalo ei taipunut! Mutta mitä varten piti muitten ihmisten sitä asiaa nälvii? Sandrakin vast'ikään juuri, kuinkas sanoikaan, tiuskilo? Noita Soleniuksen kivirekiäkin pitää laahata kintuissaan, painavat kuin luku- vuoroläksy ja kärjet kuin laattialankun pää! Mistä olikaan suutuksissaan, viskasi vielä pahan silmänkin olkansa ylitse niskaani sujautettuaan sormiltaan leipänsä laudalle tuossa takana? Tytön tuiskilo, naulan painoinen palmikko selässä huiskimassa, paksu kuin rohdinkimppu ja nenä ylpeästi pystyssä kuin

puhaltaisi puoleen tukun sulhasia joka sormen päästä! Ihmi-
setkin ovat koohoja, vaimoväki varsinkin, kun tyrkyttävät
morsiamiaan joka talossa! Emäntäkin tuossa, läiskyttää kak-
kua, pauhaa ja paukuttaa, juuri päässyt sanomasta: Eikös
Soleniuskin jo pian omaansa löydä, tuossa on Sandrakin, korea
kuin puola mättäällä, ottaa miehen kun vain saa! Hupaista-
han se on, kun pistävät pilojansa, muistavat vanhaakin, hyräh-
tää sydänelässä lystisti ja hihityttää niin, että pitää kuolaa
pyyhkäistä suupieleltä takakämmenellään, ja katseleehan noita,
Jumalan luomia, mielihyvikseen ja sydämensä virkistykseksi,
vanhempikin silmä. Mutta mitäs tuommoiset ymmärtävät,
nuoret lentoharakat, ajatukset maailman turhuuksissa? Suut-
tuvat ja kiukuttelevat, nakkaavat niskoja, puhuvat purevia!
Ikäänkuin tässä vielä naimisia ajattelisit? Kun on ihmisellä jo
ikää enemmänkin, kuin mitä oli Salomollekaan mitattu elämän-
rajaksi ja seitsemänkymmentä ajastaikaa pitänyt lihansa kurissa,
niin ajattelisiko silloin enää semmoisia asioita? Ja tiesihän Sole-
nius sen, ettei jokaiselle miespuolelle saattanut vaimonpuolta
riittää. Kun Salomollakin yksin oli kolmesataa vaimoa ja
seitsemänsataa jalkavaimoa, niinkuin raamattu sanoo, niin
ymmärsi sen, että silloin piti jonkun jäädä osaansa vaillekin.
Solenius huokasi alistuvan hurskaasti, käsi kohotti työn lau-
dalta ja punareunaiset silmät alkoivat sumeina turrata sauman-
paikkaa, kumara selkä oli nyystynyt entistäkin köyremmäksi
ja köyhä, harva hiustupsu paljaankaljulla lavealla päällella
huojahteli ja törötti harmaan yksinäisenä. — Vaikka saisivat
ne olla ystävällisiä yksinäisellekin, varsinkin kun niiden silmät
välkkyvät vihaisinakin merkillisen mukavasti! yritti ajatus
vielä napista, kun hyppyset jo sovittivat jouhen päätä
valmiiseen saumanreikään. Jo sierasivat kädet pikilankaa sau-
massa ja levittyvät käsivarret kiristivät tikin piukkaan. —

Varisisipa kolmekymmentä ajast'aikaa hartioilta ja silmäin suomet kirkastuisivat, niin ehkäpä eivät yrmisi! orasti jo mieli rohkeamana. — Ainakin sulaisi kontta hyppysistä silloin senverran, että lähtisi sormista väärän lestin kenkäkin, niinkuin nykyajan turhat vaativat! karasi jo ylpeyskin ajatuksiin. Vasara naputti jo koko virkeästi sauman jälkeä tasaiseksi ja mieli nosti enemmän ja enemmän harjaksiaan. Eiköspä vainenkin vaivainen hymyn häive alkanut hypellä lakastuneilla, varisseiden hampaiden kuoppiin painuneilla suupielillä, livehti siitä kuin eksynyt auringon pilkaus valjun kurtteisille kasvoille ja jäi kyykkimään silmännurkkaan niin että punareunaiset silmälaudat alkoivat onnellisina räpytellä sankojensa takana. Mitämaaka, kun olisi ihminen vielä kolmikymmenvuotias, suussa kaikki hampaat ja päälakea lämmittämässä täysi pellavanhallava tukka? Istuisi oljentelisi kirkonpenkissä, sääret noselina omien hyppysten vääristämissä varsisaappaissa ja antaisi turhan silmän tuolloin tällöin varastaa vilkauksen käytävän poikitse Alastalon piikapenkin korvaan. Sandrahan siinä istuisi parin kyynärän päässä käytävän toisella puolella, terhakka niska kankeana kahisevan kihlahuivin liepeiden alla, jonka edellisenä ehtoonä juuri oli varkaimmiten ja paperiin käärittynä saanut lykätyksi tirs kuvan tytön kouraan luhdin rappusten edessä, kuunteli muka saarnaa hievahtamatta, otsa huivin alla levollisesti paistavana ja nenän sileä nyppy ylpeänä, vaikka ruskeiden silmien välkkeessä vilahtelikin peijakasta ja tuore kielenpää kostutteli versovan punaisia huulia: ties mitä ajatuksia kukoisteli nuoressa syntisessä veressä kirkonpenkissäkin! Soleniuksen ilo lakastui sydänelässä, ajatus havahtui kuvituksistaan ja suvisunnuntainen kirkko vaihtui Alastalon arkituvaksi, kirkonpenkki suutarinpukiksi, kolmenkymmenen vuoden sijasta oli seitsemänkymmentä hartioita painamassa.

Eikä ollut kihlahuivikaan, samainen koreatupsuinen kymmenessä salavärissä vilahteleva silkkihuivi, jonka kerta muinoin kaksikymmenvuotiaana Simppu-Simun kalasumpussa Ruotissa käydessään varoiksi oli ostanut itselleen Tukholman kalarannassa, Sandran nuorilla paksuilla hiuksilla, se oli visusti paperiin käärittynä ja koin reikien lävistämänä talletettuna alimpana Soleniusen arkun pohjalla, joka nykyään oli kortteerattuna Lahdenperän tomuiselle ullakolle. Solenius oli noutanut alakuloisen työn taas käsiinsä laudalta, sumuinen silmä haki haparoiden sauman paikkaa ja tutiseva käsi alkoi sovitella jouhen kärkeä valmiiksi lävistettyyn naskalinreikään. Tiesi senkään asian oliko edes Sandran äitikään, saati Sandra, paljon parempi Viikka-typykkää nyt tuossa tuolin kupeella, niinä päivinä, kun omat hartiat vielä porjahtelivat nuorempina kirkonpenkissä ja omat silmät uskalsivat viekkaita ja rohkeita retkiään käytävän vasemmalle puolelle! Ja sitäpaitsi, koska ne turhat tyttölapset muutenkaan olivat hänen kihlojansa huolineet? Tai hänelle lainanneet väistyvän silmänvälkäyksen kirkonpenkissä? Tirskuivat sydämettömät ihmistä päin silmiä kirkkaista kurkuistansa, jos joskus tarhan vajassa tai kellarin halsissa salavihkaa muiden silmältä venytti povitaskustansa esiin kääroönsä käärityn silkkihuivin, jota siellä oli viikon päivät visusti tallettanut sopivassa tilaisuudessa tytölle tyrkättäväksi. Ei hän elinpäivinänsä ollut niiden nuotteja oppinut ja niiden nokan mukaan metkuttelemaan. Sandran äitikin, Oja-Maija, samanlainen typpänokka rohdintukka aikoinaan kuin Sandrakin nykyään ja yhtä valmis tirksumaan ja ärhimään, — palveli siihen aikaan piikana Lahdenperässä, taisi olla jo Sandrakin killumassa lehakan hameenliepeissä — nauroi kerta pakahtuakseen, kun Solenius lauantai-saunassa ehdoin tahdoin vitkasteltuaan hankkimisessa ja muussa

pukemisessa oli jättänyt itsensä viimeiseksi miehistä saunanpuolelle ja ovesta mäelle livahtaessaan lykännyt käärönsä Maijan märkiin käsiin, — Maija oli saunottajana sinä ehtoona. — 'Pyykkiinkös Solenius tämän tarkoittaa?' oli ruoja asian heti äkäten pauhannut ja viskannut mytyn niine päivineen kosiomiehen kinttuihin kiirimään. Sai noukituksi mytynsä maasta ja pääsi pötkimään saunamäkeä ylös virnistelevien renki-poikien ohitse häpeissään kuin uitettu kissa, mutta vielä luhdin tikkailta viilteli korvaa ja karvastelevaa sydäntä Maijan riemukas kikatus, kun tämä märtä kämmenet tämmättyinä saunan oven kumpaankin pihtipieleen ja koko oviaukon täyttävä muhkea rinta naurusta hytkyvänä kuulutteli voittoaan maailmalle: — 'Vanhat roitit pestään maanantaina ja papin puheille mennään perjantai-ehtoisin, lauantaicin saippuoidaan piki kynsistä ja sonta tukasta! Ja kun sänkyyn mennään, niin mennään nukkumaan miehen kanssa eikä lestin kanssa!' räiskytteli täydestä hammasrivistä, niin että piha-aidan seipäät tärisivät! Niitä piti osata tyrkkiä pystyllä etusormella vaivihkaa suoraan hersyville rintakukkuroille ja ymmärtää muita niiden salaisia vehkeitä, niin pysyivät hissuksissa kuin hiiri ja suvaitsivat ties mitä, mutta menit siivosti ja rehellisesti ja järkevästi esittämään asiiasi niille, niin nauroivat päin silmiä kuin papuharakat ja hoilottivat vielä koko maailmalle häpeäsi! Ja mitä nöyrempi niille yritti olla, kantoi niiden ämpäreitä, paikkasi takaehtoita niiden pieksunsauman ratkoja, sitä kopeammin ne pärskivät päivällä nenäänsä ja nakkelivat niskojaan, jos vuovasi ystävällisen sanan ihmisten kuullen.

— Eipä ei, omaansa ei hänen ollut sallittu löytää! — Solenius huojutteli alakuloisesti leveätä, kaljua päätään, koko kumaraa, vuosien ja istumisen köyristämää yläruumistaan. — Eipä vainenkaan, vaikka oli vilpittömästi hakenutkin, hakenut

uskollisesti viisikymmentä vuotta, taisi hakea vieläkin, koska joka talossa, kun oli viikon päivät kyykkinyt pukillaan nurkassa, sumea silmä hyvikseen aina lopulta löysi tuvassa tuoreen katseltavansa ja sydänalaa himmensi, kun kuuli palkeilla tutun jalkaparin keveän kopsutuksen! Se Salomokin, kun niin oli ahne, että otti niin monta omalle osalleen, ettei enää riittänyt omaa kaikille muille! Oli omana maailmassa vain tomuinen, pölyttynyt arkku Lahdenperän ullakolla verkkokasan alla. Koska sitäkään, äidin perua, oli viimeksi käynyt avaamassa ja koluamassa? Ei enää kihlahuivikääröäkään ollut vuosikymmenen juljennut käsiinsä kaivaa. Vanha silmännurkkakin niin köyhyyttään kuivunut ja ehtynyt, että vedenkarpaloa ei nenänjuurille hellittänyt, vaikka kuinka jäyti ja kolotti mielenjuurta apeus ja yksinäisyyden haikea. Ellei olisi Viikka tuossa jalkojen kupeella tuoreine lapsensilmineen, herkät nuorissa kasvoissa kuin kasteen virkeät helmet aamuraukkaalla ruohonlehdellä, niin ties, kuinka kuormansa kantaisi? Soleniuksen jäykistyneet, koukkuisiksi käpristyneet sormet tekivät ilmassa aran avuttoman liikkeen hipaistakseen ja silittääkseen hyvikseen ja kiitollisuuttaan pehmeätä hyvää liinatukkaa siinä käden ulottuvilla, mutta palasivat neuvottomina puolitiessä takaisin ja hakivat haparoiden pikilangan taaskin laudalta. Parasta olla varovainen: pääskysenkin saa pitää kivellä silmiensä iloksi ja sydämensä virkistykseksi, kun ei kurota varomattomasti kättä ja säikyttä visertäjää pilviin!

Naskali työskenteli taaskin, jouhi löysi tiensä ja tikki kiristyi tikin jälkeen. Hyvähän tässä oli, kun nieli mielensä vain ja painoi apeansa kurkusta alas. Kissakin akkunalaudalla tuossa! Elikkoparka, silläkin nivelensä ja jäsenensä, jotka hakevat lämmintä ja elämän hyvää! Eikös olekin, raiska, likistänyt kylkeänsäkin aivan tiiviisti ruutua vastaan, että auringon terä

oikein pääsisi paistamaan ja pitelemään altista selkää pehmeän untuvanukan tiheitä juuria myöten! Soleniuksen mieleen herautti myötätunto niin lämpimänä ja kiitollisena, että huuli hörpähti ja suupieliin löysäsi tummaa purutupakkakuolaa. Sillä auringollakin muistamista ja tekemistä, kun kaikille äkkää jakaa hyvyyttään, järjettömille luontokappaleillekin! Ja minun nurkkaani se joka talossa löytää! Nytkin jo kurkistelee penkille, empii ja veikistelee, kokoo kultaisia liepeitään: loikkaankos? tuossa paikassa loikkaan! enkös loikkaakin? Kas kujekankuria vain, nyt on kutonut itselleen selvän sillan astuttavaksi, pölyhiuteet pyörivät sinenhohtoisena pilarina suoraan akkunasta verstpöydälle! Mikäs taito sitä siltaa on kepsutella kepeäkengän? Tulla liehuu kuin pesäänsä pääskynen, helmet hulumuvat. — Aijai! älä varpaitasi katkaise! ehättää Solenius sormi pystyssä varottamaan vallatonta, kun tulla tupsahtaa suoraan verstpöydälle, loikahtaa keskelle pahinta puukkokasaa. Huoliiko huoleton viisaan varoituksista? Sovittaa kantaa, sipsuttaa varvasta, sinkoo kuin vilaus terältä terälle, joka tutkaimen löytääkin leiskuakseen! Sydän kurkussa sitä menoa katseli! — Pure jos kerkiät! ilkkui vielä iltikseen joka terälle, ennenkuin siirsi siipikengän seuraavalle! Raskivatko puraista kylmähampaat? Mitä vielä! Siivosti suvaitsevat huimapään kujeet pahasisuisimmat jörritkin lakeina ja lauhkeina kuin karitsa karsinassa! Iso anturanahkapuukkokin tuossa pöydän laidalla. Jurottelee tavallisesti kurkkua myöten käärityn pikilankakaulurinsa sisäpuolelta niin äkeänä ja pahannäköisenä ympärilleen, että itsekin tuskin uskaltaa kuin kiertäen ja kaartaan ja sopupuhetta yrittellen kurkottaa vasaran sen takaa käteensä! Ja nyt läikkää ukon naama kuin voi auringonpaisteessa, koko leveä terä nauraa lystiänsä välkkyen! Kuka tiesi mitä vanhan jäsenissä vielä hypperi, vaikka olisi tehnyt mieli kääntyä kannalleen, ja loik-

kia teutaroida kopsutusta iloisella verstaspöydällä nuori naskal-
 neitonen nuortuville kupeille kopattuna! Koko verstaspöytä
 villinä! Tunsikos enää omia siivoja naskaleitaan? Sylkivät kil-
 paa riemua kärjistään ikäänkuin eivät ikinä olisi karvasta nah-
 kaa maistaneet! Ja pikikimpale nahanpalasellaan, pitikö senkin
 vanhanpiian vielä tulla irstaaksi: koreili ja kiilteli aivan synti-
 sestä, minkä sitkas pinta suinkin kerkesi ja mahtui räiskymään!
 Entäs vakaat vasarat? Kuluneet taltat suihkivat silmää ympä-
 rilleen rohkeasti kuin pahin pojantenava elopellolla kirjavan
 tyttölauman keskellä! Solenius pudisteli arvelevaa päätään löy-
 sälle menolle. Hullu hulluttaja koko aurinkotytti! Tulikos
 työstäkään mitään tällä pelillä? Kuka raski ottaa sauma-
 naskalinkaan kesken sen parasta lystiä ja pistää askareeseen? —
 Soleniuksen valjun haaleat silmät toljottivat neuvottomina
 aurinkoiseen ilmaan. Kaiketi oli kuitenkin alettava taaskin ja
 saumaa jatkettava? — Pääset takaisin taaskin, jahka pistos on
 tehty, kyllä aurinko sen ajan viiptyy! lohdutteli ja maanitteli hän
 ottaen kuin ottaenkin käteensä naskalipoloisen paisteiselta pöy-
 dältä. Mutta eipäs tullutkaan pistoksesta totta ensi tuokioon!
 Eikös kelmin karkeloitsijan pitänyt nytkin keksiä pöydällä
 tavallinen joka päiväinen kujeensa? Jo olikin piekana lasi-
 pallon kimpussa! Kun on ihminen vanha ja silmät kuluneet
 huononäköisiksi, niin tarvitsee luontokappale eri vehkeitä avuk-
 seen ja niin pitää haalata tuota vesipalloakin talosta taloon ja
 sijoittaa kapistusten keskelle verstaspöydälle. Sitä Viikkakin
 aina eniten ihmetteli, ja kun oli taloon tullessa saanut muut
 tavarat levitetyksi sijoilleen verstaspöydällä, ja kopeloi vielä
 viimeisiä säkkinsä pohjalta, niin eipäs malttanut raiska hillitä
 odotustaan: — Missäs aurinkopallo on, se, jossa aurinko hyp-
 pelee sisällä kuin orava häkissään? hoputteli ja uteli tyyppä
 silmät jännityksestä kirkkaina. Hyvä kapine se olikin, — sel-

lainen ei kiillellytkään jokaisen suutarin pöydällä, itsekin oli kummikseen katsellut ja ihmeteltyt vehjettä, kun ensimmäisen kerran näki sen nuorena pojannaskalina vanhan Rajalinin verstaaspöydällä ollessaan kuukauden päivät mestarilla suutarinopissa, vartavasten olikin tehnyt matkan Isonpitäjän puolelle, kun muinen pidettiin Rajalinin jälkeen huutokauppaa ja huutanut pallon viidellä kopeekalla itselleen — hyvä kapine varsinkin silloin, kun oli tikattava tarkka sauma ja silmä konstaili, tyrkäsi vain työn tiiviisti pallon kylkeen visusti siihen kohtaan, josta valo kulloinkin kirposi ilmaan sen hohtelevista sisuksista, niin oli tikin jälki selvänä silmien edessä kuin raamatun präntti: autti se päivänvalollakin ja ehtoisin, talikynttilän valossa työskennellessä se oli ihmiselle kuin kolmas ja paras silmä! — Tietysti hulivilihuiipukka pöydällä tepastellessaan oli tälläkin erällä ensimmäiseksi äkännyt pallon, kuinkas muuten, vanha tuttuhan se sille oli eilisiltä ja entisiltä leikeiltä ja mitä keksimistä sen löytämisessä oikeastaan olikaan, silmäänhän se pisti kenelle hyvänsä säteillessään verstaaspöydän ylimpänä koreutena ripustettuna lasisangastaan varsijalan koukkupuuhun. Mutta eipäs veitikka vain ollut huomaavinaanakaan aluksi koko himmeliä, jätti juonikseen syrjään, akkunan välipuun varjoon, loikki sen sijaan jokaiselle kompeelle, tepasteli pöydällä kuin omalla tantereellaan, piteli, hypisteli, kurkisteli. Ahaa! pinna-
rasia! onkos paahdettu uusia eiliseltä? Kaiken keksi, kaiken tarkasti! Saippuanpalasenkin valaisi, läikäytti kirkkaaksi koko seulaksi pistellyn pinnan: pitikö näsäviisaan nuuskia, montako uutta naskalin sujausta muka oli eiliseltä lykätty? Lestirivi? Kas, kas, Viikkan ovat vielä yhtä soman pienet ja siron viekotavat kuin viimeksi nähdessä! Vaikeata noiden ihmislasten, kun joutuvat niin nopeasti, lykkäävät vartta ja varpaanpituutta niin kiireellä, kuin kyköttäisi kuolema kyytipukilla!

Tänään lesti vielä lyhyt ja tyyppä kuin äidin rintoja pitelevä käden tyllerö, huomenna soikka ja solea kuin joutsenen kaulan kaarto! Siviän suippokärjetkin tuossa, äsken vielä, viikkojako sitte? vuosiako sitte? — kuka ihmisten ajan mitat oppii ja osaa? — lyhyet kuin lapsen mieli, nyt hoikat ja elämää kohden kurottelevat kuin nuoren sydämen kaipausta. Valssinko syke varpaan pohjissa, lennon levottomuus kärkien suipoissa? Malttakaapas kenokannat, siloinenkin laattia päättyy kynnykseen ja kynnyksen takana on toinen, korkeampi! ennätti vallaton varoittaa, kun kerkiävä silmä jo kirkasti emännänkin lattanokkalestiparinkin. Lensivät noidenkin lestien kepeät kengät joskus, lensivät liitävässä valssissa, korko läiskyi, morsiushame hulumui kiitävillä kärjillä! — Surkuko himmensi välkkyvät ripset? pilvenhahtuvako vain kuljetti siipensä varjon tuokioksi auringon kehrän ylitse? Pöydällä tummeni ja valon silmä ummistui vanhojen lestien kohdalla. — Nyt ovat morsiuskengät, korot vinoina, vinnillä ja lestien ennen siroissa poskissa nahkapahkat, varpaiden solmuissakin kuhmut ja jalkapöytien nuori nousu lakastunut! — Kauanko kestäisi aurinkotyttin huokaisu? Ohi oli pilvi, pöytä kirkastunut, suru varissut huolettoman sydämeltä kuin vesi suorsan läiskyvältä siipiparilta. Nauraa kilkaton loikki vallaton jo edelleen, hipsutti helein helmoin, tepasti viimeiselläkin lestiparilla. Kapteenin lataleveätkin maailmassa vielä! Solenius kuuli herkällä korvallaan selvästi hulttion kirkkaan naurun, kun hupakko hulluuttaan mittaili lestin pöytää pitkin ja poikin, kurotti kurillaan etusormea, haritti hienoa peukaloa. — Leveyttä totisesti kuin taalarin ploomissa! tunnusti Solenius silmäkin sankojensa ylitse rehellisesti selvän asian. Mutta piti yrittää kuitenkin puolustella talon asioita! — Katsos, katsostas! alkoi Solenius puhua järkeä ajattelemattomalle ja viisas etusormi nousi neuvo-

vasti pystyyn. — Kun meri loikkii kuin ensimmäiselle kevät-laitumelleen päästetty kolmivuotias varsa, ja aluksella on turkanen kiiru noikkia vimmatun mukana, niin silloin kiität lykyäsi jos on anturaa riittävästi jalkojesi alla seistäksesi vakavasti heiluvalla komentosillalla. — Solenius melkein äkästyi: Älä sinä pilkkaa Alastalon papan lestejä, ne ovatkin kapteenin lestit, ja ymmärrät itsekin lyhyine järkinesi, että kun Siwiän keulapuu tässä tuokiassa maistelee ja aivastelee Kattegattin suolavettä ja seuraavassa kokottelee noukkiaksensa pilvenriekaleita Otavan silmiltä, niin eipäs silloin seistakaan Siwiän kihi-sevällä komentosillalla tanavasti kuin Alastalon papa, ellei ole kapteenin tassuissakin manttaalia! — Siten Solenius yritti parastaan neuvoakseen, mutta kuunteliko huitukka vakavia? Järkimiehellekään ei kannata viisautta puhua, saati olenulle, jolla on tytön tukka kevytmielisen pääkerän ympärillä liehumassa! Hilkkui vain kunnoton valtoimesta kurkusta, huiskutti kirkasta hametta ja tepasti kurittomasti kunniallisilla lesteillä! Kunniallisilla? Soleniuksen täytyi huojutella paheksuvasti laveata päätä. Vanhat ruojat, syntiset kroatkin! eivätkös lehotelleet hupakon liepeissä leveät naamataulut tyytyväisyyden paisteena ja vakaat suupielet korvasta korvaan ylettyvässä onnellisessa naurun virnissä? Hätäisevät vanhan tervaskannonkin, jolta ovat perineet mäntyiset luunsa! kivahti Soleniuksessa. — Vaikka? Vaikka pitivätkös Israelin tuomaritkaan silmänsä kurissa kun Susanna läiskytteli lammikossa? — Aprikoiva aatos leppyi. — Voikos vaatia tyhmältä puukappaleelta enemmän mieltä kuin ihmiseltä, jolla kuitenkin on järkeä päässä? Solenius ajatteli itseänsäkin ja Sandraa. — Jaa, jaa! surkutteli hän. — Kaikilla ovat kiusauksensa ja heikkoutensa! — Solenius nosti kuitenkin lestiparin visusti auringosta ja siirsi siivosti pöydän alle. Olkoot siellä ja ajatelkoot, niin tulee syntiä vähemmän! Ja Viikkakin saattaisi huomata!

II.

Viikkon silmäparilla oli kuitenkin parempaa askareta! Lasipallo kimalteli pöydän yllä kuin aurinko, sinkoi senkin seitsemänä sädekimppuna, Viikkon puhtaat silmät olivat odotetusta ihmeestä yhtä kirkkaasti kummissaan kuin eilen ja entispäivänä ja koko ajan kuin Solenius oli ollut talossa. Niin koreata oli katsella, että pientä kurkkua hykersi. Sininen silmäpari syveni. — Tuommoisilla paijuillako enkelilapset leikkittelivät taivaassa? Aksakin, jonka enkelit talvella hakivat taivaaseen ja pantiin valkoisessa paidassa arkkuun? — Kuuma vesi syöksähti kysyviin lapsen silmiin. — Paha, paha Aksa! miksi jätitkin minulle yksin kaikki yhteiset pajumme ja menit itse hakemaan parempia taivaasta! hyrskähti äkillisenä haikeutena rinnassa. Vesissä uivat silmät vilkasivat vierastavina leikkihyllään penkin kupeella, jolla riveihin asetetut posliinipalaset kylmänorpoina välkkyivät. Nuokin kaikki oli Aksa malttanut jättää! Kahvikupin lohkokin tuossa, jonka hohtavan valkoisella kupupinnalla koreili kimalteleva kultakukkanen, pitelivätkö sitä enää koskaan Aksan elävät sormet, samat hienot, huolehtivat sormet, joita Viikka oli viimeisinä Aksassa hivellyt, kun ne lepäsivät kylminä ja toimettomina arkun valkoisella tyllillä? Ja ihmettelikö Aksan harras, ummistunut

silmä enää ikänä Viikkan kanssa yhdessä korkean kolmimastolaivan mahtavaa hahmoa katkenneen nelikulmaisen pullolasin leveällä kyljellä, kun se komeat raakapurjeet ylpeästi levällään ja keskimaston pitkä vimppele vaakasuorana yllään suoritti salaperäistä matkaansa himmertäen silmään aaveellisen valkeana ja läpinäkyvänä? Tuolla lasilaivalla purjehditaan taivaaseen, oli Aksa kerran tietävästi selittänyt. — Noustaan kannelle, hellitetään ankkuri ja mennään sinne, missä meri muuttuu taivaaksi. Minä olen katsonut rantakarkun päästä ja osaan tien: Kuttukarin takana on taivas auki ja meri heiluu siltana sinne asti. — Viikkan pienessä sydämessä nousi suru kurkkua myöten. — Sinne lähti Aksa, lähti keväästi heti kun meri sulii, lähti, vaikka minä itkin ja nyhkin ja kielsin, kun hän kymmenen päivää nukkui sängyssään yhtämittaa ja sormea liikuttamatta ja silmäluomet ummessa, odotti, kunnes jäät olivat Kuttukarin takaa poissa, ja väylä selvä lasisen haamulaivan kulkea! Ja siellä olikin Kuttukarin takana varmasti taivaan portti! Suven mitassa oli Viikkakin lukemattomat kerrat käynyt rantakarkun päässä tähyttämässä sinne, oli varpasilleen kurkotellen selvästi nähnyt, kuinka meri Kuttukarin siloisen valkean kallion takana hyppeli ja loiski ja riemuitsi sulan silkan taivaan alla, vierä sinisen valkeana suoraan aukenevaan taivaaseen! Kyllä sinne oli helppoa lasilaivan kannella löytää! Minkäkaltainen mahtoi olla taivaan maa, meren porttien takana, jossa Aksa nyt leikki enkelien kanssa? Olivatko sielläkin kedot ja kedoilla kirjavat kukkasat, lentelivätkö pääskyet kevyinä ilman korkeuksissa ja livahtelivatko hopeakylkisalakat sielläkin vikkelinä heljässä vedessä siltakarkun kupeella? Viikkan silmä oli tietämättään jäänyt tuijottamaan leikkihyllyn keskilaudalla välkkyvään lautasen lohkoon. Senkin oli Aksa hänelle jättänyt, se oli Aksan nimikko-oma, Aksa oli saanut sen Härkä-

niemen sedältä eräänä talvena lukuvuoropitojen jälkeen, kun astianpesijät olivat varomattomasti kolhineet siitä reunan rikki. Se oli kohta sijoitettu yhteisen kotostupahyllyn keskimmäiseksi koristukseksi ja lukemattomat kerrat olivat he Aksan kanssa yhdessä tutkineet kuvaa sen pohjalla, olivat käyneet äidin astiahyllyn juurellakin, jonka ylimmillä, koko uuniseinän pituuden ylettyvillä hyllyillä oli akkunan yläpuolella rivi rivin yllä samallaisia pitolautasia eheinä, jokaisella pohjallaan sama välkkyvä kuva, ja olivat kasvot ylöspäin kurotettuina ja sormella osoitellen selvitelleet toisilleen kuvan ihmeellistä sisältöä. Nuo ovat omenapuita! oli Viikka arvaillut, kun hän, vesi pienelle kielelle herahdaen, katseli täyteläitä pallomarjoja, jotka runsaina rymssyinä nuokkuivat korkeiden puiden latvoista vetten ylitse. — Ne ovat taivaan omenia, eivät omenat maan päällä kasva rypälekimppuina! oli Aksa selittänyt. — Mutta kun olisi esiliinoineen alla ja yksikin palloista varisisi helmaan, niin kedolle minä paikalla istuisin puun juurelle ja purisin paistavaan poskeen! oli Viikka ihastellut, kostea hammas vilahtaen huulien punasta. — Taivaan omenat eivät varise, ne välkkyvät latvoissaan ikuisissa heleöissään silmien riemuksi! oli Aksa tietänyt. — Soleniuskin sanoo, että taivaan marjat ovat silmien poimittaviksi ja iloittaviksi ja että enkeleillä on suu vain laulamista ja kiittämistä varten! oli Aksa vahvistanut tietonsa. — Mutta nuo omenat eivät ole punaisia, nuo ovat sinisiä! oli Viikka inttänyt ja ajatellut oman selityksensä. — Nuo puut kasvavatkin unten maassa ja salmet ja saaret ovat unten vesiä ja maita ja ovat sentähden niin ihania! oli Viikka väittänyt voitonvarmana. — Kiipeäisikö sillankaari noin kevyenä niemenkärjestä ja killuisi toisella päällään ruovikon latvoilla ilmassa, ellei se olisi unta? oli hän perustellut käsityksiänsä. — Ja sininen maja saaren siimeksessä? Missä muussa kuin unessa saattoi

katto leijata kuin lokin levitetty siipipari pelkillä ilmoilla? — Mutta Aksakaan ei ollut hellittänyt käsityksestään. — Taivaassa on kaikki sinistä, etkö sinä taivasta ole katsellut, mitä syvemmälle näkee, sitä sinisempää! — Ja taivaassa on kaikki siivitettyä, sillat ja rannat, linnut ja enkelit, kuka siellä ilman siipiä pysyisikään, kukkasetkin leijaavat maasta ylhäällä kuin perhoset, näetkö? — Viikka alkoi olla vakuutettu, kaikki lepäsi kuvassa todella valkoisella, uiskenteleva suorsaparikin ruovikon reunalla, ja niemen kärkikin, joka kurotteli, uloimpana paisteisille vesille! — Mutta linna, jonka kymmeniset akkunarivit hohtelivat kirkkaina puiston tuuheiden latvojen lomitse lahden pohjassa väilyvän veden partaalla, eikö se kuitenkin ollut unten prinsin satulinna? yritti hän vielä heikosti puolustella omia mielikuviaan. Siinähan kellui valjussa vedessä venhe kuin korukaukalo, keulapuu korkea kuin joutsenen kaula ja takatuhto ylhäinen kuin kuninkaan tuoli! Kuka onnellinen muu kuin prinssi prinsessansa kanssa saattoi semmoisessa veneessä soudella? Näethän itse, prinssi on juuri lakannut soutamasta, vesi tippuu vielä hopeaisina pisaroina lepäävän airon lehdeltä, venhe liukuu ja rannan kuva veden kalvossa liikahtelee, prinsessa on kumartunut hiukan perätuhdolla, minkä sanan lienee prinssi lausunutkaan ehtoon ilmaan, prinsessa on kallistanut poskeansakin käteen varmemmin kätkeäkseen kultaisen sanan herkän rinnan onnelliseen pohjaan, olkihatun pitkät silkkinauhat leijaavat suorina ilmassa, vaikkei tuule! — Niin Viikka oli viimeisensä koettanut vakuuttaakseen Aksaa, mutta Aksan kasvoilla oli pysynyt entinen valaistu hymy, hän tiesi asian paremmin ja lempeisiin silmiin oli lentänyt loiste: Ei maan päällä noin kirkasta ja korkeata linnaa ole! Näethän tornien suipot sarjat, kantaisiko linnun siipikään niiden tasoille? Ja laskevatko silmäsi akkunoiden luvun, jotka välkkyvinä riveinä paistavat huojuvien

latvojen yltä ja lomitse? Taivaan autuas talo tuolta loistaa paratiisin heljän vihannan keskeltä, ja jokaisen kirkkaan ruudun takana istuu enkelilapsi pestyin kasvoin ja tähyää iloisin silmin loitoille vesille, koska taaskin on Kuttukarin rauman suusta tulossa uusi lasilaiva mukanaan uusien onnellisten leikitsijöiden kirkastetut puhdaspaitaiset parvet. Kun laiva vihdoin valkean selän ylitse keinuen ilmestyy salmen suuhun tuossa paisuneissa purjeissaan paratiisin tuoksuva tuuli, ja keulan edessä paratiisin vesien helminen hyrske, humahtavat linnan hohtavat akkunat kuin käskystä auki, jokaisesta akkunasta kirpoo ilmaan enkeli valkein levitetyn siivin, linna peittyy tuokioksi valkeaan vilskuvaan pyrypilveen, kun kirkkaat siipiparit iloisesti havisovat, haukkaavat ilmaa, lyövät ja läiskyvät, kunnes vilinöivä parvi on järjestyksessä ja kevyt lento ui levollisesti latvojen ylitse kuin ilmojen sineen kurottuva, tuulen hengen kantama ja levittämä hurstiliina. Näetkö, jo vilisee valkea pilvi lasilaivan yllä, kiertävät, karkeloivat toppien ympärillä kuin perhosten hulmu niityn kukkasilla, kaartavat ja liehuvat, kaikkooavat korkeuksiin, leijaavat alas, yksi on jo raakapuun nokassa, toinenkin ja kolmas, kaikki jo laskevat siivet supussa kuin vesille lokit, täyttävät raakapuut, peittävät märssyt, kieppuvat touveissa, tungeksivat jo parrasparruillakin, loikkivat kannelle! Lapset seisovat kannella ujona ihmettelevänä ryhmänä tiiviisti vieri viereen tunkeutuneina kuin toisistaan turvaa hakevien lammasten arka pelokas parvi. Hiljaistako kuin joulukirkossa ennen virren virittymistä? Riemuisaako kuin äänivirtojen humahtaessa urkujen satoihin torviin kiitos paisuu ääneksi ja ylistys pauhaa julki? Jo on tavannut enkeli lapsen käden, toinenkin on jo pujottanut rohkasevan käden arkaan, estelevään käteen, ryhmästä kirvoittuu pari parin jälkeen, enkeli ja lapsi, turvallinen, taluttava enkeli, ujo ihmettelevä lapsi, uudet kädet

solmivat liittonsa, parit liittyvät piiriksi, piiri kasvaa, jo on piirejä kaksi, ja kohta kehää koko avara kansi piiri piirin sisällä, jokainen lapsi on saanut enkelinsä, arkuus on unohtunut sydämistä, silmien ujous sulanut iloksi ja askel nousee keveänä. Juhlallisena liihottaa liehuva tanssi, kevyet kehät kiertävät kuin seppelkiehkuroina myötä ja vastaan, lomitse ja ympäritse, kutovat kirkasta kangasta, lento saa vauhtia, käsien ote kiinnittyy, liitävä askel siivitty! Silmät loistavat, helmet hulmuvat, kevyt on karkelo autuasten, kun on enkeli viemässä kädestä ja ilo siipenä sydämessä! Kiitää pyörivä kanta, polkee lentävä jalka: haahdenko kantta? ilmojenko siltaa? Alle on jäänyt haaksi kansinensa, ilmojen helmaan on eronnut piirien liehuva hulmu, taivaan siniin kiehkuroi tanssi kuin perhosparvien kevyt vilinä. Piirit viuhkivat, piirit suihkivat, ylös, ylemmä tuulien teille, lintujen niityille kantaa kehien köykäinen kierto: sini on sil-tana liehuville ja kantava on taivaan tanner tallata ilmavan, entävän jalan! — Tuolla minä lentäisin, uisin sineä kuin pääskynen ja näkisin paratiisin paistavat tarhat edessäni! oli Akka hiljaa huokaissut raukea poski kädellä ja uneksuva silmä valaistuna. — Sinua minun vain olisi ikävä, kun lentäisin enkeli-parin välissä! oli hän lisännyt ja siirtänyt syvän silmän lautasen pohjasta sisareen, niin että Viikkankin oli odottamatta rutistanut sydäntä. — Sanovat rintaani heikoksi, mutta minun rintani on väkevä, siinä on veto kuin tuulen paine levitetystä purjeessa, vielä se veto minun nostaa ja noutaa kirkkauksien kotoon. Onhan elämässäkin hyvä olla, tuvassa on hyvä ja ulkona hyvä, on hauskaa juosta joutilaana ja hauskaa askarrella isosten mukana, talli on tuttu ja kotomäki oma, navetan puolla ovat ystävinä Mustikki ja Mari, Mari antaa maitoa kiu-lusta ja Mustikki ynisee, kun taputtaa, on suloista sängyssäkin, kun lepää kipeänä ja katselee ja kaitsee kulkevia ajatuksiansa,

mutta sittenkin on paratiisissa vielä parempi, siellä on taivaan sini käden pideltävänä, kun se täällä on vain silmän yltävillä, tähdet ovat koruina otsalle solmittaviksi, kun niitä täältä vain katselee, siellä saa kaipaus kantavat siivet ja rinnan syvä huokaus varistaa suloudeltansa kivun, karitsat puhuvat ja kukkasilla on kieli, jota ymmärtää. Tule sinäkin myöhemmin sinne, sitte kun olet elänyt, nouki omenat elämänpuusta, ne omenat, joista minä näen vain valkeat kukkaset, niin tiedät sitte, kun olemme yhdessä sisarina puhtain sydämin taivaassa, kertoa minullekin ovatko elämän tarhan hedelmät makeat vai karvaat maistaa, ja saan minäkin silloin sinun kertomanasi tietää, itkeäkö minun pitää itseäni vai iloita osastani, kun elämän lahjaksi minulle jäi vain viileä myrttiseppel otsakulmalle. Sinun on helppoa se taivaassa kertoa, siellä ei puhuta huulten hitailla äänillä, vaan silmän ainoa katse ilmoittaa siellä silmän katseelle koko sydämen ja salattu elämä on avoinna kuin taivaan piirin pilvetön, syvyyksiinsä kätkeytyvä kirkkaus. — Tuommoisia oli Aksa nähnyt kirkastetuin silmin ja noin hän oli puhellut äänen alla kuin virsien humina! — Vieläkin likisti Viikkakan sydäntä ja silmät kastuivat. Sinne oli sisar mennyt näkemään ja olemaan kauniimpaa, oli keväästi kätkeyty valkeaan arkkuun, kasvoi jo ruoho ja kukkasiakin kummulla, ja Aksan viimesuvinen nimikkokaritsakin oli jo lammas ja silläkin oli jo oma pieni karitsansa vierellään juoksemassa! Oliko onnellisempi Aksa, joka nyt käyskeli paratiisin paistavissa tarhoissa, ja leikki ja lauloi ijäiset vilvakat päivät enkelien kirkkaassa parvessa, vai oliko onnellisempi hänen karitsansa, joka nyt oli lammas ja suo- jellen ynähteli äidin äänellä karitsalleen, joka hakien ja lykkien säälimättä tunki hienoa turpaansa hänen kupeisiinsa? — Paha, paha Aksa, miksi lähditkin luotani ja jätit minut yksin pajui- nemme! hyrskähti surun järjetön syytös vereksellä voimalla

taaskin Viikkan orvosta sydäimestä, kuumat vedet syöksyvät silmiin, lautanen kuvinensa peittyi näkyvistä ja vain haikeus istui ja imi lähtemättömästi rinnassa ja kolotti käsivarsissa, sitä ei huuhtonut silmien vesi irti.

III.

Solenius oli hyvällisin huulin seurannut aurinkotytin vehkeitä, oli silmälasiansa sankojen ylitse tarkannut vallattoman valmisteluja, kun se kokosi liepeitensä, kyykisteli ja kurkisteli, väijyi tilaisuutta loikatakseen lasipallon liukkaalle kyljelle. — Äläpäs yritäkään, pussikkasi livastavat ja putoat nokillesi naskaleihin! oli hän isällisesti varottanutkin vaikka liika myöhään, sillä veitikka oli jo viskannut hurstinsa ilmaan ja astella keikisteli hahtuvina keinuvan pölypilven harjaa kuin kultaista siltaa, käsivarret vain soutivat kevyesti ilmaa ja nilkka vilkahti nopeana liehuvien liepeiden kätköstä. — Luonnistipas pakanaa tälläkin kerralla! huohti Solenius helpotuksesta, kun retki oli päättymässä ja hieno jalka jo tapaili pallon lakea. Mutta pääsikö jännityksestä niin vähällä? Tuskin tunsi jalkapari pallon pinnan allansa, kun jo vartalon keno lensi suoraksi, kädet tapasivat kotonsa siroilla lanteilla, kanta viskasi lievettä ja niska nakkasi palmikot pitkiksi! — Älä hemmetissä! yritti Solenius hädissään hokea, kun villimys jo pyörähteli vimmatussa tanssissa. Antura silahteli ja korko iski, uuma pyöri ja helmat loiskivat, päin vasenta ja oikeaa löysi lentävä jalka ja kultaiset palmikot piiskoivat ympärille! — Sinkoat silmiin vielä! torui Solenius sokaistuneena. — Kukas sitte huomenna kantaa lystin akkunasta tupaan, jos sinä nyt livastut ja nyrjäytät nilkkasi?

yritytti hän puhua järkeäkin yltimykselle. — Turhaa kaikki, yhtä hyvää jos olisi yllyttänyt! Keksi jos mitkä metkut, kierikehränä varpaansa kärjellä, huiskutti hameen renkaaksi ympärilleen, kymmenenkö käsiparia vilisi ilmassa? — Mutta varo, varopas nyt kumminkin! tuskastui Solenius tosissaan. Emäntäkin suuttuu, kun tuoksutat tomun liikkeelle koko tuvassa! Onkos tuo nyt laittaa mielestäsi? Tunkea akkunasta ihmisten tupaan, jossa päällepäätteeksi leivotaan, ja mellastaa niin, että vakaa jauhun tomukin pyryy hulluna ilmassa? Katso nyt itsekin töitäs! Halki tuvan uunin kulman tuolle puolen asti akkunantäyteinen pölypölväs pyörimässä, pelkkää kultaista häälymistä ja sinistä heilumista, huikentelevaa hiudetta ja kevytmielistä välkettä kuin synnin salakude nuoren sydämen halajoivissa verissä! Kukas uskoisi mokomaa pyryhametta samaksi siivoksi tytiksi, joka joulupäivän kaksitoistalyömältä on niin ujo ja arka, että tuskin uskaltaa hiipiä valjun nenänpään jäiseen ruutuun ja vilaukselta kurkistaa laattian pahnat punerviksi, ennenkuin jo säikkyä takaisin tallin harjan taakse ja kaikkoo paidassaan viluiseen metsänrantaan? Kukas uskoisi! sanon vieläkin! —

Solenius torui niin vakavissaan, että hiustupotkin kummallakin korvallisella harittivat paljaan päälään ylitse vallan totisina toisiinsa. — Nuo nuoret, nuo nuoret! haikaili hiusmuori vasemmalla korvalla maailman syntisyyttä ja huojautteli hurskaasti hapuroa töyhtöään. — Eivät hameissaan pysy! paheksui ukkeli vastakkaisella puolellakin ja torrotti äkeästi suoraan pystyyn. — Lentävät ja lentävät, vaikka joka siiven sujaus kantaa likemmälle kuoleman halavakujia, hurisi vaimonpuoleinen edelleen haikeata nuottiansa ja risti apeana harvoja haalistuneita jouhiaan. Lentäkööt aikansa, lensimme mekin, ja näin pitkällä olemme: haivena huutamassa toiselle virstan päästä!

ärähti vastaus pääläen toiselta puolelta. — Kuoppaansa kompastuu nopeakin sorkka ja saveen painuu lopulta pääskysenkin nokka, mitä pilviä luuli hakeneensakin taivailta! — Ukko täräytti viisautta harjaksistaan kuin tikka toukkaa kuivan kannon kyljestä.

— Soleniuskin sekaantui jo juttuun: Sielläkös te taas pidätte nupinaanne ja härinäanne, sumuparrat? sanoi hän ja haikersi. — Hävetkää nyt hiukan ja pitäkää suunne edes sen ajan kun aurinkokin on tuvassa, muutenkin saa kuulustella hurinaanne aamusta ehtooseen ja ehtoosta aamuiseen! Me vanhat, me vanhat, me hapannumme ja kipistymme kuin tuopin pohjalle unohdettu piimä! — Solenius oikein haikaili tosimurheessa itsensä ja vaivaisten hiustensa puolesta. — Mitä yksinäisemmiksi ja harvemmiksi te olette jääneet, parat, sitä nöyremmiksi teidän pitäisi suostutella sydämenne! neuvoi hän kokeneen isällisesti. — Mutta aurinkotyttikin oli jo äkännyt asian, ja kiepsaus, kun se jo oli töppösineen leiskumassa Soleniuksen lavealla pääläella. Silahutti sinne, silahutti tänne, valautti kiiltäväksi koko siloisen kallon, piteli ja tunnusteli, lämmitteli ja hyvitteli, hyvöpäs sen oli jalanpohjan kosketus! — Vai minutkin vielä muistit, vanhan kynipään? laveni nauruksi Soleniuksen altis mieli ja suunpieli. Ettäs löysitkin taas! Kaikki nurkat sinäkin kuhnit ja kolaat, kun minutkin haet joka päivä ja joka paikasta! Pöylit ja Parattulat, Luusit ja Langholmat, minne Solenius vain mennä kalkuttelee lestisäkki selässään, kyllä sinä perässä pääset ja vanhan Soleniuksen ja hänen verstaspöytänsä haet, vaikka Krooklan pirttikamarista! Hihih! siellä jo luulin entisviikolla löytäneeni paikan, kun koko päivän kyykistelin ja paikkasin rajoja, eikä auringon pirausta nokiseen ruutuun, mutta annast' olla, ennenkuin ehtookello soi, niin kuka painaa nenänpäättä ruutuun ja vahtaa hämähäkin verkon lävitse suo-

raan kaljuuni, ellet sinä samanen: Ähä, täältäkös Soleniuksen vasarannaputus kuuluu nukulaispensaansa takaa ja minä kun olen saanut huhkia koko pitäjän ja kurkkia joka akkunaa, ennenkuin löysin? Kosiosaappaatkos Krooklan äijä nyt tarvitsee, kun vanhat rajansa raskii paikkauttaa? Suupaltti sinä! mutta kylläpä sait kiiruunkin liepeisiisi kadotaksesi luodemetsän latvoihin, kun pirtin porstuassa kalahtelivat äijän puukengät! — Solenius hyrisi ja pakisi ylen tyytyväisenä, kallisteli kaljua päälakeaan paremmin auringon lämpimälle. — Parahiksi tänne Alastaloon tuli tulleeksikin kun aurinkokin sopii lekottamaan akkunasta joka jumalan päivä ja tuoreen leivän haju hulisee ilmassa, niin ettei sieraimiinsa saa kaikkea ahmituksi! siunasi hän hyvää lyykyään. — Solenius oli niin hyvillään, että alkoi ajatuksissaan vertailla onneansa. — Ei ollut kuningas Salomollakaan kaikessa koreudessaan enempää kuin yksi aurinko päälakea lämmittämässä, ja hänkin oli kuitenkin vissisti kaljupää, koska oli niin viisas, että raamattukin kehuu. — Vielä kaljumpi kuin minä! korjasi Solenius nöyrästi ajatuksensa. — Kyllä me aina pärjäämme, ei aurinko ja elämän hyvä meitä unhota nurkasamme! muisti Solenius rohkaista hiuksiaankin, joiden äskeinen nurina vielä pakkasi painamaan surkua sydämen pohjalle. Mutta ei oltu enää päälakeaan lohdutuksen tarpeessa, päivän kulta hulisi harvoissa hiuksissa ja joka karvan haiven alkoi kurotella nokkaansa.

— Ähä, jo lämmittelee! murahteli oikealta korvalliselta, jossa takkuinen jouhitukko alkoi kirvotella äreää tappuraansa.

— Siunattu kipenä, kun vanhaakin muistaa! vikerrehtiin vasemmaltakin ja haaltuneet haivenparat koreilivat köyhässä harmaudessaan, kun valehteleva paiste ne tuokioksi puki kulun pisarteluun.

— Mukavaa tässä lojotella ja oijennella jäseniään kuin sau-

nan laolla lauantai-ehtoosti! kiitteli ukkeli oikealla korvallisellakin onneansa. — Löylyä vielä niskaan saisi niin lähtisi leini pilleistä, niin että pihisisi!

Mutta hapsimuori vasemmalla — naisväen tietää, mihinkäs ne luonnostaan pääsevät vanhoinakaan! — oli jo ajatuksineen turhuuksissa ja hahmi ja kokosi auringon almua harvoin haiveniinsa, minkä kerkesi. Vanha kaaho, levitteli ja kohenteli köyhiä joughiansa, koreili ja kimalteli kultaisena kuin olisivat nuoruuden kihlat vielä välkkyneet ruskoisilla suortuvilla! — Nuori ja tiheä minäkin olin, muistatko kuinka kiilsin! hyrиси hän muinaisissaan, kenelle lie puhellut, ja nyökytti hurskaasti ohutta hopeaansa. — Jaa, jaa, minäkin olin vieno ja verevä aikoinaan, tuore ja taipuva kuin niityn nukka juhannuksena, sileä ja silkinhieno kuin lapsen poski äidin käden alla! haikaili hän onnellisena ja risti hartaasti yksinäisiä tyngilleen unohtuneita haiveniaan. — Soh, soh! saunasta puhelet ja keskellä kirkasta jumalan päivää! havahtui hän sentään pienesti torumaan toverinsa hänen mielestään liika suorasukaista puhetta. — Sii voisit toki suusi edes siksi ajaksi kun aurinkokin paistaa, niin ei tarvitse hävetä puolestasi!

— Kahiset kuin kana ennen orrelle nukkumista! ärähti kaljun toiselta puolelta. — Sauna kuin sauna ja paiste kuin paiste, kohjo sulaa karvoista kummassakin pyykissä! Turhia huriset, mikäs hätä tässä, kun päivä paistaa päältä niin että pintaa kutii ja iän piki kihisee jäsenistä! — Niin mukavasti lehottikin aurinko ukonkin sammalröyhöllä, että kärilään piti vähän hellittää leppoisampaakin juttua käreistä karvoistaan. — Vaikka oli sekin mokomaa aikaa, kun vielä oli harjaa minusakin ja loiskautteli paksuna lonkareena tuossa Soleniuksen pääläellä! hörähytti hän tyytyväisenä. Äijän kääppänä! — hän tarkoitti Soleniusta — silloin vielä solea poika kuin humala-

seiväs, polvet kuin tämmirauta, osasi iskeä korkoa laattiaan, että viitsi itekin huiskaista korvalliseltaan joskus! — Ylpeät muistot karasivat juuriin niin että hiustukko haritti korvallisellaan kankeana kuin pahin rukiünsänki syksyisellä saralla. — Muistatko Riuskas-Hessun häissäkin! Rotevat häät!

— Hihih! hilkkui vasemmalta valmiisti ja hapsivanhus sirkahti silmänräpäyksessä virkuksi kuin olisi viisikymmentä vuotta varissut hauraalta hopealta. — Riuskas-Hessun häät? Vanhan-Riuskas-Hessun? Samasen Riuskas-Hessun, jonka pojanpoika on nykyinen Riuskas-Hessu? Kuin eilispäivän, kuin eilispäivän minä ne muistan! hoki muori onnellisena. — Kuinka en muistaisi! Solenius, nuori pojanhuivilo silloin vielä — viisikymmentä vuottahan siitä oli Jaakonpäivän ehtoosti! — mieli maailman turhuuksissa, oli koko siunatun sunnuntaiehtooppuolen seisonut peilinpalsen edessä — muistathan, Ylistalon pirttikamarissa, olimme Ylistalossa silloin, Solenius oli oppipoikana puujalka-Jaakolla — sylkenyt pivoonsa, sukinut ja silittänyt — herra nähköön, sileinähän meidän piti levätä kuin voideltuina otsalla, kun häihin päästiin, Marinkin sinne piti tulla, samasen Oja-Marin, joka sitten kävi itsellisenä talollisissa oja perkaamassa pari pellavatukkaista pojanmukulaa liepeissä, sitä Maria Solenius siihen aikaan katseli! — sukinut ja silittänyt, vetänyt ja venytellyt, joka minuutti uusi sylkäys pivon pohjaan ja taas tahkomaan ja tasottelemaan! — uppiskaisia saporaita osasimmekin olla aikoinamme, paksuja kuin oravan häntälörvi, piti väkisinkin kurkistella pystyharassa maailman menoa! — Muori oli ylen hyvillään, kieli livetti niin, että ihme, kun ei lentänyt kaksinkerroin menossaan! — Muistan minä, muistan minä! humisi hän ja nyökki hartaasti kuin kana kaurakuhilaan juurella. — Tuore minä olin kuin

vainion harja helluntaina ja rusko kiilteli pinnallani kuin hyp-pivä orava kuusen oksalla!

— Koko rietas sinä olit päivinäsi lorvimaan korvallisellasi ja välkyit kuin pietarilainen juhtinahka! myönnyteltiin auliisti oikealta. — Hehe! ja mittaakin piisasi kuin piimää köyhän talon piimätuopissa, kun vettä tuoppiin kaadettiin! — Ukkeli oli hörähtänyt niin hyvälle mielin, että lykkäsi pienen leikinkin jutun suolaksi.

Mutta muori siunaamaan! — Minäkö rietas? Jestas sinun puheitasi, oikein sydänalaa tykyttää! Vai rietas minä! Kun olen koko elämänikäni ollut niin siivo ja säädyllinen, että saattaa oikein harmittaa jälestäpäin! Niin nuhteetonta hius-tukkoa kuin minä olin nuorempana, sait hakea koko kappe-lista ja Isonpitäjänkin puolelta vielä! Kun silloinkin muinen Hessu-vainaan häihin tullessa pääsimme Ylistalon porstuaan ja Solenius vaivihkaa sai itsensä vähitellen hiivatuksi tuvan puolelle oven suuhun ja sieltä toisten selkien taitse pujotellen viimein pääsi istumaan sivupenkin nurkkaan, niin kukas osasi levätä otsalla tuntikaupalla sileämpänä ja siivotumpana kuin minä? Ei kirkonpenkissä nökötetä säädyllisemmin kuin me siellä Ylistalon penkin kulmassa, vaikka viulu veteli kuin olisi karvaa juurilta kiskonut ja anturat silahtelivat ja parit huis-kivat laattialla niin että tupsua venytti! Ja visusti minä puo-lestani olisin pysynytkin vaikka kukon lauluun saakka, kurk-kinut siivosti ja haiventa hievahtamatta ympärilleni ja aja-tellut maailman turhuutta ja maallisten ilojen lyhyyttä, ellei paha yht'äkkiä olisi ruvennut nykimään Soleniuksen joutilaita säärivarsia ja kutittamaan tukan alustaa. Eikös syntinen alka-nut lopultakin nytkytellä anturapohjiansa laattiaan polkan tahdissa ja nakata päätään niin että minullakin oli täysi työ pysyä otsalla alallani ja siivolla! Vaikka kyllä repelikin silloin

viulusta ääni vaikka puulusikat hyllyltä pystyyn nostamaan — Ampatin Kalle osasikin soittaa ja soittaa paremmin mitä pitemmälle yössä päästiin, toinen ja toinen silmäluomi vain vuoronperään torkahtamassa umpeen ja jouhesta heltesi ääntä niin hemasevaa, että suonenvedon sai vissisti jalkapohjaansa se, joka ei laattialle lähtenyt! Ihminen Soleniuskin oli ja kun laattia tömisi ja turjui ja pari parin vieressä sulloi ja sotki lakealla permannolla kuin tomu tapporiuhessa, niin oli tuli jo roiteissa säveälläkin! Kuinkas notkahtelikaan nuortea polvi ja kuinka silahutti koronpohja poikavasti palkkiin, kun kurssi lopultakin oli karannut tukkaan, lakki sivallettu takaraivolle ja marssi kävi penkinnurkasta uuninkulmaan, jossa Mari — Henttu-Mari silloin ja Oja-Mari myöhemmin — juuri pyyhki hikeä kasvoiltaan huohottaen hetken joutilaana tanssista! Osasi poika pujottaa käsivartensa uumalle ja varvas siepata nuotin pään! Hei, kyllä antura kerkesi kun Solenius kaapasi laattiata, veivasi vasta-, harppasi myötäpäivää niin että puhti humisi hartaissa harjaksissa! Kuka uskoisi kihtikintusta, mutta niin pisti polkkaa ketaristaan, että hävetä sai siivompi, mekin otsallamme saimme lentää huiskin haiskin kuin harakat papumaalla! Mutta mikäs lentäessä, kun oli nuori lentämään ja tiheyttä tupsussa, viskasi itään, viskasi länteen, lystiä joka puolella! — Vaikka siivoja meidän lystimme aina olivat! huomasi mummo kuitenkin ajoissa korjata kielensä karkua. — Pieni, viaton loiskaus vain joskus silloin tällöin pääläella ja vika oli silloinkin syntisen Soleniuksen, joka ei malttanut pitää kinttujaan kurissa ja herran nuhteessa nuorempanakaan! huokasi hän hurskaasti.

Solenius hörpähytti suupieltään harmista, kun piti mokomaa joutavaa kuuleman omalta pääläeltaan, mutta oli juuri tärkeä naskalin pistos tekeillä ja pikilangan pää lykätty piukistettujen huulien väliin odottamaan vuoroansa, niin ettei vastauk-

sesta syntynyt parempaa kuin pieni mymähdys. Karvatukko oikealla korvallisella sensijaan oli pakillaan mielihyvää, aurinkokin helotti täydeltä terältään joka karvaan, niin että juuria mojosi ja muorin jutut olivat löysänneet mukavaa muinaista mieleen niin että aivan pöyhisti vertyvää sänkeä.

— Hui hemmettiä meitäkin päivinämme, kuinka roikuttiinkaan ruskeina vietävinä otsalla niin että lentoa oli saparoissa kuin puhtia papin messumekon liepeissä! Sun seitsemän pakanaa, silloin olivatkin päivät toiset kuin nämä nykyiset suutarin pukilla, Soleniuksen päälakikin tunki tukkaa kuin sonnitettu sarka orasta ja itsessäkin oli paksuutta pideltäväksi!

Vanhaa hallavaa virkisti perinjuurin ja kehu kihahdelti harjaspäistä kuin sylki tupakkamiehen ikenistä. — Samasissa Riuskas-Hessun häissäkin! Kukas meistä läppäsi rohkeimpana lorvina Soleniuksen otsalla, kun suutarin kanta kaapasi ja Marin helma huiski? Minä poika tahtia löin ja viulu hellitti ääntä ja kyllä kyynäspää tilaa survi! Mahtuupa töminää tuvalliseen, kun on paria polkemassa ja tämmiä jalkavarsissa! Hehe! tuota Soleniustakin! Kukas uskoisi äijän nykyisistä ketaroista, mutta kyllä tekivät nappulat työtä! Niin iskivät tanavasti, että lastua luuli veistävän permannosta ja kiire oli Marinkin roiteilla nilkoissa, kun antura visersi! Mekin, nuoret vonkaleet, huiskittiin kuin hullut ja halusta huiskittiinkin, minkä harjassa suinkin oli mittaa heilumaan ja hikeä tupsusta tippumaan! Pysytkös sinäkään enää siivolla jakauksesi takana, niin sileäksi kuin Solenius sinut oli harjannutkin Ylistalon pirttikamarin peilinpalasen edessä? Mitä vielä, löysä palanen sinä silloin vielä olit niinkuin me muutkin, hytkyit joka polkan notkumalta kuin olisi synti pinnassa hypellyt ja viskelit noreata vartta, kun viulu nakkasi kääntymään! Ruskea joutava sinä taisitkin olla ja takkusi tiheä kuin saukon selkä, lystiä meidän

poikien oli hiivata pieni loiskaus sinulle asti, kun mitasta yletti ja Solenius antoi puhdin! — Synnin vikaa istuu vanhassa valakassakin, saati kunniallisessa hiustupsussa mestarismiehen kaljulla ja niinpä piti paukauttaa vielä pieni miesmäisyyskin jutun höysteeksi. — Taisi tulla lavaistuksi useammankin kuin tarve oli sinne vasemmalle puolelle asti! kehaista herjasi vanha konkari ja nauraa nytkytteli niin, että tärisevät jouhenpäät kiiluivat vallan syntisesti auringon iloisessa kilossa. — Pitkä pietana minä olinkin päivinäni ja yrittävä poika, huiskasin kuin huiskasinkin, ja huiskasin suruttomasti, kun paikkaan tuli, kainostelitte mukamas ja olitte ujoja olevinanne, mutta ymmärsin minä semmoiset ujostelemiset: sitä varten saunaan mennään, että vihtaa saadaan löylyiseen karvaan!

— Sinun puheitasi pitää kuunnella vanhanakin vielä! hai kerteli vasemmalta hapsimuori, jonka hopealta aurinko jo hellitti sormiaan. — Jaa — jaa! minäkin olin nuori kerta ja käherryin ja kierryin kuin tuore humalan varsi! nyökytteli muori varjon puolelle väistyen. — Ja Henttu-Mari eli elämänsä Oja-Marina ja Soleniuksen pääläelta ovat hiukset varisseet, valitti hän vetäen varjon orpoa harsoa tiivemmin yksinäisyyttään paleltaville hapsille.

Hymyn palvot tasottuivat hiljalleen Soleniuksenkin vanhoilla poskipäillä ja silmännurkkien hienot kurtut väsyivät naurustansa, kun puheen hurina pääläella vähävähältä nukkui ja aurinko verkalleen kokosi hurstiansa pöydältä. Sinne jo hävisikin koko koreus akkunan taakse, sinkasi vain viimeisen kultaisen silmäyksen akkunan kulmasta ja hellitti ruudusta, lensi, minne lensi, vajosi tallin harjan taakse ja jätti ilman värisemään kelmeänä.

KAASKERIN LUNDSTRÖM

I.

Syksynhappamiahhan viikkoja nämä ajat ja marraskuun rännät ennen joulua tavallisestikin ja kaikkialla, taivaanrännit yhtämittäisesti auki ja loroillaan ja tiet niin likoina ja märkinä, että hartioita ravistutti ja sai jo silmänsäkin kuin saviin, jos käveli vain ruutuunkin ja vahingolta kurkisteli akkunasta raittien rapakkoja ja vajottavia kuran harmaita ulkona. Taivaan pilvetkin viikkomäärältä niin alhaalla ja vetisen roikuilansa, että olisi uskonut leipävartaalla, jos sellaisen olisi ottanut tuvan orsilta käteensä ja vasiten kiivennyt tallin katolle, rapsivansa alimmat rievut ja roitin sotkut mustan hilvoiltansa pyykin lioiksi ja ryysyn lätkiksi mäen märkiin ja kuljujen lampiin!

Oli tänäpäivänä sentään tullut Lahdenperä naapurista taloon, ja Pukkilan porstuanperäkamarissa oli nyt kahvipunssi pöydässä ja sai viikkoisilta ruosteilta taas viljellä suutansa muillekin kuin iänaikaisille kotolaisille! Pukkila sätisikin, minkä Pihlmannin leuka kerkesi, eikä lautamiehen tarvinnut muuta kuin silloin tällöin hörpäistä kupista kahvipunssia poskiinsa, ollakseen seuranveroinen kamarissa, koska muita ei ollut paikalla.

»Minkäs tolle Evaldillekaan teen, en suinkaan minä poikaa Lundströmin kouluunkaan jätä ja oppiin? Miksei, tunnustan

minä sen, tunnustan mielellänikin, osaa Lundström laskea, raato onkin merilaskuissa, oikein visu mato onkin! Visu kylläkin, visu! Missäs minä itsekään meriräkninkini olen oppinut, ellen Kaaskerin tuvassa, Lundströmin pöydän edessä? Ja Alastalo myöskin, Herman? ja Härkäniemi? Kaikki me, jotka Itämerellä kulaamme ja Pohjanmerellä myöskin, kaikki me olemme talvi-kuukautemme aikoinamme kököttäneet Lundströmin pöydän ympärillä! Kyllä se tunnetaan! Tukholmaan osasi seilata, mikäs siinä! kuuton keulapuukin semmoiset rannat haistamaan oppii, joita joka päivä präkää! Mutta kukas Lübeckin löytää, ellei ymmärrä spisiaaleja ja räknää kurssia paperilla? Ja Kielin ja Rigan ja Juutinrauman suun? Ei meren valleihin tien paikkaa kulu, ellei sitä paperille osaa mitata! Ja mitäs virkaa Lundströmilläkään muuta oli, kuin opettaa meille merilaskut, kun kerta tuli tänne kaupungista kuin kyörätty ajokoira Kaaskerin Malakiaksen torppaan. Kukas käski juoda äijän viinaa, niin ettei sumuissansa erottanut vuoren nokkaa silkasta merestä, vaan täräytti kirkkaasti Raha-Rambergin uuden fregatin sen ensi matkalla Gotlannin nokkaan, niin komeasti täräyttikin, että rommipullo kajuutan pöydältä lensi kapteenin nokan edestä mäsäksi seinään ja fregatin kaikki kolme mastoa tippuivat samassa ryskäyksessä päistikkaa keulan ylitse mereen kuin kolme katkennutta tikkua! Se olikin uljas rymäys, ja kun Lundström kastuneena ja selvinneenä miehenä viimein sai kyntensä senverran kallionhaman taakse, että küepesi kokkinsa kanssa ainoana pelastuneena miehenä, pärjätty jurnaalikirja kainalossaan, Gotlannin kuiville, niin ruokoruuhta eivät kaupunkilaiset enää sen räpän jälkeen ole uskoneet äijälle! Visu laskemaan kylläkin, sanoin ja sanon, pärjätyn jurnaalinkin lehdet, kun ne saatiin kuiviksi vakuuttivat sträkiltä selvää vettä fregatin keulapiikin edessä Bornholmaan saakka, mutta

mitäs ihmettä siinä, jos astiakin yks'kölisenä ja vetelissä lähtee iireissä liirumeille, koska mieskin kaksin kontein ja tasaisella tienpinnalla hakee hoipertelee lysteillänsä joskus ojan pohjiin, vaikka olisi penikulmia suoriltansa tannerrettavana nenänpiikin edessä maantien santaa!

Mikäst'ei sanon, miksemme oppia olisi ottaneet, koska oppia saimme! Meren hylkäämästä mahonkipölkystä ulkoluotolainenkin veistää sängyntolppansa ja sikaruuhensa, koska ei muutaakaan puuta kasva kaljuilla kallioilla ja ajohylyistäkin on otettava hyöty! Miksemme olisi oppia napanneet ja tietoa näppineet nuppeihimme, koska sitä talven selkään ja muutenkin laiskotellessa sai, ja kunnollisesti tuopillisella viinaa ja kahdella ruiskapalla kuukaudessa? Oppi laskut ja navigatsuunit, auringon kaavat ja tähtien ritmit, kompassin konstit ja planisfäärin pelit, seilienkin mallit ja ruuman kubiikit, oppi kirjanpidonkin juonet ja debetin ja kreditin kettumaiset kolummit, ja niin puhtaan käsialan, että klerkitkin ja meklarit haminoissa vieläkin ihmettelevät! Härkäniemi, jonka pään pehkuissa aina on ollut tyhjää tilaa numeroille niinkuin muullekin tarpeettomalle mielen kamalle ja ajatuksen tomulle, taisi opetella Lundströmin suuren logaritmi-raamatunkin värssy värssyiltä ulkoa. Miksei, kyllä me opimme, koska nuorempia oltiin nykyisiltään ja joutilaita ja viitsittiin, ja koska ansion toivot istuivat nokissa ja venyttivät ihmistä nenästä tiedon tiensteihin, niinkuin uistimen väkä haukea huulesta huithemmetin fliiteille rihman päässä! Ja miksei Lundström olisi opettanut, koska vuodet kuluivat ja muutenkin makasi sekä tarvitsi viinaa. Ja mikäs miehen maatessa ja lahotessa? Malakiaskin kuoli ja tupa seinineen päivineen jäi Lundströmille ilmaiseksi perinnöksi vaimovainajan ainoana sisarenpoikana! Seinät pysyvät pystyssä lahotenkin, kun tylttyy ulkopuolelta nurkista ja kallistuvista pai-

koista töngeillä, multaakin semmoinen kipenä porstuan kynnyksen edessä, että korjasi tilkusta talviset perunat, silakkansa sai merestä, ja viinoissa ja viljoissa pysyi niinkauan kuin riitti nuorta visapäätä pitäjässä ja viitsi nakoja kovien kallojen ravistuneisiin saumoihin numerojen tilkettä ja meriopin taulaa, konjakinrommitkin ansaitsi joskus itselleen joulunpyhiksi, kun oli palkattu suvenmitoiksi flakuksi ja kapteenin nimiksi ja kajuuttakoiraksi kaupunkilaisten aluksiin retarin itsensä fyörätessä, vaikkei ollut pomolla päällikön papereita taskussa klaarauksiin ja konsuliselvityksiin haminoissa!

Miksei siis Lundströmiltä oppia saisi ja tiivistäkin! Koskas minäkään olen Travet ohittanut ja ottanut Lübeckin mynningin silmät harhaviistoilta vartaaseen, kun on keulan kuro asetettu lähtöhaminasta siihen piirtoon ja Uskon piikki samalta piirroilta noukkinut kärkeensä tulohaminan suun Itämeren toiselta puolelta? Ei opissa vikaa ole, ja miksen siis hyvinkin voisi lähettää Evaldia tänävuonnakin taas Kaaskeriin, niinkuin poika mennätalvenakin siellä kävi? Antaisin mennä vaan, halvemmaksikin tulisi, ja kaksi talvea siellä Jannekin, Janne Pihlman, Jata-Fiinan Janne on istunut Lundströmin opeissa, istunut laiskotellut kaksi täyttä talvea Kaaskerin pöydän päässä ja päntännyt päähänsä Lundströmin tietoja ikäänkuin Jata-Fiinan poika kapteenin tietoja tarvitsisi. Pöydän päässä! sanon. Niin juuri! pöydän päässä ja Lundströmin vieressä — Lundströmin, joka aina istuu yksin pöydän takana ja seinäkellon alla — pöydän päässä ja Lundströmin kyynäspäiden kyhillä istui Jatafiinan Janne, kun minun poikani, Evald, sanon, sai istua muitten poikain joukossa etupenkillä Lundströmiä vastapäätä pöydän toisella puolella! Tarvitsi tilaa muka, Janne, nykyinen Pihlmanniksi nimitetty! kyynäspään tilaa, kun oli logaritmiraamattukin leveänä nokan edessä pöy-

dällä ja lasi sfäärejä ja triangeleita, kun toiset vielä tavasivat sifroissa ja reguladetriissä: toisen vuoden läksyillä hän olikin, kun Evald oli ensimmäisen!

Toisen vuoden, sanon, toisen vuoden läksyissä! Ei ole Lundströmissäkään enää entistä kutia, ei ole, sanon, tai on aine pääkerissä nykyisillä pojilla toista munakeittoa kuin meillä entisillä! Kukas meistä vanhemmista olisi kuluttanut kahta talvea Kaaskerissa? Jouluviikkoja laskematta me pyhänmiehistä nökötimme yhden ainoan talven mitan saman pöydän ympärillä, nökötimme niin uskollisesti, että verkkasarasta housupäässä ruumista ei ollut paljoa tietoa Maarian päivän tienoissa vuotta, mutta sifrat sensijaan olivat saman ainoan talven selän siemeninä istuneet kalloon niin lujasti, ettei niitä ole lioitannut kymmenienkään merivuosien suola ja virus knupeista! Janne nyt, saman Pihlmanniksi nimitetty, on saanut värkätä samoissa takseissa, tuhdata läksyä kaksi umpitalvea Pyhänmiehistä Valpuriin niin joka päivän tikiltä ja tihuvan saumalta, että lieneekö sifrojen saivarilta kerjennyt välillä edes huomaamaan, onko lumen pirauskaan lakanoinnut maita koko almanakan talvena! Ja semmoista läksysäkkiä Lundström vielä kehuu liukkaimmaksi laskupääksi pitäjässä hänen itsensä jälkeen ja puhelee semmoisen kanssa engelskaa, jota eivät muut ymmärrä! Vihellän minä semmoisille kehumisille ja härkätravin kiitoksille! Jo minä kahden talven puskemisilla olisin oppinut lonsottamaan vaikka kuun kerät paikoltansa firmamentilla, saati sitten pujottamaan planeettain pilkut laskujen nokkiin ja logaritmien nüisiin! Ja mitäs tuommoinen kloppi sitte enemmillä tiedoilla on tekevinään, kuin ne, millä me olemme pärjänneet! Hullin me löydämme Pohjanmeren takaa ja Memelin noukimme Itämeren rannoilta kuin A-sanan aapiskirjan lehdeltä tikun kärjen torkoilta, ja mitä

virkaa on enemmällä tiedoilla merimiehen päässä? Tiellä vain navigerauksessa niinkuin liika vatsa tanssin pyörähdyksissä, ja kompastuksen kynnyksinä afäärien liukkaalla niinkuin rehellisyyden vika keräjätuvisissa! Mitäs minä Evaldia yliaikansa Kaaskerin penkeillä killuttaisin ja proppaisin poikaa tarpeettomilla tiedoilla kuin makkaraa liikasuurusten sulloomilla: kankoiksi vain tekee hengen jäsenensä niinkuin ruumiin niveletkin paljolla mäskäämisellä! Minä lähetän pojan Turkuun, niin olen arvellut, Evaldin talveksi kapteenin oppiin Turkuun, ja jolleivät niskat niissä kouluissa kasvakaan samoiksi tiedon tykyreiksi ja sifrajärjen kankipuiksi, kuin Lundströmin kynsissä ja kuransseissa, niin sitä noselampinahan pysyvät ja oppivat noikkimisen saranoille ihmisissä sekä osaavat tarvitessa taipumisen taitamiset isompiensa seurassa ja vanhempiensa parissa! Kuinkas kävi tässä tuonaan Jannenkin, samasen kynttilän valon Kaaskerin koulussa ja liekintuikun Lundströmin sarvilyhdyssä! Olin taaskin käynyt Alastalossa, ja meillä olivat salissa Hermannin ja Härkäniemen kanssa vanhat jahninamme alusastian kyljensujasta ja ruumanmahasta. Minä olin sanonut, olin nipsaissut sormianikin Alastalon silmäkulmain edessä, olin sanonut, enkä ollut huomannut, että koko poikakaan, Jannen kloppi, istui seurassa ja vanhempien joukossa, sanonut Alastalolle: 'jalkaa pitemmäksi! pahu! ja jalkaa kapeammaksi! pahu! niin astiassa on malli kuin ihmisen mieli ja menon henki kuin syöstävän suja!' 'kuin ihmisen mieli ja syöstävän suja!' sanonut, ja häristänyt kättäkin Alastalon silmien edessä, että hän uskoisi! Mitäs luulet, että poika teki, saman Jata-Fiinan pudoke? Pännä hänellä pystyssä ja paperi edessä, mistä oli siinä silmänräpäyksessä saanutkin käsiinsä, ja laskee, laskee, pentele, puhtaalle paperille, ikäänkuin ei vanhemmalla ihmisellä enää olisi lupa puhellakaan hänen kuultensa, sanoa aja-

tuksiansa ja meininkejensä, laskee paperilla ja on viisas olevinansa, ja annas ollakaan, kauan ei raapustanutkaan, kun jo läjäyttää ja on huuditon! 'Kaksikymmentä lästiä vähemmän tilaa ruumassa ja kaksituhatta riksiä kuivempi jako jokaisen Spanjan matkan jälkeen!' sanoa läjääsee saliin, vaikkei kukaan ollut kysynyt häneltä mitään, enkä minä hänen kuuttoihinsa ollut jalkoja mitannut! Häpesin pojan ja nenättömän puolesta, ikäänkuin olisi oma taimi ja plantunvesa ollut hävetävänä, ja silloin minä vastuutisesti ja terävämmän kerran päätin, että semmoisiin Lundströmin kouluihin en minä enää päiväkseen poikaani ja Evaldia pistä, jossa munankuorinkaisetkin jo alkavat luulla kasvavansa höyheniä ja rupeavat räpyttelemään siipiä ja täyttämään päin silmiä kukoillekin ja täysnokkaisille!

Ja kukas ne Lundströmin nykyiset opetuksetkaan enää tietää? Jo minä mennä kevästikin otin Evaldin pois koulusta kesken talven, kun alkoi pilkata ja pitää poikaa koiranaan! Oli sattunut pojalle pieni fiirinki, kun oli laskussa kysytty, paljokos on matkaa halkaisijaviistolta Kaaskerin tuvan nurkasta Kaaskerin nelikulmaisen tahtoimen vastaiseen nurkkaan, kun tuvan kulma on tarkasti tahtoimen nurkassa ja tahtoimen pitkä sivu on 15 syltää ja lyhyt sivu 7 syltää (semmoinen murene hänellä maantilkkuakin vain on), ja Evald oli viattomasti laskenut mittasifrat yhteen ja kirjoittanut paperille halkaisijan 22 syltää pitkäksi! Olihan summeeraus sittenkin, jos ymmärsi sen yhteenlaskuksi, niinkuin Evald, oikea ja semmoiseksi tunnustettava; ja olikos sitäpaitsi mikään vissi ja laskunpitävä asia sekään, että tahtoimen aidankulmat olivat tarkassa tasavinkkelissä toisiinsa, koska rakennuksen nurkkien vatupassikin on senvinoinen, että niitä on töngeillä tyllyttävä, jotta rytiskä pysyy pystyssä? Mitäs järkeä siinä sitten oli,

että lähettää pojan kiusanpilkaksi ja muitten nauruksi tuumas-
tukki kädessä ulos tuvasta karaamaan mäellä ja lumihangissa
mittaamassa, mikä väli on kulmittaisesti tahtoisessa nurkasta
nurkkaan ja tulikos siitä 22 syllän holli? Paljasta kiusaa ja
pirun nuuskaa siitä, kun minä knappasin palkkaviinoista
pääsiäisviikon määrän, jolloin poika ei kuitenkaan ollut opissa
ja Kaaskerin penkeillä!

Temppujansa ja paljasta pahannärrää täynnä koko mies!
Kyllä minä hänet omiltakin koulupäiviltä mainiosti muistan
ja tunnen Kaaskerin tuvan hajut niin eläviltään nokissani,
ettei minun tarvinnut kuulla Evaldin sanoista puolta tavua-
kaan, kun minä jo ymmärsin kymmenen, ja veisasin jo seitse-
mättä värssyä, kun hänellä virsi vielä oli melkein aloittamat-
tomana ja nuotti vasta alkuyskien takana ja esivalmistuksissa!
Ei Kaaskerin Lundströmiä parissakymmenessä elämänvuodessa
unohdeta ja hänen marinoitansa ja talvenmittaista tunkan-
paksua hänen tuvissansa hengen nahoista niin varisteta kuin
virutetaan saunassa korvista viikkoisetkin lianpaskat ja istu-
vatkin riihenpölyt!

Kärtyty vanha raato, istuu lojottaa pöytänsä takana päivä-
kaudet käreänä ja karvaisena kuin kahlekoira kopissaan ja kyt-
kyimissään. Pojat kököttävät, kutka kunakin vuonna istuvat
hänen pöytänsä ympärillä, pöytätuolilla toisella puolella pitkää
pöytää häntä vastapäätä, ellei joku, niinkuin mennätalvena
sama Jannenkiusa ja Pihlmannin prikku, armosta ja logaritmi-
luokalle siirrettyinä ole päässyt pöydän päähän ja Lundströmin
kyynäspäitten kyhnimille sekä siksi, jolle hän joukosta puhelee
ja purkaa suutansa, kun tulee äijälle kulmakaapin kyhjimisen
ja ryyppyntuiman kulauttamisen jälkeen sananpoikimisen vuoro
ja leuka miehenjäännöksellä alkaa jarrätä niitä muinaisia, joista
hän ei pääse enempää kuin kytkeyty hevonon liekastansa.

Tuvan seinällä, äijän pään yläpuolella naksuttelee kello, heiluriton kuuskanttinen kajuuttakello, poleerattu ja mahonki-pielinen meri- ja kajuuttamööpeli sammalsaumaisen mökin-seinän mustuneella honkahirrellä, äijä itse, kallo otsiltansa ja takkuisten hiustupsujensa riipisissä varjoissa kuin täysmantaalin järjenkupu, mutta sotkuinen ja hujanhajan kuin raasittu papumaa koko läänin varislintujen jättämiltä, istumassa kellonsa alla kädet lapakallaan pöytää vastaan puhisemassa tyhjiä sieraimistaan sen, minkä ei pähise puhetta, pojat nuorissa verissäan pöydän ympärillä nuokkumassa, minkä eivät rihvelit rapise ripeitään kivitauluilla tai paperi ritise ahkeriaan kynän kyntämillä, taempana ja yllä noettunut tupa seinineen ja orsi-neen, talvinen päivä kiertämässä lyhyttä vaikka kevättä kohden pitenevää kehäänsä kirkkailla hangilla tomuttuneiden akkunoiden ulkopuolella.

Montakos talvea, kolmekymmentä ehkä jo, lienee kulunut Kaaskerin tuvassa täten syksyn pimeämmiltä kevään kirkastuvampiin päiviin? Minä olen jo vanha ja Evald on vuoroltansa nuori, mutta Lundström on sama. Jurnaalikirja on edelleen leveänä Lundströmin edessä pöydällä, niinkuin minun-kin aikoinani, sen lehtiä käännellään, silloin kun ei marista muuta, käännellään verkkaasti leveitä lehtiä, kastellaan peukaloa ja käännetään vuoroltaan aina uusi lehti, tuhritaankukin ja numeron sifra tyhjään paikkaan, jos enää on ihmeeltä kirjoittamatonta kohtaa paperin vuotasilla, luetaan rivikin sieltä rivi täältä, ennenkuin käännetään esille taas uusi lehden selkä. Kokonainen pinkallinen niitä tuotiinkin nahkaselkäk kirjoja kaupungista, kun muinen muutettiin Kaaskeriin, täysi kistullinen, ja vuoroltansa ne ovat leveänään pöydällä, jokaisen jokainen lehti nykyään kaiketi jo niin numeroilla sullottuna, että piuk-

kaa pitää olla, kun painetaan kansi kullakin vorostaan kiinni ja haetaan uusi esiin!

Kello naksuttelee seinällä, kulmakaapin ovi longuttaa vierillä avoimena toisella saranallaan roikkuen, ja kaapin tomuisista sisuksista kumottaa alimmalta hyllyltä käden kurottamilla kannunvetoisen viinapullon musta kylki ainetta puolillaan, koska viikkokin on puolillaan. Taulut rapisevat ja paperit rätisevät, pään saumoisakin on kuulevinaan ritinän risauksia, kun pojat tuhtaavat ja pännät värkkäävät, Lundström itse on kumarruksissa jurnaalinensa lehden yllä, ja lukee tavaa kallistunein otsin ajan kuluksi ja laskuesimerkin väliltä numerojen sotkun alta muinaista kirjoitustansakin. $42^{\circ} 3' 30''$ läntistä pituutta, $23^{\circ} 15' 2''$ eteläistä levuutta, Riion sataman suu peilattu, hyvä itäpohja pasaati painamassa, kurssi asetettu länsilänsi-pohjaan, 7 solmun vauhti' mutisee hän tuhruisen lehden elämäntakaisia tietoja. Makaa ilmoissa kahvipensaan haju maan puolilta! nuustii levittelee hän sieraimiansa sekä läpyttelee turtuneita luomiansa ikäänkuin kaihtisivat kuukausimääräiseen meriympyrään tottuneet silmätihrut taaskin odottamattoman rantarihman verkkaista nousua veden pesuista ja loiskujen muuttumista vihreiksi paratiiseiksi ja taivaan tarhojen esimauiksi silmien edessä.

Peukalo on kuitenkin kyntänyt lehteä eteenpäin, Riion palmurantaiset satamankärjet varisevat silmistä, kahvimetsät painuvat paikoillensa Atlannin taakse ja sormen kynnen alla on nyt rati radilta lasku, joka sifrasaivariltaan on numero numerolta siirrettävä kankean paperin lehdeltä rihvelitaulun tietä vielä kankeampiin visakalloihin ja tyhmiin luunkuoriaisiin pöydän vastapäisellä puolella. Äijä rykäseekin selvemmiksi ruostuneita kurkkuväyliänsä sekä sirraa silmänsä tarkemmin jurnaaliin, jonka avatuilta pinnoilta ovat noukittavat

vuosien aikoina sinne numerojen kirppuina tuhritut laskujen juuret ja esimerkkien kaavat, kolmenkymmenen talven opetuksen kestäessä sikinsokin sullotut sinne, missä vielä on ollut selvää paperin selkää jälellä lehdillä ja ratiens lomissa. Ennenkuin jamaaminen kuitenkin alkaa ja rihvelit pääsevät rahisemaan, on kuitenkin vielä tarpeen pientä sananselitystä ja järjen klaarninkia pojille. 'Laskeminen on merimiehen a-sanaoppia!' alka selitys ja ymmärrysten takominen. 'Lasku on merimiehen lakia ja evankeliumia, sitä on toteltava, vaikka merinäyttelisi lakeata elukkaa kuin selkäkouruissansa kehräävä kissa, ja se pelastaa, vaikka ilman nurkat kiljuisivat ilveksinä; laskemalla merimies luovii kuuttonsansa vaikka taivaan satamaporteista sisään, kunhan vettä vain riittää kölin alla!' tolkuttelee Lundström.

'Merillä kulkee vaikka silmät pussissa ja pää säkissä, kunhan laskut vain ovat selvät ja sträkki on prikulleen asetettu!' vakuuttelee hän niin hartaasti ikäänkuin olisi uskoa taottava erääseen muuhunkin nuppiin, paitsi ympärillä töllistelevien ja numerolukuja odottelevien poikien. 'Tuossa makaa Gottlanti, ja tuolla loitommilla vartoovat paikoillansa Bornholmin liitukalliot törröttämässä!' jatkaa hän kuin johonkin vanhaan loveen pudoten. 'Peilaa kurssin ja määrää sträkin, ja niin pitää kölin kulkea kirkkaasti kuin silkkinyöriä pitkin, jättää kolistamatta Gottlannin oikeillensa ja peilata aikanansa vasemmalla Bornholmin sen kuin liitua erottaa sinisen viljuvilta! Niin pitää, ja sillä lailla täytyy tapahtua, ellei piru pistä pahimmassa paikassa sormiansa ratin sarviin! Se piru, se piru! Ja niitä on paljon, pöydän täysi välistä, pikkaisia sinisiä männiäisiä ja suurempia punaisia sarvipäitä, karvaisia pinnoiltansa ja vielä rivompia paljasihoisia, ne solkkaavat puhtaimmatkin laskut joskus!'

Lundströmin lyhyessä kurkussa on alkanut pakseta, ja on kurotettava vierestä, kaapin alalaudalta pullo äänen selvittämiseksi. 'Ja se siinä on piruinta ja tulimmaisinta, että pitääkin töksäyttää Gotlannin kutukareihin, kun on selvittänyt Kap'in nokat ja olisi voinut sahata kölinsä Singaporen riutoissakin!' närähtää hän pullonsa korkkia auki lupsauttaen. 'Maissa ne haaksirikot kestävät ihmisen iän ja kauemminkin!' puhelee harittelee hän ja tihruiset silmät harhailevat harmaina laen nurkkien roikkuvissa hämähäkin verkoissa. — 'Merillä ovat asiat aina selvemmat: kun kerta on niellyt kulauksensa suo-laista vettä vatsaansa, niin on jurnaalikirjassa piste ja juh-lallinen Amen, ja miehellä kunniansa jäljellä, kunhan vain on elänyt reklementtien jälkeen ja viimeisenä miehistöstä astunut reilingin juovan partaan ylitse vetelään. Mieheessä on vissi ero, jos hänen luunsa valkenevat kunniallisina Itämeren pohjilla, tai jos hänen raatonsa kolmattakymmentä vuotta lahoon eläviltään tämmöisen Kaaskerin nokassa!'

Pullon suu on jo löytänyt paikkansa parran takkuisessa pensaikossa ja kaksi ahnetta vahvaa kulausta viruttaa katke-ruuden kokkareta alas kurkusta. 'Mutta minä olinkin niin monta kertaa pilkannut lammikkoa, ja kotohaminasta lähdettyä jo ennenkuin tosivesille tultiin ja Atlannin porteille, nauranut parrasta partaan kihisevän yritteliöille laidan takana, kun viütsivätkin penikanpojat ärjyä ja pitää turhaa hulinaa semmoisessa kaukalossa, joka mahtuu Öselin ja Gotlannin rakoon, että olivat rakit kiukuissaan ja sylkivät minut iltissään ilki-elävänä ja ruumiineni Gotlannin kuonoon! Sylkivätpä vielä pilkan maksuksi kokinkin ja kapiisikarhun rämpimään minun vieressäni ja hengen raiskansa edestä, niinkuin minäkin, kal-lioille, kun kaikki muut ja tosipikiset merimiehet nieli vetelän kiehuva hauta silmäini edessä, ja minun näissä nykyisissä luis-

sani voimattomana viruessa vuoren kyljellä jaksamatta vetää saapasjalkaanikaan kuiville meren loksulta, joka sylki minua vielä rannallakin. Hengentuikun pelastin ja ruumiinjäsenet myöskin, mutta mies minusta jäi Itämeren likoon, Itämeren! sanon, vaikka olen katsellut kuolemaa silmäraikoihin Pacificilla-kin ja Valparaison leveyksillä! — Maho lehmä navetassa ja viraton kapteeni maissa makaamassa ovat sama asia!’ päättää Lundström kuin mahoröyhäykseen itsetutkistelunsa sekä kuivaa kulauksen jäljiltä huolellisesti pullonsa suun kämmenpohjiinsa, painaa korkin tarkasti ja piukkaan paikalleen sekä solauttaa kalliin astian varovasti takaisin kulmahyllyn loukkaaseen. »Mitä- maaka laskisimmekin taas, pojat!» sanoo hän senjälkeen vähän virkistyneemmällä äänellä ja ikäänkuin kulauksen ihanaa ja hiukaisevan polttavaa kulkua sisuksissaan tunnustellen. ’Merillä aina pärjätte itsenne, pojat, kun vaan pidätte laskut selvinä ja pään piukkana silmäakkunoiden takana!’ selittelee hän jo melkein lääkittynä miehenä taaskin. ’Minäkin olin poikana niin turkanen pehu laskemaan, että opettajakin meidän kaupungin merikoulussa sanoi, että vaikka aurinko norkahtaisi sträkkirihmoiltansa, niin kyllä Lundström sen pännällä ja passarilla aisoihin asettaa ja kehäminuteillensa kurittaa!’ kehasee äijä ryypypysä virkistyksissä vielä, ennenkuin alkaa peukalollaan hakea laskuesimerkin alkua jurnaalin lehdeltä.

II.

Pukkila piteli Lahdenperää nutunpielen rinnuksista ja pudisteli: kahvipunssi oli vilpastuttanut veriä ja piti vakuutella. Muutenkin oli henki anturoillansa!

»Juoksutteli poikaa, sanos paremmin, Evaldia, pilkoikseen ja muitten nauruksi mäillä ja hangissa mittaamassa tuumas-tukilla Kaaskerin tahtomia: semmoisia tilkkujakin vielä, ei paljon parempia kuin miehen hyvä taskuliina! Minä suutuin kuin pistettynä: 'sinä et sen tuvan kynnyksen yli enää astu varpaallasikaan, jos minä olen minä ja niistä itse oman nokkani!' sanoin ja tulin karvaiseksi ja maanantaina ei Evald enää mennytkään Kaaskeriin. 'Turussakin opit saa!' sanoin pojalle, kun käskin jäämään kotiin ja ajattelin, että Jannekin, Jatafiinan Janne on Kaaskerissa istutettu pöydän päähän, kun minun poikani Evald kyköttää muitten joukossa etupenkillä. Sinä olet lautamies, Lahdenperä, ja tiedät, mikä on lautamiehen virka: pidettävä kinttu keviänä ja leuka leviänä, kun on karattava pitäjillä ja penikulmilla ja hikihatussa kirastettava kansa keräjille ja lapsentekijät lakihäihin, mutta säilytettävä sama kinttu kuin kivenriipulla penkin roikuilla ja sama leuka kuin lukonsäppinä talvisen ladon suulla, kun lakituvassa jamataan parakraaffia ja tunti venyy päivän kivireessä niin, että sen kuin palkoissa ja kruunun viroissa täytyy pitää edes jotakin

ajatuksen nurkkaa pääkopassansa valveilla, alkaa heikko ihminen silmiensä unen tikuiltä epäillä ja ajan kuluksi aprikoida lyhyen tiiman selkääkin täydeksi almanakan härkäviikoksi! Lautamiehen viran tiedät siis, mutta tiedätkös sinä toimet ja tekemisen työt merillä ja päällikön postissa? Siinäkin on kaksi virkaa, istumisen virka ja juoksemisen virka, kirastamisen tiima ja kykkimisen kuukausi: on oltava visu piru jurnaaleissa ja Jaakopin penska ja hellittämätön pihti karitsoivien numero-karjosten paimenilla ja juonittelevien logaritmilabanien seitsensakaraisissa viekkauuden sarvissa, mutta pitääpä olla tingan satuessa elävä kipenäkin täkkikannella ja sama siliä Jaakoppi karvaisena Esauna esikoisuuden vaihdoissa Iisakin pitelyillä, jos on oltava nopea ja vaihdettava uskoa ja äkkivendassa nostettava keula ennen kolisemista uusille torkoille, kun karin nuppi on alkanut niskotella merilaskuja vastaan ja nostanut kiven törmää kölinvaralta juuri niillä urilla, missä jurnaali kajuutan pöydällä ja kompassi sträkkillään tietää selvää vettä, onpa haminoissakin ja meklarikettujen konttoreissa muistettava samaa Jaakoppia, ja lonkkavamman uhallakin ja lopuksi elämäkseen rehellisyyden nilkkuna viskeltävä voitonpainit petoskaupois-sakin omiksi eduikseen ja korjattava hurskaana rahansiunaukset viekkaasti itselleen siellä, missä toinen kelminä luuli olevansa villoja keritsemässä lakean lammaselukan tyhmiltä kylkipieliltä! Aijai, merimiehen ja aluksen päällikön on oltava vaarallisenkin, ja vikkellästi vaarallisen, niinkuin hylje hampainensa ja avannon suilla, kun lähekkäin satutaan ja hälväisyyn matkalle! Ja uskotkos sinäkään Lundströmiä siksi mieheksi, joka on kirkas peto haminoissa ja rahapraakeissa, kun kysytään kynttä niin silmäntikuissa kuin järjenhareissakin ja hyppysissä? Älä uskokaan! rommin sumut sillä ovat silmissä niin paksuina haminoissa siitä kuin laiva tullessa on klaarattu konsulille siihen kuin

paperit ovat lähtöselvät ankkuria letatessa, että saksilla, lam-massaksilla pitäisi keritä pahimmat villahöyryt ja sakean savut ilmasta, jotta näkisi pitemmälle ympärilleen ja peilaisi kurs-siansa muihin longituudeihin kuin omaan totilasiinsa pöydällä nokkansa edessä!

Mitäs luulet, että sanoin Alastalollekin, Hermannille, kun keväästi tuli jutuksi, että olin ottanut pojan, Evaldin pois kesken talvea koko Kaaskerista ja Lundströmin opeista? 'Mato Lundström on!' sanoin ja tunnustin, 'mato, hiivatinmoinen mato kyllä laskemisissa ja semmoisissa, mutta navigeeraus! navi-geeraus?' kysyin ja häristin nyrkkiä. 'Paperia ja vanhoja jur-naaleja kyllä riittää maailmassa kriipustettavaksi ja laskuilla tuhrittaviksi, mutta pitääkin osata selvittää keulansa kareilta! Onkos Lundström sen osannut, vai? Evaldillekin sanon aina', sanoin Mattssonille, 'sanon aina pojalle ja opetan: liukkaasti haminaan ja liukkaasti haminasta, se merimies on, joka neljä matkaa tekee suvessa edestakaisin Itämerellä! Laskut ovat hyvä asia, Evald! sanon, ja peilaukset myöskin, peilaukset-peilaukset myöskin ja jurnaalinpito, ja kirjanpito vieläkin parempi: joka killinki paperille, jonka maksat, Evald! muista se! mutta jako, ja-ko! Evald, muista se, se on sittenkin pääasia. Mitä enempi rahaa jakoon syksyllä, sitä parempi kapteeni, Evald, ja sitä parempi palkka kapteenilla! Papin pitää osata saarnata, Evald, ja kapteenin osata jakaa! Hephreankielinen raamattu on komea olemassa papin hyllyllä, ja laskut ja logaritmit mokomia kap-teenin papereissa, ja niitä sopii näytellä, tavata takalehdeltä etu-puolelle ja etupuolelta taaksepäin, viivan alta yläpuolelle ja yläpuolelta viivan alle, mutta niitä ei tarvitse ymmärtää, jos vain suusta juoksee saarnaa saarnastuolissa ja bilanssista rahaa jaossa retareille! Kapteeni jakaa! sanoin, ja pappi saarnaa!' sanoin ja toistin samat sanat Alastalolle kuin Evaldillekin ennen

sekä liuskautin peukaloakin paremmaksi vakuudeksi Hermannin nokan alla. Se oli hyvin sanottu, osavasti sanottu, mälli mustaan keskelle prikkua: Mattsson piteli itsekin huomaamattaan takkinsa pieltä povitaskun kohdalta! 'Lundströmin opetukset!' lisäsin ja lykkäsin päälle sekä nauroin viisaasti! 'Logaritmit osaa, tosi asia, tosi asia kyllä, mutta bilanssit? Bi-lans-sit?' kysyin ja häristin kättä! 'Omassa palkanjaossa rommipullo! Pullo, pullo!' sanoin! 'Evaldinkin otin pois koko opista ja lähetän tulavana talvena Turkuun! Pitää pojan saada semmoiset laskutiedot, että jää numeroa poikkiviivan allekin, kun bilanssi on tehty!' sanoin ja olin käärme. 'Sinäkin, Alastalo!' lisäsin, 'ties sinunkaan kaikki longituudisi ja latituudisi jurnaalissa, mutta Gotlannin nokan sinä olet joka reisulla selvästi välttänyt, ja povitaskusi on vuorattu!» Minäkin näpyttelin vuorostani äijän hyväksi takin pülleata povitaskun kohdilta. 'Onkos Jannekaan, Janne Pihlman muualta saanutkaan lasku-oppiansa kuin Kaaskerin Lundströmiltä?' äkkäsin vielä kysyä, kun sopi porottaa myrkkyäkin rakoon, ja harmitti, kun pitääkin Mattssonin aivan turhiltansa tukea ja tylttyä tuommoista, jonka kaikki kuitenkin tietävät paljaaksi Jatafiinan Janneksi! 'Kaaskerin Lundström! kuin Kaaskerin Lundström' palasin taas asiaan ja puhuin sopevia, 'mutta kyllä Turun koulut sentään Turun kouluina pysyvät! Sen minä sanon: kahdessa kuukaudessa oppii Turun kaduillakin enemmän hajua nenäänsä, kuin Kaaskerin tuvassa kahdessa talvessakaan, nökötelköön siellä sitte vaikka pöydän päissäkin, niinkuin muutamat, jotka luulevat itsensä paremmiksikin kuin ovat!' Sen sanoin Alastalolle silloin, ja vissisti karvasteli nenässä!

Mutta karvas palanen varmasti Kaaskerin Lundströmillekin, kun seuraavana maanantai-huomeltaina pihatahtomen maanmittausten ja hangissa juoksuttelemisten jälkeen Evaldin paikka etupenkillä Kaaskerin pöydän edessä oli tyhjä, eikä poikaa kuulu

päivemmälläkään. Oli kuukauden alkukin ja palkanmaksupäivä ja olisi viinatuoppi niinkuin voinaulakin ja jyväkappa ollut sinä päivänä tuotava opinveroiksi mukana. Lundström olikin senvuoksi, niinkuin Heisalan Aatu, joka myöskin kävi viime talven laskuopissa Kaaskerissa, asian minulle kertoi, useamman kerran tuhinut nenäänsä sekä katsellut karsaasti tyhjää paikkaa etupenkin nokassa. 'Paljot lumetkos Pukkilan porteilla kiusaavat, koskei patiinipieksuja ole tänäpäpä raskittu tänne naristella!' oli viimein närähtänyt, kun ei ketään alkanut kuulua ja Evaldin paikka pysyi kuin pysyikin tyhjänä. Puhui patiinipieksuista ja anturain narinoista, koska kait harmitti, kun annoin pojan ja Evaldin vaatettaa itsensä paremmin ja pyhävaatteihin arkisinkin ja paljaisiin Lundströmin kouluihin, jotta eroaisi muista ja Jannen kaltaisista! 'Pukkila taitaa ajatella Evaldia ensitalveksi Turun kouluihin ja merioppiin!' oli Aatu selitelletty, niinkuin hän oli meillä kuullut ja minä olin sanonut. 'Vai herraksi Pukkila kilinkaritsansa kouluuttaakin, eikä kapteeniksi!' oli Lundström virkannut näköjään aivan välinpitämättömästi, mutta silmänsiruissa oli ollut apeutta, kun ne varastivat vilaukselta tuvannurkkaan, jossa palkkasäkki nyt seisoi kappansa vajallisempana kuin mennäkuukauden alussa ja seuraava vielä karvaampi katseenluimaus kulmakaapin hämäriin sisänurkkiin vahvasti todeksi sen selvän tiedon, että tästälähin jäisi nyt siis muona sielläkin käsin laimiskaansa vähemmäksi kuukausittain. Pisti-pisti äijää munaskuihin ja kurkun tunto-paikkoihin! minä arvaan sen, mutta kuka käski ruveta ilvestelemään Evaldille ja minun pojalleni!

Ja eikös ollut käynyt kunniallekin, kun kuuli, että minä olin ajatellut lähettää pojan Turkuun ja parempiin oppeihin! Mitäs oli marissutkin ja aina palannut samaan asiaan ikäänkuin pala-seen, jota ei saa kurkustansa alas, kuinka nieleekin! »Tärkki-

kaulukset likoovat kaulassa, kun meri puulaa sylkiänsä niskaan takalaidoilta, ja mitäs muuta kuin tärkinkovaa ovat saavinaan nuppipuoleensa ruumista semmoisten opetuksissa ja niitten kouluissa! Sensorttiset opettajatkin! Pellihousuissa tuskin kävelivät vielä ja osasivat itse nenänalustansa putsata, kun minä jo nuustin Atlantin ilmoja oman fregattialuksen komentosillalla! Hiuksensa osaavat harjata, kun sylkevät kämmeneen, ja patiininsa plankata, jos on mörjän räkää saappaisiin, mutta kalpeaksi pitää mennä nenänpään, jos joutuisivat päiväksikin nenänpükistä nenänpüikkiin minua vastapäätä minun pöytäni eteen ja minun oppeihini! Minä tiedänkin, kuinka kieltä on paiskattava, että kurkusta lähtee ehtaa engelskaa, ja minä laskenkin logaritmit päässäni enkä linjaaleilla! Kaksitoista tuntia Kaakerin tuvassa minun edessäni joka päivä talven mittaan, niin taitaisivat herrat saada jotain pehua päähänsäkin, vaikka saappaat jäisivätkin vähemmille mörjille ja plankin kiilloille, taitaisivat oppia opettamaan muitakin! Meri ja Atlantti onkin semmoinen eksaamin pitäjä, joka ei kysy, onkos sinulla merikoulun paperit taskussa ja sigilli paikallaan kirjoissa, vaan se kysyy, onko sinulla tieto kämmenessä kääntämään ratti, kun tarvitaan, ja taito koparissa nostamaan keula, kun vietävälle tulee halu ryypätä! Minä olen keikkunut Intian merenkin kattiloissa ja kuunnellut kolme vuorokautta umpiinsa kuinka touvit kiljuivat taklingeissa kuin pahat henget pirujen kyydissä tuomiopäivänä, ja kuinka aluksen vaivainen vapisi ja lotisi jokaisessa saumansuussaan kuin olisi vilutauti lankkuja ravistellut, enkä, pahus vie, muistanut koko rytäkän kestäessä kertaakaan kapteenin diploomeja taskussani, niitä, jotka herrat maissa sitte ovat prääkänneet, ja tyrkäissyt papereja myrskyn nokan eteen nuustittaviksi, jotta peto olisi aikanansa ymmärtänyt huudit ja vetänyt häntänsä kiltisti koipien väliin!

Noin oli Lundström paasannut ja ollut karvainen, niin ettei opetuksesta ollut tullut puoleen päivään melkein mitään. 'Kuu-sikin kuukautta täällä minun koparoissani, niin jo pitää olla kova kallo sillä vesalla, jonka otsaluun takana eivät Valpuriin mennessä sfäärit ja muut taivaan kriiput ja trigonoomit mängi ja kiemurtelee kuin elävä matokasa! Kaaskerin Lundström onkin visu mies meriasioissa, vaikka itse sen sanon, semmoinen poika, että mahtaakos olla maaherran läänissä ja tällä puolen Pietarin toista? Muilla ovat lihavammat lompakot, se on tosi, ja muilla ovat fregatit ja paperit jäljellä, sekin on tosi, mutta koputetaanpas otsaluuta, niin kyllä kumisee monella kupu tyhjiä, kun Kaaskerin Lundströmin kallo on tietoa täynnä kuin täysi lekkeri. Tämänkin pitäjän papat ja kapteenit, silakkaa seilaisivat vielä sumpuissa Tukholmaan ja porvaisivat halkokaljaaseista kuusimäntyä möljäkaijeille, ellei Lundström olisi istunut kolmeakymmentä vuottansa Kaaskerissa. Löytävät nyt kunnialla kuunareineen Lübeckiin ja hakevat prikinsä Hulliin, ajattelevat jo parkkirikejäkin kuuttoihinsa ja Barcelonan reisuja, mutta Lundströmin pöydän edessä tiedot ovat neniin haisetut ja Kaaskerin tuvassa kallon savi muljattu niille vaaille, että järki taimii planttua! Ainetta heillä nyt on, ja hienoja aineita klahveissansa, rahaa heillä myöskin on, ja rahaa tapulitain heidän piironkiensa laatikoissa, minulla vain tuo vaillinainen viinakannun mahallinen kulmarämän hyllyllä tuossa, mutta minun tietoni heille rahat ovat lypsäneet, ja aineet myöskin! Semmoinen mies on Lundström! Jos ymmärtäisivät ja olisivat nenänsä hajun vertaisia miehiä, niin rommia joutaisivat minulle lähettää joka viikko palkaksi koko elämäni ijän, sillä ilman minua eivät he itsekään olisi rommin mauissa!'

Ei ollut äijä saanut kiiskistä ja ajatuksen ruotoa painumaan kurkun kanavista alas, vaan aina oli ollut uuden ja karvaam-

man kerran palattava pureksimaan palasta, joka istui kräkinä ja härkilön tenänä mielen nieluissa. »Vai Pukkilan Evald ja koto-kasvi kaupunkiherrojen kouluihin? Viinakorttelin säästää Pukkila, ja seitsemän naukun kulausta viikossa, jos minä Evaldin viinoja olen joka päivä yhden kulauksen mitan niellyt ja muitten viinoja muut päivän kulaukset», Lundströmin silmä oli näitten sanojen ohessa taas suorittanut haikean matkansa vaillinaisen mahapullon kylkiin kulmakaapin hyllyllä, »säästää viinakorttelinsa viikossa, mutta saapa hellitellä nyöriä lompakonsa ympäriltä myöskin monet kerrat, ennenkuin ovat Evaldilla kapteenin paperit taskussa. Turun koulut maksavatkin sekä plootua että taalaa! Entäs Evaldin opit sitte, jos oikein tiedän? Pännät saa veistää teräviksi paremmillensa, ja jos tulee hyväksi tirehtöörin piikamamsellien kanssa, niin saa lauantai-ehdoisin kantaa parmauksen pari halkoja alustasta tirehtöörin kyökkiin! Mutta laskut ja engelskan taidot? Parempi herätä kirkossa keskellä saarnaa ja äkkiällistyksiltä hypätä ymmärryksinensä autuuden hajuille ja papin juttujen jäljille, kuin vaihtaa koulua kesken oppia ja noukkia tiedon papenoita päähänsä koulujen väliä juoksemalla! Ei se mies huminaa päähänsä kokoa, joka juoksee kalaasista kalaasiin ja lähtee kesteistä, jossa pikarit vielä seisovat kallistamattomina pöydillä kerjetäkseen toisiin, jossa lasit ovat jo kallistetut loppuun hänen tullessaan perille! Ja justiinsa sellaisilla hosumilla on Evald nyt tässä asiassa. Kuvissa ja esimerkeissä puhuakseni, niin tämä Kaaskerin pöytä on teidän edessäanne ladottu kukkuralleen parasta ja rehellistä meritiedon paloviinaa täysissä puolentuopin mitoissa, ja ne trahtamentit julkeaa junkkari nyt jättää melkeinpä kulauksen kallistamatta kerjetäkseen pitoihin, joissa kyllä ovat pöydällä olevinaan herraset rommilasit ja koreat konjakit, mutta jossa nekin sormustimen tilkat, jotka

ovat raskitit lasien pohjille pirauttaa, ovat tarkoitetut muihin parempiin suihin ja hänen saapuessaan ehkä jo tyhjennetytkin! Minä puolestani tyhjennän aina tauluuni sen lasin, joka kulloikin on täytenä edessäni, olkoon se vaikka äkä-hokmannia ja pärskyttävää pirunpaskaviinaa, ennenkuin juoksen toiseen pöytään uutta hakemaan, vaikka siellä olisi odottamassa toti höyryviltään ja jamaica sokeroituna! Se, mikä on talletettu, olkoon pääknuppiin tai kurkkutorveen, on aina tallessa, eikä siitä ole senjälkeen enää murhetta!

Lundström oli kuitenkin sivellyt leveätä otsapieltänsä kämmenellänsä, kuin huolentomuja kallonkuvuiltansa puhdistaa-sensa ja pyyhkiäksensä. 'Mutta mitämaaka laskisimmekin nyt taas! Hypelkoot joutilasvarsat veräjän takaa veräjän taakse hapsimassa hörppeihinsä, mitä korren karisevaa luulevatkin ylettyvänsä kurottamaan kielensä hamuille veräjän puolojen välitse naapurin puolilta, me vakaat työjuhdat ja vakojen verkkaat astujat, me tiedämme, että ruokatunti on lyhyt tiima laitumella ja saranselkä aterioiden välillä pitkä pellolla, ja me haukkaammekin, turhia huikentelematta ja edestakaisin juoksentelematta, nurmea turpanokan edestä, minkä harras hammas irti kedosta kiskoo ja kieli ahneena kerkiää hahmasemaan. Hevosjuhta hakee sitkaanvoimaa kupeisiinsa huohotustuntina, ja merimies tiedonapetta kalloonsa talvella! Paperit esille, pojat ja pännät liikkeelle: ei tässä suremaan jäädä! Se on kyllä ikävä asia, että pullo tältä viikolta jäi korttelin mittansa vaillemaksi, mutta ei auta, täytyy jättää kulaus pienemmäksi kerrallaan, ja kurkku einettä kuivemmaksi, että riittää pohjalla ainetta lauantaiehtooseen saakka. Tulevalla viikolla tuotte te jokainen jumfrua enemmän ainetta mukanne, niin pullo on viikon alussa täysi taas, ja asia on autettu. Ei peruna kuivassa mullan porossa mukulaa lykkää, ellei taivas tiputtele vettä

vakoihin, eikä tieto ihmisen ajuista taimen terää nosta, ellei kastetta ja kosteutta kaadeta poroon sielläkin! Ihmisen ajut ovat, vaikka poroksi sanonkin, hieno ratasvärkki, ja luulettekos te, että paraskaan kello voitelematta ja ilman rasvan apua käy? Niin että jumfrua enemmän ensi maanantaina, muistakaa se itseksikin!

Lundström oli kuitenkin viljellyt suutansa niin kauan ja tulut sellaiselle puhetuulelle, että porinaa oli jatkunut edelleenkin ja suu jamannut omiaan, ennenkuin tosiin päästiin taaskin ja pännät vaailleen. 'Ja älkää sitä pelätkö, ettette omaanne saisi takaisin Lundströmiltä! Siellä onkin tämän leveän otsakopan takana ja tallessa tietoa ja aritmetiikkaa niin paljon, että Turun tuomiorovastikin, kun piispankeräjillä käveli pienempien pappien kanssa kirkon keskikäytävää, ja sattui kysäsemään minulta, joka seisoin penkin korvassa oven suussa, kysäsemään näin ikään: tietääkös ukko sanoa, mikä on kolmiykseys? että tuomiorovastikin, sanon, pöllähytti silmänsä selkoselälleen, kun minä selkeästi ja tarkasti ja paremmin kuin Athanasius vastasin: Kuutio! Pöllähytti silmänsä selkoselälleen ja supisi äkisti jotain pastorin korvaan ja pastori senjälkeen hänen korvaansa ja molemmat katsoivat kauhistuneina vaimoväen puolelle käytävää, oliko kukaan vahingolta kuullut mitään! Luulivat yksinkertaisuudessaan kaiketi, että minä pilkkasin, mutta minä olenkin vakava mies ja minä pidän ajatuksen nuorasta piukasti kiinni, kun kerta olen köyden päähän päässyt! Ei siinä pilkan hajuakaan ollut, vaan totta koko sana, mutta eivät papit ymmärrä aritmetiikasta ja trigonometriasta mitään, eikä kumpikaan ollut koskaan järkinensä pidellyt sitä, että maailman koppa, vaikka yksi ja jakamaton, on ulottuvainen kappale, joka on mitattava kolmelta syrjältä, jotta koko tilanruuma tulee laskuihin! Kukaties olisi piispa ymmärtänyt, jos olisi

ollut itse pitämässä keräjiänsä, eikä lähettänyt renkejänsä ja alemmaa besättninkiä virantoimiin? Kaikki asiat, jotka ovat tosia ja pideltäviä, ovat aina mitattavat kolmelta syrjältä, laivan kurssi, ruuman tila ja purjeen kulmat, ja niin hutiloiden ei ole jumalakaan työtänsä tehnyt ja laskujansa laskenut, että yksi mitoista olisi häneltä unohtunut, ja maailman kuutio jäänyt häneltä lätyksi ja latuskaiseksi! Aritmetiikka onkin semmoinen tieto, että sitä ei muuta, ei jumala eikä piru eikä pap-pikaan, se istuu niinkuin kolmen tonnin ankkuri liikkumatto-mana pohjassa!

'Minä olen kyllä potkinut sitä vastaan, hangotellut ja kapi-noinut, olen kolmenkymmenen vuoden talvena riipustanut puo-let jurnaalikirjoistani numeroilla ja koettanut eikö sittenkin olisi voinut minun laskemallani sträkillä selvittää Gotlannin nokkaa kölin rapisematta! Mutta ei, se ei luonnista, vaikka loput hiuksistansa repisi kaljultansa: nokan piru leikkaa itsensä joka kerta poikittain kurssin eteen ja kölin täytyy törmätä! Pitäkää, pojat, aina kiinni kahdesta asiasta, uskontunnustuk-sesta ja aritmetiikasta, niin teistä tulee merimiehiä ja kaptee-neja! Niistä kahdesta sarvesta minäkin olen pitänyt kiinni, mutta minä olen koettanut pitää kiinni vielä kolmannesta, viinasta, ja se minut on elämässä kekannut ja kellistänyt. Ihmisellä on ainoastaan kaksi kättä, ja jos kurottaa kolmea asiaa samalla haavaa, niin falskaa varmasti yhdestä! Ja ainakaan aritmetiikassa ei merimies saa falskata, sillä silloin hylkää meri-miehen pian Jumalakin ja jäljelle jää hänelle kouriin kukaties vain viina yksin!

'Minä tiedän, minä olen kolmekymmentä talvea maannut Kaaskerissa ja ajatellut. Öisin, kun kellonviisari torkottaa kah-teentoista, ja herää siihen ikäänkuin olisi vahtivuorolle kilis-tetty, niin silloin on neljä tuntia aikaa ajatella asioita rauhassa.

Minä en pistä silmiäni kiinni kello kahdestatoista yöllä kello neljään aamulla sen erän jälkeen Gotlannin nokassa, jolloin nukuin torkuin vahtivuoroni pullopottuni edessä! Enkä maista viinan tippaa niinä tunteina! Vahtivuorolla pitää miehellä olla pään selkeä kuin pesty lasiruutu ja silmän leikata pimeyteen kuin kaksi teroitettua puukon tutkainta! Asiat tapahtuvat, ja tapaukset pysyvät tapahtuneina niinkuin kolmenkymmenen sylen veteen upotettu kivi paikallaan pohjan syvyyksissä, mutta ihminen kärttää niitä ajatuksillansa elämänsä ijan, keräjäi tapahtunutta tapahtumattomaksi, ja ellei tapahtumattomaksikaan, niin koettaa siirtää sitä kanteiltaan, tavottaa ulottuakseen, kurottaa tarttuakseen, vaikka ajatuksen sormi ylettääkin vain käsivarren tyngän mitan pinnan pimentoihin kolmenkymmenen syllän syvyyksistä. Ja jokaisena kuluvana vuotena kaivaa tapauksen kivi itsensä sylväänsä syvemmälle elämän pohjattoman meren nieleviin saviin ja ihmisen ajatuksen sormi haparoi yhä kauempaa saavuttamatonta. Kuolemassansa ehkä sukeltaa ihminen viimein niihin syvyyksiin ja saavuttaa uponneet upiensa peitoista, niin että elämän ijan turhiansa harannut käsi viimeinkin saavuttaa vaipunen kiven ja siirtää vääntää väärästi lonsonneen tapauksen vinoiltansa pystyyn ja oikeaksi tapaukseksi?

»Pitäkää, pojat, elämänne raskaasta kivistä kiinni, ettei se solahda teidän käsistänne kolmienkymmenten sylvien syvyyksiin, niinkuin se pääsi minulta Gotlannin nokassa! Pitäkää kiinni kynnet verillä ja tapelkaa silmät päässänne muljolleen, ja jos nielu sittenkin on teitä väkevämpi, ja elämän kivellä matka syvyyksiin, niin älkää hellittäkö sittenkään, vaan menkää mukana! Minä hellitin, tein elämäni karvaimman teon ja tarasin tyhjän käteni kuolleeseen kallion sarveen, jonka piru minun pilkakseni lykkäsi haparoivien kourieni kurottuville! Se

merimies ja kapteeni, joka omana tekonaan tietää laivansa lan-
kut lotisseen hajalle hänen omien anturainsa alla, ja joka omilla
elävillä silmillään on nähnyt ympärillään omat miehensä vete-
lässä juomassa viimeisenä ryyppynsä katkeran kulauksen suo-
laista merta, se mies on ikänsä päiviksi meren ja ihmisten hylky
ja itsensä raato, vaikkapa meren oksentava kita hänet sitte
olisikin sylkenyt elävin ihoin ja märkänä ihmisen matona
Gotlannin kuiville, ja vaikkapa sama mato ja ihmisen jäte sitte
olisikin Kaaskerin pöydän takana imenyt eläviin nahkoihinsa
ja kaatanut tuntevaan kurkkuunsa kannunmittojen sijasta lei-
lin täydet palavaa viinaa kolmenkymmenen vuoden jokikisenä
viitenäkymmenenä kahtena pitkänä viikkona!

'Lähetäkööt penikkansa Turun kouluihin, en minä ole estä-
mässä ja kieltämässä! Jos kuka on hullu, ja tahtoo vaikka hirt-
tää itsensä, niin oma miehen asia, enkä minä mene pistämään
sormiani nuoran ja kurkun rakoon! Mutta sen minä sanon,
että merimieheksi ja kapteeniksi hieroo Lundström töppösis-
säänkin ja hylkeennahkasissaan poikansa paremmin kuin kau-
pungin kaikki kalossiherrat! Se sika vasta kiljuu, jota puukolla
kurkusta kutitetaan, ja se tähkä jyvänsä hellittää, jonka nis-
koissa klupu kiukkuisimmin nuijii. Minä olenkin kiljuva sika
teuraspenkillä ja nuijittu tähkä tappopalkeilla, ja minä ymmär-
rän opettaa, mitä kapteenin pitää tietämän, ettei hän laivaansa
mäkeen seilaa! Se suussansa maun tuntee, joka karvaan on niel-
lyt, ja se tieto päässä palaa, joka punaisena on otsaan poltettu!
Minä tiedän, että merimiehellä ja kapteenilla pitää järjentiedon
istua valmiina kulmaluun takana kuin kissalla kypälän koholla
hiiren reiän edessä, ja laskun juosta päässä kuin orava puussa,
ja ne tiedot minä teille nuppiin taon ja kypäliin hieron! Minun
tuvassani ei katsellakaan joka minuutti kelloa koska tunti lop-
puu ja päästään kaduille karaamaan, vaan minun tuvassani

istutaan pöydän edessä koko päivänniska, siitä saakka kun pännä aamusti näke polun tiet paperilla siihen asti kun pimeä varastaa numerot paperilta silmän näkemiltä ehtoosti! Sillä lailla mies laskemisen taidon saa kalloonsa ja järki vanutetaan tiiviiksi! Minun pöytäni edessä ja minun silmiäni vahdatessa ei nuokutakaan etummaisten selkien takana ja piirustella mamsellien kuvia papereihin, vaan minun pöytäni edessä lasketaan, ja jokaisen väärän kriipauksenkin minä noukin teidän paperistanne silmiäni nirkoon niinkuin kirpun paidasta hyppysten väliin! Mamsellit ovat merimiehelle vaarallisia kapineita maisakin ja haminoissa, mutta merillä ja merilaskuissa on yksi ainoa hameenhelmakin pahempi kuin rautanaula kompassikopassa: se sekottaa kaiken ja koko kurssin! Kulutelkoon Evald talven mitan kaupungin opeissa taskukelloansa katsomisella, sen minä kuitenkin sanon, että hemmetin mielelläni minä Valpurinpäivän jälkeen ja oppitalven perästä näkisin pojan päiväkauden tässä pöytäni edessä itseäni vastapäätä pidelläkseni tiedon hampaita hänen ikenissään. Sen minä kyllä uskon, että pojalla on poski sileä silloin, ja saappaat lankatut, sen ne kaupungissa oppivat ja siihen ei tarvita kuin partaveistä ja saapas-harjaa, mutta siitä minä mielelläni ottaisin selvän, kuinka kaupungin herrat latovat tietoa otsaluun taakse ja osaako poika paimentaa logaritmien karjaa sileäksi tahkotun tukkansa alla? Teillä, pojat, jotka minun pöytäni edessä istutte, teillä saa parran ruoho tosin kasvaa rauhassa talven mitan leukapielissä, sillä koska te sitä rikkaa kerkiäisitte ruokkoamaan, kun joka lauantai saatte laukullisen laskuja sunnuntaityöksenne, ja teillä kukaties ovat takapuolen lihat tuumaa laveammat keväällä lopettaessa kuin syksyllä oppia alkaessa pelkästä talven istumisesta penkillä, mutta sen minä takaan, että jos teillä onkin partaa pensastanut poskiin kevääksi runsaasti, niin teillä on myös-

kin siinnyt pehua pään sisäpuolellekin silloin, ja että jos onkin takapuoli penkillä laveampi, niin kyllä on tila otsakulmien sisäpuolella myöskin sullottu ruumaavammaksi. Ja tietäkää se, leukansa ajaa mies sileäksi yhden ainoan saunalöylyn jälkeen, ja pakarat laihtuvat, kun ravaa kerran pari märssyssä, mutta se mikä kerta on pakattu kulmaluiden taakse aivojen sisäruumaan, ja pakattu tiiviisti, se pysyy siellä, pysyy pinonkaan lonsoomatta tiedon tapulista ja numeronkaan haalistumatta aivojen paperilta, vaikka elämän astia kolistelisi köliänsä pahemminkin kiviin ja vaikka viruttelisi sisäpuolustansa kolmenkymmenenkin vuoden viinoilla!

III.

Niin oli Lundströmin sydäntä syönyt harmin närä kuin koin mato verkaa, ei ollut lakannutkaan puhumasta, vaan oli pitänyt samaa marinaansa puoliin päiviin, Aatu kertoi meillä kotona koko saarnan. Liukaspäinen poika, samainen Aatu, niin kuin koko Heisalan sukukin, latelee muistosta kuin ulkoa kirjasta kaiken, minkä jompaankumpaan suureen korvalehteensä ilmasta haavii!

'Minä tiedän!' oli jamannut samojansa. 'Minä tiedän! En minä rähjä merkillinen mies ole, Kaaskerin Lundström minä vain olen ja makaan Kaaskerissa sekä maistelen viinaa. Muita on, jotka paseeraavat fregattiensa värnissatuilla komentosiloilla ja luulevat itseänsä minua paremmiksi, kun keula tottelee astiassa ja kolme täysrikimastoa läiskäyttää komeasti purjeensa laidalta toiselle heidän kiljaistessaan, mutta ottaisi puntarin nokka kärkeensä sen, mitä liikkuu miehessä miehen otsaluun takana, niin tällä hetkellä ei ole Tornion ja Viipurin välillä montakaan merimiehen aivoa maissa lahoamassa, jonka sisävärkki painaisi puntarin päässä enemmän kuin Kaaskerin Lundströmin! Sen minä sanon, jotta tiedätte, kuka ja kummoinen mies teille meritaidot opettaa. Se joka lahoo, se ajuisansa vasta käymisen tuntee, ja se on mies antamaan tiedon

palavaa sontaa toisillekin. Kääntäkää voimaa aivojenne peltoon, kääntäkää tadikkokaupalla, koska on hyvä tunkio pistettävინänne! Muuta virkaa ei mujulla enää olekaan, mutta nuoressa savessa se vielä saattaa tehdä ihmeitä!

'Sinä, Janne, sinulla on hyvä pää, minä olen sen huomannut, terävä pää, leikkaa laskuun kuin lasimestarin timanttikantti rahisevaan ruutuun, mutta älä siitä ylpeäksi tule, sinun pääsi on tyhjä vielä, muista se, poika, tyhjä kuin marjarove ennenkuin puolanmarjat pohjilla kopisevat. Minun mättääl-täni sinä tyhjään tuohiseesi tiedon marjoja puola puolalta nypit, ja vasta kun partaat alkavat varistaa, on rove täynnä! Ei hyväkään pelto orasta lykkää ennenkuin auran kynsi on raapinut kamaran ja tadikko kääntänyt väkeä multa, ja mahoksi jäisi sinunkin pääsi, jollen minä tiedon vakoa sen raakaan saveen leikkaisi ja höystäisi taitoni palavalla väellä sinun ajatustesi ketonurmea viljaa jaksavaksi peltomaaksi! Kapteeni sinusta tulee ja kapteenin minä sinusta värkkään ja hyvän kapteenin värkkäänkin, mutta älä luule, että toisissa kynsissä tulisit samaksi kapteeniksi kuin minun kynsissäni. Peukalo on erilainen eri nikkareilla ja toinen nikkari-veistäjä tekisi suden samasta puunpalasesta, joka toisen hyppysistä lähtee sileänä kauhana. Minä sovitankin tiedon terän niin visusti puun syiden mukaan, että jälki on puhdasta, ja minä teen miehestä juuri semmoisen kalun, miksi luonto hänen tarkoittaa veistettäväksi. Ei siitä puusta ole kauhapuuksi, jolla on oksa varren kaulassa: se katkee jo veistäjän käsiin, eikä siitä miehestä kapteeniksi, jonka päässä ei numero sikiä: semmoinen sotkee kurssin jo sileällä paperilla, saati muljaavalla merellä!'

'Katsokaas, monella tapaa pitää miehellä olla pääkerä juokseva, ennenkuin hänessä on kalupuuta kapteeniksi, mutta pääasia on, että lasku juoksee päästä kuin rihma rugin rullasta.

Koettakoot kaupungin herrat veistää kauhaa oksapuusta ja Evaldistakin kapteenia, minä syynään ja valitsen tarvispuuni, koputan ja naputan, mittaan ja kääntelen ja lainaan veitseni työhön vasta, kun aines on silkkaa ja kaulapaikassa luonnonjuoksu. Juuri tämä samanen Evaldkin? Hänellä on kyllä hänelläkin ymmärryksensä ja hyväkin luonnollinen ymmärryksensä! Kukas teistä osaa istua sopivammin vanhempien miesten joukossa kuin Evald, vaieta silloin kun pitää ja vastata silloin kun pitää, naurahtaa silloin kun on nauramisen paikka ja noikata silloin kun on noikkaamisen vuoro, nenää nousta seisomaan, kun sopii, ja nenää istua paikallaan, kun on istumisen aika? Ne ovat hyviä asioita kapteenin tietää ja osata, parempia kuin luulettekaan ja tarpeellisempia kuin ymmärrätekään! Kukas retari teille fregatin kuljetettavaksi uskaltaa uskoa, jollette itseännekään osaa kuljettaa? Ja milläs muulla kurilla kuin kumarrellen te voisitte tappelematta riidellä herrojen ja meklarien kanssa ulkomaan haminoissa? Mutta ei taulu ja viisarit kelloa kelloksi tee, eikä höyli naama ja nosela niska miestä kapteeniksi, vaan sisävärkki se on sekä kellossa että kapteenissa, joka konteeraa ja viisarin siirtää.

Ja kapteenin sisävärkissä, siinä pitääkin olla ratasta, ratasta vaakaan ja ratasta pystyyn, hienoa ratasta ja karkeata ratasta, ratasta kulkemaan hitaasti ja ratasta pyörimään nopeasti, sillä niiden ratasten hampaat kuljettavat järjen numerosta numeroon ja laskusta laskuun ihmisen päässä. Katsokaas, numeroita on vain kymmenen maailmassa, mutta ne kymmenen ovatkin semmoisia herroja, että ne konteeraavat kaiken ja vähän enemmänkin. Kankuri tarvitsee tuoluuhinsa neljä niisiparia ja loimilankaa kaiteensa jokaiseen sataiseen ragoon, ennenkuin hän voi naputtaa kuteensa kirjavaksi kankaaksi. Merimiehellä ja kapteenilla on laskujensa kangaspuissa vain kahdet niisiparit:

yhdistä ja vähennä, kerro ja jaa'a, ja loimilankoina kymmenen vaivaista numeroa, mutta niiden niisien polkimia, kun järjen varpailla hypittelee ja niiden lankojen lomina kun ymmärryksen sormilla siirtelee ja vaihtelee, niin pujottaapa taidon sukkula ja iskee tiedon kaide numerojen köyhästä loimesta tiedon rikkaan kankaan, jonka kuteenkirjat juoksuissaan ja polvituksissaan, rannuissaan ja riimutuksissaan julistavat silmän lukea ja ymmärryksen äkätä, kusta on keulan haettava kulkunsa eksyttävillä vesillä ja mistä on killinki noukittava retarin nälkäiseen kukkaroon. Kymmenen numeroa ovat kymmenen napapilaria maailman kymmenessä nurkkakivessä ja kuka on mies sovittamaan järjensä vipukangen näiden pilarien vääntövasoihin, hän kääntää asiat akseleillaan ja näkee maailman, miltä kantilta hän tahtoo. Kuka ymmärtää numeroiden juonet ja kymmenet kurit, tietää niiden suvut ja sukulaisuushalut, vihat ja vastahangat, niiden juoksun valmiudet ja niiden uppiniskaisuuden kankeudet, osaa paimentaa ne riveiksi ja komentaa hajalle, latoa summatapuleiksi ja pirstoa murtosirpaleiksi, nähdä ne kerrakkaisina ja ymmärtää yksikkäisinä, koota ja erottaa, solmia ja kirvottaa, nähdä juuren mukulassa latvan vesakot ja neulasten miljoonissa juuren ykseyden, hänellä on silmä tiedon kiikarissa ja käsi maailman helvarissa, kynänsä kärjellä ja järjensä terällä hän mittaa vaikkapa maan uumenien syvyydet ja taivaan takatarhojen korkeudet, laskee merenkannen aaltojen luvun ja ihmisen mielen ajatusten määrän, punnitsee vuoren vaa'an maan sydämissä ja auringon silmän painon lentävän linnun viuhkivalla siivellä!

'Minä tiedän, minä olen maannut kolmekymmentä laiskaa vuotta Kaaskerissa ja minulla on ollut aikaa ajatella asioita! Muut ajattelevat talojansa ja tavaroitansa, lompakkojansa ja laivaosiansa, lapsiansa ja luontokappaleitansa, minä ajattelen

vain kahta asiaa, viinaa, että sitä riittää astian pohjalla märkä pisara viikoksi maanantai-aamun alkuun saakka, ja laskuja, että järjellä on ankkurinsa ja ajatuksella rihmansa, joista pitää tämmin, vaikka piruja ja pieniä männinkäisiä vilisisi pöydän kannella enemmän kuin kerkiää hihallaan ja käsivarrellaan puoleen pyyhkimään ja laattialle. Mutta ne kaksi asiaa minä ajattelenkin visusti ja tärkisti. Kyllä te kaiketi sen olette nähneet ja huomanneet, kuinka minä maanantai-aamuisin, kun teidän korttelienne sisällys on juoksutettu ratin suusta ison pulloon sisään, aina kallistelen pulloa käsissäni, ennenkuin pistän sen laudalleen, ja silmilläni mittaan ja kämmenelläni punnitsen, kuinka täynnä se on ja paljoko se on vailla. Mutta sitä ette tiedä, sillä se on minun ajatuksissani, eikä näy, että minä silloin mittaan ja punnitsen, montako kulausta astiassa on viikoksi ja seuraavaan maanantai-aamuun saakka ja saavatko kulaukset olla suuria vai vähän pienempiä, ja saako niitä ottaa tiheästi, vai hiukka harvemmin. Te näette ja taidatte muutenkin tietää, että minä maistelen, mutta sitä ette tiedä, että minä maistelen viisarin mukaan ja että minä olen jakanut viikon päiviksi ja päivän kulauksiksi ja että minä punnitsen kieleni päällä joka kulauksen helmen ennenkuin sen nielen, ettei se ole suurempi eikä pienempi kuin viikon vara sallii. Vai koskas olisi tapahtunut, että minun pullostani aine olisi loppunut keskellä viikkoa? Ei pojat, kyllä minä sen varaan, että minä nielen pulloni pohjalta viimeisen tilkan talteen vasta maanantai-aamuna, kun teidän tippanne jo ovat vieressä ja uutta karvasta valmiina hulisemaan ratin toroon.'

'Muistakaa minun sanomakseni: miehellä ja kapteenilla pitää aina olla järki päässä ja järjestys toimituksissa, eikä ikinä saa päästää pulloansa tyhjäksi, ennenkuin on uutta ainetta kaadettavissa sijaan. Ennen pitää paastotakin, venyt-

tää kulauksien väliä ja pienentää pisaria, ennenkuin niin hullusti antaa asiainsa mennä, ettei ihmisellä ole pullonsa pohjalla tilkkaa tallessa. Ei se kapteeni laita kapteeni ole, joka vasta silloin äkkää, että keulan edessä on kivi, kun köli jo kurottaa puolen mittaansa kuivalla kalliolla, eikä ole järjen kynttilästä paljoa jäljellä sillä miehellä, joka juoksee tuoppineen kylällä vasta silloin, kun kurkussa jo polttaa jano. Ottakaa minusta vaari ja järjestäkää aina asianne edeltäkäsini, järjestäkää viikoksi, järjestäkää vuodeksi, järjestäkää koko elämäni ajaksi, kuinka pitkän mitan vain viütsitte valita, mutta järjestäkää aina edeltäkäsini, jakakaa päivälle osansa ja vuodelle osansa, osansa hampaalliselle ja osansa hampaattomalle elämäni jälle, niin ei paaston päivä pääse likelle teitä. Joku pitää tärkeänä viljaa laarissa ja rahaa lahvissa, toinen kiipee kunnian tikkaissa ja punnaa hikoilee toppia päin jungista tyyriksi, tyyristä kapteeniksi ja kapteenista laivaretariksi, kolmas tyytyy kurkkunsa juottamiseen ja pullonsa paimentamiseen, ettei se pääse kuiville, mutta jokaiselle ja itsekullekin heistä on pääasia se, että ransuuni riittää, kenellä vilja laarissa, kenellä toppi kiiivettäväksi, kenellä ainetta juotavaksi, viikoksi, vuodeksi, elämäni jäksi, kuinka pitkälle tahdossa on vieterin vetoa mittaamaan! Minä mittaan viikoksi ja mittaan aineen, muutamat mittaavat vuosiksi ja mittaavat viljan, kolmannet mittaavat elämäni jäkseen ja torkottavat toppinsa nupista pilviin: viikon mitta on tarkin, vuoden mitta on vaikea ja elämäni jäksi mittaaminen on hulluutta. Minä olen valinnut tarkimman mitattavan, ja kun pulloni maanantai-aamuna on täynnä, niin minä takaan, että nousevan maanantain aamunakin, jos minä silloin vielä kuljen näissä maallisissa tallukoissani ja viina vielä juoksee tässä maallisessa kurkussani, niin silloin on vielä välkkyvä kirkas tilkka pulloni pohjalla, ja tarkalleen sen kulauksen mittainen

tilkka, jolla se tyhjennetään, ennenkuin siihen kaadetaan uutta ainetta! Sen minä olen mies takaamaan!’

’Sen miehen asiat vasta huonosti ovat ja vasta sen miehen sopii hakea nuoran paula kainaloonsa ja kävellä metsään sopivaa oksan kränää katsomaan, jolla ei ole ymmärrystä mitata kulauksiansa niin, ettei pullon pohja pääse juoksemaan kiville keskellä viikkoa! Kuunnelkaa, pojat, minua, joka olen kokenut mies, älkää ikinä mitatko ensimmäistä kulausta liika runsaaksi, eikä toistakaan, eikä kolmattakaan, vaan säästäkää viimeisen kulauksen vara täydeksi. Sillä lailla viinassa ja sillä lailla muussa elämän maistamisessa. Pullo on paljasta lasia, kun siitä on viimeinen pisara nielty, laarissa kopisee lauta, kun siitä on viimeinen jyvä kaukaloitu ja ihmisen sydän on tunkiolle viskatun anturarajan veroinen, kun se on viimeisen sykäyksensä näpäntänyt! Ruokkikaa pulloanne, ruokkikaa laarianne, ruokkikaa sydäntänne, niin teette toimillisesti ja teillä on särvintä, särvintä viinan nälkään, särvintä leivän nälkään, särvintä elämän nälkään! Mutta niin suurta pulloa ei ole, ettei ihmisen jano ole vielä suurempi, jos sen valloilleen päästää, eikä laaria niin syvää, ettei nälän pitkä kieli sen pohjalautoja viimeisestä jyvästä puhtaaksi ylettyisi nuolemaan, jos sen vaan päästää mittaansa venymään, ja ihmisen ahne sydän, se on nälässään ja janossaan sitte semmoinen peto, että jos sen hellittää järjen raudoista, niin paratiisin tarhoissakin ja taivaan pitopöytien partailla se vielä kiljuisi nieltävää himonsa huutavaan kitaan!’

’Pitäkää siis järjen vankina sekä kurkkunne jano ja vatsanne nälkä että sydämenne tahdon ahne loimo, ja mitatkaa pullosta, mitatkaa laarista, mitatkaa elämän suuresta kaukalosta sillä mitalla, että on kurkullanne nieltävää, hampaillanne purtavaa ja sydämellänne halattavaa tänään ja huomenna,

suvella ja talvella, silloin kun tukka vielä versoo paksuna harvenena päälaen marrossa ja silloin kun varisevat viimeiset harvenneet karvat kallon kaljulta. Ihminen on nälkäinen ja ihminen on janoinen eläin hamasta siitä hetkestä, jolloin itkevä itikka sokein silmin ja ahmivin huulin imee hakevan turpansa äidin lämpimän rinnan antavaan suoneen, hamaan siihen hetkeen asti, jolloin peukalo löysää kuolevalla elämän rinnan kukkuloilta ja hervonnut huulipari hellittää ahneesti juomansa nisän! Kuka on kuolannut suussansa runsasta, hersyvää nisää, kuka on repinyt köyhää ja ehtyvää, yhteinen on ollut elämänkestävä jano, ja yhteinen on lopunkin varma saalis: hengettömäksi jäykennyt huulipari, jonka kelmenneelle riimalle elämän hellitetty rinta kukaties vielä vuotaa viimeisen tippuvan pisaran turhaa, tuhlattua surkua ja karvasta kyynelvetttä.'

'Paljon ei ihmisellä kyllä ole järjestämisen varaa, tauti tavottaa pideltävänsä ja horkka ravistettavansa yhtä hyvin vällyjen välistä kuin hangen kannelta, korsi kaatuu viikatteen terään olkoon nuori vai kuolastunut, ja turma on sama, saako surmansa sammakkona madon kidassa turpeen pimeässä vai kirkuuko kiuruna viimeisen valituksensa ilman laella haukan kynsi niskassansa! Mutta se mikä on järjestettävissä, se on miehen järjestettävä, ja hulluksi minä sanon sen herapään, joka huomaa vajansa halottomaksi vasta kun pakkänen paukkuu tuvan seinien sisäpuolella, pullonsa pisarattomaksi vasta kun omaa kieltänsä janoonsa nielee ja ortensa arkuttomaksi vasta kun kuolema jo omissa kynnenpäissä nikkaroi! Viisas mies niistä nenänsä itse, pitää itse kurkkunsa märkänä ja mahansa mäskissä, itse hän viimeiset lautansakin höylää, niin ei ole miehestä vaivaa muille elämässä eikä miehen luista kuoleman jälkeen.'

'Katsokaas, minun tuvassani on kaksi asiaa kelvollisessa

hoidossa, ja ensimmäinen niistä on arkku tuolla, jonka näette tervattuna ja kuivana oven päällä orsilla, sen minä joka lauantai-ehdot viimeisenä ennen maata menoa ja kellon vetämisen jälkeen ja kun olen lukenut siunausvirren, nostan orsilta alas laattialle, pyyhkin hihallani kansilaudat ja hankaan kyljet viikon tomusta, kopistan sisäpuolenkin nurkat puhtaiksi, sovitan silmälasitkin nenälleni, ettei pidä jäädä hämähäkin sorkkaa juoksemaan minun viimeiseen sänkyyni, ja käärin nuottarasut jaloissa paremmin, etteivät kolistele orsiin, kun nostan mustan takaisin paikoilleen. Ja toinen hoidettu asia on pullo, niinkuin hyvin tiedätte, tuo toinen musta tuossa laudalla, nurkkahyllyllä, sen kaula kurottaa kurkkuansa kiiluvan kirkkaana kuin katin silmä pimeässä ja toro välkkyä kuin pestynä ilman seitin siekalettakaan lasisilla huulillaan, sillä niin monta kertaa päivässä minun kämmeneni käy asialla kaapissa, ettei ole pelkoa tomun paatumisesta kurkun kädensijaan, ja niin usein minä kulauksen kallistan, että hämähäkkikin oppii turhaksi työksi verkkojensa nypläämisen minun nieltäväkseni. Kirkkaiksi minä hankaan sekä pulloni kaulan että arkkuni kyljen, toisen maallista hyvääni varten, toisen taivaalliseksi tarpeikseni, ja niinpä ovat asiat Kaaskerissa hoidetut sekä sen päivän varalta, jolloin kurkku vielä nielee kuin siksi päiväkikin, jolloin viina on ihmiselle yhtä turhaa tavaraa kuin muukin maallinen. Niin olen minä, Kaaskerin Lundström, järjestänyt elämäni säntilleen, minun arkkuni on valmiina ja minun pulloni pohja märkä, ja mitä huomina päivä luuleekin minulle tuovansa, arkutonta miestä se ei kylmää ja pisara on säästöissä viimeiseksi nieltäväksi.'

'Pitäkää, pojat, tekin huoli siitä, että teilläkin on korjossa kaikki, mikä korjossa pitää miehellä olla, niin suljette silmänne tyvenesti ehtoosti ja avaatte ne yhtä tyveninä aamusti, sillä

ummessa silminkö vai valveilla, on miehen aina oltava valmiina. Talonko tavaroineen, vai pullon viinoineen, rahaako lahviinsa vai karvasta suuhunsa, komentosillanko anturainsa alle, vai köydenpalasenko kurkkuansa varten, vaimonko sänkyynsä vai kuopan paikan arkulleen, minkä kukin tarpeellisenä pitää, sen katsokoon itselleen ja varatkoon valmiiksi aikansa, sillä miehen myöhäistä hätiköimistä nauravat tytöt tanhualla ja tulenharakka palavalla katolla, sormista kierineet kolikot ja jalan alla hajoovat laivan lankut, vuosien haihtuva vahto ja kuoleman kaljupää viikatemies.'

'Sanovat minua Kaaskerin saarnaajaksi ja nauravat, ja paljon minä puhelenkin, sitä minä en kiellä. Mutta ero on kuparilla ja hopealla, ja kuparilantilla sopii nakata vaikka nappipeliä, mutta hopeariksiin tallettaa viisas liivinsä taskuun; ja minun sanani, vaikka sen itse sanon ja vaikkette niitä ymmäräkään, ovat silkkaa painavaa hopeaa, jota sopii noukkia korvan talteen ja järjen talteen. Te nyhyitte toisianne kylkiin kyynäspäillä ja kyllä minä huomaan naurun salan nuorten huulipartojenne peitoissa! Kukaties minä viljelenkin suutani parempaan ryyppäämällä kuin puhumalla teille, mutta kuputäysi kukkaro varistaa kolikkojansa laattiallekin kissanpoikien kieriteltäviksi, ja pata sylkee tulella liikarokkansa laitojen ylitse tuhkaankin. Tämä on minun tupani ja tämä on minun pöytäni, ja minä puhelen omassa tuvassani ja oman pöytäni takana itselleni, ja te kuuntelette siitä, minkä kuulette, ja hämähäkit nurkissa kuulevat saman ja ymmärtävät, minkä ymmärtävät.'

'Minä olen karju karsinassa ja minä olen tervas tunkiossa, ja vaikka on lätissä läsevää ja vaikka hautoo tunkion löyly, niin karju körisee hampaansa takaa ja pihka puhisee tervakseen kyljestä! Vasta mädässä siemen itää ja vasta purtu

jänis parkuu, ja mieskin ajattelee vasta lantana ja suu saa äänen, kun luita rutistetaan. Minä olen Kaaskerin Salomo, ja sanat hyötyvät lihaviksi minun suussani, koska ne kasvavat kasalta, ja huuleni vuotavat viisauden palavaa viinaa, koska on sisuksissa poroa, ja vuosien haude kypsännyt mujun. Särkevän hampaan vasta omaksensa tuntee, ja katku kulmissa ja poltto kylkiluiden alla vasta miehelle oman mielen virsikirjan sangat avaa ja sanojen karvaat helmet kielelle vierittää. Pojat, laskekaa ja oppikaa, kyykkikää päivä päivän ja viikko viikon jälkeen minun pöytäni edessä, tuhrikaa paperit ja nuuskikaa numerot, juoskaa tiedon jälkiä tietämisen eksyttävässä korvessa, juoskaa ja nuuskikaa kuin koira ketun polkuja metsässä, kuono maassa, kuonon läpät leveinä, nuuskikaa puska puskalta ja polku polulta koko tietämisen sikeä metsä, sikin sokin ja ristin rastin haa'an koivuliepeiltä salon sakeimpiin sisuksiin, niin hieno ei ole nuorten kuonojenne vainu ja niin nopea ei ole notkeitten kápälienne juoksu, että te viisauden ketun pyytäisitte ja ahnas hampaanne hälväisisi luikkivan huhkivaan turkkiin! Viisauden kettu on liukas eläin, ja kun haukkunne raikuu idässä, nauraa viisauden kaiku lännessä, ja kun te hullut ulvotte kuun tyhjälle kilolle kuusen latvassa, piilee karvaselkä saalis turpanne kurottuvilla juuren pehkössä. Juoskaa, ei tanner kápälien alta lopu, vinkukaa, ei kieli kidasta tipu, ja kun on aamu muuttunut päiväksi ja päivä ehtooksi, jahti lopussa ja kuono kedossa, viimeinen hammas lohennut leukapielestä ja kolottavien koipi-piippujen ainoana palkkana oman nuolevan kielen köyhä surku, niin kukas luikkii puskasta kedolle, ja kuka loikkii pelinsä hulluimmat hypyt läähkyvän kuonon ja vaisusti raottelevien silmäluomien edessä, jollei vilkkuhäntä itse, viisauden pyydetty kettu, elämänpäiväinen karkukoipi! Kylläpä nyt on kesy

olevinaan, kun tietää varpaat veteliksi ja hampaat haluttomiksi! Paneutuu raato laiskaksikin neljälle kypälälleen, liehtoo häntää juuri kuonon kurottuvilla, välkyttää kylkeä juuri hampaan hälväisemillä: tässä minä olen, tällainen minä olen, karvoineni, kiiltoineni, sieppaa kupeeseen, jos kerkiät, karaa kylkeen, jos riipastaisi! Mikä ketun livata vaikka kielellään kuononpäättä, jonka takana ei ole hammasrivi härisemässä, ja mikä viisauden vilkutella vaikka helmojensa hempeimpiä pyytäjälle, jonka verta routaa vuosien hyhmä, ja jonka kättä ei kutsu ja sormea sytytä hempukan hempeissä reiden pyöreä paalle ja kupeen hullaava kukkula!

'Viisaus on nuorena veressä tahdon paisuvaa voimaa ja käden ottavaa rohkeutta, silmän iskevää väkeä ja suonen lentävää sykettä, viisaus on nuoren ajatuksen kantava siipi, nuoren teon uljas syöksy ja nuoren uskon liekkivä kärki, mutta vanhan viisaus on kannikan hometta ja särkyä survitussa luussa, veren hapanta häkää ja sinimarjojen kolotusta elämän pitelevien kourien kirvelevillä sormisijoilla ja vanha viisaus on tuulen rapina lehdettömässä puussa ja viinan haju astiassa, jonka pohjalta on nielty viimeinen juokseva pisara, haluttoman otsakulman ravistunut ajatus ja herpoissa ikenissä turhasti heruva sanojen löysä kuola! Minä olen vanha roska, vinoksi tallattu kenkäräjä tunkiolla, veneen laho raato pysytetty pihatton päädyn nojooon sateensuojaksi hyyskäriu'ulla istujalle, minä olen Kaaskerin Lundström, meren sylkemä kapteenin hylky, jonka hoidassa enää on ainoana heiluvana vain oman pullon pohjalla loiskuteltava viinan laimiska, ja te olette nuoria varsoja, vasikkoja keväisellä laitumella, joiden tyhmä turpa ei vielä ymmärrä ruohon makeata hajua, torkkuva varispoikue aidan harjalla, jolle emo saa rääkyä kurkkunsa verilihalle, ennenkuin paksupäät älyävät, että tulla longuttava

kaksilahkeinen, jolla on luisen sijasta lihainen nokka, naama alastomasti höyhenetön ja siipien paikalla kaksi killuvaa varrentynkää, on vaarallinen otus, jonka lähettyviltä viisas korjaa luunsa höyhenineen turvallisen matkan päähän, minä, miehen romu ja te, maitisilmut miehiksi, minä teihin miehen muotin painan ja minun tietojeni kipistynyt juuripiimä puree teidän ajatustenne hulakoivasta maitomakeasta järjen kypsän ravitsevan viiliruuan.'

'Kulta on hyvä asia paikallaan ja lanta vielä parempi omalla paikallaan; paikallaan! sanon, sillä ei se pelto paksuakaan satao lykkäisi, johon hullu olisi kultaa voimaksi kylvänyt eikä se isokaan piironki miestänsä mahtavaksi paisuttaisi, jonka laatikot hupsu olisi sullonut pakilleen tunkionsa tuoksuvinta parasta, ja niinpä olen minäkin mies paikallani ja lannan kullan veroinen höystäessäni tietojeni palavalla väellä teidän soukkien aivokoppienne laihaa urpasarkaa, mutta turhaan minä rintaa röyhistelisin komentosillalla ja kiskoisin kurkkuni paksusta köhästä paisuvan äänen, joka karmeana kantaisi laivan perästä laivan keulaan ja kannen kaikuvilta toppien vinkuun, sillä tuuli saisi äänestäni hampaansa irviin ja touvien nuorat viheltäisivät kiroa korviini, miesteni silmät luimuisivat minulle karsasta pilkkaa ja oman sisuni tieto kiljuisi minulle selvät sanat: mitä haaskavariksesta pitopöydän juhlavatiin, ja mitä Kaaskerin kapteenista laivan komentosillalle!'

IV.

Seisoi kolmas punssikuppi jo tyhjennettynä pöydällä ja Pukkilan mieli oli alkanut käydä pehmeäksi. »Lundström on ollut minunkin opettajani joskus», sanoikin hän Lahdenperälle ja selitti sekä tunsii itsensä liikutetuksi. »Melkein veriset vedet silmiin pusersi, kun Aatun puheista sitten seuraavana pyhänä kuuli, kuinka pistos oli sattunut, ja mitä puheita Lundström oli pitänyt, kun jätin Evaldin pois hänen koulustansa. Melkein, sanon, vaikkei kuitenkaan aivan, sillä nalkutti sydämessä kuitenkin närkästys siitä, että oli pitänyt poikaa pilkkana ja toisten nauruksi juoksetellut hangissa ja pihoilla, sitäpaitsi pisteli sekin mieltä niinkuin ota, että Jannen, Jatafiinan Jannen piti istua pöydän päässä, kun Evald, meidän Evald sai nökötellä etupenkillä ja toisten joukossa. En senvuoksi sanonutkaan mitään, vaan niistin nenääni ja annoin Aatun jatkaa sekä ajattelin sitäkin, että puhukoon Lundström, mitä puhuu, niin kaupungin koulut ovat sentään herrojen kouluja ja sieltä saa Evald diplomit. — Minä siis nuhisin vain nenääni, enkä sanonut mitään, vaan kuuntelin ainoastaan, mitä Aatulla oli enempiä tietoja samaisen maanantaipäivän opetuksista Kaas-kerissa. Arkustansa, ruumisarkustansa orsilla porstuan oven yläpuolella olikin Lundström edellisen jälkeen ja äsken puhutun niskaan alkanut ladella, koska silmä kierrellessään oli osu-

nut siihen, sieltä kun sen musta kylki kumotteli laen pimenoista. Oli Salomonin saarnansa ja varhemman madonlukemisen kestäessä ja karvasmarjojen virutteluiksi kallistellut kurkkuunsa joitakin niitä kulauksia, jotka hänen puheistaan päätellen olivat hänelle hänen viikkonsa virstantolppina, ja olivat siis, niinkuin Aatu sanoikin, ajatuksen kintut äijällä niinkuin pienillä huittisten keinumilla, kun jamattiin pöydän takana edelleen:

'Katsokaas, rääksi ja syljen röyskäksi minä itseäni sanon, mutta minä olen sittenkin semmoinen mies, että minun silmäni ei sävähdä eikä luomi läpytä nahkojansa valkuaisen ylle, kun aamusti ensimmäisenä huomenen valjetessa minuun tuijottaa terästä terään hämäristänsä Musta tuolta orrelta, enkä minä kurkkuani niele ja pitele kylmyvin kynsin paidan pieltä sydämeni yllä kun samanen Musta ryömii pimeänsä pohjattomuuksiin takaisin minun sammuttaessani talikynttilän sänkyni vierestä ehtoosti ja yön pimittävien näppiänsä tukahuttaessa viimeisen kipunan kynttilän sydämen käryävästä tutkaimesta. Minä ajatelen vain, että arkku on arkku ja pelkkää tervattua mäntylautaa, ja että minun omat luunihan ainoastaan siinä joskus lahoovat, minun luuni, joita minä en nytkään pelkää, vaikka ne ovat elossa ja valmiit synnin pahoihin! Ja semmoinenkin mies minä olen, että minä en säikähdä sanaakaan ja peljästy itseni nimittämistä oikealla nimellä, silloin kun se paikka sattuu, ja sanomasta itseäni hylyksi, silloin kun minä olen hylky. Katsokaas, kun mies makaa valveilla yön sydämessä ja hänen selkoisilla silmillään ei ole muutakaan tuijottamista, niin levittävät ne teränsä pimeyteen ja juovat pimeyttä kuiluihinsa yhtä ahneesti kuin päivällä valkeutta, ja samaten, kun miehen toimivalla sormella ei enää ole muuta askareen arvoista ja miehen jauhavalla järjellä muuta raken-

neltavaa, niin höylää ja sovittaa hän sormiensa kankealla huolella arkkunsa lautoja ja mittaa ja järjestää järkinsä kuluneella toimella tilat riittäviksi ja liitokset lujiksi viimeisessä majasaan, ja vieläkin samaten, kun miehellä on mennyt myttyyn muu elämässä ja viimeinen puola katkennut kiipijän tikkaista, niin on hänellä kuitenkin saaliinaan oman itsensä raunio syljettäväksi ja tantereena poljettavaksi anturainsa alle.'

'Minä olin piirustettu semmoiseksi mieheksi, että minussa oli sekä ryhää että ryntäitä muuksikin kuin nykyiseksi Kaakerin kapteeniksi, ja Lundströmin anturassa oli tanaa jos leveyttäkin läiskyttämään laveatakin komentokantta. Olettekos nähneet selkälokkia valtamerellä, kun Atlannin aalto paisuvalla parmallaan hengittää sen laivan partaan tasalle ja korkeammallekin, sitä poikaa on komeata katsella, kun se sankansa levittäen ja hahmaisten ilmaa syltäisten siipiensä alle kiskaisee itsensä vyöryvän harjan roiskeesta ja parilla siiven soudulla singoten toppien tasalle loittonee mellastavan lakean ylitse kurkku kurotettuna ja auringon kilo vilahtelevilla siivillä hyppelemässä. Minäkin, vaikka nyt ovat sulat kynityt ja sangoista pelkät tyngät jäljellä, olen havittanut humisevaa siipeä meren pielettömällä lakealla ja tuntenut taivaan vapaitten tuulten huljuvan nyt varisseissa höyhenissäni! Kelpaa viljellä kantavaa siipeä, kun on sulkaa sangoissa ja menon puhti nokassa, tilaa lentäjällä edessä meren mahtuvilta ja ruumaa yllä taivaan korkeudelta!'

'Minä olen ylpeä mies, kopea mies, minun kulmieni luukuori kaartaa koppa-astiaa, jonka saumojen sisäpuolelle mahtuu aivonharmaata enemmänkin kuin yhden miehen tarpeiksi ja minun sydämeni pumpussa on läppää valelemaan veren löylyllä laiskempaakin kiuasta kuin kuumottaa minun ohauksieni sisäpuolella, ja jos olisivat asiat toisin ja Gotlannin nokka makaisi

sträkkiä lännempänä, niin Lundström ei istuisikaan tällä hetkellä ja tänäpäpä Kaaskerin homeisessa tuvassa tyhmien pojan-kloppien töllisteltävänä, ja siirtäisi silmää pullosta ruumisarkkuun ja ruumisarkusta takaisin pullon kylkeen mitaten järkensä kaikella väellä, ettei pullo pääse tyhjäksi ennenkuin arkku saa täytensä, vaan Lundströmillä olisi sali ja kamari kaupungissa ja oma fregatti jokaisen valtameren kuljulla kallistelemassa ja Lundström olisi isonen mies keinutuolissaan ja puhelisi ruotsiksi herroille ja engelskaksi konsuleille ja kun tämän pitäjän papat, Pukkilat ja muut, tulisivat puhelemaan meriasioista raha-Lundströmin kanssa, niin istualta minä heille kättä paiskaisin ja torkottaisin tulijan piipun varrella istumaan ovipieli-tuolille. — »Jahah! jokos lehmät rupeavat poikimaan mailla?» minä sanoisin, kun he kyselevät Itämeren rahteja. — »Koskas täytyy ajatella vasikkakarjan porvaamista Tukholmaan!» sanoisin puhisisin ja huutaisin piian kyökistä kaatamaan vieraalle konjakkia. — »Eikös silakka enää näytä selkäänsä kutuvesillä ja savi käänny pellolla, kun isäntä kerkiää parhaana touko-aikana juosta rahteja kyselemässä kaupungissa!» murahtelisin ja sanoisin piialle: »tiputa minullekin piraus, mutta paremmasta pullosta!» — »Kippis siis vaan!» sanoisin kulautettuani karvaan poskiini. — »Itämeren rahdit mahtuvat liivin taskuun, mutta Riioon seilatessa on paras ottaa kapsäkki mukaan kolikkojen sullomiseksi!» neuvoisin. — »Vaikka en minä ymmärrä, mitä tekemistä on pirulla paratiisissa, sialla salissa ja talonpojalla täkillä! Härkä on hyvä juhta pellolla ja piki pitävää voidetta nuottapaatin saumoihin, mutta en minä härällä herrastele joulukirkkotiellä enkä sivele piellä penkini lautoja! Talonpoika on herra vaolla ja kuningas tunkiolla, mutta tolvana täkillä ja moukka kajuutassa. Savi on laiskaa ainetta ja sitä sopii tuuppia verkkaan ja kun ei turve

käänny tänäpäpä, niin sitä väännetään huomenna, mutta meri on vetelämpää ja sillä on liukas livaseva kieli ja ken ei sen ällä äkkää tänäpäpä, sen silmäkuoppia nuolevat kalat huomenna. Sarkaa on eri asia tallata tallukallaan ja kantta eri asia astua anturallaan. Sarka vajottaa, mutta sen savesta kiskoo kinttunsa ja tarpoo turvallisesti uuden lavean askeleen vakaan vaon verkkaisesti kääntyvällä niskalla. Kansi ei tosin vajota, se on silo ja nopsava tepasteltavaksi, mutta se vietävä keikkuu ja konstailee anturan alla, ja kun astut sitä vastamäkenä väistyykin se myötämäeksi askelesi alta ja kun nakaat hartiasi ja sääriketarasi tanaan kannen vasenlivetystä vastaan, niin kieppaseekin meren muljaava harja tannertallusteltavan allasi päinvastaiseen alavinoon ja sieppaapas silloin nopeasti sääripiippusi ja ruokakoppasi uuteen vatupassiin, ellet tahdo lentää samaa lystiä kämmenet edellä partaan ylitse meren vetelään, jonka kita nielasee yhtä makeasti kihisevään poskeensa tuhruisen kokin kuin kiroovan kapteeninkin, multaisen moukan kuin pikisen merimiehenkin! Niin että Pukkila' («olipas äijää pistänyt, pistänyt makeasti, pahasti suoraan munaskuihin kuin madon hammas, kun olin ottanut pojan pois, Evaldin pois hänen opistansa!») lykkäsi Pukkila sanan sekaan ja selitti tulkitsi sivusuulta omiansakin Lahdenperälle kesken kertomiansa ja Aatun puheita), 'pukkaa sinä, Pukkila, turvetta vaan pellollasi, siihen säätyyn sinä olet syntynyt ja talonpoikaa tekemään on sinun isäsi pestannut äitisi sänkyynsä!' Semmoisia minä puhelin ja nyhisin tuttavallisesti piippuni varren suupalapäällä kippari-isäntää rintapieleen, kaataisin kaapista tilkan lisääkin omaan lasiini. — 'Rahdeista puhellaan niille ja sellaisille, joilla on nenäluussa haistimet suurempaankin rahaan kuin killinkiin, ja joilla on ajua tukan alla ymmärtämään lompakko liivin yllä mahtu-

vammaksi mitaksi kuin ruumaavinkaan laari aitassa, mutta sinulta ja sinunkaltaisiltasi savikonteilta kysytään, mitä perunanelikko maksaa tänä kevännä!’ Mahtava mies minä olisin keinutuolissani keikuttelemaan ja rojosia puhelemaan ja niistettynä miehenä palaisi monikin minun rapuiltani!’

’Ylpeä mies minä olisin ollut paisuessani ja ylpeä olen yhäkin kuin tyhmä säkki, joka pullottaa yhtä pakillaan, olkoon se sullottu kurkkuansa myöten vaivaisilla akanaruupuilla, vai painakoon se silkkana jyvänkultana, ja kihisen kopeutta kuin kuumotettu kiuas, joka sylkee yhtä vihaisesti, viskaako sitä kupillisella viheliäisintä kuljuvettä, vai valeleeko sen nokisia kiviä parhaalla Ranskan rommilla! Ylpeä mies minä olen, ja kun ei minulla ole muuta ylpeiltävää jäljellä, niin minä ylpeilen sillä, että olen mies sylkemään itseäni päin kasvoja! Minä en pelkää sanoa asioita nimeltänsä, enkä minä hansikasta hae, kun minä sontalapiota pitelen, ja kun minä olen lortti, niin minä sanon itseäni lortiksi, mutta isoksi lortiksi. Mitä muhkeampi rakennus, sitä paksummin tuhkaa palopaikalla ja mitä suuremmat pidot, sitä enemmän rikkaa jää lakaistavaksi tunkiolle! Minä olen tuhkaraunio mieheksi ja rikkatunkio kapteeniksi, ja tuhan rikkaudesta saatatte mitata seinähonkien jyhmyä ja rikkojen runsaudesta pitopöydän kuormat ja astioiden kukut salissa!’

’Madot kasvavat raadossa ja ajatukset sortuneen miehen pääruumassa. Minä olen ajatellut kaikki asiat, minä olen ajatellut, miltä tuntuu luitteni levätä, kun multa kopisee arkun kannelle kolmen kyynärän turvaksi eikä enää kurkkua janota ja vatsa vaadi perunaansa, ja minä olen ajatellut kotkan ajatukset, kun se tyvenesti levähtelee laveita siipiänsä ilmojen niskalla pilvien tasalla ja kaulaansa kurkotellen ylpeästi tarkastelee penikulmien niitut maan matalalla allansa tietäen kynsiensä omiksi ja nok-

kansa raadeltaviksi kaiken nelinjaloin ryömivän tai vatsallansa matelevan, minkä silmien nuolipari maankamaralla tutkaimiinsa tavottaa! Minä olen ajatellut, mitä tuntee suomittu, kun pureva piiska viiltää punaiset jälkensä vapisevaan selkään ja kouristuva käsi murentaa sormiensa välissä santajauhoksi kiven, jota mahditon ei rohkene kohottaa kurittajansa otsaluun muser-timiksi, ja minä olen ajatellut kylmyyden vilun sen miehen kulmaluissa ja palelevan yksinäisyyden sen ihmisparan sydän-kuopassa, joka on korotettu kansan keskellä niin korkealle istuimelle, että vihakin masentaa väkevyytensä polvistumisen petokseksi hänen edessänsä, ja että rakkaudenkin on kuulutet-tava kuiskauksensa hänelle ylistyksen julkealla kielellä. Sem-moisen miehen ihonahoissa minä olen elänyt, jota ei kukaan pitäjässä pidä laattialle läjäytettyä sylkyläiskää parempana, mutta olisi näihin samoihin nahkoihin mahtunut semmoinenkin mies, jota pitäjän isännät ja isoseet puhuttelevat lakki kourassa kirkkomäellä ja herrat ja häntätakkiset seisoaltaan kaupungin saleissa. Minä olen jumalattoman poljettu ja jumalattoman pai-sunut mies, eikä sitä tiedä kuin kokenut, mikä pätsi palaa sen miehen päässä ja mikä kytö porottaa sen miehen kylkiluiden alla, joka luiltaan isäntänä käärii kerjäläisen ryysyjä jäsenilleen ja petohaukkana kynsiltään nyppii nokkansa lohenneella tyngällä kanakopin kirppuja siipisankojensa sulkajuurien jät-teistä!

'Kun on lieskaa padan alla ja uutta tervasta viskattavana valkeaan ja kun on kansi padan päällä piukka ja pitävä, niin kypsäksi muhenee sitkainkin häränreisi ja nivuskin hautuu ham-paan purtavaksi, ja kun on miestä keitetty elämässä niinkuin minua, niin kyllä lähtee ajatuksen lientä luista ja viisauden mujua muhkuraisestakin kallost! Minä sanon teille, minun puheeni kannattavat kuulemisen ja minun sanani korvakoppaan

kätkemisen, sillä kolmenkymmenen vuoden kolmesataakuusi-kymmentäviisi päivää ja pitkää yönpuoliskoa on niitä syöt-tänyt jyskävä sydän aivoille, joiden parkki ei alussakaan ole ollut paljasta tuohta, ja joiden lihoovaa sarkaa on joka Jumalan vuosi kastellut viisikymmentäkaksi kannua kirkasta ja kallista viljaviinaa! Mitä tietää tallaavasta anturasta niittyaitansa suo-jissa huojuva hyötyheinä, jonka kahisevaa harjaa vain tuulen lauhkea käsi joskus pitelee ja kampa, kunnes viikate viimein puree kaatuvan korren ja harava harpasee ruumiin, ja mitä tietää elämän vaarallisen meren viskaavista ja vajottavista nie-luista se, jonka jalan tana on elämän päivät lapsuuden liehu-vista leikeistä ja nuoruuden rientävistä juoksuista miehuuden kestävään kyntötyöhön ja levähtelevän vanhuuden vapisevaan vaellukseen asti tuntenut anturansa alla saman perityn pienta-reen turvallisen pohjan ja vaarumattoman askelsijan? Vain pihamaan poljettu, pissattu ruoho kokee, mikä ponsi on matalas-akin potkaista suoraksi survittu varsi, ja mikä värin väki on juotavissa persoon lehteen karunkin kamaran vihaiseksi kaste-tusta mullasta, ja vain elämän kovassa kaukalossa huljittu mies tietää ruskuvat luut omikseen ja ajatustensa mäsän omien aivo-jensa kivuksi!

'Minä olen tuntenut laivani lankut ja elämäni niitit lotisevan hajalle jalkojeni alla, ja minä olen vetänyt vertatihkuvien sor-menpäin äitini synnyttämän ruumiini meren nielevästä kidasta Gotlannin kiljuvalle kalliolle, pelastanut kuiville horkkaiset luuni ja värisevän nahkani, mutta omin näkevin silmäkuopin saanut tuijottaa, kuinka kolmimastolaivani, äsken vielä ylpeä fregatti, paisuvat purjeet palvelevassa tuulessa läiskävinä ja korkea keula kantavan meren kesyttömiä orheja kopeilta kupeil-tansa viskoovana, nyt hylkynä, mastottomana, jokaisen voit-toansa kyömistelevän aallon paiskittavana vielä viimeisen kerran

kohosi meren pilkkaavan käden nostamana, ennenkuin se, mustat lankkukyljet värisevinä kuin ammuttavalla koiralla ryyppäsi keulallansa viimeisen lastinsa hautaavaa merta ja vajosi silmieni edessä nielevän syvyyden peittävään hotkoon, saanut sydän rintaluitteni kauhistuvaan koloon pakenevana tuijottaa, kuinka kuohun vyörystä tuolla, aallon kidasta täällä paljastui viimeisen kerran tyhjään ilmaan kurotteleva käsipari ennenkuin hyökkyvä meri sammutti huutavan suun turhan äänen, ja taistelevan käsiparin toivottoman hädän kätki peittoonsa loiskiva kuoleman lakea, kunnes lopulta oli edessäni enää vain mylvivä ranta kivittämässä korviani kirouksensa metelillä ja hengetön meri, joka hammasriviensä valkeasta kiehusta ja ikeniensä viheriästä irvestä kiljui minulle jokaisen verenpisarani omaksi elämäni viimeiseen päivään saakka kuoleman kynnyksen ylitse astuneiden miesteni ja silmieni edessä viimeisen ryyppynsä juoneen laivani jäähmettävän tervehdyksen: Sinä, elävä mies, meille kuoleman kylmät portit avoit!

MERIMIEHENLESKI.

I.

Ketoniemen Riikka — Fredrika Emerentia Jäderholm luku-
vuoroilla kutsuttu — oli sormekas ihminen, käteväksi häntä
juuri ei voinut sanoa, vaikka hänellä olivatkin tuolut, Valpur-
sängen nikkarin varvaama rukki ja Kiparluodon tätivainajalta
peritty täkkipooka kammiossa, mutta sormekas ihminen hän
oli, niinkuin sanottu ja ehdottomasti nopein triivin nyhtijä
pitäjässä.

Triivin nyhtiminen on nimittäin eri asia kuin muu sormen
viljeleminen. Kudo sukkaa esimerkiksi, niin siinä on pidettävä
tiukasti ajatuksen nokassa, montako silmää varraspari kerkiää,
ja päästä hiukkakin ajatukset omille ohjaksilleen, niin silmä-
luku on sekaisin ja saa purkaa koko kierroksen. Puhumatta
kutomisesta, jossa saa pitää ajatuksistansa kiinni kolmella
pihdillä, että jalka polki aikanansa, että kaide iski tiiviisti ja
että aina oli oikea syöstävä sormissa loimen rakoon sujautetta-
vaksi. Säkkikangasta vielä ja yksiniitistä sarkaa jollakin
tavalla, mutta kaiken maailman rantukankaat ja muut herraset
ryysymatot, siinä sai olla silmä paimentamassa ja sormi vahti-
massa, että oli käsissä punapuolasyöstävä punaiseen raakuun ja
vihreä viheriään. Ajattele semmoisessa omia ajatuksiasi! Mutta
triivin nyppiminen? Nypi ja nyhdä, touvi kirpoo ja säije irke-
nee, käsi askartaa ja ajatukset kulkevat, tuoksuva tervarohdin

kähertyy kasaksi laattialle hameen liepeisiin ja rapisevaa köyttä on kiskottava lisään polville. Ajattele vinhemminkin, sormet hyörivät nopeammin vain, ranne kiskoo kiivaammin, kasa kasvaa korkeammaksi polven vierellä, ja köysivytyhti tuolin toisella puolella laihtuu rivakammin lenkkiä matalammaksi. Nyyhdi ja nyyhdi, sormilla on työtä ja köysiläjässä pinoa, ajattele ja ajattele, ajatuksilla on tietä ja elämän rannoissa matkaa, vasta kun liukuu köyden punottu pää pivoon, on sormi neuvoton ja ajatuksilla aika palata asioitansa.

Ja ajattelemista Riikkalla oli. Hän ajatteli Kustaata. Eihän Riikka enää nuori ollut. Koukistunutkin niin, että kun aamusti käväsi navetalla kutuansa lypsämässä ja sille varpuja varistamassa, yläruumis riippui melkein polun vaakasuunnassa, ikäänkuin tarkastelisi hän likinäköisesti, mikä rako oli sopiva epä-tasaisten kivien välillä tutisevan jalan astuttavaksi. Ja etuhampaatkin olivat varisseet ikenistä niin tyyten, että leuan köykyn yläpuolella suukin enää vain oli lovi, jonka sisään huulet olivat imeytyneet. Mutta Kustaata hän ajatteli. Ja sitä ajattelemista oli ensi Jaakon päivästä jo kestänyt kolmekymmentä vuotta.

Kustaa oli Esmeraldan puosu silloin kun Lundström, Flaku-Lundström juuri Kaaskerista tuolta rauman toiselta puolelta, seilasi Raha-Rambergin uuden fregatin Gotlannin mäkeen. Lundström oli itse keväästi kirjoittanut kaupungista Kustaalle — Riikkalla oli kirje vielä tallella arkussa kirkkosilkin alla ja hän piteli sitä joka sunnuntai kirkkoon hankkiessaan sormissaan, vaikkeihan hän sitä lukea ymmärtänyt. »Tule sinä nyt minulle puosuksi taas, sinä aina ennenkin minun puosunani olet ollut», sanoivat siihen olevan kirjoitetun. Mittumaarin aattona — olikin hyvin kaunis mittumaari sinä vuonna — Kustaa sitte olikin lähtenyt kaupunkiin Kaaskerin Malakiaksen

paatissa. Kaaskerin Malakias meni nimittäin Juditansa kanssa pyhiksi kaupunkiin katselemaan Lundströmin uutta laivaa — Lundström oli Juditan sisarvinaan poika — ja Kustaa pääsi siinä sopivasti mukana, kun puosua kumminkin tarvittiin riki-töissä. Silloin mittumaarin aattopäivän aamusti Riikka viimeisen kerran oli nähnyt Kustaan merimieskistullansa istumassa Malakiaksen paatissa ja merkilliseltä oli silloin kohta tuntunut rinta-alassa, ikäänkuin olisi sydäntä riipaissut patakoukku, kun paatti katosi seilineen ja väkineen Kaaskerin nokan taakse Seksmiilarille. Vasta silloin, kun vene jo oli hävinnyt näkyvistä, oli Riikkakin äkännyt huiskaista kerran esiliinansa liepeellä hyvästiksi. Se siinä kirvelikin, että vasta silloin sekin tuli mieleen, vaikka ei Kustaa sitä varhemminkaan olisi huomannut, koska istui koko ajan selin mastoa vastaan. Taisi Kustaallakin olla mieli raskas, niin ettei raskinut katsoa kotosilta päin, koska aamusti kistua rantasillalle nostettaessa puheli, että olisi maaryt tämän mittumaari-ehtoonkin kerta saanut olla kotosaunassa.

Ei Riikka senjälkeen kun Kustaa sinne hävisi silmistä Kaaskerin nokan taakse, sitte enää ollut Kustaalta mitään kuulumisia saanutkaan. Mitäs täysi-ikäinen mies, joka jo on ollut kaksikymmentä vuotta naimisissa saman ihmisen kanssa, enää kirjoittelemisen vaivoihinkaan rupeaisi, varsinkaan kun se ei olisi lähtenyt omista sormista, vaan olisi pitänyt kirjoituttaa jollakin pojannaskalilla ja Riikkan itsensäkin olisi täytynt juoksennella pitäjällä sitä luetuttamassa itselleen. Summa asiassa oli kumminkin ollut se, että siinä elokuun puolella, kun laiva viimein oli ollut täydessä rikissä ja lasti ruumassa, Esmeralda viimein lähti painamaan päin Englantia. Komea se lähtö oli ollutkin, Malakiaskin oli ollut näkemässä ja puheli siitä itse, Rambergin kaksi parkkia oli juuri palannut haminaan Espanian

matkalta ja Rambergin käskystä ne lennättivät liput toppeihin ja ampuivat kaksi kanuunan laukausta kumpikin ilmaan samalla hetkellä, kun Esmeralda niiden välissä helppasi ankkurinsa ja purjeisiin sieppaava tuuli ensi kerran puhalsi hengen laivaan. Niin monta lippua, kuin Esmeraldan signaalikistussa vain oli kirjavaa tilkkua karasi samalla hetkellä kolmeen täysimastoon ja Esmeraldan kumpikin keulakanuuna pamautti jyräyksen rannoille, Kustaa itse puosuna oli seisonut komeana toisen luntalla. Se siinä taisikin olla hullusti, se kopea lähtö, ja sentähden kaiketi herra Rambergille opetuksesi ja muille muistutukseksi fiirasi Gotlantia niin, että Esmeralda kolisi sen kärkeen, vaikka meressä olisi kyllä ollut ruumaa seilata sivutsekin.

Ei Riikka sitte ollut kuullut Esmeraldan haaksirikosta mitään ennenkuin kolmantena pyhänä kirkkomaalla, kun hän käveli ennen jumalanpalveluksen alkamista haudoilla ja katseli ristejä. Kirkkoherra oli kirkkotarhan portista tullessaan huomannut hänen niaamassa sivummalla ja astuttuaan askeleen pari ylöskäytävää arvellen pysähtynyt, ennenkuin kääntyi verkalleen ja kerran kämmenellään paljasta otsaansa pyyhkäisten hautakumpujen lomitse lähti kävelemään häntä, Riikkaa kohden. Kummallinen aanaus oli jo silloin leikannut Riikan sydäntä ja vasen käsi meni huomaamatta äitivainajan ristin kärkeen. Oikein kädestä oli kirkkoherra tervehtinyt ja katsellut hetken vakavasti silmästä silmään, kunnes yhäti köyhästä kädestä pitäen rupesi puhelemaan. »Turun aviisoista minä luin eilen ehtoosti, että Ruotsin kautta tullut tieto kertoo Esmeraldan haaksirikoutuneen Gotlannin rannoilla. Laiva on hukkunut koko miehistöineen paitsi kapteeni ja kokki.» Uskomattoman heikoiksi olivat Riikkan polvet lyöneet hameen alla ja jollei käsi olisi ollut äitivainajan ristin varassa, tiesi kuinka olisi käynyt koko kirkkoväen nähden, vaipunut vaikka maahan, ja

kurkkuun oli ilmestynyt semmoinen pala nieltäväksi, että kesti hyvän hetken ennenkuin sai kysytyksi: Sanottiinko siellä Kustaastakin, että Kustaakin on hukunut? Huulet jäähdyivät kylmiksi ja silmäterää levitti. »Kustaalla oli raamattukin kistusansa, minä pistin sen paitojen alle, että Jumala varjelisi kirjaansa ja Kustaata.» Raamattu on vajonnut ja kistu on vajonnut ja Kustaa on vajonnut, kistussa oli kuusi paria uusia sukkiakin.

»Mitä tekee Jumala minun kutomillani sukilla ja Kustaan paidoilla?» parahti tolkuttomilta huulilta ja molemmat kädet hykertyivät kirkkoherran ryppyisen käden ympärille. Vasta nyt syöksyivät kuumat vedet polttavien silmäautojen alta ja juoksivat suolaisina suuhun ja maahan, pakahtuvaa rintaa väänsi kuin olisi tulista rautaa kierretty sen tuoreessa haavassa ja suu avautui huutamaan kuolevan eläimen uikutuksen. »Riikkan on nyt haettava apunsa ainoastaan Jumalan tyköä!» oli vanha Lagerstedt vielä puhellut ja niin alhainen ja ystävällinen hän oli, että oli laskenut kätensäkin lohduttelemaan nyt-kähtelevälle olkapäälle. »Ihmisen osa on sellainen, että kun kulkee kaksi vierekkäin, niin toisen olalle laskee kuolema kylmän kätensä ja toinen jää. Kumman osa on kovempi, sen mittaa ainoastaan elävä Jumala, hänenkö, joka lähtevänä luo murtuvan katseen jätettävään elämään ja elämänomaan, vai hänenkö, joka elävin jäsenen jää lähimpänsä kylmenevän ruumiin ääreen viimeisenä rakkauden toimituksenaan sammuneiden silmien painaminen umpeen? Ja senkin mittaa laupias Jumala, mitä kunkin on kestettävä, ja hän antaa lapsellensa voiman silloin kuin taakankin!» — Kirkkoherran käsi oli solahtanut Riikkan olkapäältä ja katsottuaan Riikkaa silmästä silmään senpituisen hetken kuin ihminen tarvitsee pujottaakseen langan neulan-silmään, kääntyi hän verkalleen ja lähti vanhan miehen hapa-

roivin askelin kulkemaan hautakumpujen lomitse kirkon sisäänkäytävää kohden. Riikkan oli käsi taas hakenut turvaksensa äitivainajan malmisen ristin kärjen — senkin oli Kustaa ostanut Ruotsissa ja tuonut laivassa kotiin, että Riikkan äitivainajan haudalla olisi risti, joka ei laho, — mitäs heillä, lapsettomilla ihmisillä sillä väliä, oli Kustaa selitelty, kun Riikka oli haikaillut, että hänen tähtensä semmoisia kalleuksia hankitaan, jommoiseen eivät talollisetkaan kaikki raskitse rahojansa käyttä. Käsi äitivainajan ristillä, ettei heikko polvi lysähtäisi, oli Riikka siis katsellut loittonevaa kirkkoherraa, joka oli pysähtänyt ja paljastanut hetkeksi valkoisen päänsä vaimovainajansa ja kahden ainoan lapsensa hautakiven edessä kirkon sisäänkäytävän suulla. Kumaratpa ne kirkkoherran hartiat jo olivat ja hiukset ohuet pääläella, kun hän pää kumarassa ja kädet päällekkäin ristissä tuokionsa tuijotteli multa, jonka pimeä peitti hänen vaimonsa ja kaksi ainoata lastansa. Lapsetkin, Riikka muisti vielä elävästi, kuinka ne pyrysivät tömisten tupaan ja kellanvalkoiset tukat huiskuten ilmassa kiipeilivät vieraankin polville, kun joskus kävi pappilassa hakemassa villoja kehrättäväksi. »Mutta hyvät lapset, antakaa nyt vieraan juoda kahvinsa edes rauhassa!» oli kirkkoherskankin täytynyt torua ja asetella, kun lapset yhdestä suusta olivat kyselleet, kuinka kili jaksoi, jota he edellisenä suvena olivat silitelleet sylissään Ketoniemessä marjalla käydessään. »Ja miksei Riikka lapsiakin hae itsellensä, kun Riikka kileistäkin niin pitää?» olivat lapset avosuin kyselleet, niin että vallan tulivat vedet isoselle silmiin. Rupuli ne molemmat sinihameet sitte vei samalla kerralla, ja tuolla nyt kirkkoherrakin oli seisonut heidän hautansa edessä. Pappilassa ei sitte enää ollut ollut vuosikausiin hälinää, kun siellä joskus kävi asioilla, hyvä kirkkoherskakin kulki hiljaisissa huoneissa kuin varjona, ja kun kolmas lapsi oli syntynyt

kuolleena, meni äiti lapsensa mukana hautaan. Kymmenen vuotta oli yksinäinen kirkkoherra senjälkeen silloin jo saanut suven paisteessa ja talven pakkasessa jokaisena pyhä-aamuna pysähtyä hetkeksensä saman hautakiven edessä kirkon sisäänkäytävän vierellä ja paljastaa päänsä ja lukea hiljaisen rukouksensa vuosi vuodelta kumaraisemmin hartioin ja ohuemmin hiuksin. Kukaties oli kirkkoherra ajatellut itseänsäkin silloin, kun sanoi: 'Herra antaa voiman silloin kun taakankin' oli Riikkalle tullut mieleen äitivainajansa ristikä pöydällä.

Niinpä niin, vanha Lagerstedtkin on jo vuosikymmeniä saanut maata levossa omiensa vieressä sammaltuneen kiven alla, joka jo on hoitamattomana päässyt kallistumaankin! havahtui Riikka ajatuksistansa ja lykki polvellaan ja käsillään puolemmaksi triivikasaa, joka huomaamatta oli kasvanut viereen ja painoi ja lämmitti säärtä vastaan. Hyvää ja pehmeätä tavaraa se oli, haipuisaa käsissä, melkein kuin kartattu villa ja Riikka katseli hymyillen ja hyväksyen, kuinka korkea kasa tupsahdellen lonsosi työntelevien käsien edessä loitommalle laattialla. »Paljonpas niitä taas kerkesi tulemaankin!» tunnusti Riikka itsekin, kun nöyryin silmin mittaili ovensuuhun asti valahtanutta läjää pienen tuvan laattialla. »Montakohan tuvan täyttä minäkin noita olen päivinäni nyppinyt?» ihmetteli hän, hiukka hengityttään vanhaa ahdistelevaa rintaa. »Mahtaisivatkohan mahtua Langholman kaikkiin latoihinkaan, jos olisivt yhdessä koossa kaikki?» kummasteli joutilas ajatus. Kumara ruumis nyökytteli, kuluneet kädet lepäsivät kämmenet ylöskäsin kääntyneinä polvilla, haalistunut silmäpari vaelteli, tuvassako, vuosienko halki? Posliinipilkkumikin pata-arkun kannella tuossa? Eheä se vielä oli, reuna kokonainen ja kupu paoton, kuinkas muuten, hellävaroen hän oli sitä pidellyt, käsitellyt kuin silmäterää, Kustaan tuliaista hänen viimeistä edelliseltä matkaltaan. Mutta

kuva sen kyljessä, sydän ja ankkuri, kuinka olikaan sydämen heleä punakehä jo haaltunut ja ankkurin kultainen kimallus himmentynyt? »Siitä saat popsia velliä poskiisi suvet ja pitkät, kun minä laiskottelen merillä!» oli Kustaa tyytyvissään puhellut, kun nouti kistustansa uutuuttansa heloittelevan astian ja asetti sen pata-arkun kannelle. »Sydämen palsamin-puna merkitsee merimiehen vaimon rakasta mieltä ja ankkurin ruskea rautaväri merimiehen uskollista tahtoa!» oli Kustaa leikinvakavissaan selitellyt ja käännellyt astiata, niin että sama kuva paistoi silmiin pilkkumin jokaiselta neljältä poskelta. »Sydän ja ankkuri jokaisella neljällä puolella, niin tiedät täällä kotona suvet ja pitkät talvet istua ja ajatella, missä ilman kurilla minä kulloinkin laivassani kuljenkin!» oli Kustaa vielä puhellut hyvää leikkiä poskistaan. Kustaa osasikin noin merimatkoilta palatessaan vielä vakaana ja vanhempanakin merimiehenä puhella niin mieleviä ja ihmisen sydäntä myöten, että vieläkin heikotti rintaa, kun muisti äänen. Niin, niin, suvet pitkät hän oli istunut ja vielä pitemmät talvetkin, kolmekymmentä vuotta yksin, kolmekymmentä suvea ja kolmekymmentä talvea, nyppinyt ja nyppinyt triiviä! Käänsikö pilkkumin kyljen itään, käänsikö länteen, yhtä tyhjä oli jokainen ilman kulma ja sanoma sydämelle alakuloinen niin pohjoisesta kuin etelästäkin. Vain sydänten palsamin-puna haaleni joka virutuksessa, vuosi vuodelta, ja ankkurin hahmotkin silmä kohta enää pikemmin vain aavisti kuin näki. Avuttomat sormenpäätkin tuossa polvilla, kovat ja kopettuneet, kuluneet ja kiiltävät, eipäs niitäkään enää pakota ja pistele, vaikka viikon umpeensa hapsii tylympääkin köydenkoparaa. Hyvät ja taipuvaiset nekin olivat aikansa; kun Kustaa muinen meriltä palatessaan sai ne kämmenensä väliin, niin piteli ja rutisteli, vaivutteli ja hullutteli. »Mukavaa pideltävää tämmöinenkin luontuva, taipuu ja tot-

telee kourassa kuin priima englantilainen purjekangas, jota verekseltään kirvottaa läiskyttää tuoreesta pakasta!» kehui hän ja puheli hupsujansa, niin ettei häveten ymmärtänyt, mihin silmänsä käänsi. Leikkisä mies Kustaa oli vielä vakaana puosunakin, ja ujostella olisi saanut vielä monena syksynä, jos olisi yhteisiä elämänpäiviä annettu! Merimiehellä ovat ne sulhasen puheensa jäljellä vielä vanhempinakin, kun palaavat meriltä kotiin. Olivat nuo minunkin sormeni silloin vielä noselammat kuin nyt! huokasi Riikka ja katseli alakuloisesti nystyräkuumuja koukeroisissa käsissään. Ruumiin hedelmää ei heille ollut suotu Kustaan kanssa, imemättöminä olivat hänen rintansa jääneet kuivumaan ja yksin hän nyt oli tuvassansa saanut kolmekymmentä vuotta nyyhtiä ihmisten triivejä. Jumalan lykky, että niitäkin oli riittänyt, mistä muutenkaan olisi leipänsä saanut. Kohta ensi syksynä oli tullut sana Langholmasta, ja ensimmäisen leskitalvensa hän oli nyppinyt Fritjoffin triivejä. Fritjofkin, kaunis laiva, pitäjän ensimmäinen kuunari, vuosia on sekin jo saanut levossa lahota Langholman rantalahdessa, kun oli tuonut rahaa rikkaille riittävästi. Samuel rakennettiin seuraavana vuonna, sama joka jäi Skagenin niemeen. Rakentelivat ne, Alku ja Amaranthis, Suoma ja Sovinto, Sovinto olikin jo priki, Arpa ja Oskar, kaljaaseja ja kuunareita, jahteja ja sumppuja, prikejä ja paketteja, Osmo, Ansio ja Orpana, Siivo ja Salem, Onni ja Veljekset, Salamanteri ja Evergistus, Alfred ja Amanda, nimenkin ne jokaiselle löysivät ja nyppimistä piisasi. Alastalon Siwiänkin triivejä Riikka oli nyppinyt ja Pukkilan Uskon ja Härkäniemen Toivon. Rakkaus ja Rauha, Syster ja Vester, Siunaus ja Sanoma, kyllä niitä triivejä hänenkin hyppystensä kautta oli kerjennyt kulkemaan vuosien mitassa! Ja loppua ei näkyvissäkään, isosempia astioita joka vuosi vaan. Prikitkään eivät enää riittäneet, vaan nyt piti

tulla oikea parkki, oikein kolmimastolaiva niinkuin kaupunkilaisilla! Kyllä sitä nyppimistä näytti riittävän. Oikein kirkon kuulutuksella oli mennä sunnuntaina käsketty triiviaineita hakemaan, ja viisi paattia oli heitä samalla kerralla ollutkin Alastalon rannassa, Riikka itse, Huruholmin Hanna, Viliskerin Maija, Koikarin Viikka ja Lundenin Lovisa. Mitäs siitä, olisihan siltaan mahtunut enemmänkin paatteja ja Alastalon isosta kahvipannusta lähti kupillinen yhtähyvin useammalle kuin yhdellekin, mutta mitä tekemistä siellä oli Lundenin Lovisalla! Sitä ihmistä ei tottunut kärsimään viiteenkymmeneen vuoteen siitä päivästä kuin se, Huuskerin nuori Lovisa silloin, Lahdenperän elopellolla huusi naapurisaralta Kustalle — nuori meripoika silloin, käymäseltä kotona — »Riikka on Riikka ja Lovisa on Lovisa, mutta Lovisa ottaakin kymmenestä sulhasta parhaan, ja jättää Riikkalle sen, josta ei huoli!» Oli suuttunut siitä, kun Kustaa oli aamusti tullut Riikkan sarkaroikkaan eikä Lovisan! Lundeninsa Lovisa sitte saikin joskus, Langholman härkärengin, mutta karvasteli Riikkaa vieläkin, kun muisti Lovisan kaikki pistävät puheet ja kielittelyt samaisen elopäivän talkootansseissa tyttöjen kesken.

Sama paha kieli sillä vieläkin oli, Alastalon rannassakin viimeksi oli mennä viikolla vielä hokenut: »Kustaakin meni merille hukkumaan, kun et sinä senvertaa toimeen saanut, että olisi ollut kakaroita kierittelemässä nurkissa!» Se oli ollut kirvelvä sana, sillä se saattoi olla tosi ja sen tiesivät kaikki, että Herra hyvydessään ei ollut siunannut häntä ja Kustaata ruumiin hedelmällä. Riikka huojutti murheellista päätä ja nyökytti nöyränä kumaraa yläruumista. Ei, lapsia ei hänelle ollut annettu! Käsikin unohti askareensa, köysi sai levätä liikuttamattomana polvella, haaltunut silmäpari vain eli valjuna lakastuneitten kasvojen lukemattomien ryppyjen keskellä ja raukea

käsi haki raukealle kädelle köyhässä helmassa, jäivät toimettomina päällekkäin polville, kämmenpuolet avuttomasti ylöskäsin. Totta Lovisa oli puhunut: yksinäistä heillä oli, Kustaalla ja hänellä ollut tässä pienessä tuvassa, yksinäistä ja hiljaista ne harvat suviviikotkin, jotka Kustaa joskus pitkien vuosien välillä malttoi maihin jäädä. Mitä iloa hänestä, Riikkasta, hiljaisesta ihmisestä, olisi ollut kenellekään? Täällä yksikseen, omalla luodolla, yksinäiset talvet ja pimeät pitkät syksyt, talvi talven ja syksy syksyn jälkeen, niin monta vuotta, ettei omaa vihkimäpäiväänsä enää niiden luvusta osannut laskea. Suukin tottunut niin vaikenemiseen, että karttoi omaa ääntänsä ja puhuttavakin unohtui puhumattomaksi ajatukseksi. Ja Kustaakin, oma mies, vierastutti läsnäolollaan. Onnellista oli ja hyvää oli, että Kustaa oli tuvassa ja kotona, lämmitti sydänalaa kun tiesi hänen istuvan penkillä ja tuntui hyvältä, kun valmisti ruuan kahdelle, mutta sittenkin, osasiko ihminen olla oikein itseänsä, kun oli toinen tuvassa, toinen, joka oli tullut ja joka menisi taaskin? ujostutti ja kavahdutti, ajatukset lymyilivät, likistyivät nurkkiin, kuin vierasta pakoileva lammaskatra navetan ahtaassa karsinassa. Olisi Kustaa voinut pysyä kauemmin kotona kerrallaan, ollut kolme viikkoa yhtämittaa, tai neljä viikkoa, tai kokonaisen suven kotona ja vielä syksyn ja talvenkin ja kaikki tulevat kevät ja suvet, syksyt ja talvet elämän loppuun asti, niin olisivat ajatukset omastuneet ja mieli asettunut tutuksi, askar olisi hellinnyt käsistä huomamatta ja kieli juossut ajattelematta turhilla asioillansa, päivä olisi liittynyt päivään ja viikko viikkoon, kuukaudet olisivat kutoneet vuosia ja vuodet ihmisen elämää, eikä päivän ehtoosti olisi huomannut eikä elämän ehtoolla ajatellut, mikä sana on tänään puhuttu ja mikä jäänyt huomiseksi, mikä lanka on kaidittu kankaaksi ja mikä vasta vartoo vuoroansa puolalle

punottuna, koska jokainen sana, huulilta lähtenyt tai huulten huomaan jäänyt, arkinen asia tai ajatteleva aavistus olisi puhuttuna tai puhumatta jääneenä ollut yhtä läsnä odottamassa omaa vuoroansa kummankin valmiissa mielessä, ja koska jokainen lanka, kirjava raide kankaassa tai harmaa säije puolassa olisi ollut samaa kudetta elämän yhteiseen loimeen. Vaan sillä lailla ei oltu tahdottu hänelle ja Kustalle. Kustaa oli kulkenut merillä ja hän oli ajatellut kotona, meren tiet ovat loittoja teitä, ajatuksen polut yksinäisiä polkuja, ja kun vierähtävä verkas vuosi, verkkaan vierähtävät pitkät vuodet milloin lahjoittivat loiton liedolle kulkijalle ja yksinäisen tuvan haikealle istujalle yhteisen kaivatun päivän, yhteisen odotetun viikon kalliin tuokion, niin kohtasivat toisensa yhteisessä tuvassa, yhteisen kadon turvallisten seinien sisäpuolella loitto ja yksinäinen, ja loiton mieli pysyi tuvan turvassakin levottomissa loitoissansa ja yksinäisen ajatukset löysivät omankin läsnä painuviin yksinäisyyksiinsä, toinen, istuja penkin ja venyjä akkun, puhui puolella suulla silmä ahmien ruudun ahtaasta pilvien rientoa taivaan väljillä tai tuulen kiirettä meren vierivillä, toinen, polkija rukin ja häärijä nurkan, kuunteli kaksin sydämin, sydän arkana ja odottavana, sydän kuulemassa ja kätkemässä, sydän pettymässä ja pakenemassa. Pilvet kulkiivat ja silmät seurasivat, meri vaelsi ja ajatukset ajelivat matkojansa: loitommalle joka aallon vierimältä, joka pilven joutumalta; rukki hyrisi ja sormi sujutti, lanka kiertyi ja mieli rakensi rihmojansa: yksinäisempää joka jalan polkemalta, jokakehrän kierähtämalta. Kello nakutti seinällä, nakutti minuutit tunneiksi, auringon läiskä vaelsi laattialla, kerkesi lankulta lankulle, sängyn tolpastä pöydän jalkoihin, tuokio varisi, varisi verikkaampana, sana putosi, putosi harvempana tuvassa, hiljaisuuden hämähäkki juoksi lankojansa, juoksi nopeammin lan-

kojansa, viritteli verkkojansa, sitoi sitkaammiksi silkkiset solmunsaa, vaikeneminen kurkisti hiirinä nurkistansa, uskalsi koloistansa, loikki jo rohkeana, vilisteli keskilaattialla, hyppeli penkit ja haisteli pöydän pinnat. Olisi holppinut polven vieressä vaku nyhittävänä, vikissyt riepuißansa avuton ihmisen alku, niin siinä nyytissä olisi ollut korvalle kuuntelemista, silmälle vahtimista ja sormelle tuhannen toimittamista, päänalusta kohenneltava, soviteltava peittoa, autettava tutti hakevaan suuhun, pideltävä alustaa, vaihdettava kuivaa, annettava rintaa, hyssytettävä nukkumaan, niin että olisiko siinä kerjennyt mieleen hiljaisuudet ja hämähäkit, ajatus hakenut hiiret ja vaikenemiset, korva noukkinut kellon nakutukset seinältä ja tuokion hipsutukset laattialta, olisiko Kustaakaan pienen hengityksen tuhistessa tuvassa ja vakun kampojen hauskaasti lonkuessa lankkujen kuhmuilla malttanut pysyä sanan pukahtamatta tuntikausia samalla penkinsijallaan silmät tikkuina samassa akkunan ruudussa, suupieli piukkana saman sammuneen piipunnsän ympärillä keksimättä kerran kymmenessä minuutissa asiaa penkiltään laattian poikki kopistelemaan piippuansa paaden kivelle paluumatkalla poiketakseen muka ohimennen ja taitamattomasti varpasillaan hiipien kankeissa kolisevissa merimiessaappaissaan kurkistelemaan ihmettä vakussa, joka osasi tuhista ilmaa pieniin sieraimiinsa niinkuin oikea ihminen ikään, ja joka totta vie kääri pienen huppivan kätensä kaikki viisi hieveräistä pyörylää kiinteästi sormen ympärille, jos torkotti pikistä koparaa itikan kurottuville: »merimies vekearasta varmasti paisuu, koska pivo jo luulee touvin pääte pitelevänsä!» olisi Kustaa hyvillään kehuskellut ja upotellut sormeansa paremmin pienen hyppysen tarrattavaksi naama nau ravana koko leveydellään ruskean parran peitossa ja silmäpari kilo heruen. Tai olisi mäen poudassa akkunan takana kirmais-

sut päivän kilossa kallioiden silolla paljaskinttujen vilkas pauhaava parvi, joka särvintä huutavan vatsansa muistuttamana tuokioksi olisi unohtanut leikkiensä totisen touhun ja juoksujensa tulisen kiireen tunkien ja töyttien tömistääkseen ahtaasta ovesta rauhaisaan tupaan, kuka kilvan karatakseen paukkuvaa laattiaa hahmasemaan palavaan janoonsa pata-arkun vaahtoavaa kaljatuoppia, kuka kantapäät vilisten, tukan harja huljuen oikopäätä painaakseen kiljuvassa nälässä peräpöydän siunattulle laatikolle, joka silmänräpäyksessä selkoselälleen kiskottuna olisi paljastuvan leipäkorinsa auliista sisuksista jakanut kovan kannikan maistuvan syrjän jokaiseen ahneesti hakevaan kouraan, niin olisikohan siinä nuoren tohun pienessä torassa ja iloisessa nuhinassa, terveen nälän tuuppivassa hakemisessa ja halukkaiden hampaiden rauskuvassa työssä, tuoreen tahdon ahnaassa haussa ja ravitun veren kukoistavassa tyytymyksessä osannut vanhempikaan pysyä ajatustensa alakuloisissa verkoissa, murheittensa piukoissa solmuissa ja pelkojensa sekaisissa riimoissa, suu kukaties olisi torunut ja sana manannut vallattomia, otsa sovitellut ryppyjänsä ja ääni asettunut käskemisen nuottiin, mutta silmän nurkkaan olisi varastanut väkisinkin onnellinen paiste ja sydämen salassa olisi hypellyt sula ilo ja lämmin riemu; kopua olisi pitänyt, komentanut ja käskenyt, harmitellut ja härissyt, varoitellut hyvällä ja uhannut kovalla, suuttunut suuttumasta päästyä ja siunannut siunaamasta päästyä, mutta olisiko tuleentuneen pellon siunattu sarka rikkaampana huojutellut kypsien tähkiensä kultaista taakkaa viljavalla vainiolla ja heinivän niityn vehryt lakea anteliaampana levitelletyt lemuavan apilaansa makeata armoa runsaaseen suveen, kuin onnellinen isä ikänsä miehuudessa ja onnellisempi äiti vuosiensa vehmaassa vaimoudessa lapsiparvensa verevän tarhan keskellä olisi tupansa turvalla suojellut ja pöytänsä särpimellä

ravinnut nuoren elämän tuoretta orasta ja nuorien suiden raitista nälkää, olisi toimensa valppaudella ja sydämensä palavuudella, silmiensä huolella ja rukouksiensa rakkaudella iloin ja vavistuksin, peloin ja toivotuksin siunannut ja varjellut oman verensä kallista lahjaa, kuohuvin kyynelin ja kuumiin kiitoksin ylistänyt korkean kaitsijan laupiasta pyhää lainaa? Olisikohan Kustaakaan enää uskonut itsensä petollisille vesille ja kallistanut korvansa maanivan meren viekkaille äänille, malttanut kototuvan tuntuilta ja oman pesän lämpimiltä vieraan maailman koleille väljille, vierivän vetelän nieliville kidoille, jos olisi ollut palleroinen hypitettävänä isän polvella, tuhma käsipari rohkeana repimässä nauravan isän kärsivällistä partaa, jos olisi rugin juurella äidin hameen liepeissä hyöriä tylleröinnyt liinatukkaisen vaimoihmisen toimellinen alku totisessa touhussa hyssytellen ja hypitellen, kirvotellen ja käärien, ruokkoen ja säälitellen epälukuisten tilkkunukkiensa levotonta joukkoa ja takan edessä laattian lastukasassa veistellä närystänyt polvenkorkuinen mestari kokoisensa kaarnankappaleen kimpussa, josta taitoniekkan urhoollisissa sormissa ja tylsän perunapuukon voimalla piti syntyä nokkava merialus miehelle?

II.

— Niinpä niin! huokasi Riikka raskaanhaikeissa ajatuksis-
sansa. Lapsia, Jumalan lahjaa ei heille oltu suotu, hänelle ja
Kustaalle! »Kustaakin meni merille hukkumaan, kun ei sinussa
ollut ihmistä antamaan hänelle elämän vesaa», oli Lovisakin
armottomana sanonut kovan toden. Sillä lailla asia olikin,
kun sen ajatteli selvästi. Riikkan sydäntä nöyräsi kokoon,
kutisti, ikäänkuin köyhän sormea viimeisen hellitettävän lan-
tin ympärille. Sitä ei saattanut kieltää, Kustaa oli todella sem-
moinen, että aluksi hän pari viikkoa menestyi kotona erin-
omaisesti meriltä palattuaan, oli iloinen ja puhelias, haki puo-
dista verkot ja katseli ja tarkasteli niitä, paikkailikin sieltä
täältä, korjaili tahtoimen aidatkin ja pisti uusia riukuja katolle
lahonneiden sijaan tuohien päälle, tervasi paatin ja korjasi
rantasiltaakin, kärtti saunankin lämmitettäväksi pari kertaa
viikossa. »Kotosaunaa ja oman mamman solmimaa vihtaa
parempaa herkkua ei ole syntiselle ruumiille!» kehui löylyn
keskeltä vihdalla läiskiessään. Mutta kun oli kulunut pari
viikkoa ja kolmattakin kotona, kutupihattoon veistetty uusi
kynnyspuu ja porstuasillan palkit uusitut, puheltu takaehtoina
muutamaan kertaan kaikki kodon asiat Kustaan lähtemisen
jälkeen, kylän kuulumiset ja pitäjän tiedot, naimiset ja kuo-
lemantapaukset, keräjä-asiat ja syntymiset, niin alkoivat päi-

vät tuntua tuvassa merkillisen verkkaisilta. Kustaalla oli alin-
 omaa asiaa akkunaan katselemaan tuuliviiriä rantapuodin nur-
 kassa. »Hyvä itäpohjatuuli, Rambergin Regiinkin on kait
 jo lastissa ja mennä pyyhkii par'aikaa Juutinraumaa kohden!
 Kysyvät minulta, olisiko sopinut vielä jäädä Regiinan puo-
 suksi.» Ei Kustaa enää joka kerta ottanut kirvestäkään kaina-
 loonsa, kun meni tuvasta mäelle, vaan jäi joutilaana seisos-
 kelemaan porstuasillan eteen, käveli sieltä verkalleen kädet
 housuntaskuissa jatakalliolle, jonka laelta näkee Isonkarin majak-
 kaan asti ja katseli sieltä puolituntikaupalla merelle, ennenkuin
 palasi tupaan takaisin. »Joku parkki siellä seilasi Isonkarin
 sivutse ulos, riki näytti Sundblomin Sofialta, sillä oli rahti
 Malagaan, siihenkin kysyivät kaupungissa puosuksi!» puheli
 Kustaa menen penkille istumaan ja jääden kyynärpäät pol-
 vien ja posket kämmenien varassa tuijottamaan laattiaan. Mer-
 killisen hiljaista semmoisessa tuvassa, jossa istuu kaksi puhu-
 matonta ihmistä, vielä hiljaisempaa kuin silloin, kun on tuvassa
 yksin askareineen. »Minä luulen, että minä lähden huomenna
 kuulustelemaan puosun paikkaa taas!» saattoi Kustaan suusta
 viimein, tunninko, useammanko kuluttua lähteä pelolla odo-
 tettu sana. Kustaa oli noussut penkiltä ja kurkisteli taaskin
 akkunasta tuuliviiriä puodin nurkassa, rukki oli unohtunut
 Riikkalta kesken polkemisen ja hyrrä seisahtanut. »Lundström
 siellä minua odottelee kaupungissa, jos huomenna on hyvä
 tuuli, niin minä pistän itseni Malakiaksen mukana, kun hän
 muutenkin seilaa kaupunkiin pyhiksi.» Kustaalta oli vieräh-
 tänyt ikäänkuin kivi hartioilta, kun hän oli saanut asiansa
 sanotuksi, hän oli kääntynyt tupaanpäin taas ja oli ollut
 puheliaampi kuin moneen päivään. »Lundström sitä kohta
 keväästi ulosmönsträtessä naureskeli, kun minä puhelin, että
 minä nyt ajattelin suveksi ainakin jäädä kotimaihin, kukaties

pitemmän päällekin! — »Vai kissa pitäisi pussikkansa hiiren niskasta ja varsa turpansa tamman utarasta! Merimiestä ei pidätä suviaikaan maakamaralla kuukautta kauempaa itse pirukaan, ei vaikka pujottaisi kakkula-ässän miehen housuntampiin ja kiskoisi juhtaparilla maissa pysymään! Älä sinä lervittele, Kustaa, kyllä minä miehen tunnen ja merimiehen eritoten. Mene sinä kototutuun ja anna muijasi lämmittää koto-kyly, maistuu se mierimiehen luille ja jäsenille, mutta viikon perästä vedät jo peittoa korvillesi huomeltaisin sängyssä, kun et ymmärrä mitä tekemistä täysi-ikäisellä miehellä on maissa koko ilkoisen suvisen päivän. Ja kolmen viikon kuluttua sinä olet maistanut mannerta ja haistanut tupaa niin tarpeeksesi, että mako kääntyy sisukunnassa, ja mies saa meritaudin omassa sängyssään, kun silmään ensimmäisenä aina herätessä on seinällä sängyn karmin yläpuolella irvistämässä sama ijan-kaikkinen sammalrako, joka ei iltikseenkään vaaju tuuman-vaaksaa laiskasta makoilemisestaan. Potkase siitä sääresi pökyihin ja pakene tuvan tumpeasta porstuasillan eteen, niin sama laiska siellä on kalliona anturaisi alla ja lampaanlaupias perunasarka yhtä tyhmänä ja paikallaan edessäsi kuin eilenkin. Jumaliste, rehellisen merimiehen syntistä sydäntä saattaa joskus sisuttaa puurissakin mahdottomasti ja enemmänkin, kun meri on kääntänyt laiskan kyljen päällepäin ja lepää lekottaa viikkokaupalla partaitten takana kuin joutilas hylje. Kiroilisi siinä suunsa saastaiseksi itse kirkas enkeli Gabrielkin, saati pautunut ja partainen merimies, kun horna viikoksi ja seuraavaksikin on niellyt viimeisenkin tuulen hengen meren tinaiselta lakealta, purjeet loksavat raaoilta läikähtyneinä riepuina, eikä ihmisellä ole muuta tekemistä vahtivuorosta vahtivuoroon kuin killua parrasta vastaan ja tirkistää kyljen vieressä kelluvaa sylkiläiskää, jonka itse on maanantai-aamuna kiukuissansa

keulapakalta kihauttanut ikeniensä välistä meren latuskaiseen naamaan ja joka lauantaiehtooksikaan ei ole vielä senvertaa sakannut ahterikulman taakse, että sille sopisi koijuun mennessään heilauttaa hattuansa siunatuksi hyvästiksi uskollisesta reisuseurasta! Mutta kuitenkin ja kaikitenkin, meri on sittenkin meri ja maapakka maapakka. Meri on peto nukkuessansakin, usko siihen ja usko erämaan keltaiseen kattiin, kun se laiskimpana lojuu sannan kuumassa, paistattaa paahteessa pitkää kylkeä ja vetelää kuvetta, venyttää lapaa ja oikoo käpälää, nuolla kuolaa pussikan pehmeätä ja karvan kiiltävää, leuan lekso ja silmäin torkku vain sen verran valveilla, että luomien rako vahtii kärpäsen rohkeata vaellusta kuonon kostealla ja hammas väijyy koiven kirppuja! Usko siihen torkkuvaan ja usko meren nukkumiseen, niin samassa on peto pystyssä neljällä käpälällä, häntä piiskaten ja harja leiskaten, pussikka puuskassa ja hammas irvessä, karjuvassa kurkussa kymmenen kosken kilju! Semmoinen juhta kun on miehellä valjastettavana, päittimet pistettävä semmoisen ratsaan suihin, niska taitettava semmoiselta karjulta ja kynnet nypittävä semmoisen kissan pussikoista, niin silloin mies itsensä mieheksi kokee ja tietää, että ihminen tarvitsee jokaisen kymmenen sormensa kynnenpään ja järkensä kärjen päällepäätteeksi! Semmoinen vietävä on meri, ja pidäpäs silmiäsi raolla nukkuessasikin ja kirkas kiro valmiina kielenpäässä laukaistavaksi mutistun ehtoorukouksen unisen amenen niskaan, kun vahtikello riivattuna kalistaa kannelle jokaisen sorkan koijun makeasta, ja kansin luukusta töytäsevilla, mahahihnan solkia kiristävilla, jalkojensa sijaa hakevilla ja lähintä käsin tartuttavaa tapailevilla on ensi virkistykseenä sängynlämpimään niskaan saavinmokoma hulaus suolaista vettä, saman maitohurskaan meren leikillensä sylkäisemää syltäisen yläpartaan takaa, jonka lakeaan

naamaan itse vielä tunti sitte ennen koijuun kiipeämistäsi syljit reilingin ylitse oman harmistuneen tupakkaläiskäsi, ja joka nyt kääntää kylkeä ja vääntää väkevää hartiota, syöksee suuta ja suistaa selkää, kyömää niskaa ja muljaa makoa, ikäänkuin olisi vyöryttävä hyökymään taivaan rannattomien pielten taakse ja paisuttava loiskumaan ilman laettoman kannen yläpuolelle. Maapakka sensijaan? Sama ijankaikkinen ja uninen, kallio kalliota ja savenrapa savenrapaa eilen ja huomenna, tänäpäpä ja tulavuonna. Mene vaolle ja rehki järjettömästi pitkä suvinen päivä aamun vireästä kajeesta kallistuvan ehtoon uupumukseen saakka selkä märkänä ja rinnan palkeet liehtovina auras uppiniskaisessa kurjessa, tai liiku taiten huomenen työläästä hämärän tylsään upottavalla savella juhtasi vitkaissa askelissa selkää säästellen ja kouraa viivytellen, kantaa venytellen ja silmää torkutellen, sama on joutu juhtasi unisessa jomossa, kiljutko vai kuorsaatko, ja samana sitkaana ja samana vitkaana kallistuu kankea savi auras verkkaan kynnen edessä, potkitko turvetta vimman tasajalkaa vai kiskotko kinttua saven hotkosta huomenna tänäpäpä. Kuluta päiväsi paremmin tuvassa, kun et julkea lainata merimiehen riuskasta vartta saventonkijan sontaiseen souviin, tunkka pysyy tunkkana matalan laen matalien orsien alla, viisari kellon naamassa kulkee yhtä verkkaana ja päivä laahaa raskasta vatsaansa yhtä laiskana aamun tumpeasta ehtoon tymeään, haudotko rotevaa selkää aterian välistä aterian väliin sängyn tukalilla pahnoilla ja tirkistät hitaasta tunnista hitaaseen tuntiin samaa liikkumatonta sammalrakoja samassa liikkumattomassa seinässä, vai paadutatko pakaraasi penkin kovalla, leukapieli kaivettuna kahden kämmenen kuoppaan ja kyynäspäät kivettyvinä puutuvaan polvipariin, kun olet kironnut silmäsi odottamaan, koska lankun lonka laattiassa saappaasi tyhmän kärjen edessä viimeinkin

viitsii lakata torkottamasta laiskaa kuhmuselkäänsä ovensuun ijankaikkisesta itäkulmasta akkunasaatanan ajankaikkiseen länsiläpeen. Vai sinä, Kustaa, maihin mädäntymään ja sotkalintu kana-orrelle sulkiansa kynimään? Muista Lundströmin sana: ennen kurki oman kurkkunsa nielee ja killuva varas hirttäjänsä kiittää, ennenkuin merimies lainaa jalkansa kuranpotkijan saappaaseen ja suolameren haistelija kehuu tunkion katkua!» Nauru oli kihannut ja hypellyt Kustaan vakaiden poskipielien laihamkuivissa poimuissa ja pienet silmät kiiluneet ja liirutelleet tottumattoman lystin kymmenissä kureissa ja vallattomissa viiruissa, kun hän sanasta sanaan ja mojoovin mielihyvin oli ikenistä hellittänyt Lundströmin voitavan saarnan. »Lundström on poikava mies ja ryypätköön poskeensa tilkan liikaakin joskus, niin pää pysyy kuitenkin kirkkaana kuin lasi, ja meren tiet se mato osaa silkästi ulkoa kirjasta kuin pappi isämeitänsä saarnastuolissa, vaikka olisi liivien sisäpuolella tallessa täysi kannullinen karvasta ja rikin ympärillä sumunvillaa niin paksumalti, että selväpäinenkään mies ei eroita oman nenänsä pukspröötin päätä sakeasta. Sen miehen kuutossa on merimies yhtä hyvässä turvassa veden vaaroilta kuin kukkuraisen vadillisen naurishautilasta poskiinsa popsanut on nälän nipistyksiltä, tai hiilustalla kärisevä silakan poika kylmän kynsiltä! Oman tuvan tutussa ja omat vällyt korville kiskottuina ei mies nuku sikeämmässä unessa eikä potki rauhallisempänä rytisevän sänkyänsä tukevaa jalkopäätä, kuin oijentelee jäseniänsä vartevampikin poika sen aluksen koijulaudoilla, jonka keulapuun tietää pysyvän Lundströmin kompassipiirun torkotuksessa ja jonka mastotikuissa on purjeriepuja vinkumassa tarkalleen sen verran kuin Lundströmin visu nenä on haistanut saumojen kestävän, sähis-köön sitte kuolema kymmenelläkin kidalla partaan ulkopuolella ja huliskoon vesi vihaisempanakin laudan takana korvan juu-

rella! Lundströmin köli löytää silkan, vaikka kallio kahdenpuolen pistäisi karinkärkeä kiehvasta tihuvammin kuin pel-lavahärkilö terävää piikkiä harjastansa, ja Lundströmin liukas parraspuu sylkee roiskuen kyljiltänsä rynkivän hyrskyn, vaikka meri viskelsi villiä lakeatansa paiskivina vuorina ja kuoleman koirat laumoina, kidat irvessä karaten ja leukapielet lonkol-lansa syöksyisivät läähötellen lentävän haahden pelastuvilla kupeilla!» Semmoista jumalatonta puhetta oli Kustaa päästelyt suustansa, että sydäntä oikein oli viluttanut kuunnellessa, oli polkenut rukkiansakin hiljempää, ettei senkään hyrinä haastaisi kuuntelijaksi häntä, joka kostaa ihmisen ajattelemattomat puheet. »Ei Lundström parroillensa muuta märkää päästä kuin viinaa eikä tarvitse meripojankaan pelätä suolameren ryyppyjä Lundströmin puurissa!» oli parka vain yltynyt kehumisessaan ja keinavin polvin komeasti astellut laattian poikki sylkäistäk-sensä miehen suusta muhkean läiskän mojuvaan pesään. »Lundströmin näppi on semmoinen pihti, että lasin se kallistaa kirkkaasti isäntänsä kurkkuun pohjan viimeistä visua pisaraa myöten, vaikka taivaan enkeli hikoilisi sormia hellittämässä, ja Lundströmin päässä ovat merimiehen tiedot niin tiukat, että laivansa hän vie tikun taittumatta haminaan ja miehensä karvan kastumatta möljän kuivalle, vaikka kivet kiehuisivat helvettinä kölin alla ja meri parkuisi partaitten takana!»

Riikkan vanha harmaa pää tutisi heikkouttaan ja totisuuttaan, koukeroiset sormet hyppelivät hoimettomina kirvotel-tavalla köydellä ja haikea huokaus työskenteli tuskalla ja väellä ahtaan rinnan sulkuisista sokkeloista. Merille Kustaa oli mennyt ja merille oli Kustaa jäänyt! Niinkuin kerkesi paljas ihminen syntinensä ja puheinensa ristimättömin käsin tuomitsevan Jumalan ankaroiden kasvojen eteen! Sitä Riikka oli kolmenkymmenen vuoden ahdistetut hetket hädässä rukoillut ja tus-

kassa jupissut: älä lue synniksi, armollinen isä, ihmisen ajattelmattomia sanoja, ihminen puhuu ja ihminen jättää puhumatta, mutta ihminen on sanojansa enempi, ja sydämen aivoitukset syvemmillä kuin huulien humu, ja sinä, jolle jokainen sala on julki ja joka luet ihmisen mielen kuin selkeän sanan oman kirjasi avoimelta lehdeltä, sinä tiedät, että ihminen on työläyttä täynnänsä ja ihmisen sydän kuormalla kuormitettu ja että ihmisen huuli hokee syntisiänsä vain, koska vaikerrus on nieltävä kurkkuun, ja heikon kieli puhuu löysiänsä vain, koska hädän täysi huuto ei mahdu raadollisen suuhun eikä äänen ääret mittaa vaivaisen vapisevaa pelkoa. Sinä, joka punnitset ihmisen jokaisen verenpisaran ja näet sydämet ja munaskuut, sinä tiedät, että Kustaakin oli vilpitön mies, totinen sinun edessäsi lihassa ja hengessä, niinkuin ihminen kasvoineensa Jumalansa kasvojen edessä! Sinä, joka opetat luontokappaleesi lyhyine tietoinensa kuorimaan pähkinästä maistuvan sydämen ja mullan pimennosta kaivamaan ravitsevan juuren, sinä, joka kätket vuoren rakeeseen kultajyvän ja kasvatat halvassa simpukassa kalliin helmen, kuinka peittäisi sinun näkeville silmiltäsi ja kuuleville korviltasi huulien peittävä puhe ja suun miero herja sydämen toden ja rinnan palavan huudon, ja kuinka sinä et näkisi nöyryyden värisevää kultaa ihmisylpeyden haarniskan alla, etkä tietäisi turvattoman lapsesi poloisella paatumuksellaan vain turhasti peittelevän rukouksen helmeä nyhkyvässä povessaan? Minun pääni on köyhän vaimon vapiseva pää ja minun heikko ajatukseni masentuu suullensa multaan sinun suuren kunniasi edessä, mutta ihmisen sydän on murheella kuormitettu ja ihminen kantaa alastoman sydämensä kuorman sinulle! Et sinä Kustaata tutki, niinkuin ihminen tutkii, jonka korva kuulee vain huulien syntivän höpinän ja jonka silmä näkee vain mullan tahrat tekijän sormilla, vaan sinä tutkit sinun tuomiosi tulella, joka syö kuonan

kullasta ja polttaa heikon lihan sinun puhaltamaltasi hengeltä ja sinä katsot sinun armosi hedelmällisellä silmällä, joka näkee ihmisrinnan varjoon niinkuin kevään herättävä aurinko itävän mullan routaiseen pimentoon, ja sinun armosi elävä sade löytää aivoitusten heikkoudestakin ja synnin horroksen peitosta iäisyyttä isooivan ihmisen ja päästää maallisen siemenen lahoovista kammitsoista taivaalliseksi taimivan sielun. Kustaa oli ihminen lihassa ja veressä, siinä lihassa, johon sinä ihmisen suljet ja siinä veressä, johon sinä ihmisen herätät, ja sinä joka kaitset pilvien laumat taivaan lakealla ja opastat polvivan puron meren kaukaiseen helmaan, sinun ohjissasi juoksevat ihmisenkin eksyvät ajatukset ja sinun huomissasi vaeltaa syntinen matkansa mutkat. Sinä näet erehdyksissä erehtyvän, eivätkä rikat kätke sinulta astian jaloutta, sinun kiivautesi viskain puhaltaa akanat jyviltä ja heikon ruumiin turhat teot ihmisen iäiseltä sielulta! Kustaa-kin sanoi aina: »Mitä roiteista, reikäisetkö vai ehointa englannin verkaa, kun on mies nutun sisäpuolella, ja rinnan karvojen alla merimiehen kurseva sydän!» ,

Kesken ajatustensa ankaran työnkin täytyi Riikkan vetää vanhaa suutansa vaikeaan nauruun ja silmäkulmien lukemattomista kurtuista levisi kasvojen kuluneille rypyille valju köyhä hymyn alku niinkuin pilvien raosta syksyisen pellon köyhälle leikatulle sängelle varastunut yksinäinen raukka säde. — Kustaan suusta pääsi välisti ja monastikin niin mukavia puheita, että niitä sai vielä näin vuosien takaakin nauraa, vaikka huulet tavallisesti olivatkin hänellä niin piukasti puristetut sammuneenkin piipun puutyngän ympärille, että outo olisi saattanut luulla hänen pitävän suun käyttämistä sopimattomana muuhun kuin savun nielemiseen! Niinkuin silloinkin, kun hän sanoi: Pistä papu kalliolle, niin se kierii lystisti alasmäkeen ja kylän harakat noukkivat saaliin nokkaansa, pistä papusi pataan, niin

popsit sen kyllä omaan suuhusi, mutta kun lusikka on nuoltu ja kurkku ryöhäissyt ravittuna, niin kuuden tunnin kuluttua kiljuu mahasi entistä nälkäänsä, pistä papusi peltoon ja kylvä visusti multa, niin korjaat kasaa laariin ja sinulla on suurusta pataan koko pitkäksi talveksi ja harakoilla noukkimista saralla koko syksyksi; jos sinulla on kielenpää sanaa poikimassa, niin juokse kiiruusti kylälle ja varista häthätäsi tielle: koirat juoksevat haistamaan ja narrit kiittämään viisauttasi; jos sinulla on ajatuksen pehua päässä kielen kantaa syvemmillä, niin sinä pidät ajatuksesi omina hyvinäsi, kyhää tupasi lämpimäksi ja pöyhät sänkysi pehmeäksi niinkuin toimen nokka opettaa ja ihon tarve pyytää ja sinun on luittesi luontevaa olla ja nahan pinta varjeltu, kunnes suuhusi juoksee toisten lapioiden pistelemänä santa; mutta jos sinulla on mieltä sydämessäsikin, niin sinä tiedät, että sikiävin puhe on ihmisen puhe itsensä kanssa umpihuulin ja itävin työ ihmisen ajatusten vaiva ruumiin raskaassa savessa ja halujen pimeässä kydössä: siinä puheessa ihminen pääsee itsensä perille ja siinä öiden ja päivien työssä kasvattaa katoava ihminen multansa sakeasta katoamattoman sielunsa kirkkaan ja paistavan yrtin.

Riikka huohti rintansa syvyydestä. »Sielunsa kirkkaan ja paistavan yrtin!» Puhui ja vastasi Kustaa hänelle vieläkin vain, puhui ja vastasi omalla suullansa silloin kuin parhaiten tarvitsi ja rohkeus sydämässä loppui, kuroitti kuin käden tukemaan näkymättömistä silloin kuin polvea heikotti! Sielun paistava yrtti! Saattoivat Kustaankin ajatukset kulkea kummilla teillä ja sana juosta karulta kieleltä kuin veden vilpo pisara kolean kallion ratkosta. Sekin kerta, sehän oli silloin, kun Kustaa lopultakin oli päättänyt lähteä taaskin kotoa ja merille, mennä kaupunkiin ja Esmeraldaan, oli puhuttu ihmisistä ja omista asioista, itse hän, Riikka, oli

ollut alakuloinen ja nurissut omaa osaansa, kuinka muilla kaikilla oli keveämpää, oli lapsia ympärillä, mies kotona, juoksemista ja hoitamista käsien täydeltä, hän vain sai kehrätä vuodet umpeensa yksinäisessä tyhjässä tuvassa. »Ajattelee tirkistää, niin että kielikin suussa unohtaa kääntymisen taidon, pitelee ja hierii kiertyvää lankaa ikäänkuin oma sielu sormenpäistä harmaana juoksisi harmaaseen!» oli hän haikeana valitellut mielensä kuormaa, latoessaan laattialla polvillaan sukkia päällimmäisiksi Kustaan täyteen kistuun. »Ihminen kasvattaa rintansa pimeässä sielunsa hiljaisen yrtin!» Niinkuin yljän silmä morsiamen, niin valaisee hyvä sana sydämen. Parkupakissa tietämättä itkuunko herahtaa vai vetää nauruun orpoa suuta silloin muinoin oli polvillansa ja kätkevin korvin kuunnellut Kustaan verkkaa puheenkertaa, joka vakailta huulilta turvallisesti hyristen ravitsi isooaista mieltä niinkuin rukiuksen kannikan jyväkäs syrjä nälkäänäkevän suuta. Nyt olivat silmänurkat kuivuneet kyyneliä vuotamasta ja kasvot köyhtyneet nauramasta, mutta vieläkin ihmisen sydän, niinkuin häkissänsä värisevä metsän lintu, joka kurjan ikänsä on kurkkunsa täydeltä kutsunut ilmojen vapaata sineä siipiensä soutaa ja lehvikön vehmasta keinua varpaittensa pidellä, ihmisen hullu sydän sylkkii ja soi, huokaa ja huutaa parmojensa periltä riemuin ja tuskin, kun sirahtaa toivon pilke, neulankärjen kokoinenkin hakevan silmäparin hätään, ja vuotaa lohdutuksen pisara, kyynelen mahtuinenkin, janoonnäntyvälle kielelle! »Ihminen kasvattaa rintansa maallisesta ahdingosta sielunsa taivaallisen yrtin!» Karhea ihmisen kieli kangertaa sanan kuin pisanan kirkkaan Jumalan armahtavasta silmästä, ja sydämen särkevä sula avoi Kustaankin huulien jäyhän ummen kuin kevätveden soliseva suu jään kohmoisen kuoren. Kuin kurki syksyllä jäisen lammen silmästä tai parahdus polvillensa mur-

tuvan hirven liehkavasta rinnasta, niin nousi suorana lentona ilmoihin ja levitti jättävän äänensä metsien pieliin ihminen, jonka tietämätöntä sydäntä kolkutti hiipuvan hetken tietävä vieras. Teräs katkee laulaen ja äänen siivet saa raskas ihminenkin, kun kurotettuun korvaan kuiskii kuolemanportin kääntyvä sarana. Minulle puhui Kustaan kuolevaisella suulla Kustaan sydämen kuolematon tieto, ja kaksi meitä oli, hän, jonka kankea huuli haki tottumattomia sanoja, ja hän, joka kyyneleensä niellen, mutta lyhyin ymmärryksin kätki järähtävää ääntä rintansa kipeään lihaan, mutta kumpikaan ei tiennyt ruumiinsa vankeudessa, mikä siipi suhisi orvossa tuvassa ja kenen armollisen sormi torkotti kahteen vuotavaan sydämeen. Kustaan sielu iski säkenensä, vihloova sydän särki arpiensa ratkot, huulille kirposi sana kuin verenpisaran heleä puna ja tuska huusi huiluna kimeänsä kuulaat! Oh ihminen kirpivin sydämin! Kuka tiedät, kun istuu vakaa penkillänsä, järeä parta varisee verkkaa puhettansa ja leuka jauhaa miehen otsan raskaita; kuka tiedät, kun kyykkii rukkinsa edessä vanha vaimo, vuosien vedet silmistä kuiviksi itkettyinä ja lakastuneen rinnan kuopassa mykkä ja sokea tuijotus; kuka tiedät, mitä järkähtelee arkisten sanojen raoissa ja mitä lankoja pitelee ajatuksen köyhä, hiertävä sormi? Kauas kulkee hakevan mieli ja kaukaisia kuulee heristetty korva. Kuuliko Kustaakin lähestyvän kuolemansa läppävän kellon, kun sana suhisi huulilta kuin loiton siiven vilaus? Läppäävät kellot? Koskaan ei ole kello läpännyt armonsa avaraa ääntä Kustaan avoimella haudalla ja koskaan ei ole kirkkomaan siunattu santa kopissut leponsa kätkevää turvaa Kustaan arkun peittyvään kanteen! Minua vaivaista vaimoa! Kustaan on niellyt ahne ahmiva meri ja myrskyn ulvova koira on ollut hänen hautansa hurja siunaaja, ja kun kulkevat muut sunnuntai-aamusin laskotettu nenäliina kädessä haudalta haudalle kirkko-

maan rauhassa ja pysähtyvät pyyhkimään siunaavan kyynelen silmiensä nurkasta kaivattunsa kummulla, niin minä liikun mie-rona ohessa ja vaellan vieraita hautoja ja kuivana pysyy minun nenäliinani sileä lasko, sillä sitä kumpua ei ole kirkkomaalla, joka kätkisi Kustaan, ja sitä turvetta ei ole orvossa tarhassa lapion käännettäväksi, joka minut peittäisi lepoon omani vie-reen. Muilla on miehensä, muilla on lapsensa, muilla on omiensa haudat, minulla vain tyhjä tupa tyhjäät vuodet tyhjästi kuun-neltavana, kulunut köysi kuluvat päivät kulunein sormin kir-voteltavana, vain kivistävän sydämen kivistävät ajatukset mur-heen multana haudan kummuksi haravoitavina! Minä elän kuin varjo ja kuljen kuin varjo, varjo sormieni askareissa kuin muisto keltaisen taipuvan oljen, jota paisteisen elopellon kullassa kahisevalla pyörtäneellä viisikymmentä vuotta sitten tietämätön neito hymyssä suin pujotti paulaksi nauravan merimiehen karheaan sormeen, varjo otsani ajatuksissa kuin kuun olematon silta yötisen meren pimeillä vesillä, kun seisoo kivisellä rannalla kaipaaja koko menneen elämänsä ja kutsuu mustien takaa mykkää saapumatonta. Olen varjo omassa tuvassa ja varjo vie-rasten veräjillä, kirkon ovesta livahdan kuin varjo, hiivin kyy-rynä, huomaamatta penkin korvalta penkin korvalle, askel anoo ettei kukaan kuule, silmä pyytää että väistäisi kaikki, hame kahisee, sitä säpsähtää, pää tutisee, sitä pyytää anteeksi, kohta on oman penkin korvalla, askel vielä, ja uusi uskaltava, niin jo solahtaa ohitse muitten penkkinsä viimeiseen nurkkaan, siellä on paikka, missä on turva, penkin lauta on valmis otsan painuttavaksi, silmien kätkeyttäväksi, sormien nystyrät löytävät ristiinsä, ja huuli hokee kolmikymmenvuotisen rukouksensa: Herra, siunaa Kustaa, Herra armahda minut! pään hievahta-matta, silkin kahahtamatta rukoilee saman mykän kuuman: Herra, siunaa Kustaa, Herra, armahda minut! sydän vuotaa

pyhässä paikassa ja hätä huutaa Jumalan korvaan: Herra, siunaa Kustaa, Herra, armahda minut, nääntyvä! kuuntelee veisua, kuuntelee saarnaa, veisu vie, saarna tuo, veisu kantaa Jumalan jalkojen juureen, saarna saapuu sanana Jumalan huulilta: kurota käsi lannistuneelle ja nosta polvillesi vapiseva, vuoda hunajaa isoovan juoda ja ruoki lohdutuksella sydämen kova nälkä! taivaan salin ovenpielet ovat korkeat katsoa ja avarat astua, valkeat seinät silkinhimmeät silmän kantamiin ylt'ympärillä, laen avartuvissa enkeliparvien liehuva siivekäs humina, salin väljissä autuaitten avarat summaiset piirit tähtivin hohtein ja välkkyvin valkeuksin, ylhäinen itse istuimellansa kirkkauksien kehissä korkein silmin ja paistavin kasvoin; pyhä, polttava yksinäinen, polvin vapisevin suistuu ihminen lihan tuhkana suullensa maahan lyömänä katseesi kuluttavan liekin ja armon: pue paidoilla valkeuden ruumis raihna ja kuluva, nosta parmoille autuuden sydän nääntynyt, sureva, päästä vapaaksi sielun lintu häkistä sulkevan elämän, lääkitse haavat särkevät siipisankain, puremat tylyn rautalangan lihaan kärsivän lentäjän, siivet kirvota, kynille hakatut, vangitun, soutuun sulkavaan pielissä ilmojen huuhdon! O Jumala laupias, kirvelty sinua rukoilee, rinnasta tästä riutuvasta sormin rientävin repisin oman sydämen sykkivän käsin kohotetuin kantaakseni verihurmetta vuotavan sinun lepoosi leppymään, aniarmollinen!

Riikkan huomaamatta olivat köydenpunetta pitelevät sormet haparoiden hakeutuneet lovikkain, hapsittu säie jäi ristiin limityvien käsien rutistukseen. »Herra, armahtava Jumala, kanno minut sinne, kussa Kustaa lienee!» aneli hupiseva huuli ja kulu- nut käsipari kohosi vapisevasti runnellun otsan tasalle. »Armahda minua vaivaista leskeä!» nieli kurkku orpoja sanojansa ja käsien mukana nouseva köyden kirpoumakin tärisi ja tutisi ilmassa. »Sydäntä palelee täällä niin sanomattomasti,

kivistää lakkaamatta, on kivistänyt kolmekymmentä kestävää vuotta, kannan siivin, kannan sylin, lämpimiin, sinne jossa Kustaakin jo on ja odottaa onnessa! Hänellä oli raamattukin kirstussa paitojen päällä, sinun tykönäsi hän on!» — Käsivarret kuroittivat rukousta jo niin korkealle kuin rinnan kumara päästi.

III.

»Minua vanhaa hupakkoa, kun luulin kirkon penkissä istuvani ilmiarkena!» havahtui Riikka samassa, piukotetun köyden kolisten pudotessa polven helmoilta laattiaan. Riikka pyyhkäsi otsaansa ikäänkuin kädellä ajatuksia karkoittaen, noukki variseen köyden takaisin polvelle ja alkoi taas sormiensa hiertävän askareen pari kertaa alistuvasti huojautettuaan kumaraa yläruumistaan. »Kylläpä sitä riutumuksen poltetta vain näkyy riittävän ihmisessä rinnan alla!» jupisi hän huulillansa valjuin hymyin ja joudutti sormien kerkeämistä kopakassa köydessä. Ei tässä leiviskää hyppysistä kierry, jos sormenpäät päästää torkkumaan keskellä kirkasta jumalan päivää! torui hän ja manasikin itseänsä: Napiset niinkuin Israelin lapset korvessa, vaikka Jumala kädestä taluttelee! Järjestää niin, että rakentelevat laivojansa ja sinulla on työtä koko talveksi, etkä tarvitse käydä taloissa leipää pyytämässä! Tupa sinulla on ja kutu pihatossa, ja sinä pyydät ja aneet Jumalaa vaivaten, että hän ottaisi sinut taivaaseen ennenkuin on ajatellut! Mitä Kustaakin ajattelee, joka on saanut kestää kovan kuoleman, ja sinä nuriset tuvassa, jonka hän on sinulle rakentanut? Lundström Kaaskerissa ehkä, jolla on arkku valmiina orrella ja joka on ollut isonen joskus ja jolla ei ole kutuakaan ja jolla ei ole Kustaata eikä ketään ihmistä taivaassa odottamassa, hän ehkä

saa keräjöidä Jumalan kanssa, nostaa otsaa ja syyttävää sydäntä, mutta minä matala, jolle kaikki ovat hyviä, tuvan tuoli ja kirkon penkki, vieraan kynnyks ja kodon ovi, oman pannun lämmin puuro ja Alastalon emännän kahvitilkka, kudun määky karsinassa ja Jumalan sana saarnastuolissa, polun kivi, johon ei kompastu ja syntinen omatunto, joka ei nuhtelee, minun mielummin saisivat huuleni kuivua kuin kiittämättömiä sanoja jupista! Minun triivejänikin kaikki kehuvat! Riikka oli osattomuudessaan kurottanut kätensä pöyhimään polvenkorkuista triiviläjää vierellään ja huomaamattaan hamssinut tyhjään pivoon kourantäyden pehmeätä taipuisaa hampურიistettä, jota hän nyt piteli ja katseli, tunnusteli ja rutisteli, hyväili melkein surkusormin. Kiittävät, kiittävät minun triivejäni! puhella hamuili suu ajatuksettomiansa, kun ei muutakaan puhumista ollut, mutta silmäkulmien vanhoihin kurttuihin haki nöyrä hymynalku, joka varjona vaelsi kasvojen harmaille rypyille kuin pilven raosta eksynyt yksinäinen auringon pilke syksyisen pellon köyhälle sängelle. Mieli hyvittyi oikein onnelliseksi hetken ja ajatukset hakivat toimella ruokaa hymynsulana viivytämiseksi kasvoilla. »Ja taas sitä Ketoniemen muorin samaista hampूसilkkii!» muisteli hän pakihyvillään Alastalon leikkisän kapteenin tavallista kehupuhetta, kun sousi uuden lastin valmiita triivejä Alastalon paattirantaan. »Riikin prinsessan polstarintäytettä, jolleivät vain haisisi niin saamaristi tervalta!» höräytteli Härkäniemikin parrastansa, kun aveli säkin suuta ja pidellä kouraili päällimmäisiä. »Riikkan triivit tuntee kohta kourassaan muista», oli vakava Järvelinkin kerta tunnustanut. »Kun sitä hahtuvaa on korissa kahmaloitavana, ja naputtaa uskollisesti saumaan, niin ei ole pelkoa, että veden vietävällä on siitä saumasta asiaa ruuman puolelle kahteenkymmeneen ajast-aikaan.» Riikkaa hyväytti sydänaluksia myöten siinä muistel-

lessa, sillä tiesihän hän semmoiset puheet ansaituiksi, vaikka leikiänsä olivatkin laskevinaan. Tiesihän hän, ettei hänen hyppysistään pitänyt lähtemään ainoakaan sulattamaton triivin kokkare. Senverran ymmärrystä ja tuntoa hänelläkin oli, yksinäisellä vaimoihmisellä. Ihmisen henki on kallis asia ja mereen kuoleminen kova kuolema! Ei saa sormi hutiloida silloin, kun nyhtää triiviä laivan saumaa varten, jokainen nyhde on nypittävä, jokainen säije on kirvoteltava, jokainen jouhi hierottava hiuksen noselaksi hyppysissä. Vesi on viekas ja kavala aine, se hakee ja hulisee huulineen jokaisessa saumassa, ja annapas, jos se tapaa tilkkeessä pavunkin kokoisen pehmittämättömän, niin siitä se livahtaa kuin varas ruuman puolelle, ja jos on papuja saumoissa paljon ja liitosten raot lovilla, niin ei meri lupia kysele eikä vesi kutsuja odottele, vaan siitä on sisällä, mistä on tie, ja siitä lorisee, missä on reikä, ja punnaapas silloin pumpun varressa, merimies, kuluta kiveksi kämmenesi, meri ei nuku yölläkään eikä väsy pitkään päivään. Entäpä, kun varsa virkoo valattomaksi lentävän kölin alla ja suomiva harja totisessa leikissä koettelee ja pitelee pakenevan kyljen ruskavia liitoksia? Silloin on kuolema nopeasti ruorimiehenä laivassa ja meri kiljuvana kapteenina kannella, jollei tilke ole tiivis ja hieno jokaisessa hengittävässä saumassa ja vatkottu takku sitkasna vartijana jokaisen lankun vavahtelevassa raossa! Ei lepoa hautansa mullassakaan saisi semmoinen ihminen, jonka sormi olisi varastanut sulattamatonta köyttä triivileiviskään! Riukkan vanha pää aivan tutisi ja tärisi asian totisen vakavuuden vuoksi. Kustaa oli hukkunut suineen mereen ja hän itse oli elänyt merimiehen leskenä kolmekymmentä nääntynyttä vuotta: ikinä ei pitänyt hänen sormistaan päästä sitä köydensilkkaa, jonka ruokottomien pahkojen lomitse lipeä vesi kavalana luikertaisi turvaavien lankkujen sisäpuolelle ja hulisisi ruumaan tuuma tuumalta kuoleman ras-

kasta lastia, kunnes laiskistuva laita vaappuen kallistuu viimeiseen ahneeseen ryyppyynsä, kädet, kiviksi väsyneet, heltiävät pumppujen varsista ja musta hauta nielee aluksen ja voimattomat miehet, jäljellä vain valtoin, voittava meri ja kaukaisten kotien tietämättömät lesket ja turvattomat lapset! Riikkan rintaa riipaisi hänen tärkeän työnsä ankara edesvastuu. Jokaisen hyppysellisen pitää olla hienoa kuin hahtuvainen villa! jupisi hän ja vei vapisevin käsin nyhdettä likemmä heikkoja silmiänsä tarkastaakseen läheltä, oliko triivi todella noselaa ja sulaksi harsittua. Tärkeä on jokainen ihminen paikallansa ja kohdallansa, sormi Jumalan laina, silmä Jumalan laina ja parempi olisi, että myllynkivi ripustetaan kaulaan ja ihminen upotetaan meren syvyyteen, kuin että hän ei käytä sormeansa uskollisesti ja silmää niinkuin Jumala on tarkoittanut! Kuinka kehtaisin minä joskus katsoa Kustaatakaan silmiin taivaassa, kun hän kädestä tulee tervehtimään minua tullessani sinne ja hänen pitäisi puhella tämmöistäkin: »kylläpä sinä Riikka-parka olet saanut kihnuttaa sormissasi toistakin triivituppoa näinä vuosina, ja kelvollista tavaraa yleensä, mutta toi Wesanderin Adrian Siivon haaksirikosta mukansa toisellaisenkin hyppysellisen tänne näytteeksi. Toi minulle katseltavaksi ja käski pidellä: niinkuin pavun papenia. Adrian oli Siivon upotessa joutunut ruuman puolelle, ties kuinka sinnekin oli livahtanut, sillä luukut olivat hänen tietämysä mukaan kaikki kiinni, mutta siellä hän vain oli kyhminyt ja kun ei muutakaan tekemistä ollut ennen lähtöä, niin hän oli ruvennut tarkastamaan saumoja, missä vika oli astiassa, kun niin vietävästi oli ollut pumputtava kohta haminasta lähdettyä. »Tämä palanen siellä oli roikkumassa muutaman hulisevan sauman suussa, ja minä pistin taskuuni, että on mukana näytettävää!» oli Adrian puhellut. »Vaimoväki ajattelee töissänsä niin paljon muita asioita, ettei

niiden toimista ole tietoa, mitä sormistansa aina päästävät!» oli Wesander närissyt ja ottanut takaisin pahkuraisen triivinyhteen. Ja samana nirsona taivaassakin vielä kuin ennen elonpäivinään täkillä ja kototuvassa, oli Wesander marissut edelleen kuin voitelematon ovensarana: »Minunkin Eliidani, jos siltäkin triivileiviskä valmistuu, niin kyllä sekin nyt on vetistänyt silmälautansa niin punaisiksi ja paksuiksi, että näkeekö sohro niiden raoista, mitä sulloo säkkiin, höylälastujako vai rehellistä tervahamppua? Naisväki on pehmeätä sukua luonnoltansa, Riikkakin, vuoskausia vielä senjälkeen, kun sinä Esmeraldan kanssa silloin jäit sinne Gotlannin nokkaan, vedenräämää hänellä riitti tippumaan silmistä poskipäille, kun joskus maissa ollessa sattui sunnuntaisin häntä vastaan kirkontanhuassa, eikä raskinut mennä ohitse paiskaamatta kättä edes leskiraiskalle, sisu väänsi minullakin, täysmiehellä niiden karpaloiden katselemisen, kun ne yksi kerrallaan vuosivat poskipäille ja siitä suolaisina kierahtelivat suupielien juoviin. Hän ajatteli silloin kait niinkuin minäkin, kuinka monta reisua minä sinun kanssasi olin maannut samassa kansissa, sinä yläkoijussa, minä alakoijussa, vaikka minä silloin jäinkin Esmeraldan matkasta pois, jäädäkseni nyt sitte Siivon ruumaan Skagenin kärjessä ja tuodakseni sieltä tänne tämän triivitupon, vaikk'en minä sitä sano, että sen tarvitsee olla juuri Riikkän nyppimä, on niitä muitakin leskiä, jotka hapsivat köyttä parkusilmin ja särkysydämin, eivätkä näe ja ajattele, mitä sormi tekee. Sanoin nuhtelin Eliidallekin, kun viimeksi erottiin kotorannassa, ja teki pahaa hänen tavallisen vesittelemisensä näkeminen, että vesi silmissä on samaa kuin sumu merimiehen kurssilla, pidä sinä, sanoin, harmaat näkimesi tikkukuivina, niin pimenevälläkin säällä näet polkua edessäsi palasen ja rikkeintäkin paikatessa ymmärrät pujottaa parsineulan pitäviin silmukkoihin. Saa sitte kuulla,

kun Eliidakin joskus vuorollansa saapuu tänne, oliko hänessä ihmistä ottamaan onkeensa opetus, vaikka paha minä aanaan, että Kiliskerin tuvassakin tällähaavaa Eliidan silmät lämmittävät turhaa saunavettä sensijaan että kärppinä hakisivat mistä nyt leivänmurena noukitaan neljään nälkäisen orvon suuhun, ja että kädet vapisevat ristissä virsikirjan lehdillä ja huuli hupisee heikkojansa sensijaan että sormi olisi kireä ja varvas valpas nyt, kun rukin on hyrrättävä toista vertaa nopeammin kuin ennen ja hyppysten piukoteltava killingin syrjä venyväksi sekä pitkään että leveään! Naisväellä kasvaa pää hiuksia eikä ymmärrystä, ja tao järkeä niiden kalloon tai viistumaista naulaa lahoon seinään: ei niihin kumpaankaan semmoinen koukku juutu, että sen nokkaan sopisi killuttaa hyvää neuvoa tai rehellistä leiviskää! Sitä minä olen Eliidallekin elinpäivinäni manannut niin monta kertaa, että kieli täälläkin vielä karaa samaan nuottiin, mutta ei seulasta vedenpitävää astiaa saa vaikka tuppookin reijän sieltä, reijän täältä, eikä naisihmisen järkeä järjestykseen, vaikka vasaralla sanaa päähän nakoisi! Sekin hampuppää, joka tämänkin papurihman on päästänyt hyppysistään triivinä!» — Wesander oli taas näreissään turjutellut maallisen elämänsä viimeistä kourantäyttä kädessään — »itkeä tihrutella se kait on osannut, ikäänkuin ihmiselle olisivat silmät annetut vesiränneiksi, ja rintaansa haikailla lienee myöskin ymmärtänyt, ikäänkuin ihmisen sydämellä ei olisi muuta toimellisempaa tekemistä kuin olla murheen hampaiden syömänä, mutta onko sormenpäissä ollut tieto, että kuolemanpestiä ne sujuttavat laivansaumaan, ja onko kulmaluun takana ajateltu, että hutilon jäljiltä ruumaan juokseva suolavesi ei ole laukkaa silakan kurkkuun, vaan kymmenen elävän miehen!»

Riikka hoikahti kesken kuvittelujensa. »Mitä sinä puhelet, Kustaa» höpisi hän. »Wesander on sanonut semmoisia terveisiä

maan päältä? Että minun sormeni olisivat tehneet syntiä työnsänsä? Nämä sormet, nämä kuluneet sormet, katso itse niitä, Kustaa, olisivatko ne ajattelematonta työtä tehneet? Minun sormeni ovat viattomat, minun sormeni tietävät työn, itse unisakin ne tietävät työn, nyhtävät, nyhtävät, jouhi paatuu selittämättömästi jouheen, mutta sormi nyhtää, nyhtää hellittämättä, hätä nousee kurkkuun, kun saattaakin järjetön jouhi niin syntisesti niskotella, mutta sormi tietää, ettei saa antaa myöten, on hierottava ja hierrettävä, ja vaikka kuluisi tunti ja vaikka vapisisi koko ruumis yltänään hiessä, kun ei uppiniskainen säije tottele, niin on sulatettava ja säennettävä, sillä sormenpäät itse tietävät hengentärkeän asian! Sinä olet hukunut mereen, Kustaa, minun kurkkuni tuntee sen, minä olen niellyt ja niellyt ja nielen vielä joka ruuanpalasen kurkkuuni painuessa kuin karvasta, salpaavaa merta; minun sormeni tietävät sen, kun vuoden ja vuodet ja vuosien jokaisen päivän ja jokaisen kuluvan päivän hitaat kuluvat hetket sulkevat, löysäävät, sulkevat löysäävät nöhtyvää haipuvaa hamppua kuin olisi sormien lomissa hulisemassa kova ja kavala vesi, käden kourivan liukkaasti välttävä, käden vaipuvan ahneesti kätkevä; sen tietävät rintani uupu, jäsenten jäytö ja koko surkuva ruumisparka, kun vuosien meri imee ja nielee väsyvää ja käsi soutaa voimatontansa, jalka polkee ponnetontansa, ajatus huutaa avutontansa suulla syvyytten haudan vyörivän, vetävän kidan! Mikään kipenä minun ruumiini kuormassa ja mikään rako minun mieleni haavassa ei unhotta sinun kuolemasi katkeraa hetkeä, Kustaa, minulla on vilpitön liha ja veri, vaikka näkisit munaskuihin asti, ja syntiä puhuu Wesanderin suu taivaassa, jos ei hän minun sormiani uskollisiksi sano ja tiedä, että Kustaan leski ei sormiensa kautta laske lankaa merimiehen kuolemaksi! Hämärä minun on kalvas otsani, ja rau-

kat ajatukset kiertävät vanhan vaimon päässä rampaa kehää, kuin maasta lentoon yrittävä siipimurto lintu! Mutta kirkas kuin valkean kieli on minun tuntoni palo ja puhdas kuin juokseva vesi on minun mieleni vilpitiön tahto! Ja Eliidastakin vielä semmoisia puheita! Huuda Wesander tänne, että minä saan sanoa hänelle ja hän ymmärtää hävetä edes taivaassa! Ett'ei hän täälläkään saa jätetyksi Eliidaa nälvimättä! Oikein rinnanalaa leikkaa, kun tietää ja ajattelee! Eliida, joka viisitoista vuotta on repinyt ja rehkinyt kotona ja ihmisissä kuin juhta ja taivaan enkeli, niin että ei ihmisestä ole jäljellä kuin luut ja kuiva nahka, kurittanut lapsensa ja kasvattanut, vaattettanut ja ruokkinut, pienimmänkin, Alman vakusta rippikouluun ilman killinkinkään apua taloista tai pitäjältä, lapset aina puhtaat nenänalta kuin pesty puulusikka ja pahatkurit kitketyt tukasta kuin rikka järki-ihmisen perunasarasta! Sinäkin viitsit semmoista närisijää kuulustella, Kustaa, vaikka sinun pitäisi tietää paremmin! Kaikenkaltaiset taivaaseen päästetäänkin, kun tuommoinen Wesanderkin, suu ja sisu aina lonkolansa kuin saranapuoli luukku ladon ovella. Kun tuli meriltä vuoden matkalta ja käsi vielä napsauttaa tuvan oven linkkua auki, niin leuka jo jauhaa porstuan puolella: »Olisit sinä, Eliida, kerjennyt kotona laiskotellessa nostamaan talvikelkan mäeltä ravistumasta vajan puolelle, niin ettei minun sitä tarvinnut taattivaatteissani kohta ensi työksi tehdä!» Ja samaa porinaa suupielestä, kun lakilla ensin on pyyhkäisty penkkiä senverran, että sopi sovittaa laudalle englannin verkaisen housuntakapuolen, ja silmä kerjennyt happamen matkan toton tyhjystä pataaraakusta kellon viisariin seinällä: »Kello on puoli kaksitoista eikä perunapata ole valkealla, luuletkos sinä, että minä nälkäänäkemään tulen kotiin? Merillä tottuu järjestyseen ja kello kaksitoista on ruokavahti! Ja sinulla ovat kirkko-

pieksut jalassa! Eivätkö saappaat ole kelpaavinaan arkipäivänä, vaikka tiesitkin, että minun piti tänään tulla paratiisin Taa-
vetin paatissa kaupungista! Ja vinoiksi olet saanut tallatuiksi
jo niittenkin korkot! Terveiset Sevillasta! Jätin säkin porstuan
eteen, kun tuhtasin kelkan kanssa. Siellä on sinullekin villa-
saali. Ehtaa Spanjan villaa niinkuin Alastalon kapteenskalla!
Mutta muista se, sitä ei käytetä, se pistetään talteen lootaan!
Ei merimiehen palkoilla taatteja osteta ja rimssuja hartioilla
kanneta! Sarmuksetkin sinulla käsissä keskellä arkipäivää!
Kyllämaaka minä muutenkin sinulle muistan kihlat ostaneeni,
ettei niitä sitävarten tarvitse sormiin ripustaa keskellä kirkasta
työviikkoa, vaikka tulenkin kotiin! Senverran kilisevää sai
niihin aikanaan Tukholmassa hellittää! Olet laihtunutkin:
hame yllä kuin säkki seipäällä! Taas tietysti juosta poohakoitu
taloissa ihmisten töissä hosumassa ikäänkuin ei ihminen tar-
vitsisi itse luitansa ja hikeänsä! Sitä vartenko retari maksaa
joka kuukausi puolet minun hyyrystäni sinulle mukuloiden
ja omaan ruokaasi? Montako riksiä olet niistäkään rahoista
ymmärtänyt säästää kokoon?» — Samaa härinää kuin hurisisi
hytynen yhtämittaa korvan takana kaksi viikkoa tuvassa siitä
kuin linkku limssahti ovesa salpaan tulevan takana siihen kuin
viimeinen uusi sukkapari on sullottu lähtevän säkkiin ja por-
stuan lankku vielä narisee neuvoja astujan alla kotiin jäävälle!
Ja semmoisen Wesanderin puheille sinä kallistat korvasi, Kustaa!
Täälläkin vielä kehtaatte järjetöntä leukomistanne! Enkö minä
sanomasta päästyäkin sanonut sinulle, kun vielä olit elossa ja
maissa, manannut maanantaina ja kimittänyt lauantainä, että
taivaan enkelikään ei kärsi karsasta suupieltä ja että pieni
pisarakin hapanta kipistää piimäksi makeankin maitopunkan!
Kun pitää ihmisen vielä taivaassakin suuttua teidän miesten
tähden niin että heikkoa sydäntä nikottaa!»

Riikkan sormet olivat repineet lentona syytöntä köyden koparaa, kiskoivat ja riipivät silmittömässä kiireessä ritisevää, nöhtänsä pölyä sinkoavaa säijettä, ikäänkuin olisivat särkevien sormenpäiden päästettävänä ja sulatettavina kaiken maailman tylyt solmut ja uppiniskaisuuden kovat. Hätä kasvoi sydämessä ja kurkussa. Kolmekymmentä vuotta ihminen riutuu ja hiutuu, sormet kuluvat, rinta painuu, kuopiksi kuorii aika ohimot, ja sydän vain sykyttää samana, ajatukset jauhavat samaansa ja kipu sahaa mieltä samalla syöväällä terällä kolmekymmentä katkeamatonta vuotta! Koska on sammuva viimeinen tulentutkain hiiltyneestä mielestä, koska on kuolemaan leppyvä elämän kirvelevä haava, koska on otsassa lepo, sydämessä tyven ja ihmisen väsyvä ruumis haudan rauhassa? Ah, Jumala, sinä minut kulutat! Pudotat luotasi ihmisen rukouksen kuin pakkastaivas jäätyvän varpusen hengettömälle hangelle! Kuuroiksi tukit korvasi huulin huutavin kutsuvalle, kylmiin siirräät silmäsi kivusta ihmiskatseen, kädet unohdat, ristissä anovat, sydämen hylkääät, särkevän! Etkö kuule, laupias Jumala, kuinka voihkin minä ihminen rinnoin rutistunein, jäsenen maahan masentuvin! Kuuro, minut kuule, sokea, minut näe, sydämetön, minun rinnastani sydän ihmisen ihmistä säälivä itsellesi nouda! Sinut Jaakoppi voitti painissa yötisen hädän! Minä vanha vaimo, riutuja tyhjän elämän, kolmekymmenen tyhjän vuoden, minun rukoustani sinä et kuulemasta pääse, minun ajatukseni sinun tavottaa, niinkuin saavuttaa taivaan huimivista avaruuksista auringon korkean kiinnon maanpinnan matalalta harhaava silmä raskaan ihmisotsan alta, minä, ihminen, sinun varjosi, sinussa riipun, niinkuin riippuu astujan kantapäässä askel askeleelta astujan varjo, minä sinua noudan niinkuin tuuli ilmaa, laine merta ja paino kiveä, minun rukoukseni syö sinua niinkuin ruoho juurinensa multaa,

minä sinua palan niinkuin sytytetty puu liekkiä, minä sinua haen niinkuin sokea valon tuiketta, ennemmin nielee huuto äänensä, isoova nälkensä ja elämä kuoleman, ennenkuin ihmisen hätä sinun hakemisesi, Jumala! Kuule ääni nyyhkyvä, näe sormet ristihin rutistuneet, tunne viilto sydämen hyker-tyvän: niinkuin karkaa parahdus kurkusta kuolevan linnun, niin rukous minun rinnastani, niinkuin huutaa tuskaansa kie-
huvalla vedellä valettu, niin huudan minä sinua minun elä-
mäni tulessa, niinkuin kiemuroi kivuissansa mato maahan tal-
lattu, niin virun minä kipujeni kiemuroissa!

JÄÄLLÄVAELTAJA.

I.

Askelen jälki hangella. Toinen jälki, jalan jälki jalan jäljen takana pitkässä jonossa rihman suoralti rivissä loitoille aukkoselän loputtomiin hämäriin. Askel askelelta astuttu raskas ihmisjalan jälki hangella, vasen askel vuoroltansa, oikea askel vuoroltansa, vierillä kummallakin puolella kelkkajalaksen terävä viilto leikattuna penikulmaisen jääkannen koskemattomiin umpiin.

Vanha vapiseva jalka siirtää uuden askelen ja jättää entisten jonoon uuden jäljen hankeen, siirtää tutisevana seuraavankin askelen, kolmannen, neljännenkin, vielä viidennenkin, kulunut olka kiskoo kumariltaan kelkan nuorasta ja kelkan kuormakin siirtyy samat vitkaat jalaksillaan upottavalla hangella. Taas on pysähdyttävä ja huoahdettava: vanha selkä suoristuu työläästi, kankea käsi kohoo hitaasti pyyhkäsemään otsan kosteankylmää hikeä. Taaskin eteenpäin, köysi kireälle olalla ja jalka vetoon, askel, toinen . . . neljä, viisi ja taaskin levähdys: ollaan taaskin viisi askelta kotosiltaa ja rantamäkeä lähempänä. Katavaseiväskin kädessä sauvaksi, että saa laskeutua nojolleen, sauvan pää rintaa vastaan, siksi ajaksi kun seisoo ja läähöttää!

Vanhat kintut, mitä vapisette ja värisette! Vielä on pitkä matka edessä, rantapuodin tuskin erottaa hämäristä! Tuohon

askel ja senjälkeen tuohon, niin on senmatkan lähempänä! Isketään seiväs hankeen, kiskaistaan nuora piukkaan olalla ja siirretään jalka. Raskas jalka. Vanhat, kuivuneet kintut, kon-
titkin, te, ettekös ole tottelevinanne!

Ja taas liikkeellä. Askel auttaa seuraavaan askeleeseen. Tuosta kulkisi sivummalta hevostiekin, kyläläisten ajama, mustat kikkarat pilkottavat jäällä pisteettäisenä, etäisyyteen häviävänä jonona. Olisi ehkä keveämpi siirtää jalkaa, kun ei ole umpea ja kelkan jalas liukuisi paremmin tallatulla tiellä? Mutta hevostie poimuttelee ja matka on pitempi ja askeleita useampi ja minun kintuissani niitä voimia, jotka tuhlattaisiin turhiin matkan mutkiin? Kun on jalka siirrettävä, niin on jalka siirrettävä, tapahtukoon se hangessa vai tallatuilla taipaleilla, ja jalan siirtäminen, eikä tienselkä raskasta on, kun ovat kintut koivillaan, kuin kivenpölkkyt syhdeilläään. Ja mitä minä toisten teillä, toisten ihmisten poimuttelevilla hevosteillä, kun matkani on omani ja tieni suoriltansa kotiin.

Taavetti astuu, Taavetti Lindqvist, lyö seipäänsä raskaasti hankeen, nojaa taaskin koko painollaan eteenpäin, kelkka lähtee liukuun, työläs jalka siirtyy, askeljono pitenee taaskin takana ja kelkka leikkaa jalastensa jälkiä umpiin, kelkka kukuillansa kaadettua katavarunkoa, karvaista katavaa, ulkoluodoilta päivän mitassa haettua ja karsittua ja kuormaksi köytettyä. Miksei sitä kiskoiisi ja talviehtoisten puhdetöidensä varoja, kun itsensä vaan liikkeelle saa ja koivenriipat tottelemaan! Koskematonta hankea ehtoosinissä ympärillä, minkä aukkosalalla rannanäärtä levitettävänä taivaankuvun alla, kaukana vielä, hienona viiruna, lumisten, matalain kalliorantain kaartama avara lahden suu, sisävesiin, saariin ja salmiin, nyt jäään kattaamiin, aukeneva, vasemmalla, aukonpuoleisella sivulla äärimmäisenä niemen kärki, jonka kupeilta, kalliotörmän tur-

vista ja pienen poukaman partailta tuikottaa aukolle talvisilta autoiltaan yksinäinen harmaa mökki, akkunat pimeinä. Lyheneekö taival ollenkaan? Jäykentyvillä polvitaiveilla juoksee kylmä hiki. Mutta astuttava on, jalkaa siirrettävä, askel kerrollaan. Seiväs hankeen ja uusi askel, uusi kiskova askel ja matka lyhenee joka askelelta tasan askelen määrän!

Katavatkin kelkassa! Seuraavat ne, kun askelensa siirtää ja nuorasta kiskoo olkaväellä! Mitäs talvipuhteilla parempaakaan tekemistä kuin vaar노jen veistelemine? Tunti kuluu ja vaarnaa syntyy, kun kalvaa puukolla, kaivertaa kaulaa kansihatun alla ja veistää varren tasapaksuksi silkassuoriltaan, niin että on katavankuivaa kyynärmitalta ajettavana hongan upiin, kun likistetään langun jäykkää taipumille pantteriparrun poskia myöten. Joka vuosi tätäkin työtä, aukkoluotojen kolumista niillä kallionkuruilla ja vuorenkalteitten suojissa, joissa katava tuulen tuiverten yltämättömissä ja lampaan hampaan niistämättömänä on lykännyt varrenpehkoa suorilleen luonnollisille pensaille ja kykkääntorkoilleen. Astioitansa rakentavat ja vaar노jansa tarvitsevat joka vuosi, ja jokainen talvi minäkin kelkankuormiani luodoilta kolutan, loitommita selällä ja Kihdin kareilta, kun lähemmiltä loppuvat, kintut vain jäykistyvät vuosi vuodelta ja kantapää työlääntyy siirtymiseen. Tämäkin kelkkani, kuinka liikutan sen rantaan asti ja kotosillan eteen? Hiki makaa kylmänä jokaisella jäsenelläni ja polventaive vapisee. Askelen siirrän vielä, niin levähdän sen jälkeen taas.

Ajattelevat ja yrittävät, ikäänkuin ei maailma tulisi valmiiksi ilman heidän toimituksiansa. Parkkialuskin nyt vielä pitäisi rakentaa. Vaikka mitä minä heidän hankkimisiansa ajattelen, kun vaan jaksan kelkkakuormani kotiin ja saan vaarnapuut tupaan ja ansiota talveksi. Vaarna syntyy heikot-

tavassakin kädessä, kun on tarvispuu kotona ja veistää lastun silloin kun jaksaa ja huokasee välillä; ja jokaisesta vaarnasta saa palkan. Kunpa vain kelkka kulkisi keveämmin ja jalka nousisi helpommin. Elettävä on ihmisen, vaikka hän on vanhakin ja tupa hänen ympärillensä tyhjä.

Rantapuoti tuolla edessä harmaana, senkin jo erottaa, vaikka vielä on kaukana. Lakan silta lumihangen peitossa. Siellä orsilla ruumisarkku, musta ruumisarkku, yksi ainoa. Ennen niitä oli kaksi. Monta vuotta kaksi mustaa arkkua puodin lakan orsilla odottamassa. Omin käsin veistettyä ja höylättyä valmiiksi odottamaan. Ettei ole muilla ihmisillä vaivaa. Nyt niitä on vain yksi. Serafiikin kuoli viime talvena.

Pimeä mökin akkunakin kotomäessä, ruudut mustina. Kuinka monta askelta vielä lienee astuttavana, ennenkuin on siellä asti? Viisi askelta kerrallaan, ja kun on levähtänyt, niin jaksaa siirtyä uudelleen. Te vanhat kituvat koivet, mitä vapisette, ei vielä porstuan edessä olla! Tuosta vilkkuvat vierestä Rantalan akkunatkin. Ruudut liekkuvat punertavina, valkea loimottaa liedellä. Istuvat siellä lämpimässä tuvassa, puuropata porisee, lapset peuhaavat lastukasassa. On meidänkin tuvassa istuttu lauantai-ehtoota, verkkohaarukka siirretty pyhäksi ovipieleen, valkea räiskynyt takalla, Serafiia kääntänyt puuropataa tulelta, lapset istuneet saunapunakkoina liekkuvaan valkeaan tuijotellen, tupakka on rätissyt piipunpesäni pohjilla. Pimeä akkuna tuolla kaukana. Tuhka takassa sammunut, sängyn roitit kylminä. Raskas, ehtooseen tummuva hanki edessä. Tarvo, jalka, niin matka lyhenee! Vielä askel, niin matka on samaa askelta lyhyempi.

Rantalan akkunan valo punertelee hangella, heittää heijettään lumen hileille melkein askelten vierillä. Siellä olisi lämmintä. Siellä olisi penkki istua. Tutajavissa polvissa virtaisi

hivelevä hautova lepo. Lähelläkin tuossa, mökki akkunoineen, kurkistelemassa kallionsa takaa aukolle aivan vieressä. Heidän kutuverkkonsa olivat silakkaa keväällä täynnä, kun virta repi minun jatani! Kurttuinen suupieli piukistuu, ohuet huulet kiristyvät tiukoiltaan tiukemmille. Mitä minä vieraitten penkeille istumaan! Jäykkä, kepittävä askel hangessa eteenpäin. Ja uusi jäykkä, kepittävä askel eteenpäin. Ketonien Riikka-kin jo pistänyt puuropannunsa valkealle, koska akkunan ruuduissa liekuttelee punaista ja niemi näyttää asutulta! Ja Kaakerin puolellakin tuikottelee valon puike yksinäisenä Lundströmin akkunassa.

Miksi on minun tupani yksin kylmä ja ruudut mustina mökissä, kun toisilla on valo akkunassa ja räisky pesässä? Miksi repivät virrat minun verkkoni, kun toisten verkot vilkkuvat hopeaisina kalasta. Rantalassa istuvat vielä lapsetkin lauantai-valkean ympärillä, kun minun ovat ne maailmalla, jotka eivät jo ole kuolleet! Harmaat silmät muuttuvat tikkuisiksi ja nystyräinen käsi pusertuu kovemmin katavaseipään ympärille. Jalkakin unohtaa väsymyksensä ja tarpoo hetkensä kiivaammin, kun mieli haastaa keräjiä.

Olenhan minä kaiken tehnyt? Työni olen tehnyt, olen laskenut jatani, kokenut verkkoni. Jokaisen silmukan olen itse kutonut pyydyksissäni, jokaisen astiani olen itse veistänyt ja itse uurtanut, jokaisen kalan itse suolannut. Olen kestänyt tuulet ja pieksävän sateen, olen kulannut jääkylmässä vedessä hampaat suussa vilusta kalisevina kuin ulisevalla koiralla. Olen nähnyt meren kuin irvisuisen pedon iskevän mustia ikeniään ruskavan paattini turjuvaan lautaan. Olen vetänyt pienen pोकани ruumiin meren pimeästä kidasta.

Olenhan minä kaiken tehnyt! Työni olen tehnyt joka ainoa päivä, olen lukenut aamurukoukseni ja ehtoorukoukseni joka

ainoa aamu ja ehtoo, en ole varastanut, en ole tehnyt huorin, en ole ikinä iloinnut. Joka ainoa pyhä olen ollut kirkossa, räntäsikö sade vai paukkuiko talvipakkanen, ensimmäinen olen kirkkopaatissa joka sunnuntaihuomeltai ja tyhjennän paatin vedestä ennenkuin muu väki tulee, istun kirkossa nuokkumatta ja lähden penkistä vasta viimeisen virren jälkeen ja siunattuani itseni. Kaiken minä olen täyttänyt, osaan katekismukseni ulkoa kannesta kanteen ja mistä pääkappaleesta hyvänsä lukuvuoroilla, joka kuukausi käyn kirkossa rippipöydässä, en ole luvattomasti ottanut talollisten metsistä ainoatakaan astiapuuta ja jokaisen puutikun olen maksanut omalla rahallani. Mitä varten on siis minun vanhuuteni näin tyhjä ja yksinäinen? Mitä varten saan koota viimeiset vapisevat voimani pysyäkseen pystyssä vanhoine jäsenineni ja lyyhitymättä hankeen kuin hyljätty kulkukoira? Mitä varten on minun, kastetun ja ristityn ihmisen vaaputtava jäätyneellä merellä, tarvottava hoippuvin polvin ja vinkuvin rinnoin kotoa kohden, jonka ovella kinos on ummessa, liedellä tuhka kylmänä, ainoana odottajanani vain musta ruumisarkku rantapuodin orsilla!

Jumala on väärässä minua vastaan! Ihmiset ovat väärässä minua vastaan! Koko elämä ja omat elämäni päivät ovat väärässä minua vastaan. Minä vihaan Jumalaa, joka hallitsee väärin ja on luonut minut ja jättänyt minut minun kovan yksinäisyyteni kouriin. Minä vihaan ihmisiä, joilla kaikilla on vaimonsa ja lapsensa ja lämpimät tupansa. Oman itseni varjoa hangen kylmillä vierilläni minä vihaan, koska se on osaton niinkuin minä ja hoippuu niinkuin minäkin horjun. Olisi Suuri Lautamies ja Suuri Tuomari, niin Jumalan ja ihmiset ja koko elämän minä haastaisin keräjille. Jaakopin Jumala ja Jobin Jumala, oletko missään?

Pienen lapseni ruumiin olen itse vetänyt meren mustasta kidasta, omin jäykistyvin silmin olen nähnyt hänen pienet, sinertyneet kasvonsa, omin haparoivin sormin olen pidellyt hänen luuttuneesti ummistuneita silmiään, joiden luottava lapsen katse tuokio aiemmin on ainoa valaistu hymy, jonka elämässä muistan silmäni kohdanneen. Kaukana maailman merillä toinen poikani, lapsena hänkin ehkä minulle hymyillyt, mutta vihoin kotinsa oven takanaan kiinni paukauttanut, mykkänä, hammasta purren, hyvästiä sanomatta maailmalle lähtenyt, kymmenet vuodet ihmisten tiettyviltä hävinnyt: valkenivatko luunsa jossain valtameren pohjilla vai kiersikö renttuna maailman satamia, siitä en tiennyt vuosikymmeniin! Tytär, ohra-tukka, kuoppaposki, tirskusilmä, mukuloita toimitti kotiin, räkänokkia, aina konteissa ja tiellä, vihapäissä miehen otti, kitupiikin, kun morkkasin, tuolla nyt elää lapsiliutoineen ja kipistyneine miehineen harmaassa, vinossa mäkissä Pukholmin nokan kupeessa, kalliotörmän varjoissa pahimmalta aukon piiskeiltä, käväisin äsken katsomassakin, kun en vuoteen ole nähnyt ja kituutin kelkkoineni ohitse, happamin katsein tervehtivät, kun oven avasin ja kopistin lumet jaloistani, kahvikupin ja sokerinpalan tuskin käteen työnsivät, vikisivät köyhyyttään ja hurisivat Serafiian jälkeisistä perintöoroiteista, selkápäin hyvästitkin sanoivat: viimeistä kertaa minä sen oven avoin ja sieltä tulen! Serafiia, kymmenet kohmettuneet vuodet kahden harmaassa mökissä, paljaan kallion kupeella, aukon pimeä tyly selkä samana mustana päätyakkunan edessä! Kymmenet kohmettuvat vuodet mökissä kallion kupeella, aukon viluisten kasvojen edessä, kaksi puhumatonta ihmistä autiossa tuvassa, vuosi vuodelta yhä vaikenevampaa.

Köpittävät jalat, mitä paadutte? Siirtykää, siirtykää vaan, ei siirtäminen luita katkaise! Vaikka lyöttäytyisitte raskaiksi

kuin kaksi lyijynharkkaa, niin liikkeelle minä teidän pistän! Hankeen vaan, nilkkaa myöten hankeen, sinä vapiseva oikea. Ja nyt sinun vuorosi umpiin, vasen kömppä! Kahdeksankymmentä vuotta olette minua palvelleet ja minua kantaneet, minua siirtäneet sinne minne minä olen tahtonut. Miksi nyt siis niskuroitte? En minä ennenkään ole muitten ihmisten apua tarvinnut, kun minä jalkani olen siirtänyt!

Itse olen itseni aina auttanut. Mitä ovat ihmiset muuta minulle tehneet kuin vääryyttä? Serafiia kuollut, lapset hyljänneet, naapurit kadehtineet, soutaneet rantoihinsa täysiä kalalasteja, kun minä lapoin paattiini tyhjää verkkoa: sydän kurkussa olen heidän tähtensä saanut elää, etteivät näpistäisi minun astiapuitani, laskisi jatojaan minun kutuvesilleni, kokisi minun koukkujani. Millä on Jumala huojentanut minun vaelukseni työläyttä? Kova ja kuuro Jumala, jota olen rukoillut huomenen raskaassa sarastuksessa, päivän pitkässä vaikeudessa, ehtoon uupuvassa väsymyksessä, ykinäisen yön nääntyvässä ja hellittämättömässä hädässä? Hänen myrskynsä ovat repineet jatani, Hänen rakeensa ovat piiskanneet kasvojani, Hänen merensä ahneesta kidasta olen minä henkeni kaupalla riistänyt niukan leipäni, Hänen tautinsa poltoissa voihti ja kiemuroi Serafiia ja kuoli.

Tyly hanki, joka vaanivin silmin vilkut ja varrot, että lyyhistryisin suulleni sinun hyiseen syliisi, painaisin pakottavan otsani luntesi kylmiin hursteihin ja jättäisin kangistuvat jäseneni jäisten lakanoittesi peitettäväksi, turhaan sinä saalistasi odotat, minun jalkani liikkuvat vielä, minun kourani kiristää sauvaa, minun tahtoni kantaa rumistani. Älä vilku, vaani ja kutsu, älä levitä jäisen leposi rauhoja veriini: vielä minulla on työ tehtävänä. Musta arkku odottaa orsilla, puodin solassa on hanki kyynärän korkeana: itse minun on hanki kiivettävä,

itse minun on arkku noudettava, itse minun on arkku kannettava omilla olkapäilläni kylmään tupaani, ettei ole ihmisillä minusta vaivaa, kun olen itse kylmänä. Jalat, jäätapit, liikkukaa, rinta, vanha palje, liehdo ja kilju, tahtoni vinkuvalla piiskalla minä nilkat ja niskurit liikkumaan kuritan ja tottelemaan panen! Kelkkakin, kuorman kiuas, kivisiksikö anturasi luulottelet, kosket ensimmäistä nyskäystä todeksi usko! Kolku jäljissä vain, kyllä minussa kumaraa on kiskomaan, kun vain kinttuni saavat sen järjen, että on liikuttava eteenpäin ja siirrettävä tapikasta. Askel, ja askel, ja askel vielä! Joskus on kuitenkin laskeuneen ehtoon käärivästä hämäämistä erottuva rantapuodin harmaa hämöttävä seinä ja kotorannan törmä!

Olen ennenkin kuolemaa silmään katsonut kangistuvasta kangistavaan! Olen ennenkin kiskonut ruumistani kuoleman nielevästä kidasta! Nyt on meri kytkettynä ja petoa vangitsee jääkansien kahle, silloin oli sama syöksykita valloillansa ja harjanhuiskeilla! Musta hauta, kuinka olit mellastanutkaan venheeni ruskaavan, vavahtelevan laidan takana, lähettänyt karjaskoiraan paiskivilta lakeoiltasi kiljukidoin ja ikenet ammollaan heikkoa lauttaa vastaan, ennenkuin tarttui ensimmäinen hammas ja senjälkeen toinen ja vielä väkevämpi kolmas painuvan partaan vaipuvaan puuhun, ja nielusi ahneus sieppaa kyljillensä ihmiskyhän ja kaukalonlastun, joka juo vyöryävää, minkä hurjistunutta on hurjistuneen takaa saapumassa vaahtivaiksi viskeiltä! Hyytävässä silmänräpäyksessä näen ylt'ympäriilläni vain vyöryjen synkät paiskeet ennenkuin suistuini suinpäin mustan meren avattuun kohtuun, jonka upista vasta tuokion kuluttua suolavettä suustani ja sieraimistani hyrskien ja katkennut aironkappale käsissäni sukellan ja näen ympärilläni aallon harjan kantavilta hyrskimiltä vain mellastavaa merta

ja loitompana aaltojen upiin painuvan venheeni laidan, jonka, niinkuin voimattomiansa läpäyttävän ja märkänä riepuna läiskivän purjeenkin seuraava aalto huuhtoo näkyvistäni.

Ihminen on luontokappale henkensä hädässä. Eläimen äänellä olen minä huutanut apua, kuuro taivas ylläni ja kuuro meri ylt' ympärilläni, olen aaltojen upiin vajoavana taistellut jokaisesta suuntäydestä ilmaa, jonka olen saanut itseeni ahmituksi, olen tahtoni viimeisellä ponnistuksella pakoittanut jäykenevän käteni liikkumaan, olen taistellut painuvan, meriä suullansa särppivän pääni aaltojen ummesta. Ja kun viimein tunnottomiksi herpounein jäsenen ja kiviksi puuttunein käsin pitelin sormineni liukasta terävää kallion kieltä sen tartuttavasta särmästä, niin kesti elämänhätäinen tuokio ja oli tehtävä sydämen murtava tahdon päätös, ennenkuin tajusin kiskoia runnellun ruumiini aaltojen nielevästä kidasta pelastavan kallion kupuraiselle liepeelle. Siinä suullani kovalla kalliolla, jalkani, joita en jaksanut liikuttaa, vielä imevässä, nuolevassa meressä, en minä kiittänyt, en minä rukoillut, minä tuijotin vain tyhjin silmin ja tyhjin sieluin tyhjiin, ja olin pelastunut luontokappale niinkuin vähän ennen hukkuva luontokappale.

Nääntyvä on nytkin siirrettävä jalka, viimeisin voimin ja tahdon tuikkein on nostettava polvi ja astuttava uusi askel, vapiseva askel kerraltaan. Elämän mäki ja vasta-ahde, koska se loppuu? Eikö jo piankin häämöitä pimeistä rantapuodin harmaa seinä, vanhojen hirsien vihreä sammal kiiltävässä jäässä? Siellä on lakassa orsillansa arkku, yksinäinen arkku: Serafiian arkku on jo poissa. Ja lakan solassa, korkean koskemattoman kinoksen turvissa nurkkaan nostettu kalapöytä, sekin talviyksinäisyydessään laitasilleen kinoksen täyttämä ja peittäjä. Montako kymmentä vuotta on Serafiia sen pöydän ääressä perannut päivän silakkasaaliin? Hihat kiverrettyinä, kädet

kalansuomuissa ja totkuissa, leuka köykyssä, silmät siristävinä, ryppyisillä, punaisiksi ahavoituneilla kasvoilla joku pärskynyt kalan suomu! Jokaisen vierivän vuoden vierähtäneenä suvena leuka yhä enemmän köykyssä, silmät yhä siristävämpinä, poskien ahavoitunut puna yhä ryppyisempänä. Niin monta kulu-
nutta, vaipuvaa vuotta, että oliko tottakaan enää, että vuosien harmaan jonon takana joskus oli ollut toinenkin aika?

II.

Ihmeellisempi aika? Olivat Serafiiankin silmät joskus välkyneet kirkkaina, oli lakastumuksen sijasta poskilla helakoinut terve rusko ja sileässä leuanpäässä väreillyt kujeikas kuoppa! Taisin olla minäkin nykyistäni toisenlainen niinä päivinä? Sulhassaappaat jaloissa, polvissa notku, sata ruplaa kukkarossa, kymmenen vuoden aherruksessa kopekka kopekalta säästettyä! Tupa rakennettiin, lehmä ostettiin, jadat kudottiin! Kyhättiin rantapuotikin, sama, jonka lakan orsilla nyt odottaa valmis ruumisarkku, ja jonka silloin valkoisiksi veistetyt hirsiseinät nyt seisovat harmaina ja jäätyneessä sammaleessa. Nousut sydämissä, korkeudet ilmoissa, keväät ja suhinat kedoilla ja merten karkeloilla.

Keveästi sujui soutu aukolle, ehtoomyöhästi jatoja laskemaan, huomenen varhaissa jatoja kokemaan, minä reippaana airoissa, Serafiia sirkkuna jatoja selvitellen. Ketterinä liikkuvat Serafiian nuoret, nopeat sormet silmukoissa, jadan langat tuoksuivat tuoretta tervaansa, meren peili välkkyi aamu-avarillaan ja tuulen helma hulmi kuin mettiäinen suhinoillaan Serafiian ruskeissa, paksuissa hiuspalmikoissa. Airo nousi, airo laski, voimakasta oli vetää verein käsivarsin, veden hopeat hulisivat vilppaitansa leikkaavan keulan edessä. Nuoret olivat Serafiian raikkaat posket, tuore ja täyteläs hänen puolavoimien huu-

liensa versova hymy, vallaton hänen silmiensä väkevä välke, kun hän tuokioksi nosti ne työstään ja loi nauravan katseensa minuun. Meri oli suuri ja avara, ilman pieli korkealla, vilahdelti auringonkiloissa liitävän tiiron silkkinen suhahtava siipi.

Eilenkö näin sen suihkavan siipiparin vilahtavat välähdykset? Eilispäivänäkö kohotin merenkalvon kuulakoista hohdovasta raskasta, kalanhopeoissa kimaltelevaa verkkoa ja lapoin rikasta saalista täyttyvään veneeseen, airoja hoitavan, milloin huopaavan, milloin olkavoimilla kiskovan Serafiian naurussa suin seuratessa hyötyisää työtäni, nuori ponnistava vartalo takakenossa, käsivarsien täyteläs rusko paljaana, käherän valattoman pään takana aukon valkea selkä liekuillansa ja välkyillänsä?

Päivät menivät, kuukaudet kuluivat, suvesta tuli syksy, ja syksystä talvi, jo liekkui lapsikin vakussa, ahne suu äidin valkeassa rinnassa, tylleröt sormet upotettuina poven kimmoiseen hipiään. Keväitä ja kesiä, syksyjä ja talvia, meri sulii, meri jäätyi, pääsky muurasi pesänsä rantapuodin räystäään alle, talvi tuprutti hankensa tuvan akkunan eteen. Verkkään talven hiljaiset, kotoiset päivät: rukki hyrräsi lämpimässä tuvassa, kissa nuokkui takan paadella, kello raksutti peräseinällä, lapsi palleroitsi laattian lastukasassa; suven suloiset ajat: puodin solassa poudan läike, ilmassa lentävään pääskysten vilke, lapset — niitä oli kohta jo kaksikin! — rantasillan partailla, päät kurotettuina, paljaat valkoiset hiukset silmille valuvina, kurkistelemassa veteen, jonka vehreissä kuulauksissa hopeakylkiset salakat salamannopeina vilahtelivat ja kirjavat meritähdet ihmeellisinä aukoivat ja sulkivat purppuraisten vaipojensa hohtoisia liepeitä, taampana sillalla Serafiia kaloja perkaamassa, suomukset pärskyen tuuhean tukan ympärillä, ruskoisella poskella hopeainen kalansuomu kiilumassa.

Vuodet vierivät, suvet vaihtuivat talviksi, talvet suviksi, jo juosta tepasti Serafiian kinterillä navettapolulla kolme valkokuukaa paljaskinttua, vanhin, virkkunenä pojanvintiö kiviä viskellen vingahdelemaan tuulileijaan petäjän latvassa, keskimäinen, tirskusilmä, naurukurkku tytöntenava, tyhjää kiulua kantaen ja hyppyaskeleita yritellen muitten edellä, nuorin, pieni pystynenä, äidin hameenhelmoissa killuen ja horjuvilla töppösillään vaappuen. Hitaampi oli jo Serafiian nouseva askel, raskaampi sankoa kantavan vartalon keno, mutta hymyn hyvää oli vielä silmissä, kun hän kuunteli lapsen livertävää puheenvikerrystä vierellensä.

Päivät vaihtuivat, vuodet vierivät. Päivät, aamujen raikas valkeus, keskipäivän säihkyvä sini, iltojen ihana häipy: kuin yhden ainoan pitkän paisteisen päivän kultaista kudetta koko elämän hohde ja välkkyvä muisto. Vuodet, keväitten herkkä kirkkaus, suvien suloinen runsaus, syksyjen siunattu rikkaus, talvien tyven rauha: kuin suuren meren loivina kumpuavat aallot, niin ne vierivät toistensa takaa, nousunsa väkevyyttä paisuen, voimansa täytelyyttä kohisten, vaahtokruununsa kukkuroilta lepojensa upiin suistuen. Vuodet, rikkaat vuodet, päivät, kultaiset, onnenriikkaat päivät, oletteko tosiakin? Vielä kuulen korvissani rantakivillä leikkiväin lasteni äänet, vielä näen silmissäni auringon kimmellyksen Serafiian ruskeilla hiuksilla. Oliko omakin vereni nuorempi silloin, nostiko rohkeus rintaani ja paloiko silmäni uskallusta? Oli nosela polven taive, nyt kangistunut, oli nopea käden tartunta, nyt hauraana vapi-seva, oli silmissä iskua ja ajatuksissa haukkaa, kun nyt ovat silmät sumeat ja ajatuksen siivet kynillensä!

Mitä on onni muuta kuin pakeneva auringon pilke pilvien raitse syksyn raskailla taivailla, ja mitä elämä muuta kuin varjojen viluista pitenemistä laskevan talvipäivän hankisilla paleltavilla lumilla? Vuodet vierivät, lapset varttuivat, vanhimpien tukat tummuivat, jo istui heitä kuusi nälkäisin hälinöivin suin vadin ympärillä kuluneen pöydän päässä ahtaassa tuvassa. Kiire oli ketterän Serafiian, askar siellä, homma täällä, harmi tuolla: lypsä lehmä, kiehauta pata, polje rukkia, kisko airon tyvestä, nypi silakat, perkaa kalat, ripusta jadat, mukula aina kirkumassa vakun pohjalla, toinen hameenliepeissä killumassa, muut pahanteossa mäellä tai tiellä tuvassa, aamuvarhaisesta ehtoomyöhään aina keikkumassa, jalka aina juoksemassa, käsi ain askaessa, ajatus hyörimässä, suu toraamassa. Harmaammaksi sammui Serafiian silmä, haalistui kiilto hiuksista, hohto poskipäistä, lakastui rinta, ja suupieliin piukkui terävyys. Kovettui omakin kourani, juuttui suu umpeen ja silmiin kiristyi terästä, veri kohmeni.

Meri on saita, se antaa niukan saaliin, kun on monta suuta ruokittavana. Vaivaisen henkensä kaupalla on ihmisen ryöstettävä vaivainen leipänsä meren armottomalta mähdilta aseenaan vain oma heikko käsivarsi, turvanaan vain venheen vapi-seva lauta. Meri on tyly, sen rinta iskee lyövään keulaan kuin raskas rauta, kun puuttuvin käsivarsin kiskoo airon työlästä tyveä! Meri on peto, silmä kirissä ja käsi varuilla on sitä vartioitava, kun sen sinikiljuva kita vilkuttaa valkeita hampaitaan ruskaavan parraslaudan takana! Vahtaa sitä valtointa, ole orja sen tylyissä palveluksissa; kulaa vuodesta vuoteen kevätkolealla aukolla, sormet kangistuvina jääkylmässä vedessä; paistu piittasi laudalla suvesta suveen auringon armoton lekotus ylläsi, meren hengetön laiskuus ympärilläsi; kisko airoasi syksyisellä viluisella merellä, aaltojen suolainen roiske ja piis-

kaava sadekuuro kirvelemässä kasvoillasi, jokainen lanka märkänä kylmästä värisevällä ruumiillasi; tirkistä talven harmaat päivät verkkohaarukkasi ylitse aukon jäähmettynyttä selkää, joka hengettömänä ja liikkumatomana uikottaa akkunan jäisten ruutujen takana!

Työläs on aamuinen nousu, työläämpi päivä päivältä. Raskas päiväinen työ, raskaampi vuosi vuodelta. Runneltu yön lepoon kallistuva ruumis, runnellumpi ehto ehtoolta, vuosi vuodelta. Vuosien hitaus hiipii jäseniin, päivien paino laskeutuu mielelle: silmä autioituu, käsi kangistuu, sanat unohtuvat huulilta. Meri tuijottaa autiot yksinäisyytensä ihmisen veriin, mykkyytensä ihmisen sieluun, ja kalliorantojen kova, yksitoinen tylyys kivettää mielen. Huulet sulkee päiväkautisen sanattomuuden salpa: mitä tarvitsee ihminen puhua, kun vaietenkin on vaikeata!

Tukalaa ahtaassa tuvassa: lapset hälisemässä joka nurkassa, ruuan jätteitä pöydällä, roitit roikkumassa joka penkillä, Serafiia rukkia polkemassa, huulilla päiväkautisen vaikenemisen piukkuus, silmissä syytöksen pistos, hapan ihminen utterissaan. Työlästä ulkona: vene paikattavana, puodin tuohikatto vuotaa, naveton alushirret mätänä, tuvan savupiippu kallellaan ja halkeamissa, harmaasta sammaltuneesta seinästä pilkottavat surullisina himmeän vihervät akkunaruuudut kuin köyhyyttänsä kituen ilman ainoatakaan palsamin raukkaa ja kukkasen kitua paljaalla laudallaan. Niitäkin oli, palsamin taimia, Serafiialla ensi vuosina akkunanlauta ja ruudunkilo punaisillaan ja heloovillaan.

Työläät päivät ja työläät vuodet, väsyneemmät päivä päivältä ja vuosi vuodelta. Jadan verkko vuosi vuodelta tyhjempi, pöydän ympärillä vuosi vuodelta uusi nälkäinen suu entisten lisäksi ruokittavana. Kyrsä kuluu korista, silakka kaukalosta,

piimä tuopista. Leipävarras tuvan orsilla tyhjenee, silakka-
tynnyrin pohjalauta kumahtaa puodin nurkassa ja Mansikki
navetossa ynisee nälkiänsä. Jokaisen päivän hellittämätön
huoli: mistä huominen leipä, mistä huominen silakka, mistä
huominen piimäntilkka? Vedä elämäsi kuin juhta kuormaansa
loputtomassa vastamäessä, jonka päätä ei näe, vedä kestävästi
ja hellittämättömästi, ruomahihnat kireällä, vaikka polvesi kiel-
tävät palvelemisen ja rintasi läähkö valittaa ja kuorma kinte-
rilläsi askel askelelta painaa raskaampana. Aamulla varhain
merelle, ehtoolla myöhään merelle, souda jataasi, nouda jataasi,
perkaa kalasi, jos kalaa on silmukoissa, mutta odota huomisia,
jos se on tyhjä, kuivaa verkkosi, paikkaa verkkosi, tyhjinä
lapatut tai täysinä revenneet, vuodet vierivät samallaisina,
käsi vain väsy hitaammaksi, työläämpi on nousta jokainen
raskas aamu ja kolottavampi on ruumis jokainen uupuva ehtoo.

III.

Risti lapsistakin. Ainainen vaiva, vähän apua. Pane verkkoa levittämään, sorkkivat verkon. Lähetä kylään asialle, viipyvät koko päivän. Kadottavat vasaran, katkaisevat airon, jättävät veräjät auki niin että kylän karja pääsee tahtoimeen. Tiuski heille, irvistävät takaisin. Yritä kurittaa kapulalla, purevat kouraan kuin kähisevä kissanpentu, ja kun pääsevät irti, niin vilkasevat ovesta mäelle, itkeä kollottavat kiukkuansa siellä ja häristävät nyrkkiä, jos katsoo akkunasta. Serafiinkin aina nulikkain puolella: salaa pahat teot, levittää viimeiset voimurenat niiden kannikoille, juottaa kahvia selkäni takana, ostaa kehruuansioillaan kattuuni-esiliinat tytöille ja lippalakit pojille!

Joku lapsista kuolikin, toisen poikani kiskoin ruumiina merestä, mutta uusia oli vikisemässä vakussa. Vanhin, Jooseppi tuli rippikoulu-ikäänkin ja hävisi pitäjälle rengiksi. Punaa sillä oli poskipäissä, mistä lienee saanutkin värit täällä niemenpäässä ja silakan ruotojen puremisista, tukan harjaa myöskin tunkemalti lakin lipan alla, ja kuria hänellä oli sekä pystyntenässä että silmien pavuissa ja naurua yli kototarpeen suupielten virneissä. »En minä täällä tämän tuvan marinoita kauemmin kuuntele kuin tarvitsee!» sanoi, kun oli päässyt ripiltä ja oli tullut riita taaskin ja minä härisin jotain ja neuvoin. Niine sanoineen hän tuvan jätti ja meni kylälle ja

rupesi rengiksi. Kävi aluksi kyllä joka pyhä kotona, supisi Serafiian kanssa, supisi veljiensä, nuorempien, kanssa, minun kanssani ei sanaa vaihtanut vahingoltakaan, kylmän käden antoi, jos joskus paiskasi. Pian oli pennulla punankirjava särppi kaulassa ja taskun suusta killuivat punaiset tupakkakukkaron nauhat. Marisin tuhlaamisista ja rahanhaaskaamisista, mutta sain vastaukseksi pelkän pitkän vihellyksen ja kerskauksen.

Poika, Jooseppi, lykkäsi mittaa, kohta oli minua puoli päätä pitempi, ylähuulilla orasti parran untuvaa, käynnit kotona harvenivat. Jo helottivat liiveillä paksut messinkiset kellonvitjatkin, vaikkei kelloa taskussa, jaloissa narisivat uudet varsaappaat, punavuorattua kiiltoonahkaa varren suissa: kirkkomäellä kiristi suutari minulta maksua velkasaappaista, ja isäntä, Pöylin Miko valitti renkiä laiskaksi, yökaudet luhdeissa juoksijaksi! Nyrkki pöydässä minä lurjusta tervehdin, kun lähipyhänä, kädet housuntaskuissa rehennellen taas tuli kotiinkin tervehtimään ja kototuvan ovesta sisään. Kova sana antoi kovan sanan, ja lujasti läimähti ovi, kun pitkä pojan huiska paukautti sen takanaan kiinni. »Kyllä minä saappaani tiedän tästä tuvasta ja näiden orsien alta korjata, jos ne kenenkään tiellä ovat ja ketään kiusaavat!» jäi sana tupaan ja porstuan lankut kolisivat. — Tihkuivat Serafiian, vaimoparan silmät, juoksipa vielä tahtoimen veräjälle pojan jäljissä, supisivat siellä tuntimäärän keskenänsä. Juoksipa Serafiia tuvassakin ja nyytti kainalossa hävisi vuoren kielen taakse hintelä, vähän etukumara, heilahtelevasti astuva nuori mies, kaulassa punankirjava villahuivi, takakenossa olevan lakin alta torrottamassa otsalla itsepintainen ja uhitteleva tukan tupsu, sama tupsu, jota silkinhienona joskus olin taivutellut sormissani, kun vekara vielä makasi vakussa, ja varo-aroin pitelin karhealla kädelläni sen pojanhievernä vaaleanhaituvaista päätä, joka meille silloin

oli jäänyt ainoaksemme hukkuneen Johanneksen jälkeen. Minkä meren pohjilla nyt levännevät ummissansa samat silmät, jotka lapsen kasvoissa vielä muistan elävinä, kun ne hartaina ja jännitettyinä viereltäni seurasivat toimiani minun veistellesäni ensimmäistä kaarnakuuttoa hänelle? Kerran pari näin hänen vielä ulkona nurkissa Serafiian kanssa kuiskuttelemassa, mutta tuvan ovea hän ei avannut enkä minäkään mennyt ulos, näin kerran Serafiian parin nuorempamme kanssa soutavan kylän rantaa kohden, veneessä Serafiian isävainaan vanha, vihreäksi maalattu merimieskistu, senjälkeen kuulin pojan mönstränneen itsensä Alastalon kapteenin prikiin ja lähteneen merille kokki-poikana. Lähimmässä ulkomaan satamassa yritti penikka jo karata, mutta saatiin sillä kertaa vielä kiinni. Seuraavassa satamassa karku-yritys jo onnistui, kun lähti yhdessä kahden koke-
neemman mukana.

Senjälkeen en pojasta kuullut vuosikausiin mitään. Hävetä sain kuitenkin seuraavana talvena, kun Alastalon kapteeni kerta kirkkomäellä tuli vastaan ja pysähtyi kättelemään sekä puheli: »No, se teidän Jooseppinne sitte pötki maailmalle ilman pöksyjä. Se kun jo Memelissä yritti karkua ja minä sen viikon perästä vedin lankkutapulin alta haminassa esille nokisena, niinkuin hän kokki olikin, ja nälkäisenä, niinkuin ansaitsi, niin seuraavassa satamassa takavarikoin pojan housut joka ehtoo kajuutan puolelle, jotteivät tromput ja miehen vormu kumminkaan pääsisi matkoihin, vaikka sääret ja sätkäpiiput läksisivätkin liesuun. Paljain pakaroin hän sitte livistikin! Mainio kokki: keitti perunat koviksi, paistoi lihan hiileksi, pesi ruoka-astiat luudalla ja pyyhki pyyhinliinalla kapiisiin nokiset laattiat, omat alusvaatteensakin pyykkäsi taituri nakkaamalla paidat ehtoosti trossin päässä myyttynä ahterin taakse Pohjanmeren virutettaviksi yön aikana, kun itse makasi, haalatakseen aamusti puurin

puolelle suolaveden syömisiltä ja pesulta ne siekaleen sätkät, mitä aivinan jätettä vielä oli riekaleina jäljellä trossin päässä kimpumassa!» Tämän sanoi, hörähti äkeänsekaisen naurun parastansa, löi kättä taas ja palasi leveänä ähisten ja rinnoillensa vihin pihaa syljeksien toisten isosten joukkoon takaisin. Ymmärsi sen, että harmitti, kun poika oli tehnyt pilan kiusan, ja vienyt vielä kaksi muutakin miehistöstä mukanaan! Kun kerta kävin asioilla Alastalossa, näin siellä porstuan nurkassa Serafiian isävainaan vanhan merimieskistunkin: oli kapteeni huutanut omaksensa karkurin jäljiltä! Vuosien takaa tuli ulkomaan leimoilla varustettu kirje Serafiialle, joka punaisin silmin ja kirje huolellisesti liinan nyyttiin käärittynä vei sen kylälle itselleen luettavaksi. Tuli aikojen perästä toinenkin kirje, missä oli ulkomaan setelikin sisällä. Taisi tulla tämän jälkeenkin vielä kirje Serafiialle, mutta senjälkeen nekin loppuivat, ja Serafiia näkyi itkevän nurkissa joskus, kun oli aikaa ja sunnuntai-ehtoo ja oli lukenut virsikirjan lopusta rukouksia.

Vuosia sitte kuluikin, kunnes eräänä päivänä käveli rantapolkua ylös pitkänsalskea nuori mies sinisissä ulkomaanverkaisissa vaatteissa. Kovakuorisen, pyöreän hatun alta pilkoitti otsalla töyhtöinen tukan tupsu, ruskea kiehkura, kasvot kapeat ja laihansärmäiset, tummanmuseviksi ahavoituneet, kukallisen, punakirjavan kaulahuivin päät liehuivat tuulen huikeilla rinnoilla ja hartioilla, taskun suusta kurkotti kuvallinen nenäliinan kulma, ja helakulmaista nahkakapsäkkiä kantavan käden kämmenpäällystöltä ja siniraitaisen paidanhihan suun alle kätkeytyvästä ranteimesta vilahteli sininen ankkurin ja laivan kuva. Jo kopisi porstuassa, ja kohta tunkihe poika, Jooseppi eläviltään ovesta sisään, tuskin mahtui huiska suoraksi päreorsien alla oven suussa, käveli peremmäksi, laski messinkihelaisen kapsäkkinsä seinäpenkille, pyyhki korealla nenäliinal-

laan hikeä otsaltansa hatun alla, oijensihe vielä paremmin suoraksi sekä haki ennen tervehtimistä kiiltävän lompakon povitaskustansa. »Sovitaan vanhat riidat ensin, ennen kuin uusia aloitetaan!» puheli kerskui hän, kun kopeloi lompakkoansa, joka ei niin kovin paksu ollutkaan, vaikka kiiltoonahkainen päältään ja punaiseksi vuorattu sisältään, sekä veti sisuksista esiin pari seteliä, jotka lykkäsi pöydän pinnoille nenäni eteen. »Tuossa saapasten maksu korkoineen päivineen sekä vähän palkkaa haukkumisistakin!» sanoi ensimmäisiksi sanoikseen vuosien takaa sekä tuppoi lompakkoansa taskuunsa. Sisuni nousi, koska minäkin olen pitkävihainen, ja sillä aikaa kun poika rehentelevin askelin käveli tuvan poikitse Serafiian luokse, joka uunin nurkassa kuivasi silmiään liinansa kulmaan, sekä taputteli tätä olkapäälle ja puheli isotteli: »terveiset meriltä ja Floridasta, äitimuori, nyt saat kahvia nokikyhkiseen pannuusi, tarvitsematta kuulla jokaisesta pavusta kitukrääkin marinoita penkiltä», sillä aikaa kiipesin minä peräpenkille ja vedin seinähyllyltä raamatun takaa nahkaisen, messinkisankaisen rahakukkaroni. Otin toisen pojan seteleistä ja luin hopeata ja kuparia, mitä tuli takaisin, pöydälle killinkilleen sekä lykkäsin setelin, jota en ollut ottanut, ja lanttiläjän pöydän kulmalle poikaa kohden. »Korot kuuluvat saappaisiin, ellei niitä jo ole kulutettu, ja haukkumiset olet itse kunniallisesti ansainnut, niin ettei niistä ole maksuvelkoja!» sanoin sekä lisäsin käreämmin: »korjaa rahasi ja siirrä kapsäkkisi mäelle, kunnes olet oppinut ihmisiksi suustasi!»

Poika tyrmistyi suoraksi, kasvot valahtivat tummemmiksi, hän oli jättänyt Serafiian itkeä tihruttelemaan korsteenin kulmaraudan varassa, pyyhkäsi rahat pöydän kulmalta käteensä ja sinään taskuunsa, sai kapsäkin käteensä, ja toisen kerran mäikähti kototuvan ovi hänen takanaan, niin että päoreorren

parret oven yllä heilahtivat. Sitä ovea hän ei ole enää senjälkeen aukaissut.

Serafiia juoksi pojan jälestä ulos esiliina rutistettuna hyrskyviä kasvoja vastaan, köyrennyt selkä itkun piiskuissa nytkähdellen ja kurkussa uikuttava ääni. Näin akkunasta, kuinka poika käveli kapsäkkineen rantasiltaa kohden, jossa siltakarkun vieressä oli hänen paattinsa, jolla hän oli soutanut kotiin, pojan askelissa luultavasti niksahdelti kalliopolulla niinkuin minun omissa polvitaiveissani, kun minä olen vihainen ja olen päättänyt, etten lepy ennenkuin rukoillaan. Serafiia juosta hynttäsi vaivaisiltaan pojan jälessä rantapuodin solaan ja näin siellä, kuinka äiti ja poika ensin puhelivat jupisivat keskenänsä jonkun ajan ja kuinka poika senjälkeen aukaisi kapsäkkinsä ja nouti sieltä esiin tuliaisaa Serafiialle, nouti lasihelmisen kaulanauhankin vanhinta sisartansa varten, joka juuri oli hakemassa lehmää laitumelta. Pikkupojatkin ja muut lapset olivat jo juosseet rantaan ja saivat tuomisiaan. Nestor käänteli käsissään luista kynänvartta ja tirkisteli siristävin silmin ja suu vinossa reikään sen lavassa, josta kaiketi katseli värikkäitä kirkkojen ja ihmeellisiä ulkomaitten kaupunkien kuvia kuvun sisällä. Albin täräytteli huilutorvea, jossa oli posliininen suupala. Pikku-Tilda käänteli käsissään posliininukke, jolla oli yllään sininen liivi punaisin nauharuusuin ja kultaisin reunapaltein. Kukin sai omansa, ilmestyipä lyhyen empimisen jälkeen Serafiian käteen ulkomaan tupakkaakin. Se tupakkakarttuusi on vielä koskemattomana seinähyllyllä raamatun takana rahakukkaron vieressä. Siellä puodin solassa seisoivat vielä kauan, mitä puhelivatkaan, alkoi sataa tihkua hiljaista sadettakin, yhä seisoivat ja puhelivat, kunnes poika viimein astui paattiinsa, nosti kapsäkkinsä perätuhdolle ja alkoi soutaa lahden poikitse kylänrantaa kohden yhä tihenevässä sateessa. Tasaisesti nousi ja laski

airopari, aironlehdet vilahtelivat ja vaahto kohisi keulan edessä joka vetämältä kiivaasti. Sinne harmaaseen sateeseen katosi vanhin elossa oleva poikani, hatunreunat kiiltävinä harmaasta tippuvasta sateesta ja olkapäät märjiksi kastuvina. Serafiia ja lapset seisoivat liikkumattomina solassa, kunnes vene oli saapunut toiseen rantaan, Jooseppi nostanut kapsäkkinsä käteensä ja nuori mies hävinnyt näkyvistä metsikön varjoon rantapolulla. En puhunut sanaa viikkokausiin, eikä kukaan puhunut tuvassa sanaa minulle, lapset leikkivät leluillaan. Serafiian silmät pysyivät punaisina ja minulla itsellenikin oli kuin pala kurkussa nieltävänä.

Kuulin sittemmin kylältä, että poikani oli asettunut kortteerioloon Ylistaloon, jossa joskus oli palvellut renkinäkin. Siellä hän kuului herrastelevan porstuan peräkamarissa, istuvan keinutuolissa päiväkaudet ja polttelevan sikaaria, ellei kävellyt kylällä knalli takakenossa päässä ja punakukallinen nenäliina roikkumassa taskun suusta. Järjesti kerran pari tanssitkin talon tuvassa, palkkasi koko yöksi pelimannin, Ampatin Kallen, tarjosi pullakahvit kaikelle väelle, naisille punaista makeata ulkomaan viiniä ja isännille ja muulle paremmalle miesväelle rommitotia porstuan peräkamarissa. Koko yöt siellä oli heiluttu parhaimpana heinänteon aikana, oma poikani ylimpänä kukkona. Valssia oli veivattu, niin että laattian kiiltävät oksakuhmut silahtelivat, polkkaa oli poljettu, niin että korot leiskuivat ja laattiapalkit vavahtelivat, purppurit kierretty ja engelskat hypitty. Tanssinvähdistä kuumina oli kuherreltu porstuan nurkissa, suviyön makea lemu tulvimassa avoimesta ovesta. Peräkamarin tupakansavussa olivat raikuneet englanninkieliset merimieslaulut ja totilasi kädessä oli Iso-Vileeni möhömahoineen keikkunut laattialla koputusta polkien ja jokaiselta kovemalta koronpaukaukselta iloisemmin hihkaisten. Tunnin polkan

oli poikani tanssinut Mäkelän tirkkusilmän Mintun kanssa; poski kuumalla poskella, käsi aulista kättä puserrellen oli poikani istunut porstuassa Santalan liehtovarintaisen Siljan rinnalla; tuoksuvaan niittyolkua oli hän aamun sarastuksissa saatellut Vännilän veikeätä Venlaa hänen luhdillensa, jonka oven taakse itsekin oli hävinnyt, kun se sulkeutui.

Kerran vielä näin minäkin vanhimman poikani kirkko-paatissa, muun kirkkoväen joukossa, vaikken sanaa vaihtanut. Istui siellä peräpiitoilla isäntien joukossa, röyhytteli taaskin sikaaria hampaissaan, jutteli isosia matkoistaan Ameriikan vesillä, tarjosi taskustaan sikaarin Alastalon kapteenillekin, joka tuokion vähän katsellen ja poikaa silmillänsä mitaten, otti tarjotun vastaan ja sovitti sikaarin suuhunsa, mutta röhäytti samassa ja muistutti: »Jo sulla ovat pöksyt jaloissa taas! Mitäs engelsmanni piti hiilipihvistä?» Ympärillä räjähti nauru, ja poika ymmärsi vaieta pieneksi aikaa. Siirtyi sitte hetken päästä, kun ei kaiketi ollut mukavaa, keulemmaksi, josta pian alkoi kuulua tirksettä ja tyttöjen naurun kilauksia. Sousi siellä Anavaisten airon tyvessä kyynäspää kyynäspäässä Anavaisten punaposkisen Amaljan kanssa, nyhi airon tyvellä edessään soutavan Pukkiluodon Sandran paksua palmikkoa ja iski olkansa ylitse silmää viereisessä airossa kiskovalle Kuuskerin valkohampaiselle Elsalle. Suvipäivä heloitteli, tyttöjen nauru helkäh-teli ja vallattomasti huiskutteli tuuli punakukallisen kaulahuivin kulmia poikani rintapielillä. Kieltämättä rento pojan paju ja miehen huiska, kun hän siellä tiheäviiksiset huulet ylimielisessä naurussa, tukankäherä tuppaamassa ruskeata suor-tuvaansa takakenossa olevan hatun alta, silmät vilskeenä ja kaidoilla kasvoilla terve ruskonpuna paiskeli pilojansa ja lasket-teli vallattomiansa kirjavan, tirkskuvan tyttöparven keskellä, tai kerskojansa pulskailten viskeli muitten ohitse engelskaa paria

airon väliä peremmällä miesten joukossa soutavalle Järvelinille. Serafiia keulapakalta katseli lämpimänsuliksi herahtanein silmin vesansa penikanpolskia, enkä minäkään malttanut aina joukkoon olla lainaamatta puolta silmää vintiön vereihin naamakasvoihin ja toisella korvallani kuuntelematta, mitä huuditon päästeli pöyheitä ja varsanhirnoja hampaistansa. Suvisesti hulisivat aallot kirkkopaatin tervatuilla kupeilla, poudan helo läikytteli sunnuntaisesti punervia rantakallioita, tuuli huiskutteli hilpeitensä tytöntainten huivi-liinoissa ja kirjavissa hihanvarsissa tänä syvänsinisenä keskikesän päivänä, jolloin viimeisen kerran näin vanhimman poikani huolettomat ruskoiset kasvot ja vallattoman naurun hänen orastavien viiksiensä peitoissa ja hammasrivin välkyillä.

Senjälkeen hävisi Serafiia vain eräänä päivänä kylälle — oli kai tullut sana hänelle! — ja palasi sieltä ehtoommalti itkettynein kasvoin ja kohistunein silmäluomin. Ymmärsin jälkeinpäin Serafiian ja lasten puheista keskenänsä, että vanhin poikani oli taas lähtenyt merille, tällä kertaa vapaapassilla ulkomaille. Serafiia sai taaskin kirjeen pari, jotka itkettynein silmin vei kylälle luettaviksi, tuli vuoden väliajan jälkeen vieläkin kirje. Senjälkeen ei vuosikausiin kuulunut mitään, joku merimies Norpin kulmilta vain kerta kirkkomäellä kertoi nähneensä pojan jossain kaukaisessa ulkomaan satamassa huonossa tilassa ja rajusti hummailevana. Oli itkeä tillitellyt iso mies ja kieltänyt Serafiialle sanomasta, mikä maailmanrannan poika ja Rentunperän pehtori hän nyt oli, mutta minulle hän oli käskenyt sanoa terveiset: 'Sano sille laukkaiselle kitupiikille ja kipistyneelle silakanpäälle, että maailmalle mahtuu, vaikkei kototuvan ovesta mahdukaan! Tämä poika ei ollutkaan mikään silakka ja kalantaimi, joka jäi tynnyriin suolattavaksi ja tiinuun hapantumaan, vaan haukanpentu ja havisanka, jonka nokka

syhyi ilmoihin ja höyhenjuuret tuuliin, mitäs siitä, jos siipisangat nyt ovatkin hiukka sulkaheitot ja pursto tyngällä, nokka on kuitenkin haukannut ilmojen merta ja siipien kynillä humisseet mailman tuulet! Merimiehen elämä on lystiä elämää, ja kun lystit loppuvat, niin mitäs me totkuista!»

Senjälkeen tuli pojastani vuosien kuluttua vain vallesmannin kautta lyhyt tieto, että se ja se suomalainen merimies, joka oli palvellut siinä ja siinä laivassa, oli hukkunut sillä ja sillä merellä. Tietoa seurasi 1 punta ja 3 shillingiä sisäänjäänyttä palkkaa. Viikon päivät kulki Serafiia taaskin silmät punaisina askareissaan, ja minullakin oli kummallinen paksuus kurkunpäässä, joka pakotti nielemään tyhjää. Vilkahteli mielessä taukoomatta paisteisilla rantakivillä juokseva vaaleahiuksinen poika, minun oma vanhimpani, joka touhuisessa hommassa uitteli kuuttoansa, minun kaarnasta veistelemääni, kuuluu hohtelevassa vedessä rantasillan kupeilla. Taaskin ladin puodin solassa silakkoja astioihin, kuten silloisena muinoisena, kuulankirkkaana syyskesän päivänä, samat punervat kivet rantaveden leikkivillä lipumilla ja auringon kiloilla, samat näin läpinäkyvät hohteet ja meren kielet kivien punervilla kupeilla, mutta valkotukkainen, kiveltä kivelle hyppivä poika, silmieni ilo ja sulan sydämeni lämmin virkistys oli kuuttoineen poissa, ja yht'äkkiä näin syvien merien pohjilla suoraksi jäykistyneen ruumiin, kasvot harmaan liikkumattomina, silmät iäisessä umnessa, samat silmät, joissa oli välähtänyt uhma ja paatuva tuska, kun kerta singautin niitä vastaan viimeiset tylyt sanani.

IV.

Taavetti, Taavetti Lindqvist, oli vajonnut istumaan kellokallensa, kuormatuille karvaisille katavapulkille, jotka penikulmien takaa oli talvipäivän kestäessä koluttu kokoon ulkoa aukkoluodoilta ja kolkutellen kiskottu kotorantaa kohden. Vaarna-ainetta siinä monen päivän työksi, kuivasti tuoksuaavaa katavapuuta puukon terän kalvattavaksi talvipäivien selkinä, kun aikaa on, ja ihmisen on liikuteltava sormiansa. Mutta kuinkas istuu laiskana tässä ja kelkkakuorma seisoo liikkumattomana jäällä? Taavetti huomasi, että jäseniä jäykisti, ja että sillä aikaa kuin ajatteli, oli ruumis huomaamattomissaan istunut levähtämään.

Taavetti virkosi jo vallan. Tässäkö nyt oli aika istua ja leväytellä nahkistuvia koipipiippuja, kun oli vuoro köpitellä eteenpäin ja siirrellä jalkaa niinkauan kuin tapit tottelivat? Taavetti oli pystyssä taas, tottamar ihminen sentään jäsentensä herra oli, niinkauan kuin ilma rinnanhengissä pihisi! Joo-seppi kuoli ja makaa valtameren pohjilla, mutta minä liikutan jalkaa! Vaarnat ovat veistettävät, jotta suolat saadaan keväisiin silakkoihin, ja eletään ruu'issa vuosi eteenpäin! Kelkkakin hyvä kuormineen matkassa, niin saa kiristää vetoköyden olan varaan kaatumatta nokilleen hankeen! Kyllä kinttu

liikkuu, jäykistynytkin kintunpölkky, kun punnertaa itsensä kumariin ja siirtää jalan toisen jalan eteen sen kuin ruumis kallistuu ja kelkka kinterillä kolkkii jälissä.

Askel syntyikin, ja seuraava, ja vielä seuraava: jäi matkaa selän taakse joka jalan siirtämältä sama palanen, minkä haara vasemman vaihdolla tai oikean väännöllä varvasta kurotti, hankiin tarpoi ja jälkensä taakse jätti, kelkkakin kitisi ja holppi kannaspäitten takana, kun kerta taas oli liikkeille irjennyt jalaksillaan ja itse pysyi sitkaana etunojoissaan ja vaihtoi jalanaskelta. On työläs siirtyminen, niinkuin työläs koko pitkä elämä, mutta matka kuluu askel askelelta, niinkuin elämäkin päivä päivältä. Mikäs ikä hänelläkin jo oli, kahdeksannen kymmenen jo jättänyt, ja tähän asti sentään elänyt. Joo-seppi Atlannin pohjilla, Serafiikin mennyt hautaan jo mennä vuonna, kuoli kesken ja ennenkuin minä. Muutkin kaikki tuvassa, jolleivät ole kuolleet ja hukkuneet, niin kadonneet maailmalle ja selän kääntävät, jos heidän tupiinsa horjuu. Tildakin, selkápäin sanoi hyvästinsä, kun olin väsynyt ja poikesin heille Pukholmiin lämmittelemään ja levähtelemään penkillä: ajattelin, että näen tyttärenikin samassa, kun istun vähän ja huokaisen, eikä matkassakaan tule suurta polvea. Ei päätä kääntänyt, kun läksin ja suljin oven takanani. Ja äskenkös se sentään vielä oli, kun hän oli pieni tytönhiven ja polvenkorkuinen valkotukka penkinpielellä vieressäni? Enkös aivan kuin juur'ikään katsellut oman tupamme penkiltä, kun päivä paistoi ulkona ja naisen taimi ja tyttären helmi häärää ja hommaa akkunan edessä kallion liepeillä kotostupansa omissa: pesee ja pyyhkii astioitaan, küllepintaisia kivivadin lohkoja, kirkkaita lasinkahvaleita, kirjavia kiviä, järjestelee niitä, toimittelee tärkein välkkyviin riveihin lautahyllyilleen, jotka ovat ladotut kivien varaan, lakaisee siistiksi tupansa valkean sileän

kalliolaattian, ruokkii ja hyssyttää, ruokkoo ja hoivaa epä-lukuisia tuttavauvojaan, perkaa pärskyttelee tikkukalojaan, lypsää ja laskee laiturille käpykarjojaan, on emännän toimekas kerä ja huolekas sirkku joka pyörähtämältään ja pienen pysty-nenänsä täydeltä uskolta! Lapsia nyt joka nurkassa ja lapsen-roitteja penkeillä, astiat aterian jälkeen pesemättöminä pata-arkulla tuvassa, hapan hän itse ja hapan hänen miehensä, kumpikin hurisemassa köyhyyttä ja toistensa toimettomuutta, lehmä ehtynyt kesken talven ja kalaverkot jäätyneet syksyn jäihin: tervehdys vaisu, kun oven avaa, hyvästit lähtijälle vain nirson-karsaat ja olantaakse heitetty, kun isä sulkee tyttären oven ja köyhät jäävät voimattomiin omiinsa voimattoman jatkaessa köyhää matkaa. Imetyt hekin ruumiilta ja sieluilta luita ja henkeä myöten niinkuin minäkin, vuosien arki hiipinyt har-mautensa veriin, köyhyys kurottanut pitkine kielineen sydämen perukoihin, surkastanut uskon, taittanut toivot, sam-muttanut rohkeuden; on aukko tuijottanut merisine autiuk-sineen, talvi maannut tylyine hankinensa, elämä kalvanut kuluttavine vuosinensa, valkaissut poskilta vereyden punat ja kyntänyt kasvoille kalvaan ijän kurttuiset rypyt, riisunut sydämeltä rakastavat ilot ja vaatettanut mielen yksinäisyyden viluihin, lakastuttanut jäsenten hereät kukoistukset ja jättä-nyt kolotuksen vihat luihin! Elämä imee ytimet, ja vain luunsa kantaa ihminen perille haudan partaalle saakka.

Minunkin ympärilläni kaikki sammunutta: Serafiiakkin, mitä tiedän vuosiin hänestä, vaikka elimme kahtena ihmisenä samassa tuvassa ja hän vasta viime talvena vietiin hautaan? Lapsetkin: koska lakkasi vakunkampa kahden vuosikymmenen kolkkumisistaan köyhän tupamme kuluneen permannon lankuilla ja vaku kannettiin ullakolle, ja muistankos sitäkään enää vuosien jonosta, koska painoi takanaan kototuvan oven

vihoihin umpeen viimeinen heistä, taimiksi uskotuista, viimeistä kertaa? Fetu silloin, nuorimpamme, kodon jätti, vihapäissä, niinkuin vanhimpammekin kerta, Jooseppi, nyt Atlannin pohjilla, läimäytti hänkin takanaan niinkuin vanhin veli muinoin mäntyoven kiinni niin että taaskin tärähtivät hirret seinässä ja kirosi mennessään: »laukkaakos luulet sen silakan haluavan haistella suolatiinin kipistyneillä pohjilla, jolla vielä on kuono vesillä ja pursto potkimassa selkien vapaita, ja tuvan happamiinkos kärilöitten haukuttavaksi jäävän semmoisen pojan, jolla on nenä omastatakaa naamassa ja omat tienstit omissa näpeissä!» sanoi, kun olin uskaltanut sanannarahduksen vintiön yökautisista juoksuista kylillä ja muusta kelvottomuudesta. Serafiikin silloin vielä eli, mutta oli jo niin väsynyt, ettei veden suolaa vuodattanut poskiensa ryppyihin, kun viimeinen lapsemme sulki tuvan oven ja sisällä jäi autioksi. Ei nenäpiikkiä ole harjaskukko senjälkeen kotona näyttänyt, ja Ylistalon tuvissa kuuluu senjälkeen elävän, minkä on meriltä kotona, maksaa kortteerirahat vieraille, vaikka peninki olisi tarpeen kotona, Fliku-Fetuksi haukkuvat häntä ihmiset.

Taavetti oli taaskin kulkenut matkaa, kelkka oli kolkuttellut kuormineen hänen kinterillään ja pimeys rakentanut talviehtoista seinäänsä sakeammaksi hänen ympärilleen. Kotomäestäkään ei enää hämyntietoa, missä päin se oli, hanki umpena askelen edessä, kelkannuora yhä syövämpänä olkapään luissa. Tuolta pilkoitti loitoilta lahden periltä talikynttilän tuikutus Kaaskerin Lundströmin akkunassa ja kaukana vasemmalla valvoi niemensä takana Ketoniemen Riikkan akkuna, kun niistä otti suunnan, niin tiesi, missä käsin odotti sammunut mökki oman kotomäen kalteella. Ja suoraan kun meni, niin kotiin tuli, vaikka kylmäänkin, ja kun ei askeltakaan

hievahtanut oikealta tienrihmalta, niin ehkä riittivät voimat uupuvissa jäsenissä kotokynnykselle saakka? Työläs on elämä, elettynäkö sitte vai käveltynä.

Pimeän piiriä joka puolella, ympärillä, jos sinne eksyy hämääryksiin silminensä, sisäpuolella, jos sinne uupuu mielen apeisiin ajatuksinensa. Kohdusta ihminen syntyy, pimentojen helmoihin taas sulkee ihmisen hautakin. Mitä on sillä välillä? Kaaskerin autiossa akkunassa talikynttilän yksinäinen tuikotus talven viluihin, turhasti hiiltyvään karteen tuijottamassa kolmekymmentä vuotta sitten kaiken uskonsa sammuttanut silmäpari, viinan sumut sameissa terissä! Liekin riutuva Ketoniemen takassa, jonka hiiloksissa kuin omassa sydämessään orpo vaimo tummuvassa tuvassaan näkee ja katsoo kuinka kytevänsäkin hehkun kipunoivat rauniot hiljaa sammuttaa ja verkaan vaippaa hileiden hiipu, harmaa unhotus ja vuosien tuhka! Vaivainen mies talviyössä jääkansien taipaleella elämän päivätyön ainoana palkkana kuivuneet kintut, jotka niskureina eivät liiku, kun niitä siirtäisi, pihisevä rinta, joka sulkee ilmat kylkiluitten aitoihin, kun suu huohottaisi, tyhjä tupa, joka on kylmä, kun siitä hakisi lämmintä, rantapuodin lakka, jonka orsilla odottaa arkku, kun sen saavuttaisi! Kolme meitä näillä näkemillä elämän hedelmän kuoria, lähellä niin, että silmä näkee, jos katsetta nostaa otsalakan alla, kaukana niin, ettei ajatus toiseen ylety, jos mieltä sydämessä kurottaa. Montako meitä, elämämme jättämää, elämäämme syyttävää elämän piirissä, kaikki moninakin ypöyksiin, lukemattominakin haikeuden täyden kuorman ainokaiset nääntyvät kantajat?

Näin köyhä siis on ihminen, kaiken vaivan jälkeen palkkana vain vaivainen kulunut ruumis? Vai minutko vainen on elämä nuollut nälkiinsä tyhjäksi, niinkuin ahnas koira hotkoine kielineen ruokavadin pohjat, niljaten vielä, kun rokat

ovat latkitut, reunan köyhät laidatkin ja kiviastian ulkopinnat? Minutko yksin on elämän kirpi purrut ytimiäni myöten laukkaiseksi, niinkuin suola silakan tynnyrissä, minunko luuni yksin on murjonut työ, yksinkö minun sydäntäni on syönyt murhe kuin suden hammas, yksinkö minun hartioillani on maannut ahdistus, kuin olisi taivaan laki rautaisiltaan sälytetty kumolleen minun kuormikseni? Ovatko muillakin ilot elämän saroilla sammuneet kuin talven hankien makaama oras pellon savilla? Onko kaikkien edessä aukon selkä pimeänä elämän ehtoosti, jään jähmettynyttä kuorta se, jota jalka taltaa viimeisine askeleineen, veistämätöntä ja veistämättömäksi jäävää vaarnapuuta se, jota väsyvä kiskoo viimeisine voimien viimeisenä elämän kuormanaan? Syytänkö minä sitä, vai menehdynkö minä siitä, että se, mikä oli itua, on kasvanut kuoriin, ja että se, mikä mahloi mehua keväällä, talveutuu kirsiin, kun on jäätyminen aika? Keväästi kukoistetaan, mutta syksyllä varistavat oksat omenansa ensin ja sen jälkeen riipii tuuli lehtiä, kunnes viimeiset vehmaat ovat riisutut ja runko alastomana? Napisemisen syytäkö siis ihmiselläkään, jos ovat hymyt päivien yllä ja sarastelut sydämissä, kun vielä on orailta elämä, lapset taimina ympärillä ja onnen heinä ruohonuorta, mutta konta jäsenissä, sydän paleltuva ja sielu vilun orpo, kun on elämän taivas kallistunut syksyyn, saran sänki leikattuna, lapset ihmisen poloisina maailman heitoilla, ja korren tynkää tien varsilla se, joka joskus suhisi ruohon hiuksin polun palteilla? Niütetyt niütut ovat syksyinänsä kaluttua kuloa, tuohitut koivut vanhuuksillansa lahoa puun pehkoa, mitästä siis ihminenkään, mahlansa vuotanut ja elämän laihot laihoista mullanmehuistansa kantanut, enää muuta olisi kun sarka, jolta sato on korjattu ja savi paljaana jäljellä, ruumiin karsi, jonka huokokset ovat juosseet hikensä ja kuivuneet oljille,

hetteittensä herut, niukat tai rikkaammat, elämän sannaan nieleviin hietikkoihin vuodattanut lähteen suoni?

Lienen nirso minä, lienevät ilot veriltäni loppuneet kuin veden huuhdot hauen haukottelevista kiduksista maakamaran kuivilla, lienen ollut syyte päiville ja nääntö elämälle, kitu lapsilleni ja sammu Serafiialle niinkuin tukahduksen sormi kynttilän liekille ja syöpäsurma ihmisen lihalle, mutta elämä vuosinensa on ajanut elävän ruumiini ylitse ja särkyvillä jäsenilläni kuin vankkuri kuorminensa ja rautakiskoisine pyörinensä tienselän viiltyvillä nurmitanterilla, uskalluksen ytimet on luitteni piipuista murskannut esiin ja noutanut kitoihinsa nääntymyksen ikiahne peto, nuollen rohkeudet uskoista pitkine kaikkisaavuttavine kielineen ja niellen miehuudet tahdoista sammumattomien nälkiensä täyttymättömiin pimentoihin, on minut pessyt pettymysten lipeä ja syönyt menetyksen rikki niin lävitseni, että sitä säijettä ei ole henkeni haikeoissa eikä sitä kipeän hiutua sydämeni säryssä, joka antaisi anteeksi elämälle sen käden koskevat kovuudet ja joka sopisi ne oikeuden keräjät, joille petetty elämänsä viimeisenä tuntona haastaa vastuulle Sen, joka ei ikinä vastaa, ei tallatun madon kiemurtelevaan tuskaan mullassa, eikä haaskatun ihmisen palavaan syytökseen hänen kammostuvassa sydämessään!

Mitä nyt? Taavetti huomasi, että kelkka hänen kiskomillaan oli muuttunut itsepäiseksi: liikahtikos enää vaikka nyskäsikin? Ajatukset katkesivat: jokos sinäkin alat niskoitella, eikä yksin elämä? Uusi yritys ja yhtä turha, kuinka olkapää olikin repelevinään voimattomiltaan ja jalkaterä hakevinaan hapuroiltaan vetämisen tanaa. Uskominen oli asia: kelkka pysyi paikallaan kuin naulan taakse istuneena, kuinka kinttu vapisikin ja rinnan läähkö pihitti. Taavetin oli seisahduminen: jokos sinun juoksusi nyt loppuivat, vaikka jäljet

ovat katkeamattomana rihmana takanasi? ajatteli hän, kun vaivasi itseänsä ja kääntyi katsomaan hievahtamatonta kuorma kinterillään. Kuivantuoksuvaa katavaa, sitkasta vaarna puuta, istuu pantterin niskoissa miesijän lahoomattomana, kun on veistetty valmiiksi, ajettu kyynärän syvillensä honkiin ja lankku likistetty tiiviiltänsä pantterin poskille! Kukas teidätkin veistelee, kun minun käteni nyt väsy, ja kuidenka silmät minua paitsi ovat näkevät valmiina saumatun seinän, jonka lujutta tekin uppinne taltattuina kerta vahvistatte? Elämä jää, vaikkei minua enää olekaan, ja katavakalikat minun kuormassani torjuvat vielä vaarnatihteinä vartiopaikoillaan kuolemansurmaa ihmishengiltä, kun minun luuni jo ammoin ovat lahonneet ja arkkuni tomuna kirkkomaan sannassa!

Arkkuni? Vielä kerta ja uudenkin kerran kiskaisi Taavetti olkansa viimeisellä värjyvällä väellä niskoittelevaa kuormaansa: jalas ei liikahtanut lumessa ja kelkka pysyi paikoillansa kinoksessä. Kertahan kuorman kuitenkin on voitettava ihmisen, jokos nyt oli hänen vuoronsa? Vielä kerran kiskaisi Taavetti koko ruumis kylmässä hiessä: kivireeksikö oli vaihtunut katavakuorma? Pimeyttä silmien edessä, niin että olisi uskonut sormin pitelevänsä. Hellittää täytyi, sillä polvi tutisi, ja jos vielä yritti, niin siirtyikö askel enää seuraavan vaihtonsa? Ja miksei olisi kelkalla lupa jäädä tähän, johon se itse tahtoi, koska se jo seuraavalla jalansiirtämällä varmasti jäisi siihen, johon sen vielä väkivoimin kiskoi? Mitä varten minä enää tahdon mitään siirtää maailmassa? Tarvitseeko minun syyttää itseäni itseni edessä siitä, että olisin ennen aikojansa helpannut elämän köyden kiskomisesta? Arkkuni on valmiina rantapuodin orsilla ja kuormani olen kiskonut sille jalaksensijalle saakka, johon sen olen jaksanut. Korjatkoot kelkkani paikoiltaan ne, jotka elävät minun jälkeeni.

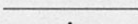
Taavetti oli hellittänyt nuoran olaltansa, askel oli vapaa yrittämään, siirtyikö se vielä. Ja se siirtyi, kun käski. Niinkuin hirttä olisi siirtänyt, niin totteli polven pölkky, mutta kun on ollut koko elämänsä tiivis mies, niin on tiivis viimeinen askelten vaihtokin. Pimeätä edessä niin, kuin olisi ollut veitsellä vuoltava ilmaa, jotta eteenpäin tunki. Askel, ja askel, ja askel. Ihmisellä on voimaa, kun hän kaikkensa käyttää, eikä väsy, ennenkuin on lopussa, ja ruumis siellä, minne ruumiin on saavuttava.

Seinä, sormenpäihinkin harmaalta maistuva seinä pideltävänä pimeyksistä! Arvasi sen, että sinne saapui, minne pyrki. Rantapuodin kulma, itse joskus nuoruuksissa, niin kaukana ajoissa, että melkein ei todeksi uskonut, kun ajatteli, omin käsin veistetty ja nurkillensa sovitettu, sormien haparoitavana. Kun piteli, niin tunnusteli itsensä pitkin seinää, ja kun tiesi, niin saapui solan suuhun. Solan suuhun, nyt talven pimeissä ja hangen kyynärissä, ja ruumisarkku orsilla, muinen joskus auringon välkkeissäkin ja suven sulissa, Serafiia rallittelemassa sillalla ja perkaamassa kaloja suomusten pärskiessä hopeoitansa kullannruskeille hiuksille. Nekö voimat vielä jäljellä jäsenissä, että vielä sai raihnaat ruumiinpaikkansa sillalle ja palkeille? Senjälkeen vielä kalapöytä kiivettävänä ja pöydän hanget tallattava, ennenkuin oli kädenkuro arkunpohjan tuntumilla ja viimeinen teko toimessa ennen lepoa.

*

Solan sillan oli Taavetti Lindqvist, itsevarainen mies niin elämän kuin kuolemankin yksinäisyyksissä, omin voimin saavuttanut, mutta siihen olivat voimat väsyneet. Vieraat kädet saivat siirtää arkun orsilta, ja vierain käsin oli hän, joka ei

vieraan apua ollut koskaan itselleen kurottanut, nostettava arkkunsa valmiille ja odottaville höylälastuille. Ei Taavetti Lindqvist mikään pitkä mies ollut, keskiläntä vain kooltansa, vieläpä vuosikymmenien kumaran painama, eikä hän arkkunsa liitoksiakaan ollut liioitellut, mutta laudoille nostettuna ja arkun pohjille oijennettuna näyttää vähäkin mies mitoiltansa suurelta ennen kannen sulkemista.

SISÄLLYS

	Sivu:
Ylistalon tuvassa.....	7
Aurinkotytti	259 ^a
Kaaskerin Lundström	295
Merimiehen leski	347
Jäällävaeltaja	391

